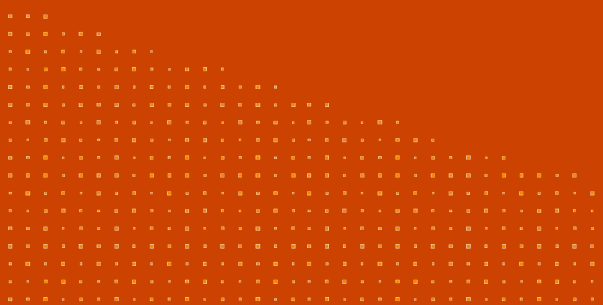

Efterlevandeförmåner

Efterlevandepension, efterlevandestöd
och premiepension till efterlevande

Vägledning
2010:4 version 9

PENSIONS
MYNDIGHETEN

Vägledningarna innehåller samlad information om vad som gäller inom ett verksamhetsområde. Vägledningarna tas fram av Pensionsmyndigheten.

En vägledning kan innehålla beskrivningar av:

- Författningsbestämmelser
- Förarbeten
- Praxis
- JO:s beslut

Vägledningarna uppdateras löpande och publiceras på Pensionsmyndighetens webbplats, www.pensionsmyndigheten.se/vagledningar.

Innehåll

Förkortningar	1
Sammanfattning	3
Läsanvisning	4
Vad ska vägledningen användas till?.....	4
Hänvisningar	4
Exempel	4
Avgränsning	4
Tidigare versioner	5
Ändringsförteckning	5
1. Inledning	6
1.1 Påminnelse om denna väglednings aktualitet	6
1.2 Överblick lagändringar.....	6
1.3 Åldersgränser i pensionssystemet	6
1.3.1 Åldersgränserna knyts till riktåldern.....	8
1.4 Kort historik med nyckelårtal	9
1.4.1 Framtida förändringar	11
2. Hantering av ärenden	12
2.1 Efterlevandeförmåner utan ansökan	12
2.2 Efterlevandeförmåner efter ansökan.....	13
2.2.1 Ansökan vid internationella förhållanden.....	13
2.3 Anmälan i vissa fall.....	14
2.3.1 Barnpension – anmälan om studier efter fyllda 18 år	14
2.3.2 Förlängd omställningspension – anmälan krävs i vissa fall	14
2.4 Beviskrav	15
2.4.1 Särskilt om uppgifter om dödsfall och släktskap	16
2.5 Rätten till efterlevandeförmåner i vissa situationer	18
2.5.1 Efterlevandeförmåner efter en försvunnen person.....	18
2.5.2 Samtidigt avlidna.....	19
2.5.3 Utvandrad och avliden	19
2.5.4 Ansökan från dödsbo	19
2.5.5 En efterlevande har berövat den avlidne livet	20
2.6 Utbetalning av efterlevandeförmåner	20
2.6.1 Förmånstiden för efterlevandeförmåner.....	20
2.6.2 Förmånstiden när uppehållstillstånd krävs	21
2.6.3 Avrundningsregler	23
2.6.4 Utbetalning till ställföreträdare	24
2.6.5 Avbrutet uttag av efterlevandepension.....	25
2.6.6 Efterlevandepension minskar efterlevandepension.....	25
2.6.7 Sammanträffande av förmåner vid retroaktiv utbetalning.....	26

3.	Försäkrad för efterlevandeförmåner	27
3.1	Bosättningsbedömning.....	27
3.2	Bosättningsbaserade förmåner	28
3.2.1	Bosatt i Sverige.....	29
3.3	Arbetsbaserade förmåner	30
3.4	Uppehållstillstånd, uppehållsrätt och uppehållsstatus.....	31
3.5	EU:s regler och bestämmelser i konventioner	32
3.6	När den efterlevande bor utomlands.....	33
3.6.1	Oskäligt att dra in bosättningsbaserad förmån	33
3.6.2	Levnadsintyg	34
4.	Beräkningsunderlag	35
4.1	Beräkning av efterlevandepensionsunderlag	35
4.1.1	Faktisk pensionsbehållning	36
4.1.2	Fiktiv beräkning av antagandeinkomst för att uppfylla förvärvsvillkoret	38
4.1.3	Antagen pensionsbehållning.....	39
4.1.4	Beräkning när dödsfallet inträffar efter uppnådd riktålder	44
4.1.5	Tidigt uttag av allmän pension	44
4.1.6	Delningstal ger EPU	44
4.2	EPU för avlidna födda 1937 eller tidigare.....	46
4.2.1	Följsamhetsindexering av EPU om dödsfallet inträffar efter det år den avlidne fyllde 65 år.....	47
4.2.2	Särskild bestämmelse för födda 1927 eller tidigare	48
4.2.3	Färre än 30 år med pensionspoäng	49
4.2.4	Egenföretagare som inte har betalat tilläggsavgifter.....	50
4.3	EPU och EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet.....	50
4.3.1	Förvärvsvillkoret.....	50
4.3.2	Antagen pensionsbehållning.....	51
4.3.3	Avlidna födda 1937 eller tidigare.....	51
5.	Efterlevandeförmåner till barn	52
5.1	Allmänt om barnpension	52
5.2	Allmänt om efterlevandestöd	52
5.3	Barnkonventionen.....	53
5.4	Rätten till barnpension och efterlevandestöd.....	53
5.4.1	Förmånstiden för barnpension och efterlevandestöd.....	54
5.4.2	Adoptivförälder	54
5.4.3	Ålder och studier påverkar rätten	55
5.4.4	När studier avbryts eller återupptas efter fyllda 18 år	55
5.4.5	Lov och ferier.....	56
5.4.6	Barnet studerar utanför Sverige	56
5.4.7	Barnpension och efterlevandestöd för retroaktiv tid.....	57
5.4.8	Efterlevandestöd och dagersättning från Migrationsverket.....	57
5.4.9	Komplettering i ärenden om efterlevandestöd.....	58
5.4.10	Efterlevandestöd vid bosättning utomlands.....	58
5.4.11	Bosättning i annat EES-land eller Schweiz.....	58

5.4.12	Bosättning utanför ESS eller Schweiz	59
5.4.13	Efterlevandestöd när vård eller boende bekostas av det allmänna	60
5.4.14	Efterlevandestöd vid boende i specialskola	62
5.4.15	Äldre bestämmelser om efterlevandestöd vid kriminalvård.....	62
5.5	Beräkning av barnpension	63
5.5.1	När barnet inte fyllt 12 år	63
5.5.2	När yngsta barnet fyllt 12 år	64
5.5.3	När båda föräldrarna avlidit	65
5.5.4	Begränsningsregler för flera barnpensioner	66
5.5.5	Omräkning vid ändrade förhållanden	67
5.5.6	Olika nivåer på barnpension beroende på barns ålder	68
5.5.7	Följsamhetsindexering av framräknade belopp.....	69
5.6	Beräkning av efterlevandestöd.....	69
5.6.1	Beräkning när båda föräldrarna är avlidna.....	70
5.7	Efterlevandestöd enligt EU-rätten	70
5.7.1	Behörig institution.....	71
5.7.2	Bedömning av om förordningens bestämmelser är tillämpliga	71
5.7.3	Belopp som ska betalas ut från Sverige	72
5.7.4	Den avlidne har aldrig varit omfattad av svensk försäkring.....	72
6.	Omställningspension	74
6.1	Allmänt om omställningspension och förlängd omställningspension	74
6.2	Allmänt om garantipension till omställningspension	74
6.2.1	Upphörd exporträtt av garantipension	75
6.3	Rätten till omställningspension.....	76
6.3.1	Förmånstiden för omställningspension.....	76
6.3.2	Med efterlevande make likställd person	78
6.3.3	Stadigvarande och oavbrutet sammanboende	79
6.3.4	Orsaken till särlevnaden	79
6.3.5	Avsikten med sammanboendet.....	81
6.3.6	Samlevnad före äktenskap och samlevnad att likställa med äktenskap.....	81
6.3.7	Folkbokföring.....	81
6.3.8	Bedömning av civilstånd i andra sammanhang	82
6.3.9	När efterlevandekretsen avgörs av annat lands lagstiftning	82
6.3.10	Uppgifter när den avlidne var bosatt utomlands	83
6.3.11	Make intagen på kriminalvårdsanstalt	83
6.3.12	Stadigvarande sammanboende med barn under 18 år.....	84
6.4	Omställningspension efter flera avlidna kan inte betalas ut.....	85
6.5	Rätten till förlängd omställningspension	85
6.5.1	Förmånstiden för förlängd omställningspension.....	86
6.6	Beräkning av omställningspension.....	90
6.7	Garantipension till omställningspension	91
6.7.1	Förmånstiden för garantipension till omställningspension	91
6.7.2	Garantipension till omställningspension vid bosättning utomlands	92

6.7.3	Bosättning i annat EES-land eller Schweiz.....	92
6.7.4	Garantipension vid kriminalvård m.m.....	92
6.8	Försäkringstid för den avlidne	95
6.8.1	Minst tre års försäkringstid.....	96
6.8.2	Sammanläggning av försäkringstid	96
6.8.3	Bosättning utanför EES och Schweiz	97
6.8.4	Försäkringstid när den avlidne uppnått riktåldern och hade allmän pension	98
6.8.5	När den avlidne hade sjukersättning beräknad med 40 års försäkringstid	98
6.8.6	Beräkning av faktisk försäkringstid.....	99
6.8.7	Bosättningsstid i Sverige för biståndsarbetare m.fl.	99
6.8.8	Bosättningsstid inom EES och Schweiz	100
6.8.9	Vistelsestid i avvaktan på uppehållstillstånd	101
6.8.10	Bosättningsstid i tidigare hemland – flyktingar	101
6.8.11	Försäkringstid vid dödsfall före den 1 januari 2023	101
6.8.12	Beräkning av framtida försäkringstid.....	106
6.8.13	Framtida försäkringstid enligt EU:s lagstiftning	107
6.8.14	Försäkringstid före år 2001.....	107
6.8.15	Försäkringstid före år 2003.....	108
6.9	Beräkning av garantipension till omställningspension	108
6.9.1	Garantipensionens basnivå	110
6.9.2	Avkortning när försäkringstiden understiger 40 år	110
6.9.3	Beräkning av garantipension enligt EU-lagstiftningen	111
7.	Änkepension.....	113
7.1	Allmänt om änkepension.....	113
7.2	Rätten till änkepension på grundval av pensionspoäng	114
7.2.1	Änkor födda 1944 eller tidigare	115
7.2.2	Änkor födda 1945 eller senare	116
7.2.3	Rätten till änkepension i form av 90-procentstillägg	117
7.2.4	Förmånstiden för änkepension.....	118
7.2.5	Efterlevandepension efter två avlidna	119
7.2.6	Änkepensionen upphör om änkan gifter sig.....	120
7.3	Beräkning av änkepension.....	120
7.3.1	Pensionspoäng för rätt till tilläggspension	122
7.3.2	Beräkning för änkor födda 1944 eller tidigare	122
7.3.3	Beräkning för änkor födda 1945 eller senare	125
7.3.4	Beräkning av 90-procentstillägget	126
7.3.5	Om den avlidne hade fyllt 65 år och inte uppbar allmän pension	127
7.3.6	Omdebitering.....	129
7.3.7	Om maken var född 1954 eller senare	130
7.4	Änkepension vid dödsfall före 2003.....	130
7.4.1	Rätten till änkepension vid dödsfall före 2003.....	131
7.4.2	Änkor födda 1944 eller tidigare – dödsfall 1990–2002.....	131
7.4.3	Änkor födda 1945 eller senare – dödsfall 1990–2002	132

7.4.4	Beräkning av änkepension vid dödsfall före 2003.....	132
7.4.5	Rätten till 90-procentstillägg vid dödsfall före 2003	133
7.4.6	Beräkning av 90-procentstillägg vid dödsfall före 2003.....	134
7.4.7	Omräkning av änkepension – dödsfall 1 juli 1960–1989	135
7.5	Garantipension till änkepension	136
7.5.1	30 år med pensionspoäng finns inte eller änkan får inte 15/15-delar	137
7.5.2	Garantipension och utländsk efterlevandepension	139
7.5.3	Gränsvärden och intervall	140
8.	Premiepension till efterlevande	143
8.1	Efterlevandeskydd	143
8.2	Teckna efterlevandeskydd	144
8.2.1	När börjar efterlevandeskyddet gälla?	144
8.2.2	Valet av efterlevandeskydd omfattas av sekretess	145
8.3	Rätten till premiepension vid dödsfall	145
8.4	Sambo vid dödsfallet	146
8.5	Förverkad rätt	147
8.6	Prövning vid särskilt boende	147
8.7	Utbetalning till efterlevande	150
9.	Samordning	151
9.1	Samordning av barnpension och efterlevandestöd	151
9.1.1	Samordning med barnlivränta	152
9.1.2	Samordning med utländsk barnpension	152
9.1.3	Samordning med garantiersättning	152
9.1.4	Efterlevandestöd samordnas inte med utländsk livränta	152
9.2	Samordning av garantipension till omställningspension	153
9.2.1	Samordning med utländsk efterlevandepension	153
9.3	Utländsk pension vid bosättning i annat EES-land eller Schweiz	154
9.4	Samordning med änkepension	154
9.4.1	Yrkesskadelivränta vid dödsfall 2003 eller senare	154
9.4.2	Yrkesskadelivränta vid dödsfall före år 2003	156
9.4.3	Samordning av änkepension och omställningspension vid dödsfall 2003 eller senare	156
9.5	Beräkning av den allmänna pension som ska minska änkepensionen	157
9.5.1	Änkor födda 1929 eller tidigare	158
9.5.2	Förutsättningar för änkor födda 1930–1937	158
9.5.3	Förutsättningar för änkor födda 1938–1953	159
9.5.4	Gemensamma regler för änkor födda 1930–1953	160
9.5.5	Samordning för änkor födda 1930–1944	160
9.5.6	Samordning för änkor födda 1945–1953	162
9.5.7	Samordning för änkor födda 1954 eller senare	163
9.5.8	Samordning med garantipension till änkepension	164
9.5.9	Samordning av änkepension och allmän pension vid dödsfall före 2003	165
9.6	Samordning med yrkesskadelivränta	165
9.6.1	Livräntefaktorer och deras historia	166

9.6.2	Dödsfall före 2003	167
9.6.3	Dödsfall 2003 eller senare.....	168
10.	Årliga förändringar	171
10.1	Följsamhetsindexering av inkomstgrundad efterlevandepension och änkepension	171
10.2	Följsamhetsindexering ska göras varje år.....	171
10.3	Exempel på följsamhetsindexering.....	172
10.4	Automatisk balansering – balansindex för allmän pension	172
10.5	Årlig uppdatering av övriga efterlevandepensioner samt efterlevandestöd	173
11.	Övriga bestämmelser	174
11.1	Avdrag på retroaktiv utbetalning	174
11.2	Ändring, omprövning och överklagande av beslut	175
11.2.1	Ny prövning	175
11.2.2	Omprövning på begäran av enskild	175
11.2.3	Överklagande av beslut	175
11.2.4	Avdrag vid kontraktsvård	176
11.2.5	Underrättelseskyldighet för Kriminalvårdsstyrelsen och Statens institutionsstyrelse	176
12.	Äldre regler.....	178
12.1	Barnpension vid dödsfall före 2003	178
12.2	Efterlevandestöd	178
12.3	Omställningspension vid dödsfall före 2003.....	178
12.3.1	Rätten till omställningspension.....	179
12.3.2	Beräkning av omställningspension.....	179
12.3.3	Förmånstiden för omställningspension.....	179
12.4	Garantipension till omställningspension vid dödsfall före 2003	180
12.5	Änkepension	181
12.5.1	Motiv till avskaffad änkepension	181
12.5.2	Änkepension för änkor födda 1944 eller tidigare.....	182
12.5.3	90-procentstillägg för änkor födda 1944 eller tidigare.....	182
12.5.4	Änkepension för änkor födda 1945 eller senare	182
12.5.5	90-procentstillägg för änkor födda 1945 eller senare	182
12.6	Särskild efterlevandepension	183
12.7	Utreda försäkringstid i Sverige – kort historik.....	183
	Före 1960 – ingen rätt till allmän tilläggspension.....	183
	1960–1998	183
	1994 och senare	183
	1999–2010	184
	Före 2000	184
	2001–2010	184
	2010 och senare	184
	2011 eller senare	184
	Perioder genom arbete	184
	Försäkrad för tilläggspension enligt äldre lagstiftning för utländska medborgare	184
	Försäkrad för tilläggspension enligt äldre lagstiftning för nordiska medborgare	185

Gränsgångare.....	185
Sjöskatteår 1960–1973	185
Jämsställda år – efterlevandepension före 2003	185
Perioder genom bosättning – tid före 2001	185
Hemlandstid – flyktingar före 2001	186
Vistelsetid – uppehållstillstånd före 2001.....	186
Studenter före 2001	186
Artister före 2001	186
Sjömän före 2001.....	187
Tid med inkomst före 2001	187
Medförsäkrad (make, maka eller barn) före 2001	187
Statsanställda och anställda vid FN, Sida etc. före 2001	187
Tid som sammanfaller med annan nordisk tid.....	187
Perioder genom bosättning – 2001 eller senare	188
Hemlandstid – flyktingar 2001 eller senare.....	188
Vistelsetid – uppehållstillstånd 2001 eller senare.....	188
Studenter 2001 eller senare.....	189
Medförsäkrad (make, maka eller barn) 2001 eller senare	189

Datum: 2025-10-08
 PID nr. PID124592
 Version 9
 Dnr/Ref. VER 2011–235

Förkortningar

Förkortning	Betydelse
AFL	Den numera upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring
ATP	Allmän tilläggspension
Bet.	Riksdagens betänkande
BrB	Brottsbalken
CSN	Centrala studiestödsnämnden
EEG	Europeiska ekonomiska gemenskapen
EES	Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EU-länderna samt Norge, Island och Lichtenstein)
EG	Europeiska gemenskapen
EPL	Den numera upphävda lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn
EPU	Efterlevandepensionsunderlag
EU	Europeiska unionen
FB	Föräldrabalken
FbL	Folkbokföringslagen (1991:481)
FD	Försäkringsdomstolen
FL	Förvaltningslagen (2017:900)
FN	Förenta Nationerna
FÖD	Försäkringsöverdomstolen
GPL	Den numera upphävda lagen (1998:702) om garantipension
HD	Högsta domstolen
HFD	Högsta förvaltningsdomstolen
IBB	Inkomstbasbelopp
InfEPL	Den numera upphävda lagen (2000:462) om införande av lag (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn
JO	Justitieombudsmannen, Riksdagens ombudsman
KRNG	Kammarrätten i Göteborg
KRNJ	Kammarrätten i Jönköping
KRNS	Kammarrätten i Stockholm
KRSU	Kammarrätten i Sundsvall
LIP	Den numera upphävda lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension
LSU	Lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård
LVU	Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
LSS	Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade

NJA	Nytt juridiskt arkiv
PBB	Prisbasbelopp
PBH	Pensionsbehållning
PFS	Pensionsmyndighetens författningssamling
PGB	Pensionsgrundande belopp
PGI	Pensionsgrundande inkomst
Prop.	Regeringens proposition
PU	Pensionsunderlag
RegR	Regeringsrätten
RFFS	Riksförsäkringsverkets författningssamling
RFV	Riksförsäkringsverket
SFB	Socialförsäkringsbalken
SFBP	Lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken
SFS	Svensk författningssamling
SfU	Socialförsäkringsutskottet
SGA	Särskilt grundavdrag
SGI	Sjukpenninggrundande inkomst
Sida	Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete
SINK	Särskild inkomstskatt för utomlands bosatta
SiS	Statens institutionsstyrelse
SofL	Den numera upphävda socialförsäkringslagen (1999:799)
SPV	Statens tjänstepensionsverk
SsL	Studiestödslagen (1999:1395)
UtlL	Utlänningslagen (2005:716)
YFL	Lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring
ÄB	Ärvdabalken

Sammanfattning

Denna vägledning behandlar förmåner till efterlevande i form av efterlevandepension, efterlevandestöd och premiepension till efterlevande. Bestämmelser om de aktuella förmånerna finns i socialförsäkringsbalkens avdelning F – Förmåner till efterlevande.

Regelverken om förmåner till efterlevande har genomgått flertalet förändringar över tid. Vägledningen inleds med en kort historik med nyckelårstal och avslutas med ett kapitel med fördjupad information om historik och förändringar.

Vägledningen följer samma struktur som socialförsäkringsbalken. Den inleds med en redogörelse för de allmänna bestämmelserna om försäkringsskydd som grundas på bosättning och arbete. Därefter beskrivs vilka förutsättningar som ska vara uppfyllda för rätt till en efterlevandeförmån samt hur respektive förmån beräknas.

Utöver detta innehåller vägledningen även kapitel som behandlar mer övergripande områden, såsom efterlevandepensionsunderlag, samordning, årlig omräkning, utbetalning och nedsättning av förmån.

Detta är den nionde versionen av vägledningen. Föregående version publicerades i december 2022. Till vägledningen finns en separat ändringsförteckning. Tidigare versioner av vägledningen finns i Pensionsmyndighetens diarium.

Den här texten försvinner när man skapar en pdf.

Läsanvisning

Vad ska vägledningen användas till?

Denna vägledning ska vara ett hjälpmedel för Pensionsmyndighetens medarbetare vid handläggning av efterlevandeförmåner. Den kan också vara ett stöd vid utbildning av Pensionsmyndighetens personal och vid information till enskilda.

Vägledningen beskriver de bestämmelser i SFB och annan relevant lagstiftning som aktualiseras vid handläggning av ärenden. Den redogör också för de delar av lagens förarbeten som är särskilt viktiga för att förstå hur lagen ska tillämpas samt relevant rättspraxis och rättsliga ställningstaganden.

I denna vägledning används flera olika uttryck för att benämna de personer som berörs av efterlevandeförmånerna, bl.a. den efterlevande, den enskilde, den försäkrade, den sökande eller änkan. Vilket uttryck som används styrs av det sammanhang som begreppet förekommer i.

Hänvisningar

I vägledningen finns hänvisningar till lagar, förordningar, föreskrifter, Pensionsmyndighetens rättsliga ställningstaganden, förarbeten, rättsfall, och andra vägledningar. Hänvisningen finns antingen angiven i löpande text eller inom parentes i direkt anslutning till den mening eller det stycke den avser.

Vägledningar och internt styrande dokument finns tillgängliga på Pensionsmyndighetens intranät (Orangeriet). Aktuella vägledningar och föreskrifter finns tillgängliga på Pensionsmyndighetens webbplats.

Exempel

Vägledningen innehåller exempel som används för att tydliggöra hur bestämmelserna kan tillämpas i praktiken. Exempelen är utformade för att belysa typiska situationer som kan uppkomma och de syftar till att underlätta tolkningen av reglerna i SFB.

Avgränsning

Denna vägledning innehåller hänvisningar till andra vägledningar.

- Vägledning 2010:2 Allmän pension för personer födda 1938 eller senare – att ta ut pension
- Vägledning 2010:3 Ålderspension till personer födda 1937 eller tidigare
- Vägledning 2012:2 Återkrav
- Vägledning 2019:1 Förvaltningsrätt i Pensionsmyndighetens verksamhet

- Vägledning 2020:1 Utbetalning av pension och pensionsrelaterade förmåner
- Vägledning 2010:07 Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EU-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt enligt konventioner om social trygghet

Denna vägledning omfattar efterlevandeförmåner i form av efterlevandepension, efterlevandestöd och premiepension till efterlevande. Övriga efterlevandeförmåner redogörs för i vägledning 2012:1 *Efterlevandelivränta och begravningshjälp*.

Tidigare versioner

Denna version av vägledningen, liksom tidigare versioner, finns tillgängliga i Pensionsmyndighetens diarium. De tidigare versionerna innehåller regler och lagar som har upphört att gälla. För tillämpning av upphävda bestämmelser hänvisas därför till tidigare vägledningar.

Vissa beräkningar finns mer detaljerat återgivna i version 2 av vägledningen, till exempel beräkningar som avser änkepension och garantipension till änkepension med anledning av dödsfall som inträffade 1990–2002 och som har räknats om från och med januari 2003.

Information om samordning mellan änkepension och omställningspension vid dödsfall före år 2003 finns i version 6. Där finns även information om beräkning av omställningspension och förlängd omställningspension i form av 90-procentstillägget enligt 7 kap. 10 § 2 SFBP.

Ändringsförteckning

Till denna vägledning finns en ändringsförteckning. Där redogörs för de ändringar som har gjorts i version nio.

Vägledningen har bytt namn från *Efterlevandepension och efterlevandestöd* till *Efterlevandeförmåner* och fått en ny disposition. Den har också uppdaterats med ett kapitel om premiepension till efterlevande. Vägledningen har även uppdaterats utifrån ändringar i lagar och förordningar samt i förekommande fall utifrån ny praxis sedan föregående version. I denna version har avsnitten om återkrav och förvaltningsrätt tagits bort. Information om dessa områden finns numera i vägledning 2012:2 *Återkrav* och i vägledning 2019:1 *Förvaltningsrätt i Pensionsmyndighetens verksamhet*.

Flertalet exempel i vägledningen har uppdaterats för att vara aktuella.

Viss information har flyttats, framförallt i syfte att återges endast på ett ställe. Information som enbart har flyttats finns inte noterad i ändringsförteckningen.

1. Inledning

Regelverket kring efterlevandeförmåner är komplext och har ändrats vid flera tillfällen. Denna vägledning syftar till att ge stöd i tillämpningen av bestämmelserna.

Barnpension, omställningspension, förlängd omställningspension och änkepension samt administrationen av dessa pensioner finansieras genom efterlevandepensionsavgifter enligt socialavgiftslagen (2000:980). Efterlevandepensionsavgiften är för närvarande 0,60 procent av avgiftsunderlaget enligt 2 kap. 26 § i denna lag.

Premiepension till efterlevande baseras på den avlidnes intjänade premiepensionsbehållning.

Garantipension och efterlevandestöd samt kostnaderna för administrationen av dessa förmåner finansieras med skattemedel.

1.1 Påminnelse om denna väglednings aktualitet

Vid regeländringar eller ny domstolspraxis som påverkar efterlevandeförmåner kan det finnas behov av att revidera denna vägledning. Detta är ofta inte möjligt att göra utan en viss fördröjning. Det är därför viktigt att ha i åtanke att det alltid är vid aktuell tidpunkt gällande lagstiftning och inte denna vägledning som är styrande.

1.2 Överblick lagändringar

Från och med den 1 januari 2011 finns bestämmelser om efterlevandeförmåner i SFB och i SFBP. Det är dessa bestämmelser som beskrivs i denna vägledning.

Före införandet av SFB fanns bestämmelser om efterlevandeförmåner i de numera upphävda författningarna lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn (EPL) och lagen (2000:462) om införande av lagen om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn (infEPL). Bestämmelser om premiepension till efterlevande fanns tidigare i lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension.

Bestämmelserna om efterlevandeförmåner som har betalats ut för tid före januari 2003 finns i 8 och 14 kap. i den upphävda lagen om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 2003 (AFL).

1.3 Åldersgränser i pensionssystemet

Någon fast pensionsålder finns inte i det allmänna pensionssystemet. Inkomstgrundad pension får tas ut tidigast från och med den månad då den

pensionsberättigade uppnår en ålder som är tre år lägre än den fastställda riktåldern för pension (56 kap. 3 § SFB). Riktåldern beräknas med utgångspunkt i förväntad medellivslängd och beslutas av regeringen tre år i förväg. Åldersgränsen för tidigast uttag av inkomstgrundad pension anpassas därefter.

Ju längre uttaget av inkomstgrundad pension skjuts upp, desto högre blir pensionen, med undantag för vissa fall där garantitillägg kan påverka den sammanlagda utbetalningen.

Det finns ingen övre åldersgräns för när uttag av inkomstgrundad pension senast måste påbörjas.

Sedan millennieskiftet har medellivslängden ökat med två år för kvinnor och med fyra år för män. I Statistiska Centralbyråns befolkningsframskrivning från 2021 uppskattas att år 2070 kommer kvinnor i genomsnitt leva till 90 års ålder och män till nära 88 års ålder (proposition 2021/22:181 sid. 81). En naturlig följd av att medellivslängden ökar är att tiden som ålderspensionär blir allt längre. När den förväntade tiden som pensionär ökar ger det en lägre månatlig pensionsutbetalning eftersom pensionssystemet anpassas efter medellivslängden.

Åldersgränsen för rätt till garantipension är knuten till riktåldern (67 kap. 4 § SFB). Det innebär att garantipension tidigast kan tas ut från och med den månad då den pensionsberättigade uppnår riktåldern, oavsett om garantipensionen lämnas som ensam förmån eller som utfyllnad till inkomstgrundad pension.

Samma åldersgräns gäller även för inkomstpensionstillägget, som kan provas först från och med den månad då den sökande uppnår riktåldern (74 a kap. 7 § SFB).

För födda 1960–1964 har riktåldern fastställts till 67 år, vilket innebär att garantipension och inkomstpensionstillägg för dessa personer tidigast kan lämnas från och med den månad de fyller 67 år.

För födda 1958–1959 gäller den tidigare fasta åldersgränsen på 66 år.

För födda 1957 eller tidigare gäller den tidigare fasta gränsen på 65 år.

För efterlevandeförmånernas del innebär det att omställningspension, garantipension till omställningspension, garantipension till änkepension och änkepensionens 90-procentstillägg kan betalas ut till och med månaden före den månad då den efterlevande uppnår riktåldern för pension.

Änkepensionen samordnas med den inkomstgrundade pensionen. Samordningen sker från och med den månad då änkan uppnår riktåldern. Om änkan har tagit ut allmän pension tidigare görs samordningen från och med uttagsmånaden.

Den höjda pensionsåldern innebär också att garantipension till änkepension och 90-procentstillägget kan betalas ut under en längre tid än tidigare. För personer födda 1960 eller senare kan dessa förmåner fortsätta att betalas ut till och med månaden före riktåldern, alltså ett eller flera år längre än tidigare 65- och 66-årsgränser.

1.3.1 Åldersgränserna knyts till riktåldern

Riktålder för pension

2 kap. 10 a § SFB

Vissa förmåner och beräkningar som anges i denna balk ska knytas till en särskild ålder (riktålder för pension) som beräknas för varje år enligt bestämmelserna i 10 b §.

2 kap. 10 b §

Riktålder för pension räknas fram genom att det till basåret 65 läggs $\frac{2}{3}$ av differensen mellan

- den vid 65 års ålder återstående medellivslängden för befolkningen i Sverige under femårsperioden närmast före det år riktåldern beräknas, och

- motsvarande värde för jämförelseåret 1994.

Den framräknade riktåldern för pension ska avrundas till närmaste helår.

Ett nytt begrepp - *riktålder* - har införts i SFB från och med 2020. Lagstiftningen trädde i kraft den 1 december 2019, men tillämpas från och med januari 2020 eftersom en riktålder fastställdes första gången 2020. Riktåldern har införts för att trygga pensionsnivåerna på längre sikt.

Riktåldern ska beräknas och beslutas varje år. Den beslutade åldern tillämpas sex år senare.

Tidigt uttag innebär att den allmänna pensionen tas ut före den fastställda riktåldern och *sent uttag* innebär att pensionen tas ut efter det att riktåldern har uppnåtts.

Födelseår	Riktålder	Ålder för tidigt uttag	År för tidigt uttag	År för grundskydd
1958	66 år	61 år	2019	2024
1959	66 år	62 år	2021	2025
1960	67 år	62 år	2022	2027
1961	67 år	63 år	2024	2028
1962	67 år	63 år	2025	2029
1963	67 år	64 år	2027	2030
1964	67 år	64 år	2028	2031

Riktåldern har vid tidpunkten för denna väglednings omarbetning ännu inte fastställts för senare årskullar.

1.4 Kort historik med nyckelårtal

- **1937 - statlig ersättning till efterlevande**
 Detta år infördes möjligheten att bevilja statlig ersättning till barn som förlorat en eller båda sina föräldrar.
- **1946 – lag om folkpensionering**
 Familjepensionen som infördes 1946 kunde utbetalas till änka eller barn. Änkepension och barnpension var ersättningar avsedda att svara för de efterlevandes grundläggande försörjning. Pensionen hade sin grund i det familjemönster och den arbetsfördelning mellan makar som var vanligast då. Giftna kvinnor var oftast sysselsatta i hemmet och svarade för omsorgen av familjens barn. Hela familjens ekonomi ansågs grunda sig på mannens inkomster. Det bedömdes därför vara viktigt att trygga kvinnor och barns försörjning vid mannens bortgång. Maken förutsattes däremot klara sin försörjning själv även efter sin makas bortgång.
 Fram till 1960 betalades änkepension och barnpension ut i form av folkpension och pensionstillskott.
- **1960 – ATP-systemets införande förändrar även efterlevandepensionen**
 ATP-systemets införande 1960 innebar att även ATP (allmän tilläggspension) kunde betalas ut till änka och barn.
- **1990 – reformerade efterlevandepensionsregler**
 Till och med 1989 betalades efterlevandepension i form av änkepension ut till efterlevande kvinnor och i form av barnpension till efterlevande barn. Män kunde inte få någon efterlevandepension.
 Samhällsutvecklingen medförde att kvinnor tog en mer aktiv del i familjens försörjning och behovet av ekonomiskt stöd efter ett dödsfall blev kännbart såväl för kvinnor som för män.
 En reformering av efterlevandepensionerna gjordes 1990. Då infördes ersättning i form av omställningspension som betalas ut till både kvinnor och män. Efterlevandepensionerna kunde betalas ut som folkpension, pensionstillskott och ATP (prop. 1987/88:171). Ändringen innebär också att änkepension inte kan beviljas de som gift sig efter den 31 december 1989.

De nya ersättningarna till efterlevande som infördes 1990 var förutom omställningspension även förlängd omställningspension och särskild efterlevandepension.

I samband med denna reformering av efterlevandepensionen beslutades även om omfattande övergångsregler. Av dessa följer att de tidigare reglerna om änkepension, dvs. de regler som gällde före den 1 januari 1990, även skulle gälla vid dödsfall 1990 eller senare för vissa efterlevande kvinnor.

- **1997 – inkomstprövad änkepension**

Från och med april 1997 inkomstprövades änkepensionerna i form av folkpension och pensionstillskott enligt samma princip som gällde för bostadstillägg.

- **2003 – reformering för de som uppbar efterlevandepension i december 2002**

Före 2003 bestod barnpension, omställningspension, särskild efterlevandepension och änkepension av folkpension och ATP. Folkpensions- och ATP-systemen avskaffades från och med 1 januari 2003.

Efterlevandepension till vuxna i form av omställningspension, förlängd omställningspension, särskild efterlevandepension och änkepension utbetalades tidigare i form av folkpension och en andel av den tilläggspension som den avlidne tjänat in. I princip var denna konstruktion av efterlevandepension till vuxna densamma som den tidigare ålderspensionen, eller förtidspensionen om den avlidne var yngre än 65 år.

Från och med den 1 januari 2003 infördes följande lagändringar:

- Barnpension i form av ATP och folkpension blev barnpension. Barn som tidigare uppburit underhållsstöd p.g.a. avliden förälder som inte varit försäkrad i Sverige beviljades istället efterlevandestöd till barn.
- Omställningspension i form av ATP och folkpension blev omställningspension samt garantipension till omställningspension.
- Änkepension i form av folkpension och ATP blev änkepension samt garantipension till änkepension. Det särskilda grundavdraget för pensioner (SGA) avskaffades.
- Garantipensionen beräknades på sådant sätt att den sammanlagda pensionen efter skatt inte skulle bli mindre i januari 2003 än den var i december 2002 på grund av avskaffandet av SGA. Detta gäller också de pensioner som beviljades först 2003 eller senare men där dödsfallet inträffade före 2003.

Reformeringen av lagstiftningen för efterlevandepension har sin grund i förändringarna i det allmänna ålderspensionssystemet som började gälla fullt ut från och med 1 januari 2003. Detta eftersom efterlevandepension byggde på den avlidnes ålders- eller förtidspension. EPL trädde i kraft den 1 januari 2003.

Med det reformerade ålderspensionssystemet har det skapats ett från andra socialförsäkringar åtskilt system. Grundläggande förändringar har skett genom den inkomstgrundade allmänna pensionen och grundskyddet garantipension.

Inkomstpensionen är avgiftsbestämd och baseras på hela livsinkomsten och beräknas på inkomster från den första beskattade kronan, till skillnad från vad som gäller i tilläggspensionssystemet med dess 15/30-regel (medelpoäng beräknas på de 15 bästa åren och det krävs 30 år för full tilläggspension).

- **2011 - införande av socialförsäkringsbalken (SFB)**
Bestämmelser om ersättningar till efterlevande finns sedan den 1 januari 2011 i avdelning F i SFB.
- **2012 – efterlevandepension utan ansökan**
Från och med den 1 november 2012 får rätt till en efterlevandeförmån prövas utan ansökan. I vissa fall måste dock den efterlevande ansöka för att rätten till ersättning ska prövas.
- **2018 – efterlevandestöd för retroaktiv tid**
Den 1 juli 2018 ändrades bestämmelsen om beviljande av efterlevandestöd för retroaktiv tid, från två år till sex månader före den månad ansökan kom in till myndigheten.
- **2020 - efterlevandestöd för retroaktiv tid och begreppet riktålder**
Från och med januari 2020 får efterlevandestöd endast beviljas en månad retroaktivt.
Begreppet riktålder införs i SFB. Åldern för tidigast möjliga uttag av allmän pension och beviljande av garantipension kopplas till medellivslängdens utveckling.
- **2023 - upphörd exporträtt av garantipension och höjd pensionsålder**
Rätten till garantipension till ålderspension och garantipension till omställningspension för personer födda 1938 eller senare som bor utanför Sverige upphör från och med januari 2023. Från och med denna tidpunkt kan garantipension bara utbetalas vid bosättning i Sverige.
Från och med januari 2023 höjs pensionsåldern vilket för efterlevandeförmånerna innebär att omställningspension, garantipension till omställningspension, garantipension till änkepension och änkepensionens 90-procentstillägg kan betalas ut till och med månanden före den efterlevandes 66-årsdag.
- **2026 – riktåldern införs**
Den 1 januari 2026 börjar riktåldern tillämpas i praktiken. Fasta åldersgränser ersätts av en rörlig gräns som beslutas av regeringen sex år i förväg och som justeras i takt med medellivslängdens utveckling. För efterlevandeförmånerna innebär det främst att den övre åldersgränsen för rätt till ersättning anpassas till gällande riktålder.

1.4.1 Framtida förändringar

Efterlevandeförmånerna är nära knutna till samhällsutvecklingen och till den allmänna pensionen. Lagstiftningen på området är därför inte statisk utan kan komma att förändras i takt med att befolkningsstrukturen, familjemönstren och pensionssystemet utvecklas. Det kan röra sig om justeringar i fråga om vem som har rätt till en förmån, hur länge förmånen kan betalas ut eller hur den ska beräknas och samordnas med andra pensionsrelaterade ersättningar. Även internationella förpliktelser och EU-rätten kan påverka regelverket. Det innebär att hela eller delar av regelverket kring efterlevandeförmåner med jämna mellanrum kan komma att ses över och anpassas för att säkerställa att förmånerna fortsatt uppfyller sitt syfte – att ge ekonomisk trygghet vid förlust av en anhörig.

2. Hantering av ärenden

I detta kapitel beskrivs

- när efterlevandeförmåner får beviljas utan ansökan
- när ansökan krävs
- den sökandes uppgiftsskyldighet och Pensionsmyndighetens utredningsskyldighet
- information om när ett ärende behöver kompletteras
- information om utbetalning av efterlevandeförmåner.

I avsnittet om komplettering finns information om

- beviskrav
- särskilt angående uppgifter om dödsfall och släktskap
- när handlingar saknas
- komplettering i ärenden om efterlevandeförmåner.

I ett särskilt avsnitt finns mer information om rätten till efterlevandeförmåner i vissa särskilda situationer

- anmälan om studier eller fyllda 18 år
- förlängd omställningspension
- efterlevandeförmåner efter en försvunnen person.

2.1 Efterlevandeförmåner utan ansökan

En efterlevandeförmån får lämnas utan ansökan (77 kap. 13 § och 110 kap. 6 § SFB). Detta gäller vid dödsfall från och med den 1 november 2012 (p.1 och 2 övergångsbestämmelserna till lagen [2012:599] om ändring i socialförsäkringsbalken). Inträffar dödsfallet dessförinnan gäller att den efterlevande ska ansöka om efterlevandeförmåner (110 kap. 4 § SFB).

Pensionsmyndigheten får uppgift från Skatteverket när en försäkrad som bor i Sverige avlidit. Myndigheten utreder då om det finns någon efterlevande som har rätt till efterlevandeförmåner.

Pensionsmyndigheten ska se till att ärendena blir utredda i den omfattning som deras beskaffenhet kräver (110 kap. 13 § SFB). Om det saknas tillräckliga uppgifter för att kunna fatta beslut ska komplettering ske.

2.2 Efterlevandeförmåner efter ansökan

Att efterlevandeförmåner får lämnas utan ansökan vid dödsfall från och med den 1 november 2012 innebär att Pensionsmyndigheten fortfarande har möjlighet att kräva att en ansökan ges in till myndigheten (prop. 2011/12:152 s. 24). I några fall är det inte möjligt att bevilja en efterlevandeförmån utan ansökan. Det gäller när Pensionsmyndigheten inte får någon avisering om dödsfallet från Skatteverket eller om Pensionsmyndigheten i övrigt saknar uppgifter som krävs för att kunna bevilja utan ansökan.

Av 2 § Pensionsmyndighetens föreskrifter (PFS 2011:6 aktuell lydelse PFS 2022:5) om ansökan om pension och utbetalning av små belopp framgår i vilka situationer ansökan ska göras på blankett som fastställts av Pensionsmyndigheten. För att kunna få en efterlevandeförmån krävs ansökan i följande situationer:

1. När den efterlevande inte är bosatt i Sverige, utom i de fall den efterlevande är en kvinna som uppnått riktåldern vid dödsfallet och uppbär svensk allmän pension.
2. När den efterlevande är bosatt i Sverige men den avlidna maken eller maken inte var bosatt i Sverige vid dödsfallet.

Detsamma gäller om paret var utlandsbosatta vid dödsfallet och den efterlevande ansöker om förmån efter invandring till Sverige. Pensionsmyndigheten saknar nämligen de uppgifter som krävs för att pröva rätt till förmån eftersom myndigheten trots registrering om dödsfall t.ex. inte har tillgång till information om makarna var stadigvarande sammanboende eller inte:

3. När den efterlevande är ett barn som är bosatt i Sverige men vars avlidna förälder inte var bosatt i Sverige vid dödsfallet.
4. När anspråk på efterlevandeförmån görs efter någon som har försvunnit och det kan antas att hen har avlidit.

Ansökningsdatum är den dag en skriftlig ansökan kom in till Pensionsmyndigheten. En ansökan kan göras på blankett eller på annat sätt skriftligen, till exempel genom brev eller e-post. Om en skriftlig begäran om en efterlevandeförmån har kommit in före själva ansökningsblanketten, ska den dag begäran kom in räknas som ansökningsdatum. Om ytterligare underlag krävs ska myndigheten informera den enskilde om att hen behöver inkomma med kompletteringar för att ansökan ska kunna behandlas (jfr 6, 19 och 20 §§ FL samt 110 kap. SFB).

2.2.1 Ansökan vid internationella förhållanden

Ansökan görs hos behörig institution i det land där den efterlevande är bosatt under förutsättning att den avlidne har varit försäkrad i det landet. I annat fall görs

ansökan hos behörig institution i det land där den avlidne senast var försäkrad. Den institution som ska hantera ansökan kallas kontaktinstitution.

Läs mer om ansökan om efterlevandeförmåner från ett annat EES-land eller Schweiz när sökanden är bosatt i Sverige eller ansökan om efterlevandepension från Sverige när sökanden är bosatt i annat EES-land eller i Schweiz i vägledning 2010:7 *Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt enligt konventioner om social trygghet*.

2.3 Anmälan i vissa fall

2.3.1 Barnpension – anmälan om studier efter fyllda 18 år

Ett barn som har fyllt 18 år kan ha rätt till barnpension och efterlevandestöd längst till och med juni det år då barnet fyller 20 år. För rätt till ersättning efter fyllda 18 år krävs studier på gymnasieskola, Komvux eller folkhögskola som ger rätt till studiehjälp eller förlängt barnbidrag (78 kap. 5 § SFB). För rätt till barnpension och efterlevandestöd efter fyllda 18 år måste anmälan om studier ges in till Pensionsmyndigheten.

Information om att anmäla studier skickas till barn som är bosatta i Sverige. Detta utskick görs av Pensionsmyndigheten för att det inte ska bli något uppehåll i utbetalningarna.

I anmälan, webbanmälan eller blankett, ska det underåriga barnet själv ange de uppgifter som behövs för att bedöma rätten till fortsatt barnpension, efterlevandestöd och barnlivränta för tid efter fyllda 18 år (110 kap. 5 § SFB samt Pensionsmyndighetens föreskrifter 2018:1). Att det är den underåriga själv, genom undertecknande av anmälan, som själv ska lämna de uppgifter som krävs är ett undantag från huvudregeln att minderåriga ska företrädas av annan. I vägledning 2019:1 *Förvaltningsrätt i Pensionsmyndighetens verksamhet* finns mer information om rättshandlingsförmåga samt ombud och andra företrädare.

Barnpension och efterlevandestöd beviljas från och med den månad rätten finns oavsett när anmälan kom in.

2.3.2 Förlängd omställningspension – anmälan krävs i vissa fall

En efterlevande som har haft rätt till omställningspension har, för tid efter det att rätten till denna upphört, rätt till förlängd omställningspension om hen stadigvarande sammanbor med barn under 18 år som står under hens vårdnad och vid dödsfallet stadigvarande vistades i makarnas hem (80 kap. 6 § SFB).

En efterlevande beviljas omställningspension och förlängd omställningspension samtidigt och utan ansökan om hen uppfyller villkoren för rätt till sådan pension.

Om en efterlevande är bosatt utomlands och får omställningspension kan den efterlevande få rätten till förlängd omställningspension prövad genom att anmäla till Pensionsmyndigheten att hen uppfyller villkoren för rätt till sådan pension. Den efterlevande ska göra anmälan på den av Pensionsmyndigheten fastställda blanketten *Anmälan om förlängd omställningspension* (Pensionsmyndighetens föreskrifter 2022:5). På blanketten intygar den efterlevande att villkoren för rätt till förlängd omställningspension är uppfyllda.

Förlängd omställningspension beviljas från och med den månad rätten finns oavsett när anmälan kom in.

2.4 Beviskrav

Med begreppet beviskrav menas hur stark bevisningen måste vara för att en omständighet ska ses som bevisad. För de förmåner som Pensionsmyndigheten handlägger finns det ingen uttrycklig reglering om beviskrav varken i socialförsäkringsbalken eller i någon annan reglering. Pensionsmyndigheten har därför bestämt att beviskravet sannolikt ska användas vid handläggningen av myndighetens förmånsärenden. Sannolikt innebär att en omständighet är säker till ungefär 75 procent. Ytterligare styrning angående vilket beviskrav som ska användas vid tillämpning av viss bestämmelse kan finnas i vägledande avgöranden från domstol (vägledning 2019:1 *Förvaltningsrätt i Pensionsmyndighetens verksamhet*, avsnitt Beviskrav samt *Juridikavdelningen informerar 2017–1*).

När det gäller efterlevandeförmåner finns en särskild bestämmelse om rätt till ersättning i de fall någon har försvunnit och det kan antas att personen har avlidit (77 kap. 10 § SFB). Av bestämmelsen framgår alltså att beviskravet *kan antas* ska tillämpas. Bestämmelsen innebär att beviskravet *kan antas*, som är ett lägre beviskrav än sannolikt, ska tillämpas i dessa situationer.

HFD har i ett mål, HFD 2013 ref. 59, tagit ställning till vilka krav på utredning om släktskap och dödsfall som kan krävas när dokument som motsvarar dödsfallsintyg och släktutredning inte är möjliga att få fram. HFD konstaterar att det beviskrav som uppställs i aktuell bestämmelse är att det *kan antas* att den försvunna personen har avlidit. Därefter gör HFD bedömningen att i ett fall som det förevarande, där dokument som motsvarar dödsfallsintyg och släktutredning inte är möjliga att få fram, får beviskravet *kan antas* anses omfatta såväl dödsfallet som släktskapet.

Om Pensionsmyndigheten vid handläggning av ett pensionsärende behöver personbevis eller liknande handling, till exempel ett levnadsintyg, är Pensionsmyndigheten skyldig att godta bevis avseende personuppgifter som har

utfärdats av behörig myndighet i ett annat EU-medlemsland (EG-domstolen, mål nr 336/94 Dafeki).

2.4.1 Särskilt om uppgifter om dödsfall och släktskap

I de fall Pensionsmyndigheten inte har tillräckliga uppgifter om dödsfall och släktskap kan dödsfallsintyg och släktutredning enligt fastställt formulär begäras från Skatteverket. Pensionsmyndigheten får med stöd av 110 kap. 31 § SFB begära uppgifter från Skatteverket som avser en namngiven person när det gäller förhållanden som är av betydelse för tillämpningen av SFB.

I de fall det inte är möjligt att få dödsfallsintyg och släktutredning från Skatteverket kan motsvarande dokument från annat land eller annan utredning inhämtas. Detta kan bli aktuellt i de fall den avlidne inte var bosatt i Sverige vid dödsfallet. Med motsvarande dokument från annat land menas intyg från utländsk institution som bevisar dödsfall, civilstånd, släktskap m.m.

När handlingar saknas

Om det inte är möjligt att få motsvarande dokument från annat land kan det bli aktuellt med annan utredning. Det kan bli fallet om det vid ansökan om en efterlevandeförmån kommer fram att den avlidne var bosatt i ett land från vilket det inte är möjligt att få officiella dokument om dödsfall och släktskap. Det handlar ofta om länder där det pågår inbördeskrig, annat krig eller svältkatastrofer.

Det kan vara svårt att bedöma om en person, som aldrig varit bosatt i Sverige, är avliden eller försvunnen och/eller om hen var förälder till det barn som ansöker om efterlevandestöd. Avsaknaden av handlingar eller bristen på en förväntad detaljriktighet kring smärtsamma omständigheter som en förälders försvinnande eller bortgång gör dock inte omständigheten mindre sann. Inte heller innebär det att det barn som mist sin förälder, men har svårt att göra omständigheten sannolik, har ett mindre behov av ekonomisk försörjning än ett barn som inte har denna svårighet.

HFD har i en dom (HFD 2013 ref. 59) uttalat att alla barn som är bosatta i Sverige och som har förlorat en eller båda föräldrarna ska erhålla en lika hög minimiförmån. HFD skriver vidare att behovet av ekonomisk försörjning är detsamma oavsett om den avlidne föräldern före dödsfallet bott eller arbetat i Sverige eller inte haft sådan anknytning till Sverige.

I de fall sökanden inte har möjlighet att ge in underlag som motsvarar dödsfallsintyg och släktutredning läggs de uppgifter som sökanden har lämnat om dödsfall och släktskap, samt eventuella övriga underlag, till grund för bedömning av om sökanden har gjort dödsfall och släktskap sannolikt.

Komplettering i ärenden om efterlevandestöd

JO har uttalat att Pensionsmyndigheten inte bör ställa för stränga formella krav på den enskilde. När den enskilde anger omständigheter som tyder på ett försvinnande behöver myndigheten pröva ansökan utifrån den bestämmelse som rör försvunna personer (JO Protokoll Dnr 5546–2024). Det innebär att i fall då dödsfall inte kan göras sannolikt ska Pensionsmyndigheten bedöma om omständigheterna talar för att det kan röra sig om att föräldern är försvunnen och kan antas vara död. Det gäller även om ansökan avser en avliden person. I sådana fall ska Pensionsmyndigheten pröva rätten till efterlevandestöd utifrån 77 kap. 10 § SFB. Läs mer i avsnitt 2.5.1. *Beviskrav* och 2.5.1. *Efterlevandeförmåner efter en försvunnen person*.

Mot bakgrund av de konsekvenser som kan uppstå för en person som lämnar oriktiga uppgifter på heder och samvete när uppgifter lämnade på heder och samvete i en ansökan om efterlevandestöd upp till beviskravet att göra sannolikt.

Om uppgifterna om dödsfall och släktskap är tillräckligt utförliga kan sökanden anses ha gjort sannolikt att uppgifterna stämmer. Om det inte finns några motstridiga uppgifter hos Pensionsmyndigheten kan efterlevandestöd beviljas utifrån lämnade uppgifter och underlag behöver inte krävas in vare sig från sökanden eller från annan myndighet (110 kap. 4 och 13 §§ SFB).

Exempel

En man bosatt i utlandet har avlidit. Det kommer in en ansökan om efterlevandestöd. Barnets förmyndare lämnar uppgifter om dödsfallet och släktskapet mellan barn och förälder. Pensionsmyndigheten gör bedömningen att sökanden genom lämnade uppgifter har gjort dödsfall och släktskap sannolikt.

I fall då efterlevandestöd inte kan beviljas eftersom dödsfallet inte gjorts sannolikt kan rätt till underhållsstöd prövas genom ansökan till Försäkringskassan.

2.5 Rätten till efterlevandeförmåner i vissa situationer

2.5.1 Efterlevandeförmåner efter en försvunnen person

Förmåner efter försvunna personer

77 kap. 10 § SFB

Om någon har försvunnit och det kan antas att han eller hon har avlidit, gäller samma rätt till efterlevandepension eller efterlevandestöd som vid dödsfall. Visar det sig senare att den försvunna personen lever, upphör rätten till förmånen.

En efterlevandeförmån kan beviljas efter försvunnen person om det kan antas att personen har avlidit (77 kap. 10 § SFB). Bestämmelsen fanns tidigare i AFL. Som exempel på en situation där denna regel kan vara tillämplig nämns i förarbetena att en person vistats på en ort som utsatts för en naturkatastrof eller att en person varit med om en fartygsförlisning och därefter inte hörts av (prop. 1959:100, specialmotiveringen, s. 136). Ledning kan även hämtas från HFD 2013 ref. 59.

Som villkor för utbetalning av sådan pension krävs det en förklaring på heder och samvete av den efterlevande att denne inte vet om den försvunna personen är i livet. Om den sökande är underårig får förmyndare lämna sådan förklaring (110 kap. 28 § SFB). Även en god man eller förvaltare får lämna en sådan förklaring. Dessa får i normalfallet också underteckna ansökan (jmf FB:s bestämmelser om god man och förvaltare).

Exempel på skrivning:

”Jag NN försäkrar på heder och samvete att min make (namn, personnummer) befann sig i X-land under MM ÅÅ och att han saknas efter naturkatastrofen som inträffade MM ÅÅ.

Ort, datum, underskrift”

En polisutredning om försvinnandet kan vara underlag för beslutet om den försvunne kan anses vara avliden.

Om det senare visar sig att den försvunne lever ska Pensionsmyndigheten dra in förmånen (77 kap. 10 § SFB).

2.5.2 Samtidigt avlidna

Om makar avlider samtidigt, eller om det saknas uppgift om vem som avlidit först, har ingen av makarnas dödsbo rätt att få omställningspension (jmf 1 kap. 2 § ÄB). En sådan situation kan uppstå exempelvis på grund av en olycka.

Syftet med omställningspension är att verka som ett tillfälligt bistånd till den efterlevande maken, så att hen ska kunna komma över de särskilda svårigheter som i regel uppkommer till följd av den förändrade familjesituationen en tid närmast efter dödsfallet. När båda makarna har avlidit har ingen av dem behov av något ytterligare stöd på det sätt som avses (jmf 80 kap. 3 § SFB). Eventuella efterlevande barn får sin rätt tillgodosedd genom barnpension och/eller efterlevandestöd.

Motsvarande gäller om barn och förälder avlider samtidigt, eller om det saknas uppgift om vem som avlidit först. I en sådan situation har barnets dödsbo inte rätt till barnpension (jmf 1 kap. 2 § ÄB).

Om det däremot kan fastställas att dödsfallen inträffat efter varandra, även om de inträffade samma månad, har den senast avlidnes dödsbo rätt till efterlevandepension för en månad.

2.5.3 Utvandrad och avliden

Om en person som varit folkbokförd i Sverige har utvandrat och avlider utanför Sverige ska dödsfallet fastställas och registreras av Skatteverket. Av 2 § Skatteverkets instruktion (förordning 2017:154) framgår att uppgifterna i folkbokföringen ska spegla befolkningens bosättning, identitet och familjerättsliga förhållanden så att olika samhällsfunktioner får ett korrekt underlag för beslut och åtgärder.

Om ansökan om en efterlevandeförmån avser en person som ännu inte är registrerad som avliden får Pensionsmyndigheten hänvisa sökanden till Skatteverket för registrering av dödsfallet eller beslut om dödförklaring.

Ett dödsfall som har registrerats hos Skatteverket anses styrkt. Om registrering ännu inte skett kan dödsfallet ändå anses sannolikt om det styrks genom tillförlitliga handlingar, till exempel ett utländskt dödsfallsintyg. Den efterlevande kan då beviljas efterlevandepension efter ansökan.

2.5.4 Ansökan från dödsbo

När ett dödsbo ansöker om en efterlevandeförmån för en efterlevande som har hunnit avlida innan ansökan lämnades in, ska ansökan godtas (FD:s dom 1971-11-23, ref. Sof 12/1972 och FÖD:s dom 1985-05-07, mål nr 873/83:8, ref. FÖD 1985:34).

2.5.5 En efterlevande har berövat den avlidne livet

Den som genom brottslig gärning uppsåtligt berövat en person livet eller medverkat till brottet enligt 23 kap. 4 eller 5 § BrB har inte rätt till efterlevandepension eller efterlevandestöd efter den avlidne. Om den efterlevande på annat sätt vållat dödsfallet och blivit dömd får efterlevandeförmånen dras in eller minskas (107 kap. 7 § SFB). Den andra meningen reglerar situationen att den efterlevande genom ett icke uppsåtligt brott har vållat dödsfallet.

Bestämmelsen i 107 kap. 7 § andra stycket SFB, att förmånerna får dras in eller sättas ner, är inte ovillkorlig. Tillämpningen är beroende av en prövning i det enskilda fallet. Bestämmelsen, som är till för att undvika direkt stötande resultat i vissa fall, är tänkt att tillämpas restriktivt (prop. 1999/2000:91 s. 319).

Bestämmelsen gäller både efterlevande vuxen och efterlevande barn.

Om Pensionsmyndigheten får kännedom om att en efterlevande har berövat den avlidne livet får myndigheten i många fall del av denna information först efter det att myndigheten har fattat beslut om förmånen. Pensionsmyndigheten ska då ta ställning till dels om förmånen ska dras in, dels om utbetald förmån ska återkrävas.

2.6 Utbetalning av efterlevandeförmåner

I detta avsnitt beskrivs bl.a.

- från och med när en efterlevandeförmån kan betalas ut
- under vilken period ersättning kan betalas ut
- avrundningsregler
- till vem ersättning betalas ut.

2.6.1 Förmånstiden för efterlevandeförmåner

En efterlevandeförmån betalas ut från och med den månad då dödsfallet inträffade, eller från och med månaden efter den då dödsfallet inträffade om den avlidne hade allmän pension, sjuk- eller aktivitetsersättning enligt SFB (77 kap. 14 § SFB).

Endast när det krävs en ansökan finns en begränsad retroaktiv tid (prop. 2011/12:152 s. 24).

Inträffar rätten till förmånen vid en annan tidpunkt ska efterlevandeförmånen betalas ut från och med den månad då rätten inträdde (77 kap. 15 § SFB).

I lagen (2005:130) om dödförklaring sägs att om det föreskrivs i en författning att tid i ett visst fall ska räknas från dödsfall, ska vid dödförklaring tiden räknas från det att beslutet om dödförklaring vann laga kraft. Det innebär att vid dödförklaring

kan en efterlevandeförmån efter den dödförklarade beviljas tidigast från och med den månad beslutet om dödförklaring vunnit laga kraft (77 kap. 15 § SFB och 9 § lagen [2005:130] om dödförklaring).

Exempel

Pensionsmyndigheten får i oktober 2020 uppgift om att en gift man avled den 5 oktober 2019. Eftersom datum för dödsfallet är en tid bakåt i tiden inhämtar Pensionsmyndigheten kompletterande uppgifter från Skatteverket. Mannen har registrerats som avliden den 5 oktober 2019, det datum han senast sågs i livet. Beslutet om dödförklaring vinner laga kraft i september 2020.

Förmånstiden för omställningspension för maken börjar löpa från och med september 2020.

En efterlevandeförmån kan ha börjat betalas ut före detta datum om personen var försvunnen och det kunde antas att personen hade avlidit (77 kap. 10 § SFB).

När en ansökan krävs för omställningspension och änkepension inte betalas för längre tid tillbaka än tre månader före den månad då ansökan kommer in till Pensionsmyndigheten. För barnpension och efterlevandestöd finns i stället en gräns på två år respektive en månad före den månad då ansökan kom in (77 kap. 16 § SFB). Se avsnitt 2.2. *Efterlevandeförmåner efter ansökan*.

En efterlevandeförmån betalas ut till och med den månad då rätten upphör. Det kan till exempel vara på grund av att den efterlevande avlidit under tid då rätt till efterlevandepension finns. Omställningspension och änkepension i form av 90-procentstillägg och garantipension till omställningspension och änkepension betalas ut längst till och med månaden före den då den efterlevande uppnått riktåldern. (77 kap. 18 § SFB, 7 kap. 8 § SFBP samt prop. 1999/2000:91 s. 319 samt prop. 2021/22:181 s. 110–111).

Ändring av en efterlevandeförmån ska göras från och med månaden efter den då anledningen till ändringen uppkom (77 kap. 17 § SFB).

2.6.2 Förmånstiden när uppehållstillstånd krävs

När uppehållstillstånd behövs enligt UtIL får bosättningsbaserade förmåner betalas ut tidigast från och med den dag då ett uppehållstillstånd börjar gälla. Om tillståndet beviljas retroaktivt får förmåner inte betalas ut för mer än tre månader före det tillståndet beviljades (5 kap. 12 § SFB).

När uppehållstillstånd behövs

5 kap. 12 § första stycket SFB

Till den som enligt utlänningslagen (2005:716) behöver ha uppehållstillstånd i Sverige får bosättningsbaserade förmåner lämnas tidigast från och med den dag då ett sådant tillstånd börjar gälla men inte för längre tid tillbaka än tre månader före det att tillståndet beviljades. Om det finns synnerliga skäl, får förmåner lämnas även om uppehållstillstånd inte har beviljats.

I vissa fall krävs det att den efterlevande har uppehållstillstånd i Sverige för att bosättningsbaserade förmåner ska kunna betalas ut. Om ett tidsbegränsat uppehållstillstånd löper ut för en efterlevande som har en bosättningsbaserad förmån, till exempel efterlevandestöd, och en ansökan om förlängt uppehållstillstånd har lämnats in till Migrationsverket innan det tidigare tillståndet har upphört att gälla, kan ersättningen fortsätta att betalas ut under tiden ansökan prövas. Om ansökan om förlängt uppehållstillstånd avslås upphör rätten till ersättning när tidsfristen för frivillig avresa enligt 8 kap. 21 § första stycket UtlL har löpt ut eller, om beslutet inte innehåller någon sådan tidsfrist, när beslutet har fått laga kraft.

Om den efterlevande inte lämnar in någon ansökan om förlängt uppehållstillstånd innan det tidigare tillståndet upphör att gälla upphör rätten till ersättning från och med den tidpunkten. Enligt HFD 2016 ref. 43 medför en förlust av uppehållstillstånd eller att ett tidsbegränsat tillstånd löpt ut att den försäkrade inte längre anses bosatt i Sverige och därmed inte har rätt till bosättningsbaserade förmåner enligt SFB.

När uppehållstillstånd behövs

5 kap. 12 § andra stycket SFB

Till den som har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd får bosättningsbaserade förmåner lämnas utan hinder av att tillståndet har upphört att gälla, om en ansökan om fortsatt uppehållstillstånd har kommit in till Migrationsverket innan det tidigare tillståndet har upphört att gälla och ansökan avser ett fortsatt tillstånd på samma grund eller ett nytt tillstånd med stöd av någon bestämmelse i lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige. Om ansökan avslås får förmåner lämnas till dess att utlänningsens tidsfrist för frivillig avresa enligt 8 kap. 21 § första stycket utlänningslagen har löpt ut. Om avslagsbeslutet inte innehåller någon tidsfrist för frivillig avresa får förmåner lämnas till dess att beslutet har fått laga kraft.

Exempel

Ett barn som har tillfälligt uppehållstillstånd har beviljats efterlevandestöd. Ansökan om fortsatt uppehållstillstånd lämnas in efter det att det tidigare tillståndet har upphört att gälla. Eftersom ansökan lämnas in för sent upphör barnets rätt till efterlevandestöd.

Barnet beviljas nytt uppehållstillstånd. Det innebär att förutsättningarna för efterlevandestöd återigen är uppfyllda.

2.6.3 Avrundningsregler

Efterlevandeförmånerna betalas ut månadsvis (85 kap. 13 § SFB). Vid beräkning avrundas den årliga ersättningen till närmaste hela krontal som är jämt delbart med tolv (85 kap. 15 § SFB).

Avrundning

85 kap. 15 § SFB

När efterlevandepension och efterlevandestöd beräknas ska den totala årliga ersättningen avrundas till närmaste hela krontal som är delbart med tolv.

Om både garantipension eller efterlevandestöd och inkomstgrundad efterlevandepension eller änkepension betalas ut samtidigt ska avrundningen ske på garantipensionen eller efterlevandestödet.

Exempel

Änkepension beräknas till 24 977 kronor per år och garantipension till änkepension till 55 750 kronor per år. Den sammanlagda pensionen, 80 727 kronor, avrundas till 80 724 kronor för att bli jämnt delbar med tolv.

Avrundningen görs på garantipensionens årsbelopp som blir 55 747 kronor (80 724–24 977). Garantipensionen minskas således med 3 kronor.

Månadsbeloppet för den sammanlagda pensionen blir $80\,724 \text{ kr}/12 = 6\,727$ kronor. Vid utbetalningen blir änkepensionen $24\,977/12 = 2\,081,41$ som avrundas till 2 081 kronor och garantipensionen blir $6\,727 - 2\,081 = 4\,646$ kronor.

2.6.4 Utbetalning till ställföreträdare

Barnpension och efterlevandestöd till ett barn som är under 18 år ska betalas ut till barnets *förmyndare* (jfr 12 kap. 1 § FB). Denne kan bestämma om barnpension och efterlevandestöd ska sättas in på förmyndarens eller barnets konto.

En utsedd *medförmyndare* har enligt FB samma status som en förmyndare.

Barnpension och efterlevandestöd ska som huvudregel betalas ut till barnets förmyndare. Av 13 kap. 19 § första stycket 2 och 5 FB framgår dock att överförmyndaren genom meddelande till den som ska betala ut pengar till den omyndige får besluta att pengarna ska sättas in hos bank och på ett överförmyndarspärtrat konto. Överförmyndarnämndens beslut är bestämmande i fråga om till vem och på vilket sätt utbetalningen av barnpension och efterlevandestöd ska ske. Beslutet innebär att Pensionsmyndigheten inte får betala ut barnpension eller efterlevandestöd till förälderns konto. Det gäller även om överförmyndaren inte har uppgett något nytt konto för utbetalning.

Om Pensionsmyndigheten gör utbetalningar i strid med nämndens beslut betalas ersättning ut till någon som inte varit behörig att ta emot pengarna (KRSU mål nr 3413–21).

Om en efterlevande har *förvaltare* eller *god man* ska pensionen enligt FB betalas ut till förvaltaren eller gode mannen om det kan anses ingå i uppdraget (jfr 12 kap. 2 § FB). Gode mannen eller förvaltaren kan dock bestämma att förmånstagaren själv får uppbära ersättningen.

I vägledning 2019:1 *Förvaltningsrätt i Pensionsmyndighetens verksamhet* finns mer information om rättshandlingsförmåga samt ombud och andra företrädare.

2.6.5 Avbrutet uttag av efterlevandepension

Uttag av efterlevandepension får avbrytas. I de fall den efterlevande vill avbryta uttaget får hen göra en skriftlig anmälan om det. Anmälan ska ha kommit in till Pensionsmyndigheten senast månaden före den från och med vilken den efterlevande vill avbryta uttaget (85 kap. 14 § SFB).

Denna bestämmelse finns bland annat med hänsyn till internationella bestämmelser. Sådana kan innebära att den efterlevande får en högre utbetalning om den svenska pensionen inte betalas ut. Det kan hända att detta upptäcks först sedan den svenska pensionen börjat betalas ut.

En efterlevande kan få ersättning utbetald på nytt om villkoren för rätten till förmånen fortfarande är uppfyllda. Någon ackumulering av belopp har inte skett under den tid ersättningen inte betalades ut.

2.6.6 Efterlevandepension minskar efterlevandepension

Om det ska betalas ut efterlevandepension för tid före ansökningsmånaden minskas utbetalningen med det belopp som övriga efterlevande har fått för samma tid (107 kap. 4 § SFB).

Sammanträffande av förmåner vid retroaktiv utbetalning

107 kap. 4 § SFB

Vid utbetalning av efterlevandepension för tid före ansökningsmånaden ska beloppet minskas om det för samma tid tidigare har betalats ut efterlevandepension till någon annan efterlevande. Minskningen ska ske med det belopp som överstiger vad som skulle ha betalats ut om beslut om båda ersättningarna hade fattats samtidigt.

Det som föreskrivs i första stycket gäller även efterlevandelivränta.

Exempel

Omställningspension och barnpension till tre barn betalas ut efter en avliden. Omställningspension betalas ut med 55 % av EPU. Barnen får $30 + 20 + 20 = 70$ % av EPU. Detta delas lika mellan barnen. De får 23,33 % vardera.

Ännu ett barn ansöker om barnpension efter den avlidne. Fyra barn får nu $30 + 20 + 20 + 20 = 90$ % tillsammans. Eftersom det finns en vuxen som har omställningspension begränsas barnens sammanlagda barnpension till 80 %. De får 20 % vardera.

För det sist tillkomna barnet ska det göras en utbetalning för fem månader före ansökningsmånaden. Det som för samma tid betalats ut för mycket (skillnaden mellan 23,33 och 20 %) till de andra barnen dras av från den retroaktiva utbetalningen.

2.6.7 Sammanträffande av förmåner vid retroaktiv utbetalning

Sammanträffande av förmåner vid retroaktiv utbetalning

107 kap. 2 § SFB

Om Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten har betalat ut en ersättning enligt denna balk till en försäkrad och någon av myndigheterna senare beviljar den försäkrade en annan ersättning enligt balken retroaktivt för samma tid som den tidigare utbetalade ersättningen avser gäller följande. Avdrag på den retroaktiva ersättningen ska göras med det belopp som överstiger vad som skulle ha betalats ut för perioden om beslut om båda ersättningarna hade fattats samtidigt.

Det som föreskrivs i första stycket gäller också när den först utbetalda ersättningen är en sådan ersättning enligt någon annan författning som Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten eller en arbetslöshetskassa fattar beslut om.

Detta kan till exempel hända om ett barn som får barnpension och efterlevandestöd för samma tid har haft underhållsstöd efter den avlidne föräldern. Allt underhållsstöd som har betalats ut för samma tid ska dras av. Ett annat exempel på när avdrag på den retroaktiva utbetalningen ska göras är om en kvinna som har allmän pension i form av garantipension samt bostadstillägg får änkepension och därmed fått för mycket garantipension och bostadstillägg.

Syftet med den aktuella bestämmelsen är att motverka att den försäkrade blir överkompenserad när hen beviljas en ersättning för retroaktiv tid. I SFB finns även en bestämmelse om utbetalning till socialnämnd.

På begäran från socialnämnd får retroaktivt beviljad ersättning betalas ut till nämnden (107 kap. 5 § SFB). Mer information om begäran från socialnämnd finns i vägledning 2020:1 Utbetalning av pension och pensionsrelaterade förmåner.

3. Försäkrad för efterlevandeförmåner

I detta kapitel beskrivs:

- Vem som är försäkrad för en efterlevandeförmån genom bosättning och arbete i Sverige.
- Uppehållstillstånd och uppehållsrätt.
- Inverkan av EU:s lagstiftning och konventioner med andra länder.

Bestämmelserna om försäkringstillhörighet i 4–6 kap. SFB anger vem som är försäkrad och under vilken tid en person är försäkrad enligt svensk nationell lagstiftning samt hur länge en förmån kan betalas ut till en försäkrad som vistas utomlands. Socialförsäkringen är indelad i en bosättningsbaserad och en arbetsbaserad del. Det innebär att vissa förmåner har sin grund i bosättning i Sverige medan andra kräver arbete här.

I detta kapitel ges endast en kortfattad beskrivning av 4–6 kap. i SFB, med tonvikt på de bestämmelser som rör efterlevandepension. Även inverkan av EU:s regler och tillämpliga konventioner berörs kortfattat.

En utförlig redogörelse för bestämmelserna i bland annat 5 och 6 kap. SFB och för EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet finns i Försäkringskassans vägledning 2017:1 Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal.

Härutöver beskrivs efterlevandeförmånerna i ett internationellt perspektiv i Pensionsmyndighetens vägledning 2010:7 *Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EU-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt enligt konventioner om social trygghet*.

3.1 Bosättningsbedömning

I ärenden om efterlevandeförmåner ska Pensionsmyndigheten göra en bedömning av om den enskilde uppfyller förutsättningarna för att få ersättning enligt SFB. Pensionsmyndigheten ska göra en självständig bedömning där Skatteverkets uppgift om folkbokföring och Försäkringskassans uppgift om försäkringstillhörighet utgör en del av bedömningsunderlaget. Det kan även finnas andra uppgifter i bedömningsunderlaget, exempelvis uppgifter från andra svenska och utländska myndigheter.

SFB innehåller inte några bestämmelser om att det ska fattas särskilda beslut om försäkringstillhörighet. Frågan om en sådan tillhörighet och andra villkor ska i stället utredas när rätten till en förmån prövas (dom i HFD den 13 juni 2016, mål nr

3297–15 och 3298–15, med hänvisning till prop. 2008/09:202 s. 120 och prop. 1998/99:119 s. 81).

Om en annan myndighet har gjort en annan bedömning i fråga om bosättning och Pensionsmyndigheten har kännedom om skälen för den andra myndighetens beslut ska vi beakta dessa skäl i vår bosättningsbedömning. Att samtliga uppgifter som kan vara av betydelse ska beaktas innebär inte att myndigheterna måste göra samma bedömning.

3.2 Bosättningsbaserade förmåner

Den som är bosatt i Sverige omfattas av reglerna för efterlevandeförmåner enligt SFB (5 kap. 9 § 15 och 16 SFB).

Bosättningsbaserade förmåner enligt SFB är efterlevandestöd och garantipension till omställningspension.

Det finns även ersättningar som är bosättningsbaserade enligt SFBP (7 kap. SFBP)

- garantipension till änkepension (40-delsberäknad)
- 90-procentstillägg (40-delsberäknat).

Vem som kan anses vara bosatt i Sverige framgår av 5 kap. 2–8 §§ SFB.

För att efterlevande ska ha rätt till en bosättningsbaserad förmån ska den efterlevande vara försäkrad för förmånen.

Vidare måste Pensionsmyndigheten ta ställning till vilket regelverk som ska användas vid bedömning av bosättning, reglerna enligt SFB eller reglerna enligt tillämplig förordning för länder inom EU/ESS och Schweiz. Om en person har bott eller vistats i fler medlemsländer än Sverige ska vår bedömning av bosättningsort följa artikel 11 i förordning (EG) 987/2009 om tillämpningen av förordning 883/2004. Bedömningen av bosättningsort ska grundas på en samlad bedömning av alla tillgängliga uppgifter om relevanta fakta.

För personer som enbart har bott i Sverige gäller reglerna i SFB. Även för personer från länder utanför EU/ESS och Schweiz ska frågan om bosättning avgöras utifrån bestämmelserna i SFB.

Reglerna om tillhörighet till svensk försäkring finns närmare beskrivna i Försäkringskassans vägledning 2017:1 *Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal*. Se även Juridikavdelningen informerar 2013–3 angående bedömning av bosättning i Sverige.

3.2.1 Bosatt i Sverige

Bosättning i Sverige

5 kap. 2 § SFB

Vid tillämpning av bestämmelserna i denna balk ska, om inget annat särskilt anges, en person *anses vara bosatt* i Sverige om han eller hon har sitt egentliga hemvist här i landet.

5 kap. 3 § SFB

Den som kommer till Sverige och kan antas komma att vistas här under längre tid än ett år ska anses vara bosatt här i landet. Detta gäller dock inte om synnerliga skäl talar mot det. En utlänning som enligt 4 § andra stycket folkbokföringslagen (1991:481) inte ska folkbokföras ska inte heller anses vara bosatt här.

En i Sverige bosatt person som lämnar landet ska fortfarande anses vara bosatt här i landet om utlandsvistelsen kan antas vara längst ett år.

En person som har sin egentliga hemvist i Sverige anses vara bosatt här (5 kap. 2 § SFB). Med bosatt menas var en person har sin normala vistelseort.

Bosättningsbegreppet inom socialförsäkringen har störst likheter med det inom folkbokföringen. En person ska anses bosatt i Sverige om hen har sin egentliga hemvist i landet vilket överensstämmer med FbL. (prop. 1998/99:119 s. 87–89 och RÅ 2004 ref. 21).

Den som kommer till Sverige och kan antas vistas här under längre tid än ett år ska enligt huvudregeln också anses vara bosatt här (5 kap. 3 § första stycket SFB). Detta gäller dock inte om synnerliga skäl talar emot det. Med synnerliga skäl menas exempelvis om någon som inte är bosatt i Sverige kommer hit bara för att avtjäna ett fängelsestraff som är längre än ett år. Ett annat exempel är om någon vistas här i landet under längre tid på grund av att hen får sjukvård (prop. 1998/99:119 s. 176).

En bosatt person som lämnar Sverige anses bosatt här om utlandsvistelsen antas vara längst ett år (5 kap. 3 § andra stycket SFB). Det innebär att personen inte anses bosatt här om utlandsvistelsen antas vara längre än ett år. Om en person regelbundet vistas utomlands, men varje period utomlands är kortare än ett år, ska Pensionsmyndigheten bedöma om personen kan anses bosatt i Sverige. Myndigheten ska göra en sammanvägd bedömning av om det är i Sverige som personen har sitt egentliga hemvist.

Inför bedömning av bosättning har Pensionsmyndigheten först att ta ställning till om myndigheten har tillräckliga uppgifter för att bedöma den enskildes bosättning eller om ytterligare utredning krävs. Pensionsmyndigheten har därefter att göra en sammanvägd bedömning utifrån tillgängliga uppgifter. I praktiken är uppgift om folkbokföring ofta av stor betydelse.

Det finns särskilda regler om bosättning som gäller för statsanställda, diplomater, biståndsarbetare, utlandsstuderande och familjemedlemmar med flera (5 kap. 4–8 §§ SFB).

3.3 Arbetsbaserade förmåner

Den avlidne ska ha varit försäkrad för arbetsbaserad förmån för att en efterlevande ska ha rätt att ta del av arbetsbaserad efterlevandeförmån.

Arbetsbaserade förmåner enligt SFB (6 kap. 6 § SFB) är

- barnpension
- omställningspension
- förlängd omställningspension
- änkepension.

Det finns även ersättningar som är arbetsbaserade enligt äldre bestämmelser (7 kap. SFBP)

- barnpension (30-delsberäknad)
- omställningspension (30-delsberäknad)
- förlängd omställningspension (30-delsberäknad)
- garantipension (30-delsberäknad).

Arbete i Sverige

6 kap. 2 § SFB

Vid tillämpning av bestämmelserna i denna balk avses med arbete i Sverige, om inget annat särskilt anges, förvärvsarbete i verksamhet här i landet.

Om en fysisk person som bedriver näringsverksamhet har sådant fast driftställe i Sverige som avses i 2 kap. 29 § inkomstskattelagen (1999:1229) ska verksamhet som hänför sig till driftstället anses bedriven här i landet.

3.4 Uppehållstillstånd, uppehållsrätt och uppehållsstatus

Begreppet *laglig vistelse* är ett samlingsnamn för när en person har rätt att bo, vistas och arbeta i Sverige. Vid bedömningen av om svensk lagstiftning ska gälla för en person och om personen är försäkrad i Sverige finns situationer när Pensionsmyndigheten behöver ta hänsyn till om personen vistas lagligt i landet. Vid bedömning av om en person vistas lagligt i Sverige är det viktigt att Pensionsmyndigheten uppmärksammar att det ställs olika krav i olika regelverk och bestämmelser på formen av laglig vistelse. Utländska medborgares rätt att befinna sig i Sverige regleras i utlänningslagen. Ett uppehållstillstånd är ett tillstånd att vistas i Sverige, antingen under en viss tid eller permanent. En utlänning som ska vistas i Sverige i mer än tre månader har i regel skyldighet att ha uppehållstillstånd (2 kap. 5 § UtIL). Personer som är medborgare i Danmark, Finland, Island och Norge är undantagna kravet på uppehållstillstånd. EES-medborgare och deras familjemedlemmar som har uppehållsrätt i Sverige behöver inte heller ha uppehållstillstånd (2 kap. 8 b § UtIL).

Upphållsrätten som introducerades genom EU:s rörlighetsdirektiv (2004/38/EG) handlar inte om en persons rätt till social trygghet utan om personens rätt att röra sig mellan och befinna sig i medlemsländerna.

Schweiz omfattas av den fria rörligheten genom ett avtal med EU, men avtalet har inte omförhandlats till att även gälla det så kallade rörlighetsdirektivet. Medborgare i Schweiz måste därmed ansöka om uppehållstillstånd om de vill stanna längre än tre månader i Sverige.

Från och med den 1 januari 2021 gäller inte bestämmelserna om uppehållsrätt för brittiska medborgare eftersom Storbritannien har lämnat EU. Brittiska medborgares rätt att vistas i Sverige regleras istället av utträdesavtalets bestämmelser.

Brittiska medborgare som saknar uppehållstillstånd och är bosatta i Sverige har haft möjlighet att ansöka om *uppehållsstatus* hos Migrationsverket för att få sin rätt att vistas i Sverige prövad. Brittiska medborgare med permanent uppehållstillstånd eller med svenskt medborgarskap behöver inte ansöka om uppehållsstatus.

Syftet med uppehållsstatusen är att ge brittiska medborgare i stort sett samma rättigheter vad gäller fri rörlighet som tidigare, dock begränsat till medlemsstaten där de var bosatta då utträdet ägde rum.

Det är viktigt att lagstiftning som reglerar personers rätt att röra sig eller vistas i ett land inte blandas ihop med personers rätt till socialförsäkring. Detta eftersom de olika rättsområdena har olika syften.

Begreppet laglig vistelse och utlänningslagens bestämmelser finns närmare beskrivna i Försäkringskassans vägledning 2017:1 *Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal*.

I SFB finns bestämmelse om att till den som behöver ha uppehållstillstånd i Sverige får bosättningsbaserade förmåner, som huvudregel, lämnas tidigast från och med den dag då ett sådant tillstånd börjar gälla men inte för längre tid tillbaka än tre månader före det att tillståndet beviljades. Bestämmelsen anger vidare vad som gäller om den enskilde har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd (5 kap. 12 § SFB).

3.5 EU:s regler och bestämmelser i konventioner

För att främja den fria rörligheten för personer inom EU finns samordningsbestämmelser rörande ländernas socialförsäkringssystem. Samordningen bestäms utifrån några huvudprinciper

- likabehandling
- sammanläggning
- exportabilitet
- endast ett lands lagstiftning.

Internationella regelverk har i normalfallet företräde framför nationella. Detta innebär att EU:s regler går före bestämmelserna i SFB.

Internationella förhållanden

2 kap. 5 § SFB

Unionsrätten inom Europeiska unionen (EU) eller inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller avtal om social trygghet eller andra avtal som ingåtts med andra stater kan medföra begränsningar i tillämpligheten av bestämmelserna i denna balk.

Till följd av EU:s regler och bestämmelser i konventioner, kan en person omfattas av svensk socialförsäkring trots att hen inte uppfyller villkoren för bosättningsbaserade förmåner (5 kap. SFB) och arbetsbaserade förmåner (6 kap. SFB). Även det omvända kan inträffa, det vill säga att någon som uppfyller villkoren i SFB inte omfattas av svensk socialförsäkring till följd av EU:s regler.

Exempel

En kvinna bor i Malmö men arbetar i Köpenhamn. Eftersom kvinnan arbetar i Danmark har hon ingen svensk försäkringstillhörighet. Kvinnan tjänar inte

in några pensionsrätter i Sverige och hon tillgodoräknas inte försäkringstid i Sverige.

Kvinnans make, som har arbetat i både Danmark och Sverige avlider. Kvinnan beviljas omställningspension då hennes avlidne make, genom arbete i Sverige, var försäkrad för omställningspension. Eftersom kvinnan är bosatt i Sverige har hon även rätt till garantipension till omställningspension.

Eftersom hon omfattas av EU-förordningen då hon bor i Sverige men arbetar i Danmark, ska garantipensionen beräknas som en minimiförmån.

Information bl.a. om försäkringsperioder för garantipension till efterlevande finns i vägledning 2010:7 *Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EU-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt enligt konventioner om social trygghet*.

3.6 När den efterlevande bor utomlands

Bosättningsbaserade förmåner kan som huvudregel endast lämnas till den som anses bosatt i Sverige medan arbetsbaserade förmåner betalas ut så länge rätten till förmånen finns, oavsett var i världen den efterlevande bor (5 och 6 kap. SFB).

De bosättningsbaserade förmånerna efterlevandestöd och garantipension till omställningspension kan under vissa förutsättningar och för vissa perioder betalas ut till efterlevande bosatt utomlands. Efterlevandestöd, som är en särskild familjeförmån, kan exporteras (betalas ut) till personer bosatta i andra EES-länder eller Schweiz.

Utrymme för export av bosättningsbaserade förmåner kan även finnas genom vissa socialförsäkringskonventioner.

Se vidare i vägledning 2010:7 *Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EU-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt enligt konventioner om social trygghet*.

3.6.1 Oskäligt att dra in bosättningsbaserad förmån

Om rätten till garantipension och efterlevandestöd ska upphöra på grund av att en person inte längre ska anses som bosatt i Sverige, kan förmånen ändå fortsätta att betalas ut om det med hänsyn till omständigheterna skulle framstå som uppenbart oskäligt att dra in ersättningarna (*dispensregel*). Den efterlevande måste ansöka hos Pensionsmyndigheten om fortsatt utbetalning (5 kap. 18 § SFB). Bestämmelsen bör tillämpas restriktivt (prop. 1998/99:119 s. 149). Att fortsatt utbetalning beviljas på denna grund är sällan förekommande. Som jämförelse, se dom om garantipension i KRNS (mål nr 3822–13 och 3812–13).

3.6.2 Levnadsintyg

För att betala ut en efterlevandeförmån till den som bor utomlands får Pensionsmyndigheten kräva in bevis om att rätten till förmånen består (110 kap. 15 § SFB). Efterlevande måste årligen, på begäran av Pensionsmyndigheten, skicka in ett levnadsintyg som bevis om att hen fortfarande är i livet (Pensionsmyndighetens föreskrifter 2017:2).

Om den efterlevande efter begäran inte lämnar in något sådant intyg måste Pensionsmyndigheten ta ställning till om förmånen ska betalas ut till henne eller honom.

Begäran om levnadsintyg skickas inte om Pensionsmyndigheten har möjlighet att inhämta motsvarande uppgifter elektroniskt från det aktuella landet. Aktuell information om vilka länder Sverige har elektroniskt utbyte med finns på Pensionsmyndighetens webbplats.

4. Beräkningsunderlag

I detta kapitel beskrivs

- EPU efter avlidna födda 1938 eller senare
- EPU efter avlidna födda 1937 eller tidigare
- EPU och EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet.

Beräkningsunderlag för inkomstgrundad efterlevandepension

82 kap. 2 § SFB

Den inkomstgrundade efterlevandepensionen beräknas på ett efterlevandepensionsunderlag.

Barnpension och omställningspension beräknas vid dödsfall år 2003 eller senare på den avlidnes EPU (82 kap. 2 § SFB).

Om den avlidne var född 1938 eller senare ligger hans eller hennes pensionsbehållning för inkomstpension i form av allmän pension till grund för beräkningen av EPU (82 kap. 4 § SFB).

Om den avlidne var född 1937 eller tidigare ligger hans eller hennes intjänade pensionspoäng för tilläggs pension i form av allmän pension till grund för beräkningen av EPU (82 kap. 22 § SFB).

4.1 Beräkning av efterlevandepensionsunderlag

Efterlevandepensionsunderlaget har en nära anknytning till det inkomstgrundade pensionsunderlaget i ålderspensionssystemet, men det finns skillnader.

Vid beräkningen av EPU beaktas endast pensionsrätter som har tillgodoräknats till och med året före det år då den avlidne skulle ha uppnått den ålder som är gränsen för grundskydd. Vid dödsfall före 2023 beaktas pensionsbehållningen till och med det 64:e levnadsåret. Vid dödsfall 2023 eller senare tillgodoräknas pensionsbehållning till och med året före det år då den avlidne uppnådde gränsen för grundskydd. För personer födda 1958–1959 motsvarar det 66 år (fast åldersgräns) och för födda 1960–1964 motsvarar det 67 år (riktålder) (82 kap. 20 § SFB).

Efterlevandepensionsunderlag efter avlidna som var födda 1938 eller senare

82 kap. 4 § SFB

Till grund för beräkning av efterlevandepension efter avlidna som var födda 1938 eller senare ska läggas den avlidnes

- faktiska pensionsbehållning, och
- antagna pensionsbehållning.

Pensionsbehållning beräknas på olika sätt beroende på om dödsfallet inträffat före eller efter uppnådd riktålder för pension.

Den pensionsbehållning som registrerats för den avlidne i ålderspensionssystemet (*faktisk pensionsbehållning*) beräknad på visst sätt och i förekommande fall pensionsbehållning beräknad på grundval av en antagen inkomst (*antagen pensionsbehållning*) ska ligga till grund för beräkning av barnpension och omställningspension som grundar sig på dödsfall år 2003 eller senare.

Pensionsrätterna ska beräknas som om de uppgår till 18,5 procent av pensionsunderlaget. Pensionsbehållningen ska beräknas som om pensionsrätt tillgodoräknats endast för inkomstpension, oavsett den avlidnes födelseår, vilket innebär att någon 20-delsberäkning inte ska göras (82 kap. 10 § SFB).

Efterlevandepensionsunderlaget beräknas genom att summan av faktisk pensionsbehållning och antagen pensionsbehållning divideras med ett delningstal (82 kap. 8 § SFB).

Pensionsrätterna ska varje år avrundas nedåt till närmaste hela krontal.

Barnpension, omställningspension och förlängd omställningspension som grundar sig på dödsfall år 2003 eller senare är en viss procent av efterlevandepensionsunderlaget, se avsnitt 5.5. *Beräkning av barnpension* och avsnitt 6.6. *Beräkning av omställningspension*.

4.1.1 Faktisk pensionsbehållning

Faktisk pensionsbehållning är summan av de pensionsrätter för inkomstpension beräknade enligt 61 kap. 5, 6 och 9 §§ i SFB och som den avlidne kan tillgodoräknas till och med 31 december året före dödsfallet, dock längst till och med året före det år den avlidne skulle uppnått den ålder som gäller som övre gräns för intjänande, det vill säga aktuell åldersgräns för grundskydd. För dödsfall som inträffar 2023–2025 gäller en fast åldersgräns om 66 år. Från och med 2026 ersätts

den fasta åldersgränsen av riktåldern, som bestäms årligen utifrån förväntad medellivslängd.

PGI och PGB ligger till grund för beräkningen av pensionsrätt i det reformerade ålderspensionssystemet och därmed också för pensionsrätt i efterlevandepensionssystemet (82 kap. 3 § SFB och 7 kap. 7 § SFBP). Se även vägledning 2010:1 *Ålderspension för personer födda 1938 eller senare – Att tjäna in till pension*.

Pensionsbehållningen ska vara omräknad enligt 62 kap. 5 och 6 §§ SFB. Detta innebär att de årliga omräkningar av pensionsbehållning som i ålderspensionssystemet görs med hänsyn till arvsvinsttilldelning, förändringar i inkomstindex eller balansindex, om ett sådant har fastställts, samt med hänsyn till förvaltningskostnader till och med året före dödsfallsåret ska beaktas vid fastställandet av EPU. Sedan omräkning ett år gjorts enligt 62 kap. ska pensionsbehållningen avrundas till närmaste lägre hela krontal (82 kap. 9 och 10 §§ SFB).

PGB för inkomstrelaterad sjukersättning, aktivitetsersättning och för förtidspensionärers antagandeinkomst för år före år 2003 ska liksom för den inkomstgrundade allmänna pensionen ligga till grund för beräkning av barnpension och omställningspension på samma sätt som PGI (82 kap. 12 § SFB och 7 kap. 7 § SFBP).

Även PGB för barnår, plikttjänstgöring och studier ska liksom för den inkomstrelaterade allmänna pensionen ligga till grund för beräkningen (82 kap. 11 § SFB).

Den faktiska pensionsbehållningen ska omfatta det pensionsgrundande beloppet för barnår, plikttjänstgöring och studier endast om den avlidne kan tillgodoräknas den pensionsgrundande inkomsten som för vart och ett av minst fem år uppgått till lägst två gånger det för respektive intjänandeår gällande IBB. Detta villkor brukar benämnas förvärvsvillkoret (82 kap. 11 § SFB).

Latenta pensionsrätter, som är pensionsrätter för plikttjänstgöring, barnår och studier, får inte ligga till grund för utbetalning av inkomstpension förrän den försäkrade uppfyllt förvärvsvillkoret.

Om PGI eller PGB för aktivitetsersättning, sjukersättning eller förtidspension för året före dödsfallsåret inte är fastställd då beräkningen av den faktiska pensionsbehållningen ska göras får bedömningen av om förvärvsvillkoret är uppfyllt göras utifrån de uppgifter som finns tillgängliga vid beräkningstidpunkten. Om det senare skulle visa sig att det sista årets PGI får betydelse får Pensionsmyndigheten göra en ny beräkning (85 kap. 11 § SFB).

Det kan hända att pensionsrätt för året närmast före dödsfallsåret inte ännu har fastställts vid beräkning av barnpension och omställningspension. Då får en ny beräkning av pension göras sedan detta gjorts. Den kan leda till en retroaktiv utbetalning (85 kap. 11 § SFB och prop. 1999/2000:91 s. 291).

Se vidare i vägledning 2010:1 *Ålderspension för personer födda 1938 eller senare – Att tjäna in till pension.*

4.1.2 Fiktiv beräkning av antagandeinkomst för att uppfylla förvärvsvillkoret

Även framtida antagen inkomst ska beaktas vid bedömningen av om förvärvsvillkoret är uppfyllt (82 kap. 13 § SFB). Detta för att ge efterlevande till yngre personer ett efterlevandeskydd också vad gäller den avlidnes PGB för barnår, plikt och studier även om den avlidne själv inte uppfyllt förvärvsvillkoret. Om det kan beräknas antagandeinkomst efter den avlidne finns det förutsättningar för att den avlidne skulle ha uppfyllt förvärvsvillkoret om hen hade levt. Antagen pensionsbehållning kan endast beräknas om den avlidne vid dödsfallet inte uppnått riktåldern.

Antagen inkomst får endast användas för bedömning av om förvärvsvillkoret är uppfyllt om medeltalet av den pensionsgrundande inkomsten för vart och ett av de år som ligger till grund för beräkningen av antagen pensionsbehållning uppgår till minst två gånger det för dödsfallsåret gällande IBB, dvs. det som gäller för att förvärvsvillkoret ska kunna uppfyllas (82 kap. 13 § SFB). Av 6 kap. 6 § SFBP framgår vilka belopp som ska användas för år före 2001 då IBB fastställdes för första gången.

Exempel

En man ska få omställningspension efter sin avlidna maka. Makan har pensionsrätter som härrör från PGB för barnår fastställda för sammanlagt två år.

Hon har också PGI, som uppgått till minst två IBB, fastställda för totalt tre år närmast före dödsfallsåret. Eftersom det inte finns fem år med inkomster som uppgått till minst två IBB är förvärvsvillkoret inte uppfyllt. Antagen PGI beräknas för att se om förvärvsvillkoret därmed uppfylls.

Det medeltal av PGI som ligger till grund för beräkning av antagen pensionsbehållning är lägst två gånger gällande IBB för dödsfallsåret. Antagen PGI för vart och ett av åren från och med dödsfallsåret till och med det år den avlidne skulle ha uppnått riktåldern uppgår därmed till minst 2 IBB. Pensionsgrundande inkomst (faktisk och antagen) som för vart och ett av minst fem år (tre faktiska år och två år med antagna inkomster) uppgår till

lägst två IBB finns därmed. Förvärvsvillkoret är uppfyllt och pensionsrätterna som härrör från PGB kan räknas med i faktisk PBH.

Observera att den beräkning av antagandeinkomst som görs för att bedöma om förvärvsvillkoret är uppfyllt är en fiktiv beräkning. Efter denna fiktiva beräkning ska en ny beräkning av antagandeinkomst göras då hänsyn tas till pensionsrätt utifrån PGB för barn, plikt och studier. Detta gäller om åren med PGB finns bland de fem åren närmast före dödsfallet och därmed kan påverka vid en ny beräkning av antagen PBH (prop. 1999/2000:91 s. 86). I annat fall överensstämmer den fiktiva beräkningen med den faktiska.

4.1.3 Antagen pensionsbehållning

En antagen pensionsbehållning ska beräknas om dödsfallet inträffar före det år då den avlidne skulle ha uppnått gällande riktålder. Förutsättningen för detta är att pensionsrätt för inkomstpension enligt SFB har fastställts för den avlidne för minst tre av de fem kalenderåren närmast före året för dödsfallet (ramtid). Detta villkor kallas kvalifikationsvillkoret (82 kap. 14 § SFB).

Pensionsgrundande belopp för barnår, plikttjänstgöring och studier får vid bedömningen av om kvalifikationsvillkoret är uppfyllt endast användas om förvärvsvillkoret är uppfyllt senast den 31 december året före dödsfallsåret (82 kap. 15 § SFB).

Det kan hända att pensionsrätten för året närmast före dödsfallsåret ännu inte är fastställd. När bedömningen ska göras om kvalifikationsvillkoret för beräkning av antagen pensionsbehållning är uppfyllt eller inte får beräkningen göras utifrån de uppgifter om fastställd pensionsrätt som finns vid bedömningstillfället. Om det senare visar sig att kvalifikationsvillkoret blir uppfyllt sedan pensionsrätten för året närmast före dödsfallsåret har fastställts får en ny beräkning göras. Den kan leda till retroaktiv utbetalning (85 kap. 11 § SFB).

När kvalifikationsvillkoret är uppfyllt ska förutom faktisk pensionsbehållning även antagen pensionsbehållning tillgodoräknas för den avlidne från och med dödsfallsåret till och med året före det år den avlidne skulle ha uppnått gällande riktålder (82 kap. 14 och 16 §§ SFB).

Pensionsrätt för vart och ett av dessa år ska beräknas på grundval av den avlidnes PGI och PGB, vilka tillsammans utgör pensionsunderlaget, under de fem åren närmast före dödsfallet. Den antagna pensionsrätten räknas på ett medeltal av pensionsunderlagen för de fem åren. Vid beräkningen bortser man från det högsta respektive det lägsta året (82 kap. 16 och 17 §§ SFB). Det ännu inte fastställda året, året närmast före dödsfallsåret, kan användas som lägsta år (82 kap. 17 och 18 §§ SFB).

Pensionsunderlagen för vart och ett av de fem åren närmast före dödsfallsåret ska före beräkningen av framtida pensionsrätter räknas om med hänsyn till inkomstindex enligt 58 kap. 10–12 §§ SFB om det skett någon förändring i detta index mellan något av de aktuella åren och ingången av det år då dödsfallet inträffade (82 kap. 19 § SFB). Syftet med denna indexering är att beräkna det värde som inkomsten fem, fyra, tre, två respektive ett år före dödsfallet hade haft om den hade tjänats in under året före dödsfallet. Med hänsyn till hur inkomstindex enligt 58 kap. 10–12 §§ SFB är utformat måste omräkningen ske i förhållande till inkomstindex för dödsfallsåret för att värdeförändringen till och med dödsfallsåret ska beaktas (prop. 1999/2000:91 s. 295).

Vid beräkningen av antagandeinkomsten tas inte hänsyn till den årliga arvsvinsttilldelningen och minskningen av förvaltningskostnader (82 kap. 19 § SFB).

Exempel

En 35-årig man avlider år 2020.

År	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Avlidnes ålder	30	31	32	33	34	35
Fastställt och indexerat PU	100 000	110 000	120 000	130 000	ej fastställt	dödsfallsåret

Pensionsrätt har fastställts för minst tre av de fem kalenderåren närmast före dödsfallet. Kvalifikationsvillkoret för beräkning av antagen pensionsbehållning är därmed uppfyllt. Antagen inkomst, antaget pensionsunderlag, för åren från och med dödsfallsåret till och med året före det år den avlidne skulle ha uppnått gällande riktålder ska beräknas. Åren med högst och lägst inkomster tas bort dvs. 2018 (högst) och 2019 (lägst). Medeltalet av de tre övriga pensionsunderlagen är ett antaget pensionsunderlag:

$$\frac{100\,000 + 110\,000 + 120\,000}{3} = 110\,000 \text{ kronor}$$

Exempel

En 19-årig man avlider år 2020.

År	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Avlidnes ålder	14	15	16	17	18	19
Fastställt och indexerat PU	-	-	60 000	62 000	ej fastställt	dödsfallsåret

Kvalifikationskravet för att beräkna antagen pensionsbehållning är inte uppfyllt när omställningspensionen nybeviljas. Antagen pensionsbehållning kan därför inte beräknas direkt.

Pensionsrätt fastställs senare för år 2019. Pensionsunderlaget (indexerat) blir 64 000 kronor för detta år. Det finns nu tre kalenderår av de fem närmast före dödsfallet med fastställd pensionsrätt. Kvalifikationsvillkoret för beräkning av antagen pensionsbehållning är därmed uppfyllt.

Antaget pensionsunderlag beräknas för åren från och med dödsfallsåret till och med året före det år den avlidne skulle ha uppnått den gällande åldersgränsen för pension (riktåldern eller tidigare fast åldersgräns).

De år som har lägst respektive högst pensionsunderlag tas bort, det vill säga 2015 (eller 2016) och 2019. Medeltalet av de tre återstående pensionsunderlagen utgör det antagna pensionsunderlaget:

$$\frac{0 + 60\,000 + 62\,000}{3} = 40\,600 \text{ kronor (avrundat)}$$

Exempel

En 40-årig kvinna avlider år 2020. Hon är bosatt i Sverige sedan år 2016.

År	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Avlidnes ålder	35	36	37	38	39	40
Fastställt och indexerat PU	-	50 000	80 000	85 000	ej fastställt	dödsfallsåret

Kvalifikationsvillkoret för beräkning av antagen pensionsbehållning är uppfyllt. Antagen inkomst, antaget pensionsunderlag, beräknas. Åren med högst och lägst inkomst tas bort dvs. 2018 och 2015 eller 2019. Medeltalet av de tre övriga åren är ett antaget pensionsunderlag.

$$\frac{0 + 50\,000 + 80\,000}{3} = 43\,300 \text{ kronor}$$

När pensionsrätten för år 2019 fastställts görs en omräkning. Pensionsunderlaget (indexerat) för år 2019 är 90 000 kronor. Åren med högst och lägst inkomst tas bort, dvs. 2019 och 2015. Medeltalet av de tre övriga åren beräknas.

$$\frac{50\,000 + 80\,000 + 85\,000}{3} = 71\,600 \text{ kronor}$$

Utifrån det antagna pensionsunderlaget beräknas en årlig pensionsrätt som tillgodoräknas den avlidne för varje år från och med dödsfallsåret till och med det år den avlidne skulle ha fyllt 65 år. Till och med 2022 tillgodoräknades årliga pensionsrätter till och med det år den avlidne skulle fyllt 64 år. Beräkningen ska göras som om all pensionsrätt skulle ha varit pensionsrätt för inkomstpension och som om denna pensionsrätt hade utgjort 18,5 procent av pensionsunderlaget (PGI + PGB). Vid beräkning av pensionsrätt för ett år ska avrundning göras till närmaste lägre hela krontal. Summan av dessa årliga pensionsrätter är den antagna pensionsbehållningen (82 kap. 17 och 18 §§ SFB).

Exempel

En kvinna född 1959 avlider år 2023. Pensionsrätter till och med 2024 kan tillgodoräknas eftersom även det 65:e levnadsåret får medräknas i pensionsunderlaget.

År	Pensions- underlag	Inkomstindex
2018	100 000	154,84
2019	110 000	155,61
2020	115 000	158,91
2021	120 000	162,14
2022	Okänt	168,16
2023	Dödsfallsår	170,73

Kvalifikationsvillkoret för beräkning av antagandeinkomst är uppfyllt, dvs. pensionsrätt har fastställts för minst tre av de fem åren närmast före året för dödsfallet. Pensionsunderlagen räknas om i förhållande till inkomstindex för dödsfallsåret.

År	Omräknat pensionsunderlag
2018	100 000 kronor
2019	99 900 kronor
2020	101 300 kronor
2021	103 500 kronor
2022	okänt

Åren med högst och lägst inkomst tas bort, dvs. 2019 och 2022. Medeltalet av de tre övriga åren är ett antaget pensionsunderlag:

$$\frac{100\,000 + 101\,300 + 103\,500}{3} = 101\,600 \text{ kronor}$$

Antagen pensionsrätt för åren 2018–2022 beräknas:

$$18\,796 \times 5 = 93\,980 \text{ kronor}$$

Pensionsunderlag för år 2022 har inte fastställts. När det har fastställts görs det en ny omräkning.

4.1.4 Beräkning när dödsfallet inträffar efter uppnådd riktålder

Om dödsfallet inträffar efter det år den avlidne uppnådde riktåldern, ska pensionsbehållning för barnpension och omställningspension enbart beräknas på de pensionsrätter som den avlidne tjänat in till och med året före uppnådd riktålder (faktisk pensionsbehållning).

För att värdeförändringar som inträffat efter det år riktåldern uppnåddes ska påverka EPU ska pensionsbehållningen följsamhetsindexeras med inkomstindex eller balansindex (om ett sådant har fastställts) fram till ingången av det år då dödsfallet inträffade (82 kap. 20 och 21 §§ SFB).

4.1.5 Tidigt uttag av allmän pension

Pensionsbehållningen minskar om den avlidne tar ut inkomstpensionen innan riktåldern är uppnådd (så kallat tidigt uttag). En sådan minskning ska inte påverka beräkningen av barnpension, omställningspension och förlängd omställningspension. Beräkningen ska göras utifrån den pensionsbehållning den avlidne skulle ha haft om tidigt uttag inte hade gjorts. Detta gäller oavsett när dödsfallet inträffar (82 kap. 6 § SFB).

Om den avlidne hade uppfyllt kvalifikationsvillkoret ska det göras en beräkning av antagandeinkomsten från och med dödsfallsåret till och med året före den vid dödsfallet gällande riktåldern (82 kap. 14 § SFB).

Utifrån denna antagandeinkomst beräknas en årlig pensionsrätt för de sista åren före det år den avlidne skulle ha uppnått riktåldern. Dessa pensionsrätter är sammanlagt en antagen pensionsbehållning. Denna antagna pensionsbehållning läggs till den beräknade faktiska pensionsbehållningen.

4.1.6 Delningstal ger EPU

EPU är summan av faktisk pensionsbehållning och antagen pensionsbehållning dividerat med ett delningstal.

Underlaget ska beräknas med samma delningstal som används vid beräkning av inkomstpension inom ålderspensionssystemet för den åldersgrupp som i januari det år då dödsfallet inträffade uppnådde riktåldern för pension (82 kap. 8 § SFB).

Åldersgränsen för rätt till grundskydd höjdes från 65 år till 66 år från och med 2023.

Födda 1957 fyllde 65 år under 2022, vilket då var åldern för grundskydd. Delningstalet för januari det år födda 1957 fyllde 65 år har använts i beräkningen av EPU för dödsfall som inträffade under 2022.

För 2023 är åldern för grundskydd 66 år. Födda 1957 fyllde 66 under 2023. Delningstalet för januari det år födda 1957 fyllde 66 år ska därför användas för dödsfall som inträffade under 2023. Det innebär att delningstal för födda 1957 ingår i beräkningen av EPU för dödsfall som inträffat både under 2022 och 2023.

För dödsfall som inträffar under 2024 används delningstalet för januari det år födda 1958 fyller 66 år och för dödsfall som inträffar under 2025 används delningstalet för januari det år födda 1959 fyller 66 år.

Vid beräkning av EPU används från och med 2026 riktåldern som utgångspunkt både för tillgodoräknande av pensionsrätter och för beräkning av delningstal. Det innebär att pensionsrätter kan tillgodoräknas till och med året före det år den avlidne skulle ha uppnått riktåldern för pension. Delningstalet bestäms enligt samma regler som vid beräkning av inkomstpension, och gäller för den årskull som i januari dödsfallsåret uppnådde riktåldern (82 kap. 8 § SFB).

För mer information om hur delningstalet beräknas, se avsnitt 3.2. *Delningstal i vägledning 2010:2 Allmän pension för personer födda 1938 eller senare – Att ta ut pension.*

Exempel

En person som är född 1963 avlider år 2022. En vuxen efterlevande ska få omställningspension och ett barn som är 14 år ska få barnpension. Pensionsbehållning kan tillgodoräknas till och med år 2021. Den avlidnes faktiska pensionsbehållning för beräkning av EPU för tiden till och med år 2019 är 475 000 kronor. Den antagna pensionsbehållningen för tiden 2020–2021 är 50 000 kronor.

År 2022 fyller personer födda 1957 65 år. Delningstalet för födda 1957 som fyller 65 år i januari år 2022 är 17,07.

$EPU \text{ blir } (475\,000 + 50\,000) / 17,07 = 16\,916 \text{ kronor}$

$\text{Omställningspensionen blir } 55\% \times 30\,756 = 27\,387 \text{ kronor per år.}$

$\text{Barnpensionen blir } 30\% \times 30\,756 = 9\,227 \text{ kronor per år.}$

Vid beräkningen av EPU används den faktiska pensionsbehållningen till och med det senaste år som pensionsrätt hunnit fastställas vid dödsfallet. Eftersom pensionsrätterna fastställs med två års eftersläpning fanns vid dödsfallet 2022 fastställda pensionsrätter till och med inkomståret 2019. Åren 2020–2021 beaktas därför som antagen pensionsbehållning.

Exempel

En person född 1961 avlider i juli 2025. Den efterlevande har rätt till omställningspension. Den avlidnes sammanlagda pensionsbehållning (faktisk och antagen) är 650 000 kronor.

Enligt 82 kap. 8 § SFB ska EPU beräknas genom att dividera pensionsbehållningen med det delningstal som enligt 62 kap. 34–36 §§ SFB gäller för personer som i januari 2025 fyllde 66 år.

Det innebär att delningstalet för personer födda 1959 ska användas. Delningstalet är 16,67.

$$\text{EPU} = 650\,000 / 16,67 \approx 38\,980 \text{ kr/år}$$

$$\text{Omställningspensionen blir } 55\% \times 38\,980 \approx 21\,439 \text{ kr/år}$$

4.2 EPU för avlidna födda 1937 eller tidigare

Efterlevandepensionsunderlag efter avlidna som var födda 1937 eller tidigare

82 kap. 22 § SFB

För avlidna födda 1937 eller tidigare ska efterlevandepension beräknas på ett efterlevandepensionsunderlag som motsvarar 60 procent av produkten av

det prisbasbelopp som gällde det år då den avlidne fyllde 65 år och

medeltalet av de pensionspoäng för tilläggspension som enligt 15 § i den upphävda lagen (1998:675) om införande av lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension tillgodoräknats för den avlidne efter det att denna medelpoäng ökats med talet ett.

En person född 1937 eller tidigare har inte tjänat in några pensionsrätter i det reformerade ålderspensionssystemet. Denna person har bara tillgodoräknats pensionspoäng i tilläggspensionssystemet. EPU beräknas därför i stället som 60 procent av produkten av det prisbasbelopp som gällde det år den avlidne fyllde 65 år och medeltalet av de pensionspoäng för tilläggspension som har tillgodoräknats den avlidne (82 kap. 22 § SFB).

Om den avlidne var född 1935 eller tidigare ska prisbasbeloppet för år 2001 användas i stället för prisbasbeloppet för 65-årsåret (82 kap. 25 § SFB).

Hade den avlidne pensionspoäng för fler än 15 år beräknas medeltalet på de 15 högsta åren. EPU för födda 1938 eller senare beräknas från första kronans inkomster. För att EPU för födda 1937 eller tidigare ska beräknas på motsvarande sätt ska ett tillägg med en poäng göras till den beräknade medelpoängen. På så sätt ges kompensation för det första prisbasbeloppets inkomster (82 kap. 22 och 23 §§ SFB).

Observera att det inte fordras tre år med pensionspoäng för att EPU efter födda 1937 eller tidigare ska beräknas. Det räcker att det finns pensionspoäng för ett år (82 kap. 22–25 §§ SFB).

EPU påverkas inte av om den avlidne hade gjort tidigt eller sent uttag (82 kap. 22–26 §§).

Exempel

En kvinna född 1937 avled år 2018. Kvinnan hade allmän pension. Hennes man som är född 1955 har beviljats omställningspension. Den är beräknad på medelpoäng 5,20 och 30 intjänade år och betalas ut med 94 procent av full pension eftersom kvinnan gjort tidigt uttag.

EPU beräknas enligt följande:

$$\frac{60}{100} \times 37\,900 \times (5,20 + 1) \times \frac{30}{30} = 140\,988 \text{ kronor}$$

4.2.1 Följsamhetsindexering av EPU om dödsfallet inträffar efter det år den avlidne fyllde 65 år

Från och med årsskiftet efter det år då den avlidne fyllde 65 år (eller efter år 2001) ska EPU följsamhetsindexeras med inkomstindex eller balansindex om ett sådant har fastställts, till ingången av det år då dödsfallet inträffade (82 kap. 24 § SFB).

Exempel

En man född 1937 avlider år 2008. En vuxen efterlevande ska få omställningspension och ett barn som är 15 år ska få barnpension. Den avlidne har tjänat in 28 år med pensionspoäng. Medelpoängen har beräknats till $4,50 + 1,0 = 5,50$. Prisbasbeloppet för år 2002 (65-årsåret) är 37 900 kronor. Inkomstindex för år 2002 är 106,16 för år 2003 111,79, för år 2004 115,64, för år 2005 118,41, för år 2006 121,65, för år 2007 125,57 och för år 2008 131,18. Årsbeloppen avrundas till närmaste hela tal.

$$\text{EPU blir: } \frac{60 \times 37\,900 \times 5,50 \times 28}{100 \times 30} = 116\,732 \text{ kronor}$$

$$2003: 116\,732 \times \frac{111,79}{1,016 \times 106,16} = 120\,987$$

$$2004: 120\,987 \times \frac{115,64}{1,016 \times 111,79} = 123\,183$$

$$2005: 123\,183 \times \frac{118,41}{1,016 \times 115,64} = 124\,147$$

$$2006: 124\,147 \times \frac{121,65}{1,016 \times 118,41} = 125\,535$$

$$2007: 125\,535 \times \frac{125,57}{1,016 \times 121,65} = 127\,540$$

$$2008: 127\,540 \times \frac{131,18}{1,016 \times 125,57} = 131\,140$$

Omställningspensionen blir $55\% \times 131\,140 = 72\,127$ kronor per år.

Barnpensionen blir $30\% \times 131\,140 = 39\,342$ kronor per år.

4.2.2 Särskild bestämmelse för födda 1927 eller tidigare

Vid beräkning av medelpoäng ska 6 kap. 18 § SFBP tillämpas. Denna bestämmelse innebär en gynnsammare pensionsberäkning för personer som är födda 1927 eller tidigare och som under år före år 1974 har haft bl.a. sjukpenning en längre tid (så kallade 15:2-år) (82 kap. 23 § SFB).

Se vidare vägledning 2010:3 *Ålderspension till personer födda 1937 eller tidigare samt särskilt pensionstillägg* hur beräkning görs i dessa fall.

4.2.3 Färre än 30 år med pensionspoäng

Avkortning när den avlidne inte kan tillgodoräknas 30 år med pensionspoäng

82 kap. 26 § SFB

Om den avlidne har tillgodoräknats pensionspoäng för tilläggspension för färre än 30 år gäller vid beräkningen enligt 22–25 §§ följande. Hänsyn ska tas endast till så stor del av den i 22 § angivna produkten som motsvarar kvoten mellan

- det antal år för vilka pensionspoäng har tillgodoräknats och
- talet 30.

Vid beräkningen ska även följande bestämmelser tillämpas:

- 63 kap. 24 och 27–29 §§, och
- 6 kap. 12–17 §§ lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Har den avlidne tjänat in färre än 30 år med pensionspoäng ska vid beräkningen av EPU hänsyn tas endast till så stor del av produkten som svarar mot förhållandet mellan det antal år som den avlidne tjänat in och talet 30 (82 kap. 26 § SFB).

Om den avlidne var svensk medborgare och född något av åren 1896–1914 ska talet 30 bytas ut mot talet 20. Om den avlidne var född 1915–1923 ska talet 20 ökas med ett för varje helt år som gått från och med 1915 till utgången av den avlidnes födelseår (82 kap. 26 § SFB). Dessa regler gäller också för personer som omfattas av EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet.

Även för medborgare som inte omfattas av EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet och som är födda före år 1924 finns regler där talet 30 ska bytas ut mot talet 20 eller något av talen 21–29 (82 kap. 26 § SFB). Se vidare vägledning 2010:3 *Ålderspension till personer födda 1937 eller tidigare*.

Huvudregeln för personer födda 1937 eller tidigare är att pensionspoäng kan tillgodoräknas till och med det 64:e året. En avliden född 1911–1927 eller tidigare kan under vissa förutsättningar få en antagandepoäng beräknad för det år då hen fyllde 65 år om det leder till att pensionen blir högre (82 kap. 26 § SFB). Se vidare vägledning 2010:3 *Ålderspension till personer födda 1937 eller tidigare*.

4.2.4 Egenföretagare som inte har betalat tilläggsavgifter

Vid beräkningen av EPU ska talet 30 ökas med ett för varje år före år 1998 för vilket den avlidne inte tillgodoräknats pensionspoäng på grund av omdebitering det vill säga tilläggsavgift har inte betalats till fullo för något eller några år. Denna bestämmelse ska tillämpas på särskilt sätt om den avlidne var född 1915–1923. Särskilda bestämmelser finns också för den som är född 1923 eller tidigare som hade begärt undantagande för något eller några år enligt 11 kap. 7 § AFL i dess lydelse före år 1982, se vägledning 2010:3 *Ålderspension till personer födda 1937 eller tidigare*.

4.3 EPU och EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet

4.3.1 Förvärvsvillkoret

Om förordning 883/2004 är tillämplig ska Pensionsmyndigheten vid sin prövning av om förvärvsvillkoret är uppfyllt även beakta försäkringsperioder i andra medlemsländer. Dessa likställs med år med pensionsgrundad inkomst för att den försäkrade inte ska gå miste om sina pensionsgrundande belopp på grund av arbete i ett annat medlemsland.

Om den avlidne har en latent pensionsrätt grundad på det pensionsgrundande beloppet, och dessutom minst ett år med pensionsgrundande inkomst som uppgått till minst två IBB, ska Pensionsmyndigheten räkna med det pensionsgrundande beloppet i den faktiska pensionsbehållningen om den avlidne därutöver har omfattats av ett annat medlemslands obligatoriska pensionssystem under så lång tid att det tillsammans med det svenska året för den pensionsgrundande inkomsten uppgår till minst fem år.

Pensionsmyndigheten behöver inte kontrollera inkomsternas storlek under den tid som sökanden har varit försäkrad i ett annat medlemslands obligatoriska pensionssystem utan åren ska beaktas oavsett inkomsternas storlek.

Enligt artikel 11 i förordning (EG) nr 883/2004 ska en person endast omfattas av ett lands lagstiftning i taget. Det innebär att om en person arbetar i ett annat medlemsland och där omfattas av det landets lagstiftning, kan Sverige inte tillgodoräkna barnår för samma period.

Se vidare i vägledning 2010:7 *Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EU-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt enligt konventioner om social trygghet*.

4.3.2 Antagen pensionsbehållning

Om det för den avlidne har fastställts minst ett år med pensionsrätt inom de fem kalenderåren närmast före året för dödsfallet (ramtiden) är kvalifikationsvillkoret uppfyllt om den avlidne under ramtiden som anställd eller egenföretagare har tillgodoräknats försäkringsperioder i ett annat medlemsland under så lång tid att den tillsammans med den svenska tiden uppgår till minst tre år. En anteckning med denna innebörd har medtagits i bilaga XI till förordning 883/2004.

4.3.3 Avlidna födda 1937 eller tidigare

Eftersom rätten till pension i dessa fall är oberoende av antalet försäkringsperioder behöver någon sammanläggning inte ske för att bevilja rätt till pension. Enligt EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet ska Pensionsmyndigheten i första hand beräkna pensionen enligt bestämmelserna i SFB. Därefter ska Pensionsmyndigheten jämföra resultatet med en pro rata-beräknad pension. Den efterlevande har rätt till det högsta beloppet. För en avliden person som är född 1937 eller tidigare ger den svenska beräkningen alltid ett minst lika förmånligt resultat som en pro rata-beräkning. I dessa fall behöver därför ingen pro rata-beräkning göras.

5. Efterlevandeförmåner till barn

I detta kapitel finns en allmän beskrivning av *barnpension* och *efterlevandestöd*, information om barnkonventionen samt information om rätten till barnpension och efterlevandestöd.

Det finns även information om hur barnpension och efterlevandestöd beräknas.

Vid dödsfall år 2003 eller senare beräknas barnpensionen på ett så kallat efterlevandepensionsunderlag (EPU). Mer information finns i kapitel 4 *Beräkningsunderlag*.

5.1 Allmänt om barnpension

Barnpension är en inkomstgrundad pension som baserar sig på den avlidne förälderns inkomster. Reglerna om barnpension bygger på föräldrars underhållsskyldighet enligt bestämmelserna i FB (prop. 1999/2000:91 s. 100). Syftet med barnpensionen är att barnet ska ha ett tryggt underhåll och ett rimligt mått av den standard som barnet hade innan föräldern avled.

Barnpension betalas ut så länge rätten till förmånen finns oavsett var i världen barnet bor.

5.2 Allmänt om efterlevandestöd

Efterlevandestöd är ett grundläggande ekonomiskt stöd som kan betalas ut till barn som bor i Sverige och i vissa fall även till barn som inte är bosatta i Sverige. Syftet med stödet är att ge barnet rätt till en viss lägsta ersättningsnivå om en eller båda föräldrarna avlider även om föräldern/föräldrarna inte har haft någon inkomst alls eller låg sådan och barnpension därför inte kan betalas ut alls eller bara betalas ut med ett lågt belopp. Efterlevandestöd kan betalas ut oavsett vilken anknytning till Sverige den avlidne föräldern haft. Den avlidne behöver inte ha bott i Sverige alls.

I likhet med barnpension kan efterlevandestödet betalas ut till och med barnets 18-års månad. Även ett barn som fyllt 18 år kan få efterlevandestöd om barnet studerar på gymnasieskola eller motsvarande. Stödet lämnas dock längst till och med juni månad det året hen fyller 20 år.

Efterlevandestöd till barn är inte en pensionsförmån (prop. 1999/2000:91 s. 112). Enligt förordning 883/2004 är den istället att anse som en särskild familjeförmån till barn som har mist en av föräldrarna eller båda (artikel 69 förordning 883/2004). Mer information om efterlevandestöd och EU:s lagstiftning i vägledning 2010:7 *Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt enligt konventioner om social trygghet*.

5.3 Barnkonventionen

Konventionen om barnets rättigheter, barnkonventionen, gäller sedan den 1 januari 2020 som svensk lag. Att barnkonventionen gäller som svensk lag innebär att domstolar och myndigheter vid alla avvägningar och bedömningar som görs i beslutsprocesser i mål och ärenden som rör barn ska beakta de rättigheter som följer av barnkonventionen.

Barnkonventionen ger bl.a. barn rätt att få uttrycka sin mening och bli lyssnade på. När det gäller förmånerna barnpension och efterlevandestöd beaktas den rättigheten genom att barnet får lämna uppgifter som har betydelse för bedömning av rätt till förmån och att uppgifterna tas i beaktande. Exempel på detta är bl.a. barnets avsikt om att fortsätta studera samt omständigheter kring föräldrarnas försvinnande eller dödsfall.

5.4 Rätten till barnpension och efterlevandestöd

Rätten till barnpension

78 kap. 2 § SFB

Ett barn har rätt till barnpension om barnets ena eller båda föräldrar har avlidit.

Detta gäller om den avlidne var försäkrad för sådan förmån enligt 4 och 6 kap. SFB.

Rätten till efterlevandestöd

79 kap. 2 § SFB

Ett barn som är försäkrat enligt 4 och 5 kap. SFB och som uppfyller villkoren för rätt till barnpension i 78 kap. 2 § första stycket och 3–6 §§ har rätt till efterlevandestöd.

Ett barn kan få barnpension om den ena eller båda föräldrarna har avlidit. Rätt till barnpension finns även om den avlidne föräldern inte hade vårdnaden om barnet. Den avlidne och barnet behöver inte heller ha bott tillsammans (78 kap. 2 § SFB). Barnpension utgår så länge rätten till förmånen finns oavsett var i världen barnet bor.

Ett barn som bor i Sverige och uppfyller villkoren för rätt till barnpension har också rätt till efterlevandestöd (79 kap. 2 § SFB). Efterlevandestöd är en

bosättningsbaserad förmån som kan betalas ut till barn som bor i Sverige och i vissa fall även till barn som inte är bosatta i Sverige. Se vidare avsnitt 5.4.10. *Efterlevandestöd vid bosättning utomlands.*

Även ett barn som föds efter det att en förälder avlidit kan få barnpension och/eller efterlevandestöd. Förmånen betalas i sådana fall ut från och med den månad då barnet föds (prop. 1987/88:171 s. 191).

5.4.1 Förmånstiden för barnpension och efterlevandestöd

Ett barn som inte har fyllt 18 år har rätt till barnpension (78 kap. 4 § SFB).

Ett barn som har fyllt 18 år och går på sådan utbildning som ger rätt till förlängt barnbidrag eller studiehjälp från CSN kan få barnpension längst till och med juni månad det året hen fyller 20 år (78 kap. 5 § SFB). Ferier och sjukdomstid då barnet inte kunnat studera likställs med studietid (78 kap. 6 § SFB).

Efterlevandestöd är en bosättningsbaserad förmån vilket innebär att rätten till förmånen kan upphöra om barnet flyttar från Sverige. I vissa fall har dock även barn som inte är bosatta i Sverige rätt till efterlevandestöd.

Rätten upphör om barnet blir adopterat av annan än den avlidnes maka, make eller sambo.

5.4.2 Adoptivförälder

Den som har adopterats ska anses som adoptivförälderns barn och inte som barn till sina tidigare föräldrar (4 kap. 21 § FB). Det innebär att adoptivbarn kan få barnpension efter sin adoptivförälder. Det adopterade barnet behåller även rätt till barnpension efter den andra föräldern om det adopteras av den som sammanbodde med den avlidne. Däremot har barn ingen rätt till barnpension efter fosterföräldrar (prop. 1999/2000:91 s. 277).

Ett utländskt barn som kommit till Sverige och med socialnämndens medgivande har tagits emot i ett enskilt hem i adoptionssyfte ska anses som barn till den som tagit emot barnet. Detta innebär att barnet får rätt till barnpension efter den blivande adoptivföräldern (78 kap. 3 § SFB).

Ett barn kan ha föräldrar som är av samma kön. Så är fallet om barnet är biologiskt barn till en av makarna eller samborna och adopterad av den andra eller adopterad av två makar eller sambor av samma kön.

5.4.3 Ålder och studier påverkar rätten

Rätten till barnpension

78 kap. 4 § SFB

Rätten till barnpension upphör när barnet fyller 18 år, om inte något annat följer av 78 kap. 5 och 6 §§ SFB.

78 kap. 5 § första stycket SFB

Ett barn som har fyllt 18 år och som bedriver studier har rätt till barnpension även för studietiden, dock längst till och med juni det år då barnet fyller 20 år. Detta gäller dock endast om studierna ger rätt till

1. förlängt barnbidrag enligt 15 kap. SFB, eller
2. studiehjälp enligt 2 kap. studiestödslagen (1999:1395).

Studier på gymnasieskola, Komvux eller folkhögskola kan ge rätt till studiehjälp. Det är CSN som fattar beslut om rätt till studiehjälp finns eller inte. CSN:s beslut kan ligga till grund för Pensionsmyndighetens beslut om barnpension kan betalas ut efter det att barnet fyllt 18 år.

Barnet behöver inte få förlängt barnbidrag eller studiehjälp för att ha rätt till barnpension efter fyllda 18 år. Det är tillräckligt att barnet bedriver sådana studier som i sig ger rätt till förlängt barnbidrag eller studiehjälp (78 kap. 5 § SFB och prop. 1987/88:171 s. 191).

5.4.4 När studier avbryts eller återupptas efter fyllda 18 år

Rätten till ersättning upphör om barnet inte längre bedriver studier som ger rätt till studiehjälp. Om rätt till förmån saknas ska beviljade förmåner dras in. Det saknar betydelse varför studierna har avbrutits.

Pensionsmyndigheten får fortlöpande uppgift från CSN om studiehjälp dras in för barn som uppbär barnpension och efterlevandestöd. Om barnets studiehjälp har dragits in måste Pensionsmyndigheten göra en bedömning av om barnet fortsatt bedriver studier som ger rätt till barnpension. Eftersom aviseringen från CSN om indragen studiehjälp avser tid som passerat får Pensionsmyndigheten utreda med barnet och skolan om barnet har återupptagit studierna eller kommer att göra det innan Pensionsmyndigheten fattar beslut om indragning.

Ett barn kan ha rätt till barnpension för viss period även om barnet saknar rätt till studiehjälp för del av perioden.

I ett mål om återkrav av barnpension i KRNG (mål nr 6397–06 med hänvisning till prop. 1987/88: 171 s. 191 och FÖD 1995:22) gjordes bedömningen att för rätt till barnpension är det tillräckligt om barnet bedriver sådana studier som i sig kan ge rätt till förlängt barnbidrag eller studiehjälp, det krävs inte att barnet faktiskt uppbär sådan förmån. Avgörande är om barnet, under den aktuella perioden, har bedrivit studier som i sig ger rätt till studiehjälp enligt 2 kap. SsL.

I det aktuella ärendet var barnet inskriven som studerande under den aktuella perioden, barnet avslutade sin utbildning och tog examen. Mot bakgrund av detta anser kammarrätten att barnet har bedrivit studier och att studierna har varit av *sådan art* att de berättigar till studiehjälp enligt 2 kap. SsL. Att barnet p.g.a. oanmäld frånvaro inte har varit berättigad till studiehjälp under viss del av den aktuella perioden förändrar inte kammarrättens bedömning.

5.4.5 Lov och ferier

Om barnet genomgår en längre sammanhängande utbildning kan barnpensionen utges under hela tiden från utbildningens början till dess slut. Att sådant uppehåll i utbildning som utgör ferier likställs med studietid framgår av 78 kap. 6 § SFB. Barnpensionen ska alltså inte dras in för sådan tid. Detta gäller exempelvis sommarlov mellan två årskurser i gymnasieskolan eller mellan grundskola och gymnasieskola (prop. 1987/88:171 s.191 och 192). Motsvarande gäller för ferietid som sammanfaller med ett skolbyte eller byte av skolform förutsatt att studierna bedrivs på grundskole- eller gymnasienivå och att studierna berättigar till studiehjälp (prop. 2000/01:134 s. 10 och 13).

Om ett efterlevande barn anmält att studierna avslutas i juni ett år dras barnpensionen in från juli månad. Om barnet sedan anmäler att studierna fortsätter från höstterminens början samma år kan barnpensionen betalas ut från och med juli månad eftersom ferier likställs med studier.

5.4.6 Barnet studerar utanför Sverige

Ett barn över 18 år som studerar utomlands kan få barnpension om studierna ger rätt till studiehjälp. Kraven för att få studiehjälp utanför Sverige varierar beroende på om studierna bedrivs inom eller utanför EES och Schweiz. Om anmälan om studier avser skola i annat land får Pensionsmyndigheten därför utreda om de ger rätt till studiehjälp.

5.4.7 Barnpension och efterlevandestöd för retroaktiv tid

Förmånstiden

77 kap. 16 § SFB

En annan efterlevandepension än barnpension får inte lämnas för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden.

Barnpension får inte lämnas för längre tid tillbaka än två år före ansökningsmånaden.

Efterlevandestöd får inte lämnas för längre tid tillbaka än en månad före ansökningsmånaden.

I de fall ansökan krävs för barnpension och efterlevandestöd får förmån lämnas retroaktivt med de begränsningar som framgår av 77 kap. 16 § SFB. Bestämmelsen i dess nuvarande lydelse gäller från och med januari 2020.

För barnpension gäller att ersättning får lämnas längst två år tillbaka från ansökningsmånaden. Samma retroaktiva tid gällde även före införandet av SFB (7 kap. 2 § EPL).

För efterlevandestöd har bestämmelsen ändrats flera gånger.

- För ansökan som har kommit in till Pensionsmyndigheten från och med januari 2020 får efterlevandestöd inte betalas ut för längre tid tillbaka än *en månad* före ansökningsmånaden (77 kap. 16 § SFB).
- Under perioden juli 2018-december 2019 gäller att efterlevandestöd betalas ut längst *sex månader* tillbaka från ansökningsmånaden (77 kap. 16 § SFB i bestämmelsens tidigare lydelse).
- Till och med juni 2018 gäller att efterlevandestöd betalas ut längst *två år* tillbaka från ansökningsmånaden. Samma retroaktiva tid gällde även före införandet av SFB (7 kap. 2 § EPL).

5.4.8 Efterlevandestöd och dagersättning från Migrationsverket

Efterlevandestöd ska inte betalas ut för tid då bistånd enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. har lämnats (5 kap. 12 § SFB). Avsikten är att förhindra att dubbla förmåner betalas ut när bistånd kan ha lämnats enligt denna lag. Detta innebär att Pensionsmyndigheten behöver uppgift från Migrationsverket om dagersättning har utbetalats för kunna ta ställning till från och med när efterlevandestöd kan beviljas.

5.4.9 Komplettering i ärenden om efterlevandestöd

Ett barn vars ena eller båda föräldrar har avlidit kan ha rätt till efterlevandestöd. En förutsättning för att förmånen ska kunna beviljas är att dödsfall (att en person är avliden) och släktskap (att den avlidna är barnets förälder) har gjorts sannolikt.

Om uppgifterna om dödsfall och släktskap är tillräckligt utförliga kan sökanden anses ha gjort sannolikt att uppgifterna stämmer. Om det inte finns några motstridiga uppgifter hos Pensionsmyndigheten kan efterlevandestöd beviljas utifrån lämnade uppgifter och underlag behöver inte krävas in vare sig från sökanden eller från annan myndighet (110 kap. 4 och 13 §§ SFB).

Det gäller även om ansökan avser efterlevandestöd efter en försvunnen person men då med skillnaden att beviskravet kan antas ska tillämpas istället för sannolikt. JO har uttalat att Pensionsmyndigheten inte bör ställa för stränga formella krav på den enskilde. När den enskilde anger omständigheter som tyder på ett försvinnande behöver myndigheten pröva ansökan utifrån den bestämmelse som rör försvunna personer (JO Protokoll Dnr 5546–2024). Det innebär att i fall då dödsfall inte kan göras sannolikt ska Pensionsmyndigheten bedöma om omständigheterna talar för att det kan röra sig om att föräldern är försvunnen och kan antas vara död. Det gäller även om ansökan avser en avliden person. I sådana fall ska Pensionsmyndigheten pröva rätten till efterlevandestöd utifrån 77 kap. 10 § SFB. Läs mer i avsnitt 2.5.1. *Beviskrav* och 2.6.1. *Efterlevandeförmåner efter en försvunnen person*.

Exempel

En man bosatt i utlandet har avlidit. Det kommer in en ansökan om efterlevandestöd. Barnets förmyndare lämnar uppgifter om dödsfallet och om släktskapet mellan barn och förälder. Pensionsmyndigheten gör bedömningen att sökanden genom lämnade uppgifter har gjort dödsfall och släktskap sannolikt.

I fall då efterlevandestöd inte kan beviljas eftersom dödsfallet inte gjorts sannolikt kan rätt till underhållsstöd prövas genom ansökan till Försäkringskassan.

5.4.10 Efterlevandestöd vid bosättning utomlands

Efterlevandestöd betalas ut till ett barn som är bosatt i Sverige vars ena eller båda föräldrar avlidit (79 kap. 2 § SFB).

5.4.11 Bosättning i annat EES-land eller Schweiz

Även barn som inte är bosatta i Sverige kan få efterlevandestöd. Detta med stöd av EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet. Enligt EU:s lagstiftning är

efterlevandestöd att betrakta som en särskild familjeförmån till barn som mist en av eller båda föräldrarna.

Om den avlidne föräldern har omfattats av lagstiftningen i Sverige kan Pensionsmyndigheten betala ut det efterlevandestöd som finns kvar efter minskning även om barnet bor i ett annat medlemsland.

Om den avlidne föräldern inte har omfattats av svensk lagstiftning som anställd eller egenföretagare eller bosatt finns det ingen rätt till efterlevandestöd vid tillämpning av EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet. Efterlevandestödet betalas då ut med stöd av svensk lagstiftning och då endast om barnet är bosatt i Sverige.

Se vidare:

- avsnitt 5.6. *Beräkning av efterlevandestöd*
- avsnitt 5.7. *Efterlevandestöd enligt EU-rätten*
- vägledning 2010:7 *Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EU-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt enligt konventioner om social trygghet.*

5.4.12 Bosättning utanför ESS eller Schweiz

Ett barn som bor utanför EES eller Schweiz kan inte få efterlevandestöd (79 kap. 2 § SFB och 5 kap. SFB).

Om rätten till efterlevandestöd upphör på grund av att en person inte längre ska anses som bosatt i Sverige kan förmånen ändå fortsätta att betalas ut om det med hänsyn till omständigheterna skulle framstå som uppenbart oskäligt att dra in ersättningarna (dispensregel). Möjligheten till dispens bör bedömas restriktivt (5 kap. 18 § SFB). Mer information finns i avsnitt 3.6.1. *Oskäligt att dra in bosättningsbaserad förmån.*

5.4.13 Efterlevandestöd när vård eller boende bekostas av det allmänna

Förmåner till efterlevande, efterlevandestöd

106 kap. 33 § SFB

Efterlevandestöd lämnas inte för sådan kalendermånad då barnet under hela månaden

1. på statens bekostnad får vård på institution eller annars får kost och logi,
2. bor i familjehem eller bostad med särskild service för barn och ungdomar enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, eller
3. vårdas i familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende inom socialtjänsten.

Från och med den 1 januari 2023 lämnas inte efterlevandestöd för den kalendermånad då barnet under hela månaden får vård eller boende bekostat av det allmänna.

Eftersom efterlevandestöd och underhållsstöd båda är förmåner som syftar till att tillförsäkra barn en viss ekonomisk miniminivå motsvarar bestämmelsen vad som gäller för barn som får underhållsstöd i motsvarande situationer (prop. 2021/22:182 *Efterlevandestöd för barn som får vård eller boende bekostat av det allmänna*).

Med vård eller boende som bekostas av det allmänna avses institutioner eller vårdinrättningar där barnet får sin dagliga omvårdnad och där stat eller kommun står för kostnaderna av kost och logi. Det kan exempelvis röra sig om barn som häktats, är intaget på kriminalvårdsanstalt, får kontraktsvård genom lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) eller får sluten ungdomsvård enligt 31 kap. 1 a BrB och lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård. Det omfattar även barn som bor i familjehem eller bostad med särskild service enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och barn som är placerade i familjehem eller får vård eller boende inom socialtjänsten. Det kan även röra barn som är inackorderade i sameskola eller specialskola. Medan statlig specialskola drivs av Specialpedagogiska skolmyndigheten bekostas sameskolan genom bidrag från den statliga Sameskolstyrelsen.

Att efterlevandestödet inte ska betalas ut för sådan kalendermånad då barnet under hela månaden är placerat eller intaget innebär i vissa fall att efterlevandestödet ska dras in från och med månaden efter att barnet placerats eller blivit intagen och i andra fall att efterlevandestödet ska dras in för den innevarande månaden om placeringen inleds den 1:e i månaden. När barnets placering inleds dag 2 - 31 i den

aktuella månaden ska efterlevandestödet dras in från och med månaden efter placeringen. Således ska efterlevandestödet dras in endast om barnet är placerat och får vård eller boende bekostat av det allmänna under minst en hel månad.

Om ett barn inte inställer sig till beslutad placering i exempelvis kriminalvårdsanstalt eller särskilt ungdomshem enligt LSU, gäller från och med den 1 juli 2025 att barnet likställs med att vara intaget enligt 106 kap. 3 a–3 c §§ SFB. Efterlevandestöd kan därmed dras in även utan faktisk placering, men endast för hel kalendermånad då barnet ska anses ha fått vård eller boende på statens bekostnad (prop. 2024/25:111). Syftet är att säkerställa att efterlevandestöd inte fortsätter att betalas ut till den som undanhåller sig verkställighet av frihetsberövande påföljd.

Efterlevandestöd betalas ut igen från och med den månad barnet inte längre under hela månaden vårdas på **kommunens** eller statens bekostnad. Det innebär att barnet har rätt till efterlevandestöd från och med den månad som utskrivningsdagen infaller. Det är den kommunala nämnd som ansvarar för ett barns insats som ska lämna uppgifter till Pensionsmyndigheten om den beslutade insatsen. Motsvarande gäller för skolor där barnet är inackorderat. Uppgiftsskyldigheten gäller endast insatser till barn som får underhållsstöd eller efterlevandestöd (110 kap. 37 och 37 a §§ SFB).

För de barn som den 1 januari 2023 får efterlevandestöd och som får vård eller har boende enligt 106 kap. 33 § SFB, ska äldre bestämmelser tillämpas för insatser som har påbörjats före ikraftträdandet, se avsnitt 5.4.14. *Äldre bestämmelser om efterlevandestöd vid kriminalvård*. Avgörande är att vården eller boendet faktiskt påbörjas efter den 31 december 2022 och inte när beslut om detta har fattats. Beslut om förlängning av en påbörjad insats är inte en ny insats (prop. 2021/22:182 Efterlevandestöd för barn som får vård eller boende bekostat av det allmänna, s.28).

Om barnet har fyllt 18 år och får barnpension ska fortsatt rätt till barnpension utredas i enlighet med de bestämmelser som gäller för rätten till förlängd barnpension (78 kap. 5§ SFB). Se mer i avsnitt 5.4.3 *Ålder och studier påverkar rätten*.

5.4.14 Efterlevandestöd vid boende i specialskola

Förmåner till efterlevande, efterlevandestöd

106 kap. 34 § SFB

Bestämmelserna i 33 § hindrar inte att efterlevandestöd lämnas i fråga om en elev i specialskola för tid när eleven vistas utom skolan. För sådan tid ska 11 § tillämpas på motsvarande sätt.

Är barnet inackorderat vid statlig specialskola eller sameskola får efterlevandestöd betalas ut då barnet vistas utom skolan, exempelvis på grund av ferier (106 kap. 34 § SFB). Efterlevandestöd betalas ut om tiden som barnet inte varit på specialskola är minst tio dagar per kvartal eller minst tio dagar i följd. Efterlevandestödet betalas då ut med en trettiondel av månadsbeloppet för varje dag. Det motsvarar vad som gäller för omvårdnadsbidrag när barnet tillfälligt inte vårdas genom huvudmannens försorg (106 kap. 11 § SFB).

5.4.15 Äldre bestämmelser om efterlevandestöd vid kriminalvård

Vid placeringar som inletts före den 1 januari 2023 tillämpas den äldre lydelsen av bestämmelsen i 106 kap. 33 § SFB. I dessa fall gäller att om ett barn sedan trettio dagar i följd på statens bekostnad får vård på anstalt eller annars får kost och bostad betalas efterlevandestöd inte ut. Efterlevandestödet dras in från och med trettioförsta dagen. Det som kan komma i fråga är att barnet har häktats, tagits in på kriminalvårdsanstalt eller har dömts till sluten ungdomsvård enligt 31 kap. 1 a BrB och lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård.

De äldre bestämmelserna omfattar även situationer när barnet vistas på statlig specialskola dock inte inackordering vid sameskola. Till skillnad mot nuvarande lydelse som omfattar både statliga och kommunala placeringar omfattades inte placeringar som bekostades av kommuner.

5.5 Beräkning av barnpension

5.5.1 När barnet inte fyllt 12 år

Beräkning av barnpension – barnpension till endast ett barn som inte fyllt 12 år

78 kap. 7 § SFB

Barnpension efter en förälder till ett enda barn som inte har fyllt 12 år motsvarar för år räknat 35 procent av underlaget enligt 82 kap.

Beräkning av barnpension – barnpension till flera barn när det yngsta inte fyllt 12 år

78 kap. 8 § SFB

Har flera barn, varav det yngsta inte har fyllt 12 år, rätt till barnpension efter samma förälder, ska det procenttal som anges i 7 § ökas med talet 25 för varje barn utöver det första oavsett dess ålder. Det sammanlagda barnpensionsbeloppet ska därefter fördelas lika mellan barnen.

Barnpension för ett barn som inte fyllt 12 år är 35 procent av den avlidnes EPU (78 kap. 7 § SFB).

Om det finns flera barn, varav det yngsta inte har fyllt 12 år, som har rätt till barnpension efter samma förälder ökar procenttalet med 25 för varje ytterligare barn. Detta gäller oavsett de andra syskonens ålder. Barnen får dela den sammanlagda barnpensionen lika (78 kap. 8 § SFB).

Exempel

En man avlider och efterlämnar tre barn som är 10, 12 och 14 år gamla. Barnen får tillsammans $(35 + 25 + 25)$ 85 % av den avlidnes EPU. Barnen får $(85/3)$ 28,33 % av EPU vardera.

5.5.2 När yngsta barnet fyllt 12 år

Beräkning av barnpension – barnpension till endast ett barn som fyllt 12 år

78 kap. 9 § SFB

Barnpension efter en förälder till ett enda barn som har fyllt 12 år motsvarar för år räknat 30 procent av underlaget enligt 82 kap.

Beräkning av barnpension – barnpension till flera barn som alla fyllt 12 år

78 kap. 10 § SFB

Har flera barn, som alla har fyllt 12 år, rätt till barnpension efter samma förälder, ska det procenttal som anges i 9 § ökas med talet 20 för varje barn utöver det första. Det sammanlagda barnpensionsbeloppet ska därefter fördelas lika mellan barnen.

Från och med månaden efter den då det yngsta barnet fyllt 12 år blir barnpensionen 30 procent av den avlidnes EPU (78 kap. 9 § SFB).

Om det finns flera barn som har rätt till barnpension ökar procenttalet med 20 för varje ytterligare barn. Barnen får dela den sammanlagda barnpensionen lika (78 kap. 10 § SFB).

Exempel

Månaden efter det att yngsta barnet i ovanstående exempel har fyllt 12 år blir barnens sammanlagda barnpension $(30 + 20 + 20)$ 70 % av den avlidnes EPU. Barnen får $(70/3)$ 23,33 % av EPU vardera.

Om yngsta barnet har fyllt 12 år när Pensionsmyndigheten nybeviljar barnpension betalas alltså barnpension från början ut med 30 procent av den avlidnes EPU. Finns flera barn som har rätt till barnpension ökas procenttalet med 20 för varje ytterligare barn. Barnen får dela den sammanlagda barnpensionen lika mellan sig (78 kap. 9 och 10 §§ SFB).

5.5.3 När båda föräldrarna avlidit

Beräkning av barnpension – om båda föräldrarna avlidit

78 kap. 11 § SFB

Om ett barns båda föräldrar har avlidit motsvarar barnpensionen efter vardera föräldern 35 procent av underlaget enligt 82 kap. även om barnet har fyllt 12 år.

Är i sådant fall som avses i första stycket flera barn berättigade till barnpension efter samma förälder, ska det procenttal som anges i första stycket ökas med talet 25 för varje barn utöver det första. Det sammanlagda barnpensionsbeloppet ska därefter fördelas lika mellan barnen.

Detta gäller även om barnet får barnpension efter ena föräldern och enbart efterlevandestöd efter den andra föräldern. Bestämmelsen gäller om föräldrarna har avlidit 2003 eller senare (4 § infEPL).

Om dödsfallet har inträffat före 2003 är motsvarande belopp 30 procent av EPU efter respektive förälder. Om det finns flera barn som har rätt till barnpension efter båda föräldrarna ökas procenttalet med 20 för varje ytterligare barn (4 § infEPL).

Exempel

Föräldrarna avlider. Två barn, 14 och 15 år gamla, ska ha barnpension. Barnens sammanlagda barnpension efter vardera föräldern blir $(35 + 25)$ 60 procent av respektive förälders EPU. Barnen får vardera $(60/2)$ 30 procent av EPU efter var och en av föräldrarna.

Exempel

Barnets mamma avled år 2015 och pappan avlider år 2020. Två barn, 14 och 15 år gamla, har barnpension efter sin mamma och ska få barnpension efter sin pappa. Barnens aktuella andel av pension efter mamman är $(30 + 20)$ 50 procent. Barnen får $(50/2)$ 25 procent vardera. Barnens andel av pension efter pappan blir $(35 + 25)$ 60 procent eftersom båda föräldrarna avlidit. Barnen får $(60/2)$ 30 procent vardera.

5.5.4 Begränsningsregler för flera barnpensioner

Beräkning av barnpension – begränsningsregler för flera barnpensioner

78 kap. 12 § SFB

Om flera barnpensioner ska lämnas efter en avliden förälder och dessa pensioner, beräknade enligt 8 eller 10 § eller 11 § andra stycket, sammantagna skulle överstiga underlaget enligt 82 kap., ska pensionerna sättas ned proportionellt så att de tillsammans motsvarar det underlaget.

78 kap. 13 § SFB

De sammanlagda barnpensionerna efter en avliden förälder ska lämnas med högst 80 procent av underlaget enligt 82 kap., om det efter föräldern förutom barnpension ska lämnas omställningspension eller änkepension.

Om barnpensionerna sammantaget överstiger den högsta nivån enligt första stycket, ska de sättas ned proportionellt så att de tillsammans motsvarar den nivån.

Om de sammanlagda barnpensionerna som ska betalas ut överstiger det beräknade EPU (100 procent) ska pensionerna sättas ned till sammanlagt 100 procent (78 kap. 12 § SFB).

Exempel

En kvinna avlider och efterlämnar fyra barn, 10, 12, 14 och 16 år gamla, som har rätt till barnpension. Den sammanlagda barnpensionen blir $(35 + 25 + 25 + 25)$ 110 %, som begränsas till 100 % av den avlidnes EPU. Barnen får $(100/4)$ 25 % av EPU vardera.

Om omställningspension, förlängd omställningspension eller änkepension och barnpension betalas ut efter en avliden ska de sammanlagda barnpensionerna betalas ut med högst 80 procent av EPU (78 kap. 13 § SFB).

Begränsningen till 80 procent beror på att det inte är möjligt att strikt följa principen att aldrig betala ut mer än 100 procent av EPU i de fall förmån utbetalas till efterlevande vuxen. En sådan begränsning skulle medföra att ersättning till efterlevande barn skulle försämrats i väsentlig omfattning. I ett exempel där omställningspension utgår med 55 procent skulle barnen dela på kvarvarande 45 procent av EPU. Av denna anledning ska barnpension i dessa fall kunna betalas ut med ett sammanlagt belopp som motsvarar högst 80 procent av EPU (prop.

1999/2000:91 s. 105). Samma nivå gällde enligt AFL i dess lydelse före år 2003 i motsvarande situation.

Exempel

En man avlider. Tre barn, 8, 10 och 14 år gamla, ska få barnpension och en efterlevande ska få omställningspension. Omställningspensionen betalas ut med 55 procent av EPU. Den sammanlagda barnpensionen blir $(35 + 25 + 25)$ 85 procent som begränsas till 80 procent av EPU. Barnen får $(80/3)$ 26,67 procent av EPU vardera.

5.5.5 Omräkning vid ändrade förhållanden

Om rätten till barnpension upphör för något av syskonen ska de andra syskonens barnpensioner räknas om efter de nya förhållandena. Detsamma gäller om efterlevandepension till vuxen upphör och barnpensionerna har betalats ut med sammanlagt 80 procent av EPU (78 kap. 8, 10, 12 och 13 §§ SFB).

Exempel

Förlängd omställningspension betalas ut (55 procent av EPU). Fyra barn 8, 10, 13 och 18 år gamla har barnpension. Den sammanlagda barnpensionen blir $(35 + 25 + 25 + 25)$ 110 procent som begränsas till 80 procent av EPU. Barnen får $(80/4)$ 20 procent vardera (78 kap. 8 och 13 §§ SFB).

Den vuxne efterlevande gifter om sig varpå hens förlängda omställningspension upphör. Barnens barnpensioner räknas om till $(35 + 25 + 25 + 25)$ 110 procent som begränsas till 100 procent av EPU. Barnen får $(100/4)$ 25 procent vardera (78 kap. 8 och 12 §§ SFB).

Ett år senare slutar äldsta barnet i skolan och hens barnpension dras in. Yngsta barnet har fortfarande inte fyllt 12 år. De övriga barnen får $(35 + 25 + 25)$ 85 procent. Barnen får $(85/3)$ 28,33 procent av EPU vardera (78 kap. 7 och 8 §§ SFB).

Beräkning av barnpension – begränsningsregler för flera barnpensioner

78 kap. 14 § SFB

Vid tillämpning av 12 eller 13 § får inte barnpensionen för ett barn sänkas på den grunden att barnpensionen för ett annat barn ska räknas om enligt 11 §.

Av 78 kap.14 § SFB följer att barnpension inte får sättas ned för ett barn när barnpension för ett annat barn ska räknas om därför att detta barns andre förälder också avlidit.

Exempel

Pia, 13 år, har barnpension efter sin mamma. Hon har fyra syskon (14, 15, 16 och 17 år). Den sammanlagda barnpensionen blir $(30 + 20 + 20 + 20 + 20)$ 110 procent som begränsas till 100 procent av EPU. Barnen får $(100/5)$ 20 procent vardera.

Pias pappa avlider. Hon är enda barnet som har rätt till barnpension efter honom. De fyra andra syskonen har en annan pappa.

Pias barnpension efter pappan blir 35 procent av EPU eftersom Pias båda föräldrar är avlidna (78 kap. 11 § SFB).

Pias barnpension efter mamman blir $((35 + 25 + 25 + 25 + 25) / 5)$ 27 procent eftersom Pias båda föräldrar är avlidna. Syskonen får fortfarande 20 procent vardera efter mamman.

Sammanlagd barnpension efter mamman blir $(27 + 20 + 20 + 20 + 20)$ 107 procent.

En proportionering av barnpensionerna ger Pia $(27/107)$ 25,23 procent av EPU efter mamman och syskonen får $((80/107) / 4)$ 18,69 procent av EPU vardera.

Med stöd av ovan nämnda regel får syskonen dock fortfarande 20 procent av EPU vardera efter mamman.

5.5.6 Olika nivåer på barnpension beroende på barns ålder

För barn som har fyllt 12 år är nivån på barnpensionen idag lika stor som den var enligt AFL före år 2003, det vill säga 30 procent av EPU. Detta kan innebära en viss sänkning av barnpensionerna i förhållande till AFL:s regler (prop. 1999/2000:91 s. 103 och 104).

Att denna skillnad kan uppstå beror dels på att EPU kan ge lägre ersättning för det första basbeloppet än AFL:s regler gjorde, dels att kompensationsgraden i det reformerade ålderspensionssystemet kan komma att vara lägre i jämförelse med den från ATP-systemet. En eventuell minskning av barnpensionerna kompenseras delvis av förbättringar avseende efterlevandepension till vuxna bl.a. genom att tiden för förlängd omställningspension förlängs.

Om det finns barn under 12 år betalas förlängd omställningspension dock ut under lika lång tid nu som tidigare, dvs. till och med yngsta barnets 12-års månad. Här finns alltså ingen kompensation genom höjning av den vuxnes sammanlagda efterlevandepension. För att kompensera för en eventuell minskning av barnpensionen på grund av att beräkningarna görs på ett annat

efterlevandepensionsunderlag än vad som gällde enligt AFL i dess lydelse före år 2003 är nivån för barnpension till barn under 12 år 35 procent av den avlidnes EPU (prop. 1999/2000:91 s. 103 och 104).

5.5.7 Följsamhetsindexering av framräknade belopp

De pensionsrätter som ligger till grund för pensionsbehållningen och därmed för EPU är årligen omräknade med hänsyn till inkomstindex, eller balansindex om ett sådant har fastställts, till ingången av dödsfallsåret (82 kap. 9 § SFB).

Om barnpension börjar betalas ut senare än dödsfallsåret får det framräknade beloppet för barnpension följsamhetsindexeras (fastställt inkomstindex ska användas, inte eventuellt fastställt balansindex) från årsskiftet efter dödsfallsåret till ingången av det år från och med när barnpensionen ska börja betalas ut. Detta kan inträffa t.ex. om dödsfallet inträffar i december ett år och den avlidne hade allmän pension och barnpension därför betalas ut från och med januari året efter dödsfallsåret (85 kap. 2 § SFB).

Läs mer om följsamhetsindexering i kapitel 10 *Årliga förändringar*.

5.6 Beräkning av efterlevandestöd

Efterlevandestödet är per år 40 procent av prisbasbeloppet (79 kap. 3 § SFB).

Efterlevandestöd är en bosättningsbaserad förmån och beloppet påverkas inte av hur många år den avlidne arbetat eller bott i Sverige. Den avlidne föräldern behöver således inte ha arbetat eller bott i Sverige (79 kap. 2 § SFB).

Efterlevandestödet är konstruerat som en utfyllnad till barnpensionen. Barnpension efter den avlidne föräldern minskar efterlevandestödet krona för krona. Även efterlevandelivränta enligt 88 kap. SFB och utländsk barnpension som inte är att likställa med efterlevandestöd (dvs. inte är av utfyllnadskaraktär) minskar efterlevandestödet krona för krona (79 kap. 4–6 §§ SFB).

Eftersom efterlevandestödet inte är en pension kan det, även i de fall den avlidne föräldern har omfattats av svensk lagstiftning, minskas av barnpension från ett annat EES-land eller Schweiz (prop. 1999/2000:91 s. 112 och artikel 69 förordning 883/2004).

Exempel

Barnpensionen för ett barn har beräknats till 25 000 kronor per år.
Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor.

Efterlevandestödet blir $40 \% \times 50\,000\text{ kr} - 25\,000\text{ kr} = 0$ kronor per år.

Exempel

Barnpension för ett barn har beräknats till 5 000 kronor per år.

Barnet har också rätt till efterlevandelivränta enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring. Bruttolivräntan är 12 000 kronor per år. Efter avdrag för barnpension (12 000 kronor – 5 000 kronor) är livräntan 7 000 kronor per år.

Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor.

Efterlevandestödet blir $(40 \% \times 50\,000 \text{ kronor}) - (5\,000 \text{ kronor} + 7\,000 \text{ kronor}) = 8\,000 \text{ kronor per år}$.

5.6.1 Beräkning när båda föräldrarna är avlidna

Om barnets båda föräldrar är avlidna är efterlevandestödet per år 40 procent av prisbasbeloppet efter vardera föräldern (79 kap. 3 § SFB).

I dessa fall ska efterlevandestödet minskas med den sammanlagda barnpension som barnet får efter båda föräldrarna. Detsamma gäller vid minskning mot efterlevandelivränta enligt SFB och utländsk efterlevandepension (79 kap. 4–6 §§ SFB).

Exempel

Ett barn har barnpension efter båda sina föräldrar. Barnet får barnpension efter mamman med 10 000 kronor per år och efter pappan med 35 000 kronor per år. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor.

Det möjliga efterlevandestödet efter båda föräldrarna är:

$40 \% \times 2 \times 50\,000 \text{ kronor} = 40\,000 \text{ kronor}$.

Efterlevandestödet ska minskas med totala barnpensionen dvs summan av barnpensionen efter båda föräldrarna. Denna uppgår till

$(10\,000 \text{ kronor} + 35\,000 \text{ kronor}) = 45\,000 \text{ kronor}$.

Efterlevandestödet blir $(40\,000 \text{ kronor} - 45\,000 \text{ kronor}) = 0 \text{ kronor per år}$.

5.7 Efterlevandestöd enligt EU-rätten

Enligt artikel 61 förordning 987/2009 ska Administrativa kommissionen utarbeta en förteckning över tilläggsförmåner eller särskilda familjeförmåner för barn som har mist en av eller båda föräldrarna och som omfattas av artikel 69 förordning 883/2004 när artikel 69 är tillämplig. Efterlevandestödet är upptaget i förteckningen.

De prioriteringsregler som gäller för familjeförmåner vid sammanträffande med motsvarande förmåner i andra medlemsländer enligt artiklarna 67 och 68 förordning 883/2004 gäller även för efterlevandestöd. Det betyder att Pensionsmyndigheten när det kan bli aktuellt att bevilja efterlevandestöd måste utreda om Sverige är *primärt ansvarigt* för att betala ut denna förmån eller *sekundärt ansvarigt*.

Pensionsförmåner och tillägg till pensioner ska enligt förordning 883/2004 inte i något fall beräknas enligt regelverket för familjeförmåner. Till denna kategori hör barnpension.

Utförlig redogörelse för EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet och samordning av familjeförmåner finns i vägledningar från Försäkringskassan. Se även Pensionsmyndighetens vägledning om förordning 883/2004. Se vidare

- Försäkringskassans vägledning 2004:8 *EU-familjeförmåner*
- Försäkringskassans vägledning 2017:1 *Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal*
- Pensionsmyndighetens vägledning 2010:7 *Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EU-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt enligt konventioner om social trygghet.*

5.7.1 Behörig institution

Både Pensionsmyndigheten och Försäkringskassan är behöriga institutioner i förhållande till förordning 883/2004. Det innebär att respektive myndighet självständigt ska bedöma om förordningen är tillämplig, om Sverige ska besluta om fullt belopp eller tilläggsbelopp. Dessutom ska respektive myndighet självständigt bedöma när det finns en sammanträffande rätt till förmåner även bedöma om Sverige är primär- eller sekundärland.

Om Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten får kännedom om att myndigheterna har kommit fram till olika bedömningar av prioritetsordningen bör frågan utredas vidare.

5.7.2 Bedömning av om förordningens bestämmelser är tillämpliga

Bestämmelserna om familjeförmåner tillämpas vid gränsöverskridande situationer.

Efterlevandestödet ska samordnas med motsvarande förmåner för efterlevande barn från andra medlemsländer (och inte med övriga familjeförmåner). Administrativa kommissionen utarbetar en förteckning där det framgår vilka länder som utbetalar extra eller särskilda familjeförmåner.

Om den avlidne inte varit försäkrad i något land som ger extra eller särskilda familjeförmåner till barn som mist en eller båda föräldrarna (se kapitel 8 i förordning 883/2004) behöver ingen bedömning av primärt och sekundärt land göras.

Efterlevandestödet beviljas enligt nationell lagstiftning och samordnas med svensk och utländsk barnpension och betalas ut löpande tillsammans med den svenska barnpensionen.

Pensionsförmåner och tillägg till pensioner ska enligt förordning 883/2004 inte i något fall beräknas enligt regelverket för familjeförmåner. Till denna kategori hör barnpension.

5.7.3 Belopp som ska betalas ut från Sverige

I artikel 68 förordning 883/2004 finns bestämmelser om olika prioritetsordning, beroende på vilken situation som är aktuell för familjen, när det finns rätt till familjeförmåner från mer än ett medlemsland. Det medlemsland som kommer först i prioritetsordningen kallas *primärland* medan det andra kallas *sekundärland*.

Vidare finns i artikel 68 förordning 883/2004 bestämmelser som innebär att när det finns rätt till familjeförmåner från fler än ett medlemsland så ska primärmedlemslandet betala ut sitt *fulla belopp*. Om sekundärmedlemslandet har ett högre belopp, så ska det landet betala ut det överstigande beloppet, så kallat *tilläggsbelopp*. Utgångspunkten är att barnet åtminstone ska få det högsta beloppet som finns i de aktuella medlemsländerna.

När Sverige är primärt land betalas efterlevandestöd och barnpension ut enligt nationell lagstiftning av Pensionsmyndigheten. Efterlevandestödet ska alltså minskas med svensk och utländsk barnpension. Om barnet får en extra eller särskild förmån till barn som mist en eller båda föräldrarna från ett annat land ska detta land betala ut ett eventuellt tilläggsbelopp enligt kap. 8 förordning 883/2004.

När Sverige är sekundärt land minskas efterlevandestödet med motsvarande förmån i annat land det vill säga med en extra eller särskild familjeförmån till barn som mist en eller båda föräldrarna. Eventuellt tilläggsbelopp betalas ut av Pensionsmyndigheten enligt kap. 8 förordning 883/2004. Efterlevandestödet ska samordnas med svensk barnpension, eventuell utländsk barnpension från annat land och med den särskilda familjeförmånen som beviljats i bosättningslandet.

5.7.4 Den avlidne har aldrig varit omfattad av svensk försäkring

När det gäller efterlevandestöd till barn ska barnet bedömas som självständigt försäkrad i Sverige om hen är bosatt i Sverige. Detta innebär att om den avlidne

aldrig varit omfattad av svensk försäkring men barnet bor här kan barnet ändå få efterlevandestöd enligt nationell lagstiftning.

Barnet får beslut om efterlevandestöd. Hur mycket efterlevandestöd som ska betalas ut beror på vad barnet får i barnpension från det andra landet.

6. Omställningspension

6.1 Allmänt om omställningspension och förlängd omställningspension

Omställningspension och förlängd omställningspension är inkomstgrundade förmåner som baserar sig på den avlidnes inkomster. Ersättning kan betalas ut till en efterlevande maka eller make som inte har uppnått riktåldern. Se avsnitt 1.3. *Åldersgränser i pensionssystemet.*

När en person avlidit kan den efterlevande maken eller maken ensam behöva stå för tidigare gemensamma kostnader. För att hjälpa den efterlevande att komma över dessa svårigheter finns omställningspension. Efterlevandepension till vuxna bör inte ses som den efterlevandes huvudsakliga inkomst, utan i stället som en kompletterande inkomst (prop. 1999/2000:91 s. 125). Omställningspensionen, som kan betalas ut till både efterlevande kvinnor och efterlevande män, ersatte änkepensionen som avskaffades från och med januari 1990.

Omställningspension kan lämnas under tolv månader från tidpunkten för dödsfallet (80 kap. 5 § SFB). Omställningspensionen kan, i form av förlängd omställningspension, betalas ut för längre tid om den efterlevande har vårdnaden om och bor tillsammans med barn under 18 år (80 kap. 6 § SFB).

Den efterlevande kan få omställningspension och förlängd omställningspension så länge rätten till förmånen finns oavsett var i världen hen bor (6 kap. 16 § SFB).

I fråga om rätt till omställningspension som grundar sig på dödsfall före år 2003 gäller andra regler.

Vid dödsfall år 2003 eller senare beräknas omställningspension på ett efterlevandepensionsunderlag (EPU). Mer information finns i kapitel 4 *Beräkningsunderlag.*

Förmåner till efterlevande vuxna kan ges till efterlevande make eller i vissa fall till med en efterlevande make likställd person. Bestämmelserna i SFB är utformade utifrån förutsättningen att endast en person kan anses vara make eller sambo med en annan person (jfr HFD mål nr 1549–19).

6.2 Allmänt om garantipension till omställningspension

Garantipension är en bosättningsbaserad förmån som kan betalas ut till den som är bosatt i Sverige (81 kap. 2 § SFB).

Garantipension till omställningspension och till förlängd omställningspension är ett grundskydd till vuxna efterlevande som inte har uppnått riktåldern och är en utfyllnadspension som betalas ut som ett tillägg till omställningspensionen. Syftet är att efterlevande till avlidna som bidragit till familjens försörjning på annat sätt än genom förvärvsarbete (till exempel genom att sköta hemmet) inte ska bli helt utan skydd efter ett dödsfall.

Garantipension till omställningspension lämnas under samma tid som omställningspensionen (81 kap. 3 § SFB). Det innebär att garantipension till omställningspension kan betalas ut för längre tid om den efterlevande har vårdnaden om och bor tillsammans med barn under 18 år.

Garantipensionen är beroende av den avlidnes försäkringstid, faktisk och framtida (81 kap. 4 § SFB). Även försäkringstid från annat EES-land eller Schweiz kan tillgodoräknas.

6.2.1 Upphörd exporträtt av garantipension

HFD har i ett avgörande (HFD 2018 ref. 38) fastslagit att garantipension är en pensionsförmån som, vid tillämpning av EU:s samordningsregler, ska betraktas som en minimiförmån.

Domen innebär att beräkningen av garantipension ska ske med hänsyn till sammanlagd försäkringstid inom EES och Schweiz och att utländska pensioner enligt 81 kap. 9 § SFB ska ingå i beräkningsunderlaget för garantipensionen.

Pensionstagare som är bosatta utomlands har efter domen fått garantipension till allmän pension och garantipension till omställningspension enligt en tillfällig lag. Den tillfälliga lagen upphörde från och med oktober 2022. Det innebär att utlandsbosatta inte kan nybeviljas garantipension från och med den 1 oktober 2022. De utlandsbosatta som hade rätt till garantipension i september 2022 hade dock rätt till fortsatt utbetalning av garantipensionen till och med december 2022 genom en ny tillfällig lag. Från och med januari 2023 kan utlandsbosatta pensionstagare inte få garantipension eller garantipension till omställningspension.

Garantipension till änkepensionen påverkas inte av domen eftersom förmånen inte betraktas som en minimiförmån. Garantipension till änkepension kommer fortsättningsvis betalas ut som tidigare.

Se vidare i vägledning 2010:7 *Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EU-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt enligt konventioner om social trygghet*.

6.3 Rätten till omställningspension

Vem som kan få allmän omställningspension

80 kap. 3 § SFB

En efterlevande make, som stadigvarande sammanbodde med sin make vid dennes död, har rätt till allmän omställningspension om denne var försäkrad för sådan förmån enligt 4 och 6 kap. SFB och den efterlevande

1. vid dödsfallet stadigvarande sammanbodde med barn under 18 år, som stod under vårdnad av makarna eller en av dem, eller
2. oavbrutet hade sammanbott med maken under en tid av minst fem år fram till dödsfallet.

En efterlevande maka eller make som inte har uppnått riktåldern och som stadigvarande sammanbodde med sin maka eller make vid dödsfallet har rätt till omställningspension om den efterlevande vid dödsfallet stadigvarande sammanbodde med barn under 18 år som en eller båda makarna hade vårdnad om (barnfall) eller oavbrutet hade bott tillsammans med maken under en tid av minst fem år fram till dödsfallet (80 kap. 3 § SFB).

Det finns i barnfallen inte något krav att det är ett för makarna gemensamt barn eller att det är ett biologiskt eller adoptivbarn till en av dem. Även andra barn kan ge rätt till omställningspension för den efterlevande. Barnet ska stadigvarande ha vistats hos makarna. Båda makarna, eller den ena av dem, ska även ha haft den rättsliga vårdnaden om barnet vid dödsfallet.

Personer som registrerat sitt partnerskap likställs enligt 3 kap. 1 § i den upphävda lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap med makar enligt ÄB. Med gift menas därför också registrerat partnerskap.

6.3.1 Förmånstiden för omställningspension

Förmånstiden

80 kap. 5 § SFB

Allmän omställningspension kan lämnas under tolv månader från tidpunkten för dödsfallet.

Om dödsfallet inträffat den 1 januari 2005 eller senare kan den efterlevande få omställningspension under en tid av 12 månader från dödsfallet (80 kap. 5 § SFB). Om dödsfallet inträffade år 2003 eller 2004 betalas omställningspensionen ut i 10 månader enligt äldre lagstiftning.

Av 77 kap. 14 § SFB följer att den efterlevande kan få omställningspension från och med den månad då maken eller maken avled. Om denne vid sin död hade allmän pension eller sjuk- eller aktivitetsersättning enligt SFB kan efterlevandepension betalas ut från och med månaden efter dödsfallet. Den efterlevande får omställningspensionen i 12 månader från och med dödsfallsmånaden eller från och med månaden efter dödsfallsmånaden.

Exempel

En person som hade sjukpenning avlider den 16 maj 2020. Den efterlevande kan få omställningspension från och med maj 2020 till och med april år 2021.

Exempel

En person som hade allmän pension avlider den 16 maj 2020. Den efterlevande kan få omställningspension från och med juni 2020 till och med maj år 2021.

Rätten till omställningspension upphör efter 12 månader eller tidigare om den efterlevande uppnår riktåldern under 12-månadersperioden (77 kap. 18 § och 80 kap. 5 § SFB).

Pensionsmyndigheten ska dra in pensionen från och med månaden efter den under vilken rätten upphör (77 kap. 18 § SFB).

Förmånstiden

77 kap. 18 § SFB

Efterlevandepension och efterlevandestöd lämnas till och med den månad då rätten till förmånen upphör. Dock lämnas följande förmåner längst till och med månaden före den då den efterlevande uppnår riktåldern för pension:

1. omställningspension,
2. garantipension till omställningspension, och
3. änkepension i form av 90-procentstillägg.

Av 80 kap. 3 § SFB framgår att en efterlevande som vid dödsfallet stadigvarande sammanbodde med sin maka eller make har rätt till omställningspension om den efterlevande vid dödsfallet stadigvarande sammanbodde med barn under 18 år som en eller båda makarna hade vårdnad om. Att förutsättningar för beviljande av allmän omställningspension ska vara uppfyllda vid tidpunkten dödsfallet innebär att omställningspension som har beviljats en efterlevande på grund av

sammanboende med barn betalas ut under hela 12-månadersperioden även om den efterlevande upphör att leva tillsammans med barnet. Rätten påverkas inte heller av att barnet under perioden fyller 18 år. Vidare påverkas rätten till omställningspension inte av om den efterlevande ingår nytt äktenskap eller börjar sammanbo med annan person.

Exempel

En kvinna avlider i maj 2026. Maken som är född i februari 1960 får omställningspension. Pensionsmyndigheten betalar ut omställningspension till och med januari 2027, det vill säga i nio månader, eftersom omställningspensionen upphör när maken uppnår riktåldern i samband med att han fyller 67 år i februari 2027.

6.3.2 Med efterlevande make likställd person

Med efterlevande make likställd person

80 kap. 4 § SFB

När det gäller allmän omställningspension likställs med efterlevande make en ogift person som är sambo med en annan ogift person vid hans eller hennes död och som

1. tidigare har varit gift med den avlidne,
2. har eller har haft barn med den avlidne, eller
3. vid dödsfallet väntade barn med den avlidne.

Med efterlevande maka eller make likställs den som, utan att vara gift (vare sig med den avlidne eller någon annan) vid dödsfallet, stadigvarande bodde tillsammans med en kvinna eller man, som inte heller var gift och de tidigare har varit gifta med varandra eller om de har eller har haft barn tillsammans eller väntade barn vid dödsfallet (80 kap. 4 § SFB).

En förutsättning för att den efterlevande ska likställas med efterlevande make om kvinnan väntade barn vid dödsfallet är att det är ett för den avlidne och den efterlevande gemensamt barn. Det kan inte komma i fråga att göra några mer ingående undersökningar om detta villkor är uppfyllt. Om det är kvinnan som avlidit kan havandeskapet styrkas genom ett läkarutlåtande. Är det mannen som har avlidit kan det faderskapsrättsliga avgörandet ligga till grund för bedömningen av om den efterlevande ska likställas med en efterlevande make (prop. 1987/88:171 s. 190).

Om kvinnan väntade barn vid mannens död anses barnvillkoret för rätt till omställningspension enligt 80 kap. 3 § SFB uppfyllt redan vid dödsfallet. Det

innebär att den efterlevande anses stadigvarande sammanbo med barn vid dödsfallet (prop. 1987/88:171 s. 194).

Om det däremot är kvinnan som väntar barn som avlider, krävs det att villkoret om minst fem års sammanboende enligt samma bestämmelse är uppfyllt för att den efterlevande mannen ska ha rätt till omställningspension.

Barnvillkoret anses däremot uppfyllt om kvinnan avlider i samband med förlossningen, under förutsättning att barnet föds levande och överlever. I sådana fall bör den efterlevande maken anses stadigvarande sammanbo med barnet redan från födelsen. Om en kvinna exempelvis avlider kort efter att ha fött ett levande barn, kan således den efterlevande maken beviljas omställningspension baserat på barnvillkoret, även om sammanboendet med kvinnan inte varat i fem år. Omställningspension kan beviljas eftersom syftet med omställningspensionen är att ge trygghet åt efterlevande föräldrar med små barn genom att säkerställa ekonomiskt stöd i en situation där möjligheterna att försörja sig själv och barnet kan vara begränsade. Ett motsatt synsätt skulle riskera att lämna ensamstående föräldrar i en utsatt ekonomisk situation, vilket står i strid med avsikten med omställningspensionens utformning.

6.3.3 Stadigvarande och oavbrutet sammanboende

Begreppet "stadigvarande sammanboende" definieras närmare i förarbetena, främst i prop. 1987/88:171 om *reforming av den allmänna försäkringens efterlevandeförmåner*, samt i rättspraxis. Vid bedömningen ska samtliga omständigheter i det enskilda fallet beaktas.

Även par som före dödsfallet varit folkbokförda på olika adresser och bedömts leva åtskilda kan ändå anses uppfylla kravet på stadigvarande sammanboende. Vid en sådan bedömning blir makarnas avsikt central, det vill säga om de hade för avsikt att leva tillsammans, samt om de faktiskt hade en personlig och ekonomisk gemenskap trots att de formellt bodde på olika adresser (jfr HFD 2011 ref. 12). Ytterligare vägledning kring bedömningen av huruvida två personer lever samman eller åtskilda kan även hämtas från Pensionsmyndighetens rättsliga ställningstaganden PRS 2014:1 och 2024:3.

6.3.4 Orsaken till särlevnaden

Det faktum att makarna under en period har levt på olika orter innebär inte automatiskt att deras sammanboende ska anses ha upphört. Orsaken till särlevnaden är avgörande för bedömningen. Om särlevnaden exempelvis beror på arbetsförhållanden, där den ena maken behöver vistas under längre perioder på annan ort men fortfarande har kvar sin huvudsakliga bostad tillsammans med den andra maken och regelbundet återvänder hem under helger, semestrar eller andra ledigheter, ska de fortsatt anses sammanboende. Detsamma gäller om särlevnaden

beror på att en av makarna vårdas på sjukhus eller en liknande institution. Om orsaken däremot är söndring i äktenskapet, anses sammanboendet ha upphört (prop. 1987/88:171 s. 194).

Om en av makarna vårdats på vårdhem, sjukhem eller bor på äldreboende vid dödsfallet måste en individuell bedömning göras med hänsyn till syftet och avsikten med vården eller boendet. En avgörande faktor är om vården eller boendet ska betraktas som stadigvarande eller tillfälligt. Om avsikten är att vården ska vara stadigvarande och makarna inte planerar att flytta ihop igen, kan de normalt sett inte anses stadigvarande sammanboende vid tidpunkten för dödsfallet. Dock har Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) i mål nr 2218–10 (HFD 2011 ref. 12) slagit fast att rätt till omställningspension kan föreligga trots att den avlidne maken flyttat till ett äldreboende sex månader före dödsfallet.

Kammarrätten i Stockholm ansåg i mål nr 2919–23 att makar fortfarande kan anses sammanboende trots att den ena maken bott på vårdhem i mer än ett år före sin bortgång. Pensionsmyndigheten överklagade domen till HFD men beviljades inte prövningstillstånd, vilket innebär att kammarrättens avgörande står fast.

Kammarrätten betonade särskilt att avsikten bakom flytten var medicinska skäl, och att den personliga och ekonomiska gemenskapen mellan makarna upprätthölls under hela perioden. Tiden för särlevnaden är således inte ensamt avgörande, utan bedömningen ska grundas på den gemenskap och avsikt som förelegat mellan makarna, *stödd av de faktiska omständigheterna i det enskilda fallet*.

Med faktiska omständigheter avses sådant som kan visa att den personliga och ekonomiska gemenskapen faktiskt bestått, till exempel att makarna fortsatt haft gemensam ekonomi, varit delansvariga för lån eller skulder, att den efterlevande skött den avlidnes räkningar, betalat kostnader eller regelbundet besökt den avlidne på boendet. Även omständigheter som visar att flytten var tillfällig, såsom sjukdomens oförutsedda förlopp eller att boendet var av tillfällig karaktär, kan ha betydelse.

Det är alltså den samlade bilden av *avsikten med särlevnaden och de konkreta förhållandena mellan makarna* som avgör om rekvisitet stadigvarande sammanboende i 80 kap. 3 § SFB är uppfyllt.

(se även PRS 2024:3 *Stadigvarande sammanboende vid bedömning av rätten till allmän omställningspension – tillämpning i vissa fall*).

Det finns därför skäl att i vissa fall anpassa tillämpningen av 80 kap. 3 § SFB med beaktande av dessa rättsfall. HFD-domen understryker vikten av att vid bedömningen ta hänsyn till den fortsatta personliga och ekonomiska gemenskapen mellan makarna. Domen ska dock tolkas försiktigt för att inte i betydande grad

utvidga den grupp som har rätt till omställningspension. Situationen liknar den som beskrivs i förarbetena, där en make tillfälligt vistas på sjukhus eller liknande. Detta innebär att tillämpningen av bestämmelsen i praktiken kan förändras något, särskilt i fall där makarna levt i en långvarig relation utan avsikt att separera, men där ena maken på grund av allvarlig sjukdom måste flytta från det gemensamma hemmet eftersom vården inte kan ges där.

Vid bedömning i det enskilda fallet ska även fortsättningsvis faktorer vägas för eller emot ett ställningstagande huruvida makarna vid dödsfallet upprätthållit en personlig och ekonomisk gemenskap dem emellan trots en tids boende på skilda håll.

En tidsgräns för när den ekonomiska gemenskapen ska anses ha upphört går inte att ange generellt, utan det krävs en individuell bedömning av samtliga relevanta omständigheter i varje enskilt fall.

6.3.5 Avsikten med sammanboendet

Även ett sammanboende som vid dödsfallet varat en förhållandevis kort tid kan betraktas som stadigvarande. Det är i princip parternas avsikt att stadigvarande sammanbo som är avgörande för om de ska betraktas som stadigvarande sammanboende vid dödsfallet. Vid bedömningen av denna avsikt ska samtliga omständigheter som kan tala för eller emot en sådan avsikt beaktas, men någon prövning av de ekonomiska konsekvenserna av dödsfallet ska inte göras (RegR mål nr 2443–04). Det förhållandet att makarna vid dödsfallet nyligen hade börjat sammanbo igen och båda eller en av makarna hade bostadsbidrag som ensamstående eller en make hade underhållsstöd behöver inte innebära att makarna inte kan anses vara stadigvarande sammanboende.

6.3.6 Samlevnad före äktenskap och samlevnad att likställa med äktenskap

Många som gifter sig har tidigare bott tillsammans som ogifta. Vid bedömningen av om villkoret om fem års oavbrutet sammanboende är uppfyllt kan, förutom tid som gift eller likställd med gift, tid som stadigvarande sammanboende dessförinnan räknas med. Detta gäller även om parterna då inte hade något gemensamt barn eller inte tidigare varit gifta med varandra.

Om någon av parterna var gift med någon annan när sammanboendet påbörjades saknar betydelse. Det krävs däremot att det verkligen rört sig om ett stadigvarande sammanboende under hela den aktuella femårsperioden (prop. 1987/88:171 s. 190).

6.3.7 Folkbokföring

En person ska vara folkbokförd där han eller hon är att anse som bosatt (6 § FbL).

En faktor som blir av betydelse vid Pensionsmyndighetens bedömning av makars bosättning är var makarna varit folkbokförda. Om makarna varit folkbokförda på skilda adresser kan man i många fall utgå från att de inte sammanbott stadigvarande. Detsamma gäller om någon av parterna under femårsperioden eller del av den har haft exempelvis bostadsbidrag eller annan förmån eller bidrag såsom ensamstående. Det som sagts gäller både gifta och likställda med gifta (prop. 1987/88:171 s. 194).

Om makarna var folkbokförda på samma adress och det inte finns någon uppgift som tyder på att makarna inte var stadigvarande sammanboende, får makarna anses vara stadigvarande sammanboende.

6.3.8 Bedömning av civilstånd i andra sammanhang

Bedömningen av civilstånd är en bedömning av ett faktiskt förhållande. Detta innebär att om frågan om en persons civilstånd aktualiseras inom flera av Pensionsmyndighetens förmåner ska myndighetens bedömning av civilstånd i pensionshänseende som utgångspunkt vara densamma inom samtliga förmåner. Det finns dock situationer där det inte är möjligt att lägga samma civilståndsbedömning till grund för samtliga förmåner. Det innebär att även om den avlidne hade ålderspension och betraktades som ogift i pensionshänseende är det inte säkert att makarna inte ska anses som stadigvarande sammanboende när det gäller rätt till omställningspension. Även när det kommer till att ett tidigare civilstånd ska ändras på grund av nytillkomna uppgifter kan resultatet bli olika för olika förmåner på grund av att bestämmelserna om ändring och omprövning av beslut skiljer sig mellan förmånerna.

I mål om omställningspension har kammarrätten tagit ställning till om den enskilde uppfyller villkoret om stadigvarande sammanboende under minst fem år före dödsfallet. En samlad bedömning får göras av det faktum att maken betraktades som ogift i pensionshänseende och de uppgifter som den efterlevande lämnar om sammanboendet i samband med ansökan eller utredning om efterlevandepension (KRSU mål nr 3125–05).

6.3.9 När efterlevandekretsen avgörs av annat lands lagstiftning

Det är lagstiftningen i respektive medlemsland som avgör vem som är familjemedlem och på så sätt vid dödsfall kan bli berättigad till efterlevandeförmåner (artikel 1 i förordning 883/2004).

I andra medlemsländer kan även en frånskild hustru som inte sammanbodde med den avlidne, tillhöra kretsen efterlevande och i vissa fall även föräldrar och syskon som delade hushåll med den avlidne. Om, enligt det aktuella landets lagstiftning, en

person betraktas som familjemedlem endast om hen lever i samma hushåll som den försäkrade personen eller pensionstagaren, ska detta villkor anses uppfyllt om personen är ekonomiskt beroende av den försäkrade personen eller pensionstagaren för sin försörjning (artikel 1 i 3 förordning 883/2004).

För svensk del innebär det att kravet på stadigvarande sammanboende vid dödsfallet och de fem åren närmast dessförinnan i sådant fall inte kan upprätthållas om den efterlevande var ekonomiskt beroende av den avlidne för sin försörjning. Det förutsätter att paret har en ekonomisk gemenskap som motsvarar den som normalt föreligger vid ett stadigvarande sammanboende enligt svensk rättstillämpning. Det kan till exempel vara fallet i fråga om en avliden som arbetade i Sverige men vars familj (sambo eller make och barn) bor kvar i ett annat medlemsland. Vid dödsfallet är kanske kravet på stadigvarande sammanboende inte uppfyllt eftersom det rör sig om en person som arbetade i ett annat land än familjens bosättningsland. Om den efterlevande var ekonomiskt beroende av den avlidne för sin försörjning ska hen ändå räknas till kretsen av efterlevande.

6.3.10 Uppgifter när den avlidne var bosatt utomlands

Om den avlidne och den efterlevande inte var bosatta i Sverige men i annat EES-land, i Schweiz eller i ett land som Sverige har socialförsäkringskonvention med, får de uppgifter som lämnas av institutionen i det andra landet ligga till grund för bedömningen av om den efterlevande och den avlidne bodde tillsammans vid dödsfallet och under de fem åren före dödsfallet. Om uppgifterna inte stämmer t.ex. med uppgifter som Pensionsmyndigheten har, får detta utredas med institutionen i det andra landet och kommuniceras med den efterlevande.

Om den avlidne och den efterlevande inte var bosatta i Sverige och inte heller i ett EES-land eller i Schweiz eller i land som Sverige har socialförsäkringskonvention med får de uppgifter som lämnas på ansökan och i dokument motsvarande dödsfallsintyg och släktutredning från Skatteverket, ligga till grund för bedömningen av om den efterlevande och den avlidne bodde tillsammans vid dödsfallet och under de fem åren före dödsfallet. Om uppgifterna som den efterlevande lämnar på ansökan inte överensstämmer med de uppgifter som myndigheten i det andra landet lämnat eller med andra uppgifter som Pensionsmyndigheten har får detta kommuniceras med den efterlevande. Det är den efterlevande som har att göra sannolikt att uppgifterna som hen lämnat är korrekta.

6.3.11 Make intagen på kriminalvårdsanstalt

Att vara intagen på kriminalvårdsanstalt är alltid att betrakta som en tillfällig vistelse. Om en av makarna var intagen på kriminalvårdsanstalt vid dödsfallet får Pensionsmyndigheten utreda om makarna bodde tillsammans vid intagningen och om de hade för avsikt att bo tillsammans efter frigivningen. Om så var fallet kan

makarna anses ha bott stadigvarande tillsammans och oavbrutet ha bott tillsammans under intagningstiden. Villkoren om stadigvarande sammanboende i 80 kap. 3 § SFB är då uppfyllt.

6.3.12 Stadigvarande sammanboende med barn under 18 år

En efterlevande maka eller make som inte har uppnått riktåldern och som stadigvarande sammanbodde med sin maka eller make vid dödsfallet har rätt till omställningspension om den efterlevande vid dödsfallet stadigvarande sammanbodde med barn under 18 år (80 kap. 3 § SFB).

Skrivningar om begreppet stadigvarande sammanbo finns i förarbeten, prop. 1987/88:171 *om reformering av den allmänna försäkringens efterlevande-förmåner m.m.*

Villkoren om stadigvarande sammanboende och om stadigvarande vistelse bör inte ges alltför snäv innebörd. Att barnet eller den efterlevande tillfälligt vistas på annat håll bör således inte påverka rätten till pension. Om till exempel barnet under ferier bor i hemmet bör inte den omständigheten att det under övrig del av året vistas på annan ort för skolgång anses medföra att kravet på stadigvarande vistelse i hemmet inte är uppfyllt.

Ett barn som är varaktigt omhändertaget för vård på institution eller i familjehem kan inte anses stadigvarande bo tillsammans med den efterlevande. Tillfälliga vistelser utanför hemmet, till exempel på sjukhus eller i enskilt hem, bör däremot inte tillmätas betydelse vid bedömningen av om barnet stadigvarande bor tillsammans med den efterlevande.

På motsvarande sätt bör inte heller det förhållandet att den efterlevande maken tillfälligt måste lämna hemmet på grund av sjukdom eller till följd av arbete eller utbildning medföra att pensionsrätten bortfaller (prop. 1987/88:171 s. 196 och 197).

Det krävs inte att den efterlevande ensam har vårdnaden om barnet. Även när barnet står under gemensam vårdnad av den efterlevande och en annan person kan förutsättningen för rätt till omställningspension vara uppfyllt. Av förarbetena framgår att detta gäller när vårdnadshavarna inte bor tillsammans och barnet faktiskt bor stadigvarande hos den efterlevande som har den faktiska vården om barnet (prop. 1987/88:171 s. 196 f.). Uttalandet i propositionen syftar till att klargöra hur rekvisitet stadigvarande sammanboende ska tillämpas i fall med gemensam vårdnad.

En situation som förekommer är att barn bor växelvis hos föräldrarna och är folkbokförd hos den ena föräldern. Barnet kan i en sådan situation anses vara stadigvarande sammanboende med den efterlevande om barnet bor lika mycket hos

båda föräldrarna. Om barnet och den efterlevande inte var bosatta i Sverige gäller vad som sägs i avsnitt 6.3.9. *När kretsen efterlevande avgörs av annat lands lagstiftning.*

6.4 Omställningspension efter flera avlidna kan inte betalas ut

Om en person för samma månad är berättigad till omställningspension efter flera avlidna, betalas omställningspensionen och garantipensionen ut endast efter den sist avlidne. Om beloppen är olika höga betalas det högsta beloppet ut (80 kap. 9 § SFB).

Exempel

En kvinna har omställningspension efter sin avlidne make sedan fyra månader tillbaka. Hon gifter då om sig med en man som hon sedan tidigare har ett barn tillsammans med. Barnet är 10 år och bor tillsammans med kvinnan och mannen. Hon har fortfarande rätt till omställningspension efter den förste maken. Då avlider den andre maken. Det har gått åtta månader sedan förste maken avled. Kvinnan har rätt till omställningspension även efter den andre maken. Makarna var gifta och kvinnan har vårdnaden om barn under 18 år. Omställningspension efter den sist avlidne betalas ut om inte beloppet efter den först avlidne mannen är högre. I sådant fall betalas den omställningspensionen ut ytterligare fyra månader. Därefter betalas omställningspension efter den senast avlidne mannen ut, dock längst 12 månader från dödsfallet. Därefter kan det bli aktuellt med förlängd omställningspension.

6.5 Rätten till förlängd omställningspension

Vem som kan få förlängd omställningspension

80 kap. 6 § SFB

En efterlevande som har haft rätt till allmän omställningspension har, för tid efter det att rätten till denna upphört, rätt till förlängd omställningspension om han eller hon har vårdnaden om och stadigvarande sammanbor med barn under 18 år som vid dödsfallet stadigvarande vistades i makarnas hem.

En efterlevande maka eller make eller med maka eller make likställd person som inte har uppnått riktåldern kan ha rätt till förlängd omställningspension efter det att rätten till allmän omställningspension har upphört (80 kap. 6 § SFB).

För att den efterlevande ska få rätt till förlängd omställningspension krävs att hen

- har uppfyllt villkoren för rätt till allmän omställningspension enligt 80 kap. 3 § SFB
- har den rättsliga vårdnaden om och stadigvarande bor tillsammans med barn under 18 år som vid dödsfallet stadigvarande vistades i makarnas hem (80 kap. 6 § SFB).

Däremot krävs inte att omställningspension ska ha betalats ut. Det är tillräckligt att förutsättningarna för rätten till omställningspension är uppfyllda (prop. 1987/88:171 s. 196).

Villkoren om stadigvarande sammanboende och om stadigvarande vistelse bör inte ges alltför snäv innebörd. Att barnet eller den efterlevande tillfälligt vistas på annat håll bör således inte påverka rätten till pension. Se mer om detta i avsnitt 6.3.12.

Stadigvarande sammanboende med barn under 18 år.

Även ett gemensamt barn som föds först efter dödsfallet får, liksom i fråga om omställningspension, anses ha stadigvarande vistats i makarnas hem vid dödsfallet (prop. 1987/88:171 s. 196).

6.5.1 Förmånstiden för förlängd omställningspension

Den efterlevande kan få förlängd omställningspension under 12 månader om det finns barn under 18 år. Förlängd omställningspension betalas dock alltid ut minst till och med yngsta barnets 12-års månad, om inte annat följer av 80 kap. 8 § SFB.

Förmånstiden

80 kap. 8 § SFB

Förlängd omställningspension kan lämnas under tolv månader eller till den senare tidpunkt när det yngsta barnet fyller tolv år.

Rätten till förlängd omställningspension upphör om förutsättningarna för att få förmånen inte längre är uppfyllda. Av 80 kap. 6 § SFB framgår att en efterlevande som har haft rätt till allmän omställningspension har, för tid efter det att rätten till denna upphört, rätt till förlängd omställningspension om hen har vårdnaden om och stadigvarande sammanbor med barn under 18 år som vid dödsfallet stadigvarande vistades i makarnas hem. Av bestämmelsen framgår att vårdnad om och stadigvarande sammanboende med barn under 18 år är förutsättningar för förlängd omställningspension. Detta innebär att om barnet under 12-månadersperioden fyller 18 år upphör rätten till förlängd omställningspension från och med månaden efter den månad barnet fyller 18 år.

Detsamma gäller om den efterlevande inte längre stadigvarande bor tillsammans med eller inte längre har vårdnaden om det barn som ger rätt till ersättning. Rätten till förlängd omställningspension upphör också om barnet avlider.

Om den efterlevande därefter på nytt har vårdnaden om ett barn och stadigvarande bor tillsammans med detta barn, kan förlängd omställningspension betalas ut igen, under förutsättning att villkoren i 80 kap. 6 § SFB åter är uppfyllda.

Exempel

En kvinna har haft allmän omställningspension i 12 månader. Hon har vårdnaden om och bor fortfarande tillsammans med makarnas gemensamma barn. Barnet är 16 år. Kvinnan får förlängd omställningspension i 12 månader.

Exempel

En man har haft allmän omställningspension i 12 månader. Han har vårdnaden om och bor fortfarande tillsammans med makarnas gemensamma barn som nu är 9 och 16 år gamla. Han får förlängd omställningspension till och med yngsta barnets 12-årsålder.

Exempel

En man har haft allmän omställningspension i 12 månader. Han har vårdnaden om och bor tillsammans med makarnas gemensamma dotter som nu är 11 år och 6 månader. Han får förlängd omställningspension i 12 månader.

Förmånen upphör också om den efterlevande gifter sig eller stadigvarande börjar sammanbo med någon som hen varit gift med eller har eller har haft barn med (80 kap. 7 § SFB). Om det nya äktenskapet eller sammanboendet tar slut kan den efterlevande inte få tillbaka sin förmån.

En efterlevande som adopterar ett barn efter sin avlidna sambo förlorar inte rätten till förlängd omställningspension om den efterlevande sedan tidigare har rätt till omställningspension på grund av gemensamma barn.

En efterlevande som har förlängd omställningspension efter en avliden och som sammanbor med en annan person, förlorar rätten till pensionen om den efterlevande adopterar den nuvarande sambons barn eller ett annat barn.

Ett beslut om adoption gäller från den tidpunkt då adoptionsbeslutet får laga kraft (4 kap. 22 § FB).

Exempel

Stefan och Lena är sambos. Stefan avlider i juni 2021 och efterlämnar en son som är 10 år. Lena fortsätter bo tillsammans med Stefans son som hon har den rättsliga vårdnaden om. Hon beviljas omställningspension och därefter förlängd omställningspension. Lena blir sambo på nytt sommaren 2022 och hon ansöker om att få adoptera Stefans son, vilket godkänns i oktober 2022. Eftersom barnet är son till Lenas avlidna sambo och sammanboendet låg till grund för beslutet om rätt till förlängd omställningspension, får Lena behålla den förlängda omställningspensionen även efter adoptionen.

Exempel

Thomas och Mona är sambos. Mona avlider i juli 2021 och efterlämnar en dotter som är åtta år. Thomas fortsätter sammanbo med Monas dotter som han har den rättsliga vårdnaden om. Han beviljas omställningspension och därefter förlängd omställningspension. Ett år efter Monas bortgång blir Thomas åter sambo med en person som har ett barn. Thomas adopterar den nya sambons barn i november 2022. Eftersom Thomas har adopterat den nya sambons barn förlorar han rätten till förlängd omställningspension från och med december 2022.

Om den efterlevande gifter sig eller blir sambo

80 kap. 7 § SFB

Rätt till förlängd omställningspension föreligger inte

1. om den efterlevande gifter sig, eller
2. om den efterlevande är sambo med någon som han eller hon har varit gift med eller har eller har haft barn med.

En ytterligare begränsning är att förlängd omställningspension, precis som den ordinarie omställningspensionen, kan betalas ut som längst till och med månaden före den månad då den efterlevande uppnår gällande riktålder enligt 77 kap. 18 § SFB.

Pensionsmyndigheten ska dra in pensionen från och med månaden efter den under vilken rätten upphör (77 kap. 17 och 18 §§ och 80 kap. 6 § SFB).

Exempel

En kvinna beviljas omställningspension från och med augusti 2019 till och med juli 2020, samt därefter förlängd omställningspension från och med augusti 2020 till och med mars 2027 utan ansökan. Hennes make avled i augusti 2019.

Vid tidpunkten för dödsfallet bodde kvinnan tillsammans med parets gemensamma barn, fött i mars 2015. Barnet var då tre år och kvinnan hade vårdnaden om barnet.

Från och med den 1 december 2019 är barnet inte längre folkbokfört på samma adress som kvinnan. Detta registreras i systemet, och i god tid innan omställningspensionen ska övergå i förlängd omställningspension skickas en impuls för bedömning av rätten till förlängd ersättning.

Vid utredningen 2020 visar det sig att kvinnan och barnet inte längre bor tillsammans – inte bara enligt folkbokföringen utan även i faktisk mening. Eftersom rätten till förlängd omställningspension enligt 80 kap. 5 § SFB förutsätter att den efterlevande bor tillsammans med barn under 12 år, bedöms kvinnan inte längre ha rätt till förlängd omställningspension från och med augusti 2020.

Exempel

En man bosatt utomlands ansöker om efterlevandepension den 15 juni 2025. Hans maka avled i november 2023.

Rätten till omställningspension gäller i högst 12 månader från dödsfallet enligt 77 kap. 5 § SFB. Det innebär att den möjliga utbetalningsperioden för omställningspension är november 2023 till och med oktober 2024.

Eftersom ansökan inkom i juni 2025, får enligt 110 kap. 4 § SFB retroaktiv utbetalning göras högst tre månader tillbaka från ansökningsmånaden, dvs. från och med mars 2025.

Eftersom oktober 2024 är mer än tre månader tidigare än ansökan kom in kan omställningspension inte betalas ut.

Makarna har dock ett gemensamt barn som var sju år vid dödsfallet i november 2023. I mars 2025 är barnet fortfarande under 12 år.

Då förutsättningarna för förlängd omställningspension enligt 80 kap. 5 § SFB är uppfyllda, beviljas mannen förlängd omställningspension från och med mars 2025, dvs. tre månader före ansökan.

6.6 Beräkning av omställningspension

Beräkning av omställningspension

80 kap. 10 § SFB

Omställningspension motsvarar för år räknat 55 procent av det underlag som anges i 82 kap.

En efterlevande vuxen kan få omställningspension efter en avliden maka eller make som är född 1938 eller senare som har tjänat in pensionsbehållning för inkomstpension enligt SFB (80 kap. 10 § samt 82 kap. 2, 4, 5 och 7 §§ SFB). Detsamma gäller om den avlidne var född 1937 eller tidigare och har tillgodoräknats pensionspoäng för rätt till tilläggspension för minst ett år enligt SFBP (80 kap. 10 § samt 82 kap. 22 § SFB).

Beräkningen av omställningspension och förlängd omställningspension ska göras på den avlidnes efterlevandepensionsunderlag (EPU) (80 kap. 10 § SFB). Detta har i sin tur beräknats utifrån den avlidnes på visst sätt beräknade pensionsbehållning i ålderspensionssystemet samt i vissa fall även utifrån en antagen framtida pensionsbehållning. Var den avlidne född 1937 eller tidigare är EPU den avlidnes tilläggspension beräknad på visst sätt (82 kap. 22 och 23 §§ SFB).

Omställningspension och förlängd omställningspension är per år 55 procent av den avlidnes EPU (80 kap. 10 § SFB).

Om det samtidigt finns barn som har barnpension påverkar det inte omställningspensionen. Det finns inte någon begränsningsregel för omställningspension. I de fall barnpension också betalas ut och de sammanlagda pensionerna blir mer än 100 procent av EPU finns emellertid en begränsningsregel, men endast för barnpensionerna. Se avsnitt 5.5.4. *Begränsningsregler för flera barnpensioner.*

De pensionsrätter som ligger till grund för pensionsbehållningen och därmed för EPU är årligen omräknade med hänsyn till inkomstindex eller till balansindex om ett sådant har fastställts, till ingången av dödsfallsåret (82 kap. 9 § SFB).

Om omställningspension börjar betalas ut senare än dödsfallsåret får det framräknade beloppet för förmånen, dvs. 55 procent av EPU, följsamhetsindexeras (fastställt inkomstindex ska användas, inte eventuellt fastställt balansindex) från årsskiftet efter dödsfallsåret till ingången av det år från och med när den ska börja betalas ut. Det händer t.ex. om dödsfallet inträffar i december ett år och ansökan, i de fall en sådan krävs, kommer in först i maj året efter. Då kan omställningspension

betalas ut först från och med februari året efter dödsfallsåret. Det inträffar också om dödsfallet inträffar i december ett år och den avlidne hade allmän pension. Förmånen kan då betalas ut först från och med januari nästa år (85 kap. 2 § andra stycket SFB). Se kapitel 10 *Ärliga förändringar*.

6.7 Garantipension till omställningspension

Rätten till garantipension till omställningspension

81 kap. 2 § SFB

En efterlevande make som är försäkrad enligt 4 och 5 kap. och som uppfyller villkoren för rätt till omställningspension har rätt till garantipension till pensionen.

Det som föreskrivs i första stycket gäller även om kravet i 80 kap. 3 § på försäkring enligt 4 och 6 kap. för den avlidne inte är uppfyllt men endast om en försäkringstid om minst tre år kan tillgodoräknas för denne enligt 4–8 §§.

En efterlevande kvinna eller man som inte har uppnått riktåldern och som är bosatt i Sverige kan få garantipension om

- hen uppfyller villkoren för rätt till allmän omställningspension eller förlängd omställningspension och
- minst tre års försäkringstid kan tillgodoräknas den avlidne (81 kap. 2 § och 77 kap. 18 § SFB).

Enligt 81 kap. 2 § SFB ska villkoren för rätt till omställningspension vara uppfyllda för att en efterlevande ska ha rätt till garantipension. Det finns dock inget krav på att omställningspension eller förlängd omställningspension ska betalas ut.

Om den efterlevande uppfyller villkoren för rätt till omställningspension eller förlängd omställningspension men det inte finns något EPU, det vill säga att den avlidne inte hade någon pensionsbehållning, blir omställningspensionen eller den förlängda omställningspensionen 0 kronor. Den efterlevande kan ändå ha rätt till garantipension.

6.7.1 Förmånstiden för garantipension till omställningspension

Garantipension betalas ut under samma tid som omställningspensionen (81 kap. 3 § SFB). Det innebär att rätt till garantipension till omställningspension förutsätter att rätten till omställningspension är uppfylld. På samma sätt måste förutsättningarna

för rätt till förlängd omställningspension vara uppfyllda för rätt till garantipension till förlängd omställningspension.

6.7.2 Garantipension till omställningspension vid bosättning utomlands

Garantipension till omställningspension är en bosättningsbaserad förmån vilket innebär att den som huvudregel endast utbetalas till efterlevande som är bosatt i Sverige (5 kap. SFB).

6.7.3 Bosättning i annat EES-land eller Schweiz

Garantipension till omställningspension är, i likhet med garantipension till ålderspension, en minimiförmån enligt EU:s samordningsregler för social trygghet. Minimiförmåner omfattas inte av reglerna om export inom EES, vilket innebär att Sverige inte är skyldigt att betala ut garantipension till personer bosatta i andra medlemsländer.

Genom tidsbegränsade bestämmelser i SFS 2019:645 var det dock möjligt att, fram till och med december 2022, betala ut garantipension till omställningspension även till personer bosatta inom EES eller i Schweiz.

Från och med januari 2023 har dessa bestämmelser upphört att gälla. Det innebär att garantipension till omställningspension endast kan lämnas till personer som är bosatta i Sverige.

Av HFD 2018 ref. 38, som gäller garantipension till allmän ålderspension, framgår att garantipensionen är att betrakta som en minimiförmån enligt EU-rätten. Detta synsätt har även betydelse för bedömningen av garantipension till omställningspension.

Läs mer i vägledning 2010:7 *Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EU-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt enligt konventioner om social trygghet*.

6.7.4 Garantipension vid kriminalvård m.m.

En person som har garantipension till omställningspension, garantipension till förlängd omställningspension eller garantipension till änkepension ska få ersättningen reducerad om personen är intagen på kriminalvårdsanstalt eller häktad.

Från och med 1 juli 2025 gäller detta även för personer som är häktade i sin frånvaro (häktade i utevaro) eller som har dömts till fängelse men inte har inställt

sig för verkställighet. De likställs med intagna enligt 106 kap. 3 a–3 c §§ SFB (prop. 2024/25:111).

Nedsättningen ska göras först efter det att den efterlevande varit frihetsberövad eller likställts med frihetsberövad i trettio dagar i följd. Häktningstid och tid på anstalt räknas samman, och likställighet enligt de nya bestämmelserna gör att även tid som häktad i utevaro eller utebliven inställelse räknas in i de trettio dagarna (106 kap. 30 § och 3 a–3 c §§ SFB).

Uppräkning av garantipensionen görs från och med den dag personen frigges från anstalt eller häkte. Den dagen anses personen inte längre vara intagen.

Reduceringen av garantipensionen ska vara så stor att garantipensionen tillsammans med omställningspensionen, den förlängda omställningspensionen eller änkepensionen, uppgår till högst 4,5 procent av prisbasbeloppet per månad. Detta belopp blir därmed ett förbehållsbelopp. Om omställningspension, förlängd omställningspension, eller änkepension per månad redan uppgår till detta belopp eller är högre kommer garantipensionen därför helt att reduceras bort. Är dessa förmåner lägre betalas garantipensionen ut som en utfyllnad upptill förbehållsbeloppet (106 kap. 30 § SFB).

Exempel

En kvinna har änkepension med 5 750 kronor per månad och garantipension till denna med 1 350 kronor per månad. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor. Hon blir intagen på kriminalvårdsanstalt. Eftersom hennes änkepension överstiger garantibeloppet ($4,5 \% \times 50\,000 = 2\,250$ kronor per månad) dras hela hennes garantipension in från och med den trettioförsta dagen i häkte eller fängelse. Änkepensionen är 5 750 kronor och garantipensionen blir 0 kronor.

Exempel

En man har omställningspension med 1 500 kronor per månad och garantipension med 2 000 kronor per månad. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor. Han blir häktad. Förbehållsbeloppet är 2 250 kronor per månad. Förutom omställningspensionen på 1 500 kronor per månad kommer garantipensionen att betalas ut med 750 kronor per månad. Resten av garantipensionen är indragen.

Garantipensionen ska beräknas i form av ett dagbelopp om

- den trettioförsta dagen, dvs. den första minskningsdagen, inte sammanfaller med den första dagen i en kalendermånad eller om
- den sista dagen som minskning ska göras inte sammanfaller med den sista dagen i en kalendermånad.

Dagbeloppet beräknas till en trettiondel av månadsbeloppet och avrundas till närmaste högre krontal (106 kap. 37 § SFB).

Exempel

En man har omställningspension med 3 900 kronor per månad och garantipension med 3 200 kronor per månad. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor. Den efterlevande är intagen på kriminalvårdsanstalt. Den trettioförsta dagen infaller den 15 april. Förbehållsbeloppet är 2 250 kronor per månad (4,5 % av prisbasbeloppet per månad). Eftersom omställningspensionen är högre än Förbehållsbeloppet dras garantipensionen in helt från och med den 15 april. Garantipensionen ska endast betalas ut för de första 14 dagarna i april. Dagbeloppet för garantipensionen blir $3\,200/30 = 107$ kronor. Garantipension att betala ut för april är $14 \times 107 = 1\,498$ kronor. Den inkomstgrundade omställningspensionen betalas ut i sin helhet.

Häktad i sin frånvaro

Den trettio dagar långa karenstiden räknas från och med dagen för häkttningsbeslutet eller den dag verkställighet skulle påbörjas, oavsett om frihetsberövandet faktiskt har verkställts (prop. 2024/25:111).

Utökad frigång

Garantipensionen sätts inte ned för tid under vilken den efterlevande avtjänar fängelsestraff utanför kriminalvårdsanstalt, utökad frigång (11 kap. 5 § fängelselagen [2010:610]). Utökad frigång innebär att den intagne under kontrollerade former (t.ex. fotboja) verkställer fängelsestraffet i sin bostad (106 kap. 30 § SFB).

Om den efterlevande är placerad utanför kriminalvårdsanstalt

En intagen kan medges att vistas utanför anstalt under lämplig tid för att bli föremål för särskilda åtgärder som kan antas underlätta hans eller hennes anpassning i samhället (vårdvistelse). Särskilda åtgärder kan vara vård eller annan behandling mot missbruk av beroendeframkallande medel. Om den intagne placeras utanför kriminalvårdsanstalt av nämnda skäl ska garantipensionen inte längre vara reducerad. För den tid under vilken sådan behandling pågår ska det i stället göras avdrag från den pensionsförmån (t. ex. allmän pension eller omställningspension) som betalas ut, enligt de bestämmelser som tillämpas för så kallad kontraktsvård (11 kap. 3 § fängelselagen [2010:610], 106 kap. 30 och 31 §§ SFB samt PFS 2014:8). Se vidare avsnitt 11.4.1. *Avdrag vid kontraktsvård samt vägledning 2020:1 Utbetalning av pension och pensionsrelaterade förmåner.*

6.8 Försäkringstid för den avlidne

Grundläggande bestämmelser om försäkringstid för den avlidne

81 kap. 4 § SFB

Garantipension till omställningspension ska beräknas med hänsyn till den försäkringstid som kan tillgodoräknas för den avlidne till och med året före dödsfallet (faktisk försäkringstid).

Som försäkringstid för garantipension till omställningspension ska tid tillgodoräknas även från och med det år då dödsfallet inträffade till och med året före det år då den avlidne skulle ha uppnått den vid dödsfallet gällande riktåldern för pension (framtida försäkringstid).

Det finns två typer av försäkringstid:

- faktisk försäkringstid
- framtida försäkringstid.

Tiden från och med januari det år den avlidne fyllde 16 år till och med året före dödsfallet, kan tillgodoräknas som *faktisk försäkringstid*. Denna tid begränsas dock till och med året innan det år den avlidne skulle ha uppnått den gällande övre åldersgränsen för intjänande av försäkringstid – det vill säga till och med det 64:e året, 65:e året eller året före den gällande riktåldern (81 kap. 4–6 §§ SFB).

Om den avlidne var yngre än den gällande åldersgränsen vid dödsfallet, kan dessutom tid från och med dödsfallsåret till och med året innan det år den avlidne skulle ha uppnått den gällande åldersgränsen, tillgodoräknas som *framtida försäkringstid* (81 kap. 7 § SFB).

För personer födda 1957 eller tidigare gäller en övre åldersgräns på 64 år för tillgodoräknande av försäkringstid. För personer födda 1958 eller 1959 är gränsen 65 år. För personer födda 1960 eller senare tillämpas från och med 2026 en åldersgräns som motsvarar riktåldern (81 kap. 4 § p. 3 SFB).

Med försäkringstid ska enligt 81 kap. 5 § SFB avses sådan tid som är försäkringstid enligt 67 kap. 5–11 §§ SFB.

Varje sammanhängande period som försäkringstid ska beräknas för kan betraktas var för sig. Tiden kan beräknas i hela kalenderår, hela kalendermånader och resterande antal dagar. Om perioden inte börjar eller slutar vid ett månadsskifte

kommer ett antal enskilda dagar att befinna sig före den första respektive efter den sista hela kalendermånaden. Blir antalet kalendermånader 12 eller fler omvandlas de i år och månader. Om de enskilda dagarna sammanlagt blir 30 eller fler omvandlas de i månader och dagar.

Exempel

Längden av perioden 16 juni 1995–31 december 2010 ska beräknas. Om perioden delas upp i år, månader och dagar blir det så här:

- 15 hela kalenderår (1996–2010).
- 6 hela kalendermånader under år 1995 (juli–december).
- 15 resterande dagar under år 1995 (16–30).

Perioden omfattar alltså totalt 15 år, 6 månader och 15 dagar.

Den faktiska och den framtida försäkringstiden bestäms var för sig och beräknas på det sätt som framgår av exemplet ovan.

När de olika perioderna med faktisk försäkringstid lagts samman ska summan avrundas nedåt till närmaste hela antal månader. Detsamma gäller för den framtida försäkringstiden (81 kap. 7 § SFB). I exemplet ovan blir den avrundade tiden 15 år och 6 månader.

När den faktiska och den framtida försäkringstiden har räknats samman ska det totala antalet år avrundas nedåt till närmaste hela år. Den avrundade summan utgör den avlidnes sammanlagda försäkringstid (81 kap. 8 § SFB).

I ärende om garantipension till omställningspension avses med försäkringstid i stort sett samma sak som avses för garantipension till allmän pension. Vissa justeringar har dock gjorts för efterlevandepension. Det försäkringstidsbegrepp som valts både för allmän pension och för efterlevandepension överensstämmer i allt väsentligt med det bosättningsbegrepp för folkpension som fanns i 5 kap. AFL i dess lydelse före den 1 januari 2003 (prop. 1999/2000:91 s. 145).

6.8.1 Minst tre års försäkringstid

För rätt till garantipension till omställningspension krävs enligt 81 kap. 2 § SFB att den avlidne kan tillgodoräknas minst tre års försäkringstid. Denna försäkringstid utgör grunden för att ha rätt till förmånen.

6.8.2 Sammanläggning av försäkringstid

I artikel 6 förordning 883/2004 finns en sammanläggningsregel som innebär att om den avlidne har mindre än tre års försäkringstid i Sverige ska försäkringsperioder och/eller bosättningsperioder i andra medlemsländer läggas samman med den

svenska tiden. Det gäller under förutsättning att den avlidne var bosatt i Sverige. Om den sammanlagda tiden efter sammanläggning uppgår till minst tre år och övriga villkor är uppfylla kan garantipension beviljas.

Exempel

En avliden person kan tillgodoräknas ett års försäkringstid i Sverige och fyra år i Grekland. Den sammanlagda försäkringstiden är minst tre år och då finns det rätt till garantipension till omställningspension om den efterlevande är bosatt i Sverige.

Det krävs i regel att den avlidne kan tillgodoräknas en försäkringstid i Sverige som uppgår till minst ett år (inklusive framtida försäkringstid) för att det ska kunna göras en sammanläggning. Ett medlemsland ska inte bevilja en förmån på grund av perioder som är kortare än ett år, om inte medlemslandets egen lagstiftning medger att rätt till förmånen redan finns på grund av perioder som är kortare än ett år. Det betyder att om den avlidne inte har en sammanlagd försäkringstid i Sverige på minst ett år ska sammanläggning med andra medlemsstaters perioder i regel inte ske.

Ett undantag är när den avlidne inte har minst ett års försäkringstid i något medlemsland. I sådant fall ska Pensionsmyndigheten, om Sverige är det land där sökanden senast varit försäkrad, bevilja garantipension som om all försäkringstid i andra medlemsländer hade fullgjorts i Sverige. Den sammanlagda försäkringstiden måste dock uppgå till minst tre år för att det ska finnas rätt till garantipension.

Exempel

En avliden person som vid dödsfallet var bosatt i Sverige har 10 månaders försäkringstid i Tyskland, 10 månader i Frankrike, 10 månader i Italien och 7 månader i Sverige. Sammanlagd försäkringstid är 37 månader, det vill säga den sammanlagda försäkringstiden uppgår till minst tre år. Pensionsmyndigheten beviljar därför garantipension.

Bestämmelserna som är beskrivna ovan gäller om den efterlevande är bosatt i Sverige. Bor personen i ett annat EES-land eller Schweiz gäller andra regler.

Läs mer om sammanläggning av försäkringstid i vägledning 2010:7 *Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EU-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt enligt konventioner om social trygghet*.

6.8.3 Bosättning utanför EES och Schweiz

En efterlevande som är bosatt utanför EES och Schweiz kan som huvudregel inte få garantipension (5 kap. SFB).

Sverige har ingått socialförsäkringsavtal med ett antal länder. Dessa medger i regel inte export av bosättningsbaserade förmåner. Ett undantag är dock konventionen mellan Sverige och Kanada, som i vissa fall medger export av garantipension till efterlevande bosatta i Kanada.

För att garantipension ska kunna exporteras till Kanada måste villkoren enligt konventionen vara uppfyllda. En av dessa förutsättningar är att den efterlevande har minst tre års försäkringstid enligt 81 kap. 2 § SFB. Vid denna prövning får bosättningsstid i Sverige och Kanada, samt i vissa fall i ett tredje land som både Sverige och Kanada har konvention med, räknas samman.

Med stöd av konventionen med Kanada och EU:s samordningsregler kan även försäkringsperioder i ett annat EES-land läggas till. Det innebär att en efterlevande bosatt i Kanada kan uppfylla kravet på minst tre års försäkringstid genom att sammanlägga perioder i Sverige, Kanada och eventuellt ett EES-land, även om den faktiska bosättningsstiden i Sverige är kortare än tre år.

6.8.4 Försäkringstid när den avlidne uppnått riktåldern och hade allmän pension

Garantipensionen beräknas med hänsyn till försäkringstiden, där varje helt år med försäkring motsvarar en fyrtiondel av full garantipension. Full garantipension motsvarar alltså 40 års försäkringstid. Om den avlidne vid dödsfallet hade uppnått den gällande riktåldern och hade rätt till garantipension i form av allmän pension, beräknad i 40-delar, är försäkringstiden för garantipension till efterlevandepension redan fastställd. Garantipension till efterlevande ska då beräknas på samma antal 40-delar som den avlidnes garantipension till ålderspensionen. Någon ny beräkning av försäkringstid behöver alltså inte göras.

Vid dödsfall före 2023 gäller fortfarande äldre regler, där garantipensionen kunde vara beräknad i 30-delar (eller 20-delar vid kortare bosättningsstid). I dessa situationer ska försäkringstiden för garantipension till efterlevandepension beräknas enligt de äldre bestämmelserna (prop. 2021/22:181).

Om den avlidne var född 1937 eller tidigare och hade garantipension i form av ålderspension beräknad i 30-delar måste en ny beräkning av försäkringstid i 40-delar göras för garantipension till efterlevande.

6.8.5 När den avlidne hade sjukersättning beräknad med 40 års försäkringstid

De personer som hade folkpension i form av förtidspension eller sjukbidrag i december 1992 fick med stöd av punkten 3 övergångsbestämmelserna till lagen (1992:1277) om ändring i AFL sin folkpension beräknad med 40/40-delar från och med januari 1993. De skulle anses ha tillgodoräknats 40 år med försäkringstid. I de

fall personen avled fick den efterlevande folkpensionen i form av efterlevandepension beräknad med 40 års försäkringstid, eftersom den avlidne skulle anses ha tillgodoräknats 40 år med försäkringstid.

Samma gäller för garantipension till efterlevandepension vid dödsfall till och med december 2022. Om den avlidne hade förtidspension eller sjukbidrag i form av folkpension i december 2002 som med stöd av nämnda övergångsbestämmelser beräknades med 40 års försäkringstid från och med januari 1993 och den avlidne vid dödsfallet fortfarande hade hel sjukersättning i form av garantiersättning beräknad med 40 års försäkringstid, kunde garantipension till efterlevande beräknas med 40 års försäkringstid (7 kap. 19 § SFBP).

Vid dödsfall från och med januari 2023 får försäkringstiden för sjukersättning inte tillgodoräknas vid beräkning av garantipension till omställningspension.

Exempel

I mars 2023 beviljas en kvinna omställningspension och garantipension till omställningspensionen efter maken som avled i februari 2023. Han hade hel sjukersättning med 40/40. Hans faktiska försäkringstid i Sverige var 28 år. Eftersom omställningspensionen beviljas från och med mars 2023 ska garantipensionen beräknas med 28/40.

6.8.6 Beräkning av faktisk försäkringstid

Som faktisk försäkringstid räknas den tid som kan tillgodoräknas den avlidne som försäkringstid i Sverige från och med det år den avlidne fyllde 16 år till och med året före dödsfallet, dock längst till och med året före det år den avlidne uppnådde riktåldern. Faktisk försäkringstid är bosättningstid i Sverige och vistelsetid i Sverige i väntan på beslut om uppehållstillstånd (81 kap. 5 § SFB). Vid dödsfall till och med december 2022 kan i vissa fall även hemlandstid tillgodoräknas (avsnitt 6.8.9. *Bosättningstid i tidigare hemland - flyktingar*).

6.8.7 Bosättningstid i Sverige för biståndsarbetare m.fl.

Som faktisk försäkringstid ska tillgodoräknas tid under vilken en person ska anses vara bosatt här i landet enligt 5 kap. 2–8 §§ SFB.

Vid beräkning av bosättningstid i Sverige för biståndsarbetare med flera, som enligt 5 kap. 6 § SFB anses bosatta i Sverige även under vistelse utomlands, ska bortses från tid för vilken den efterlevande, vid bosättning i Sverige, har rätt till ersättning motsvarande garantipension till efterlevande (81 kap. 5 § SFB med hänvisning till bland annat 67 kap. 10 § SFB). Detta är alltså en begränsningsregel vid beräkning av bosättningstid i Sverige. Om den avlidne under den tid hen varit utsänd tjänat in en sådan ersättning i det andra landet får den tiden inte tillgodoräknas som bosättningstid i Sverige.

Med biståndsarbetare med flera avses personer som utsänds från Sverige för arbete i annat land av ett svenskt trossamfund eller organ som är knutet till ett sådant samfund eller en svensk ideell organisation som bedriver biståndsverksamhet. En person som tillhör denna kategori anses enligt SFB fortfarande bosatt i Sverige om utlandsvistelsen kan antas vara längst fem år (5 kap. 6 § SFB).

6.8.8 Bosättningstid inom EES och Schweiz

Medborgare i EES och Schweiz som arbetar i Sverige omfattas av svensk socialförsäkringslagstiftning även om de inte är bosatta här. Det innebär att dessa personer kommer att få den tid de arbetar i Sverige tillgodoräknad som försäkringstid oavsett vad de svenska reglerna föreskriver.

Två av huvudprinciperna i förordning 883/2004 är

- likabehandlingsprincipen
- endast ett lands lagstiftning ska vara tillämplig.

Likabehandlingsprincipen innebär att personer som omfattas av förordning 883/2004 och som är bosatta i ett medlemsland har samma rättigheter och skyldigheter som landets egna medborgare i fråga om de socialförsäkringsförmåner som omfattas av förordningen.

Principen om att endast ett lands lagstiftning ska vara tillämplig innebär att en person vid varje tidpunkt omfattas av en enda medlemsstats sociala trygghetssystem. Detta innebär att den som bor i Sverige men som på grund av arbete omfattas av socialförsäkringen i en annan medlemsstat inte samtidigt kan omfattas av svensk lagstiftning och därför inte tillgodoräknas försäkringstid i Sverige för samma period.

Enligt dom från HFD den 14 juni 2018 (HFD 2018 ref. 38) är garantipensionen att betrakta som en minimiförmån enligt EU-rätten. HFD angav inte någon särskild tidpunkt för när denna bedömning skulle börja tillämpas, men eftersom EU-domstolens förhandsavgörande meddelades i december 2017 har garantipensionen hanterats som en minimiförmån från och med januari 2018. En konsekvens av att garantipensionen ska räknas som minimiförmån vid bosättning i Sverige är att all intygad försäkringstid från det andra landet ska tas med i beräkningen av den totala försäkringstiden och för att öppna rätten till framtida försäkringstid i Sverige.

Enligt Pensionsmyndighetens rättsliga ställningstagande (PRS 2020:1) ska försäkringstid i annan medlemsstat som ligger utanför ramen för försäkringstid för garantipension som regleras i 67 kap. 11 § SFB inte tillgodoräknas för beräkning av garantipension till omställningspension.

Se vidare:

- vägledning 2010:7 *Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EU-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt enligt konventioner om social trygghet.*
- PRS 2020:1 *Tillgodoräknande av tid i annan EU/EES-medlemsstat eller Schweiz, utanför tidsramen som följer av 67 kap. 11 § socialförsäkringsbalken, för beräkning av garantipension.*

6.8.9 Vistelsetid i avvaktan på uppehållstillstånd

Tiden från ansökan om uppehållstillstånd till dess att en person betraktas som bosatt ska tillgodoräknas som försäkringstid om personen oavbrutet har vistats här i landet under denna tidsperiod (81 kap. 5 och 6 §§ SFB, med hänvisning till bl.a. 67 kap. 6 § SFB). Migrationsverket har uppgifter om datum för ansökan om och beviljande av uppehållstillstånd.

Tid som en avliden har vistats i Sverige före ansökan om uppehållstillstånd räknas inte som försäkringstid i Sverige.

Om en person har ansökt om uppehållstillstånd flera gånger och fått avslag men därefter beviljas uppehållstillstånd får tiden från senaste ansökan om uppehållstillstånd, det vill säga den ansökan som föranledde att uppehållstillstånd beviljades, räknas som försäkringstid.

6.8.10 Bosättningstid i tidigare hemland – flyktingar

Om dödsfallet inträffade före den 1 januari 2023 gäller särskilda regler för beräkning av försäkringstid för en utländsk medborgare eller en statslös person som har beviljats uppehållstillstånd enligt 4 kap. 1 §, enligt 4 kap 2 §, enligt 4 kap 2 a § eller enligt 4 kap 3 c § i utlänningslagen (2005:716) på grund av att personen är flykting eller i övrigt skyddsbehövande (67 kap. 7 § SFB).

Vid dödsfall från och med januari 2023 får bosättningstid i ett tidigare hemland inte tillgodoräknas som försäkringstid för garantipension till omställningspension.

6.8.11 Försäkringstid vid dödsfall före den 1 januari 2023

En person som har haft mycket starka skäl att lämna sitt hemland kan antas ha gått miste om förvärvade pensionsrättigheter där genom att fly. Den personen får genom dessa bestämmelser en möjlighet att kompensera detta genom tillgodoräknande av försäkringstid för garantipension för bosättningstid i sitt tidigare hemland.

För tiden 1 januari 1997–29 april 2007 gäller detsamma för dem som beviljats uppehållstillstånd med stöd av 3 kap. 2 och 3 §§ i UtIL i dess lydelse under denna tid.

För tid före 1997 gäller detsamma för dem som beviljats uppehållstillstånd med stöd av 3 kap. 1 § 1, 2 eller 3 UtL i dess lydelse före den 1 januari 1997 eller motsvarande äldre bestämmelser (5 kap. 7 § AFL i dess lydelse före den 1 januari 1997).

Migrationsverket har handlingar (beslut om uppehållstillstånd) av vilka det framgår om uppehållstillstånd beviljats enligt ovan angivna lagrum.

Vissa personer har kommit till Sverige som så kallade kvotflyktingar. När dessa personer har beviljats uppehållstillstånd har Migrationsverket inte tagit ställning till eventuella flyktingskäl. Personerna måste själva ansöka om att få detta prövat efter att de kommit till Sverige. Många har aldrig gjort detta och Migrationsverket prövar inte heller deras skäl ex officio. Grunderna för kvotuttagning kan variera men oftast rör det sig om personer som behöver skydd i tredje land. Överföring inom ramen för flyktingkvoten kan också ske av andra skäl, till exempel av humanitära eller medicinska och i vissa fall på grund av anknytning till någon som är bosatt i Sverige.

En kvotflykting kan ansöka om resedokument och flyktingförklaring och Migrationsverket har då att pröva om vederbörande har sådana skäl som anges i 4 kap. 1 och 2 och 2 a §§ UtL. Pensionsmyndigheten kan hänvisa den efterlevande till Migrationsverket för att efterhöra om det är möjligt att göra denna prövning för den avlidne.

Den som en gång fått uppehållstillstånd enligt 4 kap. 1 och 2 och 2 a §§ UtL eller enligt motsvarande äldre lagstiftning har rätt att få sin hemlandstid tillgodoräknad som faktisk bosättningsstid även om den avlidne vid dödsfallet inte längre tillhörde någon av de kategorier som har rätt till sådant uppehållstillstånd, till exempel därför att hen blivit svensk medborgare eller senare återkommer till Sverige och då beviljas uppehållstillstånd av humanitära skäl (prop. 1992/93:7 s. 92).

Exempel

En man beviljas uppehållstillstånd i januari 1993 på grund av flyktingskäl. Han var då bosnisk medborgare. Mannen återvände till Bosnien i mars 1999 och hans flyktingstatus återkallades därmed. Han återkom till Sverige i mars 2000 och beviljades uppehållstillstånd av humanitära skäl (alltså inte som flykting) i maj 2000. Mannen avlider år 2012. Eftersom han en gång fått uppehållstillstånd beviljat som flykting ska särreglerna för beräkning av faktisk försäkringstid för hemlandstid tillämpas vid handläggningen av efterlevandepension.

Som försäkringstid för garantipension får sådan bosättningsstid i det tidigare hemlandet tillgodoräknas som infallit från och med den 1 januari det år den avlidne fyllde 16 år till tidpunkten då hen först kom till Sverige (81 kap. 6 § SFB). Har en

person beviljats uppehållstillstånd före år 1999 gäller dock att endast hemlandstid fram till och med året före ankomsten till Sverige beaktas (5 kap. AFL i dess lydelse före år 1999).

Endast viss andel av bosättnings tiden i det tidigare hemlandet får tillgodoräknas, nämligen så stor andel som motsvarar förhållandet mellan den tid under vilken den avlidne faktiskt varit bosatt i Sverige från den första ankomsten till landet till och med året före dödsfallet (dock längst till och med det år den avlidne fyllde 64 år) och hela tiden från första ankomsten till Sverige till och med året före dödsfallet (dock längst till och med det år den avlidne fyllde 64 år) (81 kap. 5 och 6 §§ SFB med hänvisning till 67 kap. 8 § SFB).

Exempel

En kvinna som avlidit hade beviljats uppehållstillstånd i Sverige år 1998 på grund av flyktingskäl. Den tid i tidigare hemland som skulle kunna tillgodoräknas som försäkringstid för efterlevandepension, det vill säga tiden från 16-årsåret till och med året före ankomsten till Sverige, är 30 år. Den avlidna hade från första ankomsten till Sverige till och med året före dödsfallet bott i Sverige i 10 år. Hon hade dessutom bott i Tyskland i 5 år. Hemlandstid att beräkna som försäkringstid blir $(10/15) \times 30 = 20$ år.

Exemplet ovan gäller beräkning av försäkringstid. För beräkningen av garantipension får hänsyn tas till var den efterlevande bor (om hen är bosatt i Sverige eller i annat land inom EES eller i Schweiz) och när dödsfallet inträffat (om garantipensionen ska beräknas som en minimiförmån eller som en pensionsförmån) (81 kap. 9 a § SFB och HFD 2018 ref. 38).

Med tidigare hemland menas det land som personen var medborgare i när hen beviljades uppehållstillstånd i Sverige. Det innebär att bosättnings tid i andra länder än det som flyktingen var medborgare i vid beviljandet av uppehållstillståndet, inte får tillgodoräknas som faktisk försäkringstid för hemlandstid. Med hemlandstid menas för statslösa personer tid i det land som hen vistades i och tvingades lämna av de skäl som sägs i 4 kap. 1, 2 och 2 a §§ UtL.

Har den avlidne befunnit sig i ett annat land där hen beretts en tillfällig fristad före ankomsten till Sverige ska den tiden likställas med bosättnings tid i hemlandet (81 kap. 5 § SFB, med hänvisning till 67 kap. 9 § SFB). Sådan tid är då personen vistats viss tid i flyktningförläggning i annat land än i hemlandet (prop. 1997/98:152, s. 147).

Tid som den avlidne vistats i Sverige före ansökan om uppehållstillstånd räknas inte som försäkringstid i Sverige (81 kap. 5 § SFB, jfr hänvisning till 67 kap. 6 § SFB).

Har den avlidne sedan hen kom till Sverige under viss tid varit bosatt utomlands till exempel på grund av arbete (inte utsänd eller liknande) får denna tid inte tillgodoräknas som försäkringstid i Sverige.

Eftersom tid som ska tillgodoräknas i tidigare hemland är beroende av bosättnings tiden i Sverige krävs att den avlidne har viss minsta försäkringstid i Sverige före det kalenderår då hen avled. Denna minsta tid kan vara så kort som endast en dag (prop. 1997/98:152 s. 53).

Kom den avlidne personen till Sverige efter utgången av det kalenderår hen fyllde 64 år kan tiden i det tidigare hemlandet aldrig tillgodoräknas som försäkringstid (81 kap. 5 § SFB, med hänvisning till 67 kap. 8 § SFB). Ett undantag är om punkten 4 i övergångsbestämmelserna till lagen (1992:1277) om ändring i AFL har tillämpats vid beräkning av den avlidnes allmänna pension. Den bestämmelsen anger att äldre bestämmelser ska fortsätta att gälla vid beräkning av bosättnings tid för den som har beviljats uppehållstillstånd före den 1 januari 1999.

Har den efterlevande rätt till efterlevandepension från den avlidnes *tidigare hemland* och dessutom har rätt att få denna pension utbetald vid bosättning i Sverige har den efterlevande inte rätt att få tiden som denna pension grundas på medräknad som försäkringstid för garantipension (81 kap. 5 § SFB, med hänvisning till 67 kap. 8 § SFB).

Exempel

En man som är född 1945 avlider år 2005. Han lämnade sitt hemland som flykting den 15 april 1980. Han vistades först i en flyktingförläggning i Tyskland. Den 15 januari 1981 kom han till Sverige och ansökte omedelbart om uppehållstillstånd. Han beviljades uppehållstillstånd med stöd av 3 kap. 1 § UtlL och anses bosatt här från och med den 1 januari 1982. Från denna tidpunkt bodde han oavbrutet i Sverige fram till sin död, utom perioden 30 januari 1996–15 november 1998 då han bodde i Spanien. Beräkning görs av försäkringstid för bosättning i mannens tidigare hemland:

Period	År	Mån	Dagar
1. Tid i hemlandet från och med 16:e levnadsåret inkl. tid i Tyskland (610101–801231)	20	0	0
2. Tid före bosättning i Sverige från och med ansökan om uppehållstillstånd (810115–811231)	0	11	17
3. Bosättnings tid i Sverige före vistelsen i Spanien (820101–960129)	14	0	29
4. Tiden i Spanien (960130–981115)	2	9	17
5. Bosättnings tid i Sverige efter vistelsen i Spanien t.o.m. året före dödsfallet (981116–041231)	6	1	15

För att kunna beräkna den andel av tiden i hemlandet som ska tillgodoräknas som försäkringstid, kan perioderna omvandlas från år, månader och dagar till decimalbråk med fyra decimaler. (Antalet decimaler har valts för att ge tillräcklig precision i beräkningarna). Varje kalendermånad (en tolftedels år) blir då 0,0833 år. På motsvarande sätt är varje dag (en 365-dels år) 0,0027 år.

Omvandling av tidsperioderna till decimalbråk ger följande:

$$\text{Period 1: } 20 \text{ år} = 20$$

$$\text{Period 2: } (11 \times 0,0833) + (17 \times 0,0027) = 0,9622$$

$$\text{Period 3: } 14 + (29 \times 0,0027) = 14,0783$$

$$\text{Period 4: } 2 + (9 \times 0,0833) + (17 \times 0,0027) = 2,7956$$

$$\text{Period 5: } 4 + (1 \times 0,0833) + (15 \times 0,0027) = 6,1238$$

Perioderna 2, 3 och 5 får fullt ut räknas som försäkringstid. Period 4 får däremot inte tillgodoräknas.

Av period 1 ska endast en viss del räknas med, eftersom mannen under en längre tid (period 4) varit bosatt i Spanien. Utifrån de beräknade decimalbråken och bestämmelsen som återgivits ovan beräknas denna andel till:

$$\frac{0,9622 + 14,0783 + 6,1238}{0,9622 + 14,0783 + 6,1238 + 2,7956} \times 20 = 17,6664 \text{ år}$$

Den sammanlagda faktiska försäkringstiden till och med året före dödsfallet är summan av perioderna 2, 3 och 5 samt ovan beräknade del av period 1 enligt följande:

$$0,9622 + 14,0783 + 6,1238 + 17,6664 = 38,8307$$

Avrundad blir den faktiska försäkringstiden 38 år och 9 månader.

Exemplet ovan gäller beräkning av försäkringstid. Vid beräkningen av garantipension beaktas både var den efterlevande är bosatt (Sverige, inom EES eller i Schweiz) och när dödsfallet inträffat. Garantipensionen är en pensionsförmån men betraktas även som en minimiförmån enligt EU-rätten, vilket har betydelse för hur den får beräknas och betalas ut (81 kap. 9 a § SFB och HFD 2018 ref. 38, mål nr 4078–14).

6.8.12 Beräkning av framtida försäkringstid

81 kap. 4 §

Garantipension till omställningspension ska beräknas med hänsyn till den försäkringstid som kan tillgodoräknas för den avlidne till och med året före dödsfallet (faktisk försäkringstid).

Som försäkringstid för garantipension till omställningspension ska tid tillgodoräknas även från och med det år då dödsfallet inträffade till och med året före det år då den avlidne skulle ha uppnått den vid dödsfallet gällande riktåldern för pension (framtida försäkringstid).

För att hela perioden från och med dödsfallsåret till och med året före det år den avlidne skulle ha uppnått den vid dödsfallet gällande riktåldern ska kunna tillgodoräknas som framtida försäkringstid för garantipension, krävs att den avlidne har varit bosatt i Sverige under minst fyra femtedelar av tiden. Den avlidne kan tillgodoräknas tid från och med det år hen fyllde 16 år till och med året före dödsfallet. I bosättningstiden räknas även in tid då personen vistats i Sverige i väntan på uppehållstillstånd (81 kap. 7 § första stycket SFB).

Om bosättningstiden är kortare än fyra femtedelar av perioden från 16-årsåret till dödsfallsåret, får endast en proportionell del av tiden från och med dödsfallsåret till och med året innan den avlidne skulle ha uppnått riktåldern räknas med som framtida försäkringstid.

Den framräknade tiden avrundas nedåt till närmaste hela antal månader (81 kap. 7 § andra stycket SFB).

Exempel

En person född 1962 avlider år 2026. Han har bott hela sitt liv i Sverige. Som framtida försäkringstid kan tre år räknas med. Det motsvarar tiden från och med dödsfallsåret 2026 till och med 2028, vilket är året innan den avlidne skulle ha uppnått den vid dödsfallet gällande riktåldern (81 kap. 7 §).

Exempel

En person född 1980 avlider år 2026. Hon har varit bosatt i Sverige sedan juli 2008. Från och med det år hon fyllde 16 år (1996) till och med året före dödsfallet (2025) är det 30 år. Under dessa år har hon varit bosatt i Sverige i 17 år.

Eftersom 17 år är mindre än fyra femtedelar av perioden ($4/5 \times 30 = 24$ år), ska framtida försäkringstid proportioneras.

År 2026 är riktåldern 67 år. Framtida försäkringstid räknas för perioden från och med dödsfallsåret 2026 till och med det år hon skulle ha fyllt 66 år (2046), dvs. 21 år.

Framtida försäkringstid = $17/24 \times 21 \approx 14,9$ år

Försäkringstiden avrundas nedåt till 14 år och 10 månader enligt avrundningsregeln i 81 kap. 7 § SFB.

6.8.13 Framtida försäkringstid enligt EU:s lagstiftning

Enligt dom från HFD (HFD 2018 ref. 38) är garantipensionen från och med januari 2018 att betrakta som en minimiförmån. Garantipensionen är dock fortfarande en pensionsförmån, även om den enligt EU-rätten klassificeras som en minimiförmån. Den dubbla karaktären har betydelse för frågor om export och samordning mellan medlemsstater. Garantipensionen har tidigare pro rata-beräknats på två sätt, det ena beräkningssättet har använts fram till 2007 och det andra mellan 2007 och 2017.

Vid fastställande av det teoretiska beloppet vid pro rata-beräkning enligt EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet ska vid bestämmande av hur länge den avlidne bott i Sverige från och med det år hen fyllde 16 år till och med året före det år hen avled, förutom svenska försäkringsperioder även övriga försäkringsperioder fullgjorda inom EES eller Schweiz tas med. De perioder som ska tas med är de som är intygade på P5000 av de berörda länderna.

Läs mer om pro rata-beräkning och framtida försäkringstid vid beräkning av garantipension åren 2003–2017 i vägledning 2010:7 *Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EU-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt enligt konventioner om social trygghet*.

6.8.14 Försäkringstid före år 2001

Av 5 kap. 6 § AFL i dess lydelse före år 2001 följer att bosättningstid som ska tillgödöras som försäkringstid är:

- tid under vilken en person har varit folkbokförd i Sverige enligt folkbokföringslagen (1991:481); vid flyttning till utlandet ska hänsyn dock inte tas till tid efter utresan om personen enligt nämnda lag ska avregistreras som utflyttad,
- tid under vilken en i Sverige folkbokförd person före tidpunkten för folkbokföringen oavbrutet har vistats i Sverige efter att ha ansökt om uppehållstillstånd enligt UtL eller motsvarande föreskrift enligt äldre lag,
- tid under vilken en svensk medborgare varit utsänd av svenska kyrkan, annat svenskt trossamfund, organ knutet till svenskt trossamfund eller svensk ideell organisation som bedriver biståndsarbete; för tid efter år 1992 ska detta gälla endast om utlandsvistelsen varat längst tre år i följd,

- tid under vilken en person har haft inkomst av anställning eller inkomst av annat förvärvsarbete som avses i 2 kap. LIP, eller vad gäller tid före år 1999 inkomst av anställning eller inkomst av annat förvärvsarbete som avses i 11 kap. AFL,
- tid före år 1993 under vilken en svensk medborgare har haft anställning i ett annat land som grundat rätt till svensk statligt reglerad pension, dock inte tid för vilken rätt till pension grundad på bosättning i det andra landet finns om sådan pension kan betalas ut till den som är bosatt i Sverige,
- tid i den mån regeringen så förordnar under vilken en person som inte fyllt 26 år bedriver studier i ett annat land (upphävida förordningen [1994:1133] om tillgodoräknande av bosättningstid i Sverige vid studier i annat land).

Bosättningstid för hemlandstid och framtida bosättningstid kan tillgodoräknas också för tid före år 2001 (5 kap. 7 och 11 § AFL i dess lydelse före år 2001).

6.8.15 Försäkringstid före år 2003

Som försäkringstid före 2003 räknas bosättningstid enligt 5 kap. AFL i dess lydelse före den 1 januari 2003 (7 kap. 19 § SFBP).

För tiden 2001–2002 hänvisas i 5 kap. 6 § AFL till bestämmelserna i SofL för bedömningen av vem som skulle anses bosatt i Sverige.

Det innebär att reglerna om bosättningstid fanns i AFL t.o.m. år 2000, därefter i SofL under perioden 2001–2010, och från och med 2011 i SFB.

Dessutom tillgodoräknas bosättningstid enligt 5 kap. AFL för tid som en person oavbrutet har vistats i Sverige efter att ha ansökt om uppehållstillstånd, för hemlandsår samt framtida försäkringstid.

6.9 Beräkning av garantipension till omställningspension

Beräkning av garantipension till omställningspension

81 kap. 9 § SFB

Beräkningen av garantipension ska grunda sig på den omställningspension som den efterlevande har rätt till.

Med omställningspension avses även sådan efterlevandepension enligt utländsk lagstiftning som inte kan likställas med garantipension enligt detta kapitel.

Utöver bestämmelserna i SFB kan EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet påverka bedömning av rätten till garantipension och beräkning av garantipension.

Även försäkringstid från annat EES-land eller Schweiz kan tillgodoräknas vid bedömning av rätt till förmån och vid beräkning av förmån. Vidare skiljer sig beräkningen av garantipensionen beroende på om den efterlevande bor i Sverige eller i ett annat land inom EES eller i Schweiz. Tillämpningen har ändrats över tid.

Beräkningen av garantipension till omställningspension och till förlängd omställningspension ska grunda sig på den omställningspension eller förlängda omställningspension som den efterlevande har rätt till, det vill säga att omställningspension och förlängd omställningspension minskar garantipensionen (81 kap. 9 § SFB).

Med omställningspension och förlängd omställningspension avses även sådan efterlevandepension enligt utländsk lagstiftning som inte kan likställas med garantipension enligt SFB, det vill säga ersättning som inte betalas ut som en utfyllnad till inkomstgrundad efterlevandepension (81 kap. 9 § SFB).

När den efterlevande är bosatt i Sverige är det främst utländsk inkomstgrundad efterlevandepension som kan komma i fråga för att minska garantipensionen, till exempel finsk efterlevandepension i form av arbetspension.

I EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet finns bestämmelser om sammanträffande av förmåner. Efterlevandepension från en annan medlemsstat är alltid en förmån av samma slag som den svenska efterlevandepensionen eftersom båda grundar sig på den avlidnes försäkrings- eller bosättningsperioder. Följande gäller beträffande förmåner av samma slag.

- Samordning får inte ske när pensionen har pro rata-beräknats.
- En förmån som har beräknats enligt nationell lagstiftning får samordnas men endast om förmånen antingen är oberoende av försäkrings- eller bosättningsstider, eller beräknad med framtida tid och i sådant fall måste även den förmån som ska minska den första förmånen vara beräknad med framtida tid eller oberoende av försäkrings- eller bosättningsstid.

Mer information om hur efterlevandepension från EES eller Schweiz kan påverka garantipensionen finns i vägledning 2010:7 *Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EU-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt enligt konventioner om social trygghet*.

6.9.1 Garantipensionens basnivå

Beräkning av garantipension till omställningspension – basnivån

81 kap. 10 § SFB

Den årliga garantipensionen till omställningspension motsvarar 2,13 prisbasbelopp (basnivån), om inte något annat anges i 12 §.

81 kap. 11 § SFB

Basnivån ska minskas med omställningspension om den försäkrade har rätt till sådan pension.

Minskning enligt första stycket ska göras efter det att basnivån avkortats enligt 12 §.

Garantipension till omställningspension ska beräknas med utgångspunkt från en basnivå om 2,13 prisbasbelopp (81 kap. 10 § SFB). Det framräknade beloppet ska minskas med omställningspension och i vissa fall utländsk pension.

Exempel

För 2026 är prisbasbeloppet 59 200 kronor. Basnivån för 2026 är $59\,200 \times 2,13 = 126\,096$ kronor och minskas av omställningspensionen och utländsk efterlevandepension.

6.9.2 Avkortning när försäkringstiden understiger 40 år

Beräkning av garantipension till omställningspension – avkortning när den avlidnes försäkringstid understiger 40 år

81 kap. 12 § SFB

Om det för den avlidne inte kan tillgodoräknas 40 års försäkringstid för garantipension enligt 4–8 §§ gäller följande.

Garantipensionens basnivå ska avkortas till så stor andel som svarar mot kvoten mellan försäkringstiden och talet 40.

För rätt till oavkortad garantipension krävs att den avlidne kan tillgodoräknas 40 år med försäkringstid. Om det finns färre än 40 år med försäkringstid ska basnivån avkortas med en 40-del för varje år som saknas (81 kap. 12 § SFB). Detta ska göras före minskning med omställningspension, förlängd omställningspension och utländsk efterlevandepension. Basnivån eller den avkortade basnivån ska minskas

med den omställningspension, förlängda omställningspension och utländska efterlevandepension som betalas ut (81 kap. 11 § SFB).

Exempel

Omställningspension betalas ut med 25 000 kronor per år. Den avlidna kan tillgodoräknas 30 år med försäkringstid i Sverige. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor. Garantipensionen beräknas enligt följande

$$2,13 \times 50\,000 = 106\,500 \text{ kronor per år}$$

$$106\,500 \times 30/40 = 79\,875 \text{ kronor per år}$$

$$79\,875 - 25\,000 = 54\,875 \text{ kronor per år}$$

Garantipension betalas ut med 54 875 kronor per år.

Se avsnitt 7.2.6. *Efterlevandepension efter två avlidna* om hur garantipensionen beräknas om den efterlevande samtidigt har efterlevandepension efter två avlidna.

6.9.3 Beräkning av garantipension enligt EU-lagstiftningen

När EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet är tillämplig måste Pensionsmyndigheten vid beräkning av pension iaktta de bestämmelserna om beräkning av pension. Den lagstiftningen gäller framför de svenska bestämmelserna om beräkning.

Före januari 2018 beräknades garantipensionen enligt två olika pro rata-metoder, beroende på under vilken tidsperiod pensionen beviljades:

- Till och med år 2007 användes ett beräkningssätt där garantipensionen proportionerades utifrån den försäkrades bosättnings- och försäkringstid i olika länder, i enlighet med EU:s äldre samordningsregler (förordning 1408/71).
- Under perioden 2007–2017 användes en annan pro rata-beräkning.

Efter EU-domstolens dom i mål C-189/16, som fastställdes genom HFD 2018 ref. 38, ska garantipension till allmän ålderspension, garantipension till omställningspension och garantipension till förlängd omställningspension betraktas som minimiförmåner enligt EU-rätten. Det innebär att garantipensionen inte längre samordnas med utländska pensionsförmåner på samma sätt som tidigare. Numera minskas garantipensionen istället med faktisk utländsk pension och svensk inkomstgrundad pension, enligt bestämmelserna i 67 kap. socialförsäkringsbalken och tillämpliga EU-regler.

När det gäller själva beräkningen av garantipensionens storlek utgår man från den försäkringstid som den avlidne har i Sverige i förhållande till den totala

sammanlagda försäkringstiden inom EU/EES. Utländsk försäkringstid kan både vara avgörande för att öppna rätten till garantipension och även påverka garantipensionens storlek.

Den praktiska innebörden av att garantipensionen ska räknas som minimiförmån vid bosättning i Sverige är att all intygad försäkringstid från andra länder ska tas med i beräkningen av den totala försäkringstiden och för att öppna rätt till framtida försäkringstid i Sverige.

Läs mer i vägledning 2010:7 *Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EU-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt enligt konventioner om social trygghet.*

7. Änkepension

Änkepension är en inkomstgrundad pension och består av två delar, dels av änkepension beräknad på den avlidnes intjänade pensionspoäng och dels av änkepension som är ett tillägg (90-procentstillägg) (83 kap. SFB).

7.1 Allmänt om änkepension

Förmånsformer

83 kap. 2 § SFB

Änkepension består av

1. änkepension på grundval av den avlidne makens intjänade pensionspoäng för tilläggspension, och
2. 90-procentstillägg, som är ett tillägg motsvarande 90 procent av det prisbasbelopp som gäller för dödsfallsåret.

Änkepensionen avskaffades från och med 1990. Efterlevande kvinnor kan emellertid med stöd av övergångsbestämmelser till AFL på vissa villkor även därefter beviljas änkepension. Detta gäller framför allt kvinnor födda 1944 eller tidigare. Kvinnor födda 1945 eller senare beviljas i första hand omställningspension men kan i viss mån och på vissa villkor samtidigt beviljas änkepension.

Änkepension som beräknas på grundval av pensionspoäng beräknas olika beroende på när den efterlevande kvinnan är född.

Änkepension i form av 90-procentstillägg lämnas längst till och med månaden före den månad då den efterlevande uppnår aktuell riktålder, i enlighet med 77 kap. 18 § SFB.

Till och med december 2022 gällde att 90-procentstillägget betalades ut längst till och med månaden före 65-årsdagen. Från och med januari 2023 är åldersgränsen 66 år och från och med 2026 ersätts de fasta åldersgränserna av riktåldern. Det innebär att 90-procentstillägget numera kan betalas ut till och med månaden före den månad då den efterlevande uppnår sin riktålder. Personer födda 1960–1964 omfattas av den fastställda riktåldern 67 år. 90-procentstillägget kan därför lämnas till och med månaden före den månad änkan fyller 67 år.

För den som även har rätt till omställningspension betalas änkepensionen ut till den del den överstiger omställningspensionen.

Om en änka som är född 1930 eller senare har både änkepension och allmän pension minskar den allmänna pensionen under vissa förutsättningar änkepensionen beräknad på mannens intjänade pensionspoäng.

7.2 Rätten till änkepension på grundval av pensionspoäng

Rätten till änkepension på grundval av pensionspoäng

83 kap. 3 § SFB

En änka har rätt till änkepension enligt 2 § första stycket 1 om den avlidne maken var försäkrad enligt 4 och 6 kap. och vid sin död

1. hade rätt till inkomstgrundad ålderspension, eller
2. skulle ha haft rätt till förtidspension enligt 13 kap. 1 § i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 2003, om pensionsfall enligt samma paragraf hade förelegat vid tidpunkten för dödsfallet.

För rätt till änkepension krävs det vidare att änkan uppfyller villkoren i 4 eller 5 §. Dessutom krävs det att det för den avlidne maken kan tillgodoräknas pensionspoäng för tilläggspension för minst tre år. Vid bedömning av om detta krav är uppfyllt tillämpas bestämmelserna i 63 kap. 4 § angående sjömän som inte är svenska medborgare, om änkan är född 1944 eller tidigare.

Änkepension beräknad på den avlidnes makens intjänande pensionspoäng motsvarar den änkepension som före den 1 januari 2003 betalades ut som ATP. Den kan betalas ut även om änkan har uppnått riktåldern. Som framgår av 83 kap. 3 § SFB måste flera villkor vara uppfyllda för att en änka ska ha rätt till änkepension på grundval av pensionspoäng.

För att änkan ska ha rätt till änkepension krävs det att den avlidne maken kan tillgodoräknas tre år med pensionspoäng för tilläggspension. För kvinnor födda 1945 eller senare gäller att den avlidne har minst tre år med pensionspoäng till och med år 1989. Vårdår får inte räknas med för att klara treårskravet. Däremot får 15:2-år, som personer födda före 1927 kan ha, räknas med (83 kap. 3 § SFB).

Läs mer om vårdår och 15:2-år i vägledning 2010:3 *Ålderspension till personer födda 1937 eller tidigare*.

Om den avlidne omfattas av EU:s lagstiftning men endast har ett eller två år med pensionspoäng i Sverige, ska år med pensionspoäng i Sverige läggas samman med

försäkringstid i annat EES-land eller Schweiz. På så sätt kan man få ihop tre år och den efterlevande få rätt till änkepension. Detsamma kan gälla i förhållande till ett annat land som Sverige har konvention med.

För kvinnor födda 1945 eller senare gäller att sammanläggning kan göras med tid före år 1990 i annat EES-land eller i Schweiz.

Se vidare i vägledning 2010:7 *Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EU-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt enligt konventioner om social trygghet.*

7.2.1 Änkor födda 1944 eller tidigare

En efterlevande kvinna som är född 1944 eller tidigare kan få den del av änkepensionen som beräknas på den avlidnes intjänade pensionspoäng om hon uppfyller villkoren för det.

Eftersom änkor födda 1944 eller tidigare har fyllt 65 år kan de inte längre få 90-procentstillägget, garantipension till änkepension, omställningspension eller garantipension till omställningspension (77 kap. 18 § SFB).

Rätten till änkepension på grundval av pensionspoäng för änkor födda 1944 eller tidigare

83 kap. 4 § SFB

En änka som är född 1944 eller tidigare har rätt till änkepension enligt 2 § första stycket 1 om hon var gift med den avlidne vid utgången av 1989 och vid tidpunkten för dödsfallet. Vidare krävs att

1. äktenskapet vid tidpunkten för dödsfallet hade varat minst fem år och ingåtts senast den dag då den avlidne fyllde 60 år, eller
2. den avlidne efterlämnar barn som också är barn till änkan.

För en kvinna som är född 1944 eller tidigare ska ha rätt till änkepension beräknad på den avlidnes intjänade pensionspoäng gäller

- att hon måste ha varit gift med den avlidne vid utgången av år 1989 och vid dödsfallet och
- att makarna antingen ska ha varit gifta i minst fem år vid dödsfallet och gift sig senast den dag mannen fyllde 60 år eller att mannen efterlämnar barn som också är barn till kvinnan, barnets ålder saknar betydelse.

Om äktenskapet inte varat fem år eller om mannen hade fyllt 60 kan änkan alltså ändå få änkepension om makarna hade gemensamma barn vid dödsfallet.

För dessa kvinnor räcker det att de var gifta vid utgången av år 1989 och vid dödsfallet. Det finns inget krav på att äktenskapet ska ha varat hela tiden från utgången av år 1989 till dödsfallet.

Om en kvinna var gift i december 1989 och därefter har skilts från mannen men senare på nytt gift sig med honom och detta äktenskap har varat fram till dödsfallet kan förutsättningarna för rätt till änkepension vara uppfyllda (prop. 1999/2000:91 s. 299 och 300). Om makarna inte har barn måste det senaste äktenskapet ha ingåtts senast den dag mannen fyllde 60 år.

7.2.2 Änkor födda 1945 eller senare

En efterlevande kvinna född 1945 eller senare får i första hand omställningspension och garantipension till omställningspension om hon inte har uppnått riktåldern. Hon kan också under vissa förutsättningar och i viss mån få änkepension (77 kap. 11 § SFB och 83 kap. SFB).

Exempel

En änka född 1960 var gift med den avlidne i december 1989 och hela tiden fram till dödsfallet år 2020. Hon uppfyller villkoren för rätt till omställningspension och garantipension till omställningspension samt änkepension vid dödsfallet. Hon får omställningspension och garantipension till omställningspension samt änkepension beräknad på mannens år med pensionspoäng till och med år 1989. Omställningspension och garantipension betalas ut. Änkepension betalas ut till den del den överstiger omställningspensionen och garantipensionen. När omställningspensionen och garantipensionen upphör kan änkepensionen betalas ut i sin helhet.

Rätten till änkepension på grundval av pensionspoäng för änkor födda 1945 eller senare

83 kap. 5 § SFB

En änka som är född 1945 eller senare har rätt till änkepension enligt 2 § första stycket 1 om hon var gift med den avlidne vid utgången av 1989 och fortlöpande fram till dödsfallet. Vidare krävs att

1. äktenskapet vid utgången av 1989 hade varat minst fem år och ingåtts senast den dag då mannen fyllde 60 år eller mannen vid utgången av 1989 hade barn som också var barn till kvinnan, och
2. något av de villkor som anges i 1 var uppfyllt även vid dödsfallet.

För en kvinna som är född 1945 eller senare ska ha rätt till änkepension beräknad på den avlidnes intjänade pensionspoäng gäller

- att hon ska ha varit gift med den avlidne vid utgången av år 1989 och fortlöpande fram till dödsfallet samt
- att vid utgången av år 1989 antingen äktenskapet hade varat minst fem år och hade ingåtts senast den dag då mannen fyllde 60 år eller att det fanns gemensamt barn (barnvillkoret), barnets ålder saknar betydelse, och
- att något av villkoren i närmast föregående punkt också gäller vid dödsfallet.

Om kvinnan väntade barn vid dödsfallet anses barnvillkoret vara uppfyllt då och änkepensionen kan betalas ut från barnets födelsemånad (prop. 1960:75 s. 101 och prop. 1987/88:171). Detsamma gäller för om barnvillkoret är uppfyllt vid utgången av år 1989 och barnet senare har fötts.

Har makarna skilt sig efter 1989 men senare gift sig igen och äktenskapet varat fram till dödsfallet har änkan alltså inte rätt till änkepension (83 kap. 5 § SFB).

7.2.3 Rätten till änkepension i form av 90-procentstillägg

Syftet med 90-procentstillägget är att änkan ska få kompensation för det första prisbasbeloppets inkomster. Tillägget motsvarar den del av änkepensionen som före den 1 januari 2003 betalades ut som 30-dels folkpension. Detta tillägg betalas ut längst till och med månaden före den månad änkan uppnår riktåldern. Det betyder att denna del av änkepensionen inte kan beviljas om änkan har uppnått riktåldern vid dödsfallet.

Rätten till 90-procentstillägg

83 kap. 7 § SFB

En änka som är född 1945 eller senare har rätt till 90-procentstillägg om hon såväl vid utgången av 1989 som vid dödsfallet

1. har vårdnaden om och stadigvarande sammanbor med barn under 16 år, som vid makens död stadigvarande vistades i makarnas hem eller hos änkan, eller
2. har fyllt 36 år och varit gift med den avlidne i minst fem år.

Om villkoret enligt första stycket 1 inte längre är uppfyllt, upphör rätten till 90-procentstillägg enligt denna punkt. Vid bedömningen av rätten till 90-procentstillägg enligt första stycket 2 ska det i så fall anses som om mannen avlidit då rätten till 90-procentstillägg enligt första stycket 1 upphörde och som om äktenskapet varat till den tidpunkten.

En kvinna som är född 1945 eller senare och inte har uppnått riktåldern har rätt till 90-procentstillägget om hon förutom villkoren för rätt till änkepension enligt 83

kap. 3 och 5 §§ SFB uppfyllde något av de nedan angivna villkoren vid utgången av år 1989 och vid dödsfallet

- har vårdnaden om och stadigvarande sammanbor med barn under 16 år som vid dödsfallet stadigvarande vistades i makarnas hem (barnvillkoret) eller
- har fyllt 36 år och varit gift med den avlidne i minst fem år.

Samma villkor behöver inte vara uppfyllt vid båda tillfällena. Det kan vara så att kvinnan vid utgången av år 1989 bodde med barn under 16 år men inte gjorde det vid dödsfallet. Då uppfyller hon det andra villkoret. I och med det har hon rätt till änkepension.

Om änkan väntade barn vid makens död anses barnvillkoret vara uppfyllt. 90-procentstillägget kan betalas ut från och med barnets födelsemånad (prop. 1960:75 s. 101). Detsamma gäller för om barnvillkoret är uppfyllt vid utgången av år 1989 och barnet har fötts senare.

Om änkan har beviljats änkepension för att hon har vårdnaden om och bor stadigvarande med barn under 16 år, men det senare inte längre är fallet, ska rätten till änkepension i stället prövas utifrån det andra villkoret – att hon vid dödsfallet hade fyllt 36 år och varit gift med den avlidne i minst fem år. Det ska då anses som om mannen avlidit då rätten till änkepension enligt barnvillkoret upphörde (83 kap. 7 § SFB).

7.2.4 Förmånstiden för änkepension

Änkepension i form av 90-procentstillägg lämnas som längst till och med månaden före den månad då den efterlevande uppnår riktåldern (77 kap. 18 § SFB).

För efterlevande födda 1957 eller tidigare är gränsen 65 år.

För efterlevande födda 1958 eller 1959 gäller en åldersgräns på 66 år. För dem upphör rätten till 90-procentstillägget månaden innan 66-årsdagen.

Efterlevande födda 1960–1964 omfattas av riktåldern 67 år, vilket innebär att 90-procentstillägget kan lämnas till och med månaden före den månad då de fyller 67 år.

Änkepension lämnas från och med den månad då dödsfallet inträffat. Ersättning lämnas dock från och med månaden efter månaden för dödsfallet om den avlidne vid sin död fick allmän ålderspension, sjukersättning eller aktivitetsersättning (77 kap. 14 § SFB).

Om dödsfallet inträffar samma månad som änkan uppnår riktåldern eller senare, har hon endast rätt till änkepension i den del som grundar sig på den avlidne makens intjänade pensionspoäng. Det gäller också om dödsfallet inträffar månaden före den månad änkan uppnår åldersgränsen, men maken hade allmän pension eller sjukersättning. I en sådan situation kan änkepension betalas ut först från och med månaden efter dödsfallet. Första utbetalningsmånaden sammanfaller då med den månad änkan uppnår åldersgränsen.

Exempel

En man som har allmän pension avlider i november 2027. Maken är född 1960 och uppnår riktåldern i december 2027. Eftersom maken hade tagit ut sin pension ska änkepensionen betalas ut från och med månaden efter dödsfallet, det vill säga från och med december 2027.

Änkan kan endast få den del av änkepensionen som grundas på den avlidnes pensionspoäng. Hon har inte rätt till 90-procentstillägget enligt 11 § andra stycket SFBP eftersom hon uppnår riktåldern samma månad som änkepensionen börjar betalas ut.

Om dödsfallet inträffar före den månad änkan uppnår riktåldern och hon är beviljad 90-procentstillägg, dras tillägget in från och med den månad änkan uppnår riktåldern. Änkan får behålla 90-procentstillägget vid tidigt uttag av den egna ålderspensionen. Tillägget ska inte samordnas med ankans ålderspension. Änkan får således behålla 90-procentstillägget oförminskat tills månaden innan det att hon uppnår riktåldern (prop. 1999/2000:91 sid. 186). Änkepension beräknad på mannens intjänade pensionspoäng kan betalas ut även efter det att änkan uppnått riktåldern.

7.2.5 Efterlevandepension efter två avlidna

I vissa fall kan efterlevandepension till en kvinna betalas ut efter två avlidna samtidigt. Nedan ges ett exempel där denna situation har aktualiserats.

Exempel

En kvinna född 1958 har änkepension (beräknad på pensionspoäng och 90-procentstillägget) efter en man som avled 1985.

Hon fick barn med en ny man 1990. Då drogs hennes änkepension i form av folkpension in eftersom hon bodde tillsammans med den man hon fått barn med. Änkepensionen i form av ATP betalades ut även fortsättningsvis eftersom hon inte gifte sig med den nye mannen. Änkepensionen räknades om från och med januari 2003 till änkepension beräknad på pensionspoäng och 90-procentstillägg. Mannen hon har likställts vara gift med avled i januari 2015.

Änkan kan inte få garantipension till änkepension eftersom den nye maken avled efter 2003. Däremot kan hon få hon omställningspension och garantipension till omställningspensionen.

Hon har rätt till änkepension efter den förste mannen och omställningspension och garantipension till omställningspension efter den andre mannen.

När omställningspensionen och garantipensionen upphör betalas änkepensionen ut i sin helhet.

7.2.6 Änkepensionen upphör om änkan gifter sig

Änkepension får inte lämnas om änkan gifter sig (83 kap. 8 § SFB). Om änkan gifter sig dras änkepensionen in från och med månaden efter den som änkan gifter sig (77 kap. 17 § SFB). Detta gäller både rätten till änkepension på grundval av pensionspoäng och rätten till 90-procentstillägg.

Om det nya äktenskapet upphör innan det varat i fem år (skilsmässa eller dödsfall) ska änkepensionen betalas ut på nytt om övriga förutsättningar för rätt till änkepension fortfarande finns. Har det nya äktenskapet upphört genom en dom om äktenskapsskillnad finns rätten till änkepension från och med månaden efter den då domen vunnit laga kraft. Har det nya äktenskapet upphört genom dödsfall finns rätten från och med månaden efter dödsfallet (7 kap. 21 § SFBP).

Om en änka har fått tilläggspension i form av änkepension före den 1 januari 1990 och den har dragits in före denna tidpunkt för att hon har gift sig, kan änkepensionen betalas ut på nytt även om det nya äktenskapet upplöses efter att ha bestått i fem år eller mer. En förutsättning är dock att det senaste äktenskapet har ingåtts efter det att mannen har fyllt 60 år (7 kap. 22 § SFBP).

7.3 Beräkning av änkepension

Beräkningen av änkepension skiljer sig åt för änkor födda 1944 eller tidigare och änkor födda 1945 eller senare.

- För änkor födda 1944 eller tidigare gäller det äldre pensionssystemet där man använder ATP-åren (30-delar). Poängår får tillgodoräknas till och med året före dödsfallsåret.
- För änkor födda 1945 eller senare ska änkepensionen också beräknas på ATP-år (30-delar). Beräkningen följer de beräknings- och samordningsregler som infördes 2003 och samordningsprincipen är annorlunda utformad. Poängår får tillgodoräknas till och med 1989.

Mannens tilläggspension i form av allmän pension beräknas som 60 procent av produkten av prisbasbeloppet och medeltalet av de pensionspoäng som tjänats in.

Om pensionspoäng tjänats in för mer än 15 år används medeltalet av de 15 högsta medelpoängen.

Detta innebär bland annat följande:

- Mannens tilläggspension beräknas med prisbasbeloppet för det år han fyllde 65 år, eller med prisbasbeloppet för år 2001 om han var född 1935 eller tidigare. Därefter följsamhetsindexeras (med inkomstindex eller balansindex) pensionen till ingången av dödsfallsåret. Änkepensionen är 40 procent eller om det finns barn som har rätt till barnpension 35 procent av denna allmänna pension i form av tilläggspension (84 kap. 5 § SFB).
- Medelpoängen beräknas på de 15 år med högst poäng. Om det finns färre än 15 år är medelpoängen medeltalet av de poängår som finns (84 kap. 5 § SFB).
- För full tilläggspension krävs 30 år med pensionspoäng. Om den avlidne var född 1923 eller tidigare krävs färre än 30 år (84 kap. 5 § SFB).

Änkepensionen beräknad på den avlidnes intjänade pensionspoäng uttryckt som formel:

$$\ddot{A}P_{p1} = \frac{40}{100} \times \frac{60}{100} \times PBB \times mp \times \frac{\text{antal år med pensionspoäng}}{\text{antal år för oavkortad tilläggspension}}$$

$$90 - \text{procentstillägget} = \frac{90}{100} \times PBB \times \frac{30-/40\text{-delar}}{30-/40\text{-delar}}$$

Reglerna för hur makens tilläggspension beräknas har dock inte ändrats.

Om den avlidne mannen uppbar allmän pension vid dödsfallet är änkepensionen 40 procent av den avlidnes allmänna pension i form av tilläggspension. Om det finns barn som har rätt till barnpension är änkepensionen 35 procent av den avlidnes tilläggspension (63 kap. 6 § första stycket 1 och andra stycket, 63 kap. 8, 11, 24, 25 och 27–29 §§ SFB samt 6 kap. 12–18 §§ SFBP).

Folkpensionstillägget i tilläggspensionen ingår inte i beräkningsunderlaget för änkepension. Inkomstpension, premiepension och garantitillägg beaktas inte heller vid beräkningen av änkepension (84 kap. 5 § SFB).

Tidigt eller sent uttag av den allmänna pensionen påverkar inte beräkningen av änkepension (84 kap. 5 § SFB).

Om mannen hade fyllt 65 år är hans tilläggspension beräknad med prisbasbeloppet för det år han fyllde 65 år, eller med prisbasbeloppet för år 2001 om mannen var född 1935 eller tidigare. Därefter är pensionen följsamhetsindexerad med inkomstindex eller balansindex enligt 62 kap. 43 § SFB till ingången av dödsfallsåret. Om mannen var född mellan 1938 och 1953 betalas hans allmänna

pension i form av tilläggspension enligt SFB ut i visst antal 20-delar. Vid fastställande av änkepension beräknas mannens allmänna pension som om tilläggspensionen var 20/20-delar (84 kap. 5 § SFB).

7.3.1 Pensionspoäng för rätt till tilläggspension

För rätt till tilläggspension krävs det minst tre år med pensionspoäng (inklusive antagandepoäng) (84 kap. 4 § SFB med hänvisning till 13 kap. 2 § AFL i dess lydelse före år 2003). Vårdår får inte räknas med för att klara treårskravet.

Om den avlidne omfattas av EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet men endast har ett eller två år med pensionspoäng i Sverige ska dessa år läggas samman med försäkringstid i annat EES-land i Schweiz. På så sätt kan man få ihop tre år och den efterlevande få rätt till änkepension.

7.3.2 Beräkning för änkor födda 1944 eller tidigare

Beräkning av änkepension för änkor som är födda 1944 eller tidigare

84 kap. 2 § SFB

Änkepension till en änka som är född 1944 eller tidigare ska för år räknat motsvara 40 procent eller, om det efter den avlidne finns barn som har rätt till barnpension efter honom enligt 78 kap., 35 procent av

1. hel förtidspension enligt 4 § för den avlidne, eller
2. inkomstgrundad ålderspension enligt 5 § för den avlidne.

Änkepension till en kvinna som är född 1944 eller tidigare är enligt 84 kap. 2–4 §§ SFB

40 procent, eller om det finns barn som har rätt till barnpension, 35 procent

- av hel förtidspension beräknad enligt AFL i dess lydelse före år 2003 som den avlidne skulle ha haft rätt till om dessa bestämmelser fortfarande gällt och om rätt till sådan pension i sådant fall hade funnits vid dödsfallet, eller
- av inkomstgrundad allmän pension beräknad på visst sätt om den avlidne fick sådan pension eller var berättigad till sådan pension (84 kap. 2–4 §§ SFB och prop. 1999/2000:91 s. 301).

Även om maken var yngre än 65 år vid dödsfallet ska änkepensionen beräknas på makens inkomstgrundade allmänna pension om han fick allmän pension vid dödsfallet.

Om maken gjort tidigt eller sent uttag av sin allmänna pension påverkar det dock inte änkepensionen (84 kap. 5 § SFB och 7 kap. 24 § SFBP).

Om maken avled efter 65-årsåret beräknas hans allmänna pension enligt 84 kap. 5 § SFB på prisbasbeloppet för det år han fyllde 65 år. Om maken var född 1935 eller tidigare används prisbasbeloppet för år 2001 vid beräkningen.

Om maken var 65 år eller yngre vid dödsfallet (avled 65-årsåret eller tidigare) beräknas änkepensionen på prisbasbeloppet för dödsfallsåret (84 kap. 5 § SFB).

Om maken avled före det år han skulle ha fyllt 65 och inte hade tagit ut allmän pension, beräknas änkepensionen utifrån den förtidspension han skulle ha fått enligt AFL:s lydelse före 2003 (84 kap. 2 och 3 §§ SFB). Om maken hade förtidspension eller sjukersättning, görs en ny beräkning av förtidspensionen vid dödsfallet (84 kap. 4 § SFB).

Vid beräkning av förtidspensionen tas hänsyn till eventuella pensionspoäng från förvärvsarbete. Före 1999 användes den s.k. jämförelsepoängen om den var högre än antagandepoängen. Från och med år 1999 gäller att de som har haft förtidspension beräknad med antagandepoäng ska tillgodoräknas pensionspoäng med en tolfedel av antagandepoängen för varje månad hen haft pensionen (61 kap. 20 § SFB).

Förtidspension beräknas enligt AFL:s lydelse före 2003, vilket innebär att om den avlidne hade pensionspoäng för minst två av de fyra senaste åren så antas han få pensionspoäng fram till 64 års ålder. SGI-regeln i 13 kap. 2 § tredje meningen gäller inte vid dödsfall efter 2003 (84 kap. 4 § SFB).

Antagandepoäng ska enligt AFL beräknas enligt det fördelaktigaste av två alternativ:

- Medeltalet av de två högsta pensionspoängen under de fyra åren närmast före dödsfallet.
- Medeltalet av pensionspoängen från 16 års ålder fram till dödsfallet, med undantag för de lägsta poängåren upp till hälften av totalantalet år (84 kap. 4 § SFB).

Exempel

En man avlider år 2011. Han var född 1955 och änkan är född 1944. Rätt till änkepension finns. Maken har tillgodoräknats pensionspoäng enligt följande:

Pensionspoäng finns för två av de fyra åren närmast före dödsfallet (6,30 och 6,20). Beräkning av antagandepoäng kan göras.

Enligt det första alternativet ovan blir antagandepoängen:

$$\frac{6,30 + 6,20}{2} = 6,25$$

Enligt det andra alternativet ovan blir antagandepoängen:

$$\frac{(5 \times 5,50) + (6 \times 5,95) + (5 \times 6,00) + 5,90 + (2 \times 6,20) + 6,30}{20} = 5,89$$

Det första alternativet är det fördelaktigaste. Antagandepoängen blir därför 6,25. Vid uträkningen av mannens förtidspension kommer denna poäng att användas för varje år från och med år 2011 (dödsfallsåret) till och med år 2019 (det år den avlidne skulle ha fyllt 64 år), det vill säga för nio år.

Läs om proportionering av antagandepoäng enligt artikel 9 i den nordiska konventionen i vägledning 2010:7 *Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EU-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt enligt konventioner om social trygghet*.

Exempel

En kvinna får änkepension efter sin make. Maken hade pensionspoäng för 25 år. Han har dessutom tillgodoräknats 5 vårdår. Pensionspoängen för de 25 åren är i snitt 4,00. Vårdåren ger 0 poäng, men räknas som år med pensionspoäng i nämnaren. Änkepensionen är 40 procent av makens tilläggspension. Prisbasbeloppet är 50 000 kr. Medelpoängen blir:

$$\frac{25 \times 4,00 + 5 \times 0}{30} = 3,33$$

Änkepensionen blir: $0,6 \times 3,33 \times 50\,000 \times 30/30 \times 40\% = 39\,960$ kronor

7.3.3 Beräkning för änkor födda 1945 eller senare

Beräkning av änkepension för änkor som är födda 1945 eller senare

84 kap. 6 § SFB

Änkepension till en änka som är född 1945 eller senare lämnas med ett belopp som motsvarar det som skulle ha lämnats till kvinnan om mannen hade avlidit vid utgången av 1989. Änkepensionen ska för år räknat motsvara

1. 40 procent eller, om det efter den avlidne finns barn som har rätt till barnpension efter honom enligt 78 kap. SFB, 35 procent av

a) hel förtidspension enligt 7 § för den avlidne, eller

b) tilläggspension i form av ålderspension enligt 7 § för den avlidne, och

2. för tid före den månad då änkan uppnår riktåldern för pension, 90 procent av det prisbasbelopp som gällde för dödsfallsåret (90-procentstillägg).

Änkepension till kvinnor födda 1945 eller senare beräknas på makens år med pensionspoäng till och med år 1989 (84 kap. 6 § SFB). Endast år med faktiskt intjänade pensionspoäng tillgodoräknade före år 1990 ska enligt 84 kap. 6 och 7 §§ SFB användas vid beräkningen.

Om änkepension börjar betalas ut senare än från och med dödsfallsåret ska de framräknade beloppen för änkepension följsamhetsindexeras från och med årsskiftet efter dödsfallsåret till ingången av det år från och med när änkepensionen börjar betalas ut. Detta kan inträffa till exempel om dödsfallet inträffar i december ett år och den avlidne har allmän pension och änkepension därför ska betalas ut tidigast från och med januari nästa år (85 kap. 2 § SFB). Följsamhetsindexeringen görs med inkomstindex eller med balansindex om ett sådant har fastställts.

I de fall då mannen hade förtidspension vid utgången av år 1989 tas hänsyn till mannens år med antagandepoäng till och med år 1989 men inte för åren därefter (prop. 1987/88:171 s. 227).

Har den avlidne vid sidan av förtidspension haft inkomst av förvärvsarbete och tjänat in pensionspoäng ska hänsyn tas till dessa poäng till och med år 1989 vid beräkningen av änkepension. Hänsyn tas till den så kallade jämförelsepoängen när denna är högre än antagandepoängen (prop. 1978/79:75 s. 72).

Exempel

En man född i april 1943 avlider i oktober år 2011. Han hade helt uttag av allmän pension sedan april 2004. Änkan är född 1948 och har rätt till änkepension.

Tilläggs pensionen till den allmänna pensionen är beräknad med medelpoäng 5,97 och 30 intjänade år samt 11/20-delar. På grund av tidigt uttag betalades den ut med 76 procent.

Änkepensionen ska beräknas på åren med pensionspoäng till och med 1989. Medelpoängen blir då 4,82 och antal intjänade år 23. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor.

Änkepensionen blir:

$$\frac{40 \times 60 \times 50\,000 \times 4,82 \times 23}{100 \times 100 \times 30} = 44\,344 \text{ kronor per år.}$$

Exempel

En man född 1967 avlider år 2011. Änkan är född 1966. Rätt finns till änkepension och barnpension. Änkepensionen ska beräknas på åren med pensionspoäng till och med år 1989. Medelpoängen blir då 1,37 och antal tillgodoräknade år är 3. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor.

Änkepensionen blir:

$$\frac{35 \times 60 \times 50\,000 \times 1,37 \times 3}{100 \times 100 \times 30} = 1\,439 \text{ kronor per år}$$

Hade den avlidne maken för något av åren till och med 1989 inte tillgodoräknats pensionspoäng på grund av att avgifterna inte betalats i föreskriven ordning ska talet 30 ökas med 1 för varje sådant år (omdebitering). Detsamma gäller om maken var född 1923 eller tidigare och undantagande enligt 11 kap. 7 § AFL i dess lydelse före den 1 januari 1982 gällt för något eller några år.

7.3.4 Beräkning av 90-procentstillägget

90-procentstillägget beräknas i förhållande till hur många år med faktiska pensionspoäng den avlidne mannen hade tillgodoräknats till och med år 1989 (84 kap. 6 och 9–11 §§ SFB).

I de fall då maken hade förtidspension vid utgången av år 1989 tas hänsyn till antagandepoäng till och med år 1989 men inte för åren därefter (prop. 1987/88:171 s. 227).

Har änkan fyllt 36 år men inte 50 vid dödsfallet och sammanbor hon inte med barn under 16 år som hon har vårdnaden om ska 90-procentstillägget reduceras. Det ska reduceras med en 15-del för varje år som änkan är yngre än 50 år vid dödsfallet (84 kap. 8 § SFB).

Om änkan först beviljas 90-procentstillägget med 15/15-delar därför att hon stadigvarande bor tillsammans med barn under 16 år som hon har vårdnaden om ska en omräkning göras när barnet fyller 16 år eller tidigare om änkan inte längre har vårdnaden om barnet eller inte längre bor stadigvarande med barnet. Beräkningen görs i förhållande till ankans ålder vid denna tidpunkt. Om änkan senare åter får vårdnaden om och stadigvarande bor tillsammans med barnet under 16 år kan änkepensionen beräknas utifrån det om villkoren för rätt till änkepension fortfarande är uppfyllda (84 kap. 8 § SFB).

En 15-delsberäkning blir vid dödsfall år 2011 eller senare endast aktuell att tillämpa på änkor födda 1962 eller senare. Kvinnor födda dessförinnan har fyllt 50 år vid dödsfall år 2011 eller senare.

Exempel

En avliden man tillgodoräknas 13 år med pensionspoäng till och med 1989. Änkan är född 1965. Hon sammanbor med barn under 16 år. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor. 90-procentstillägget blir:

$$\frac{90 \times 50\,000 \times 13}{100 \times 30} = 19\,500 \text{ kronor per år}$$

Exempel

En man avlider den 20 mars år 2011. Makarna gifte sig 1984. Änkan har fyllt 42 år vid dödsfallet. Hon har rätt till 90-procentstillägget. Den avlidne mannen hade tjänat in 20 år med pensionspoäng till och med år 1989. Änkan har inga barn under 16 år. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor. 90-procentstillägget blir:

$$\frac{90 \times 50\,000 \times 7 \times 20}{100 \times 15 \times 30} = 14\,000 \text{ kronor per år}$$

7.3.5 Om den avlidne hade fyllt 65 år och inte uppbar allmän pension

Om maken avlider det år han fyller 65 år eller senare och inte uppbar allmän pension vid dödsfallet men hade rätt till tilläggspension, ska änkepensionen beräknas på den tilläggspension enligt 63 kap. 6 § första stycket 1 och andra stycket, 63 kap. 8, 11, 24, 25 och 27–29 §§ SFB samt 6 kap. 12–18 §§ SFBP som

maken skulle ha fått om han tagit ut pensionen vid 65 års ålder. Den ska beräknas på samma sätt som om den avlidne hade fyllt 65 år och hade allmän pension (84 kap. 5 § SFB).

Det grundläggande kravet för rätt till tilläggspension i form av allmän pension är att personen kan tillgodoräknas minst tre år med pensionspoäng. Vårdår får inte räknas med för att klara treårskravet (84 kap. 5 § SFB).

Om mannen var född mellan 1938 och 1953 skulle hans allmänna pension i form av tilläggspension enligt LIP ha beräknats i visst antal 20-delar. Vid beräkning av änkepension beräknas emellertid mannens allmänna pension som om tilläggspensionen var 20/20-delar. Inkomstpension, premiepension, garantitillägg till tilläggspensionen och inkomstpensionstillägg beaktas inte vid beräkningen av änkepensionen (84 kap. 5 § SFB).

Tilläggspension i form av folkpensionstillägg ingår inte heller i beräkningsunderlaget för änkepensionen (84 kap. 5 § SFB).

Det påverkar inte beräkningen av änkepensionen om maken gjort tidigt eller sent uttag av sin allmänna pension (84 kap. 5 § SFB).

Har den avlidne vid sidan av förtidspension haft inkomst av förvärvsarbete och tjänat in pensionspoäng ska Pensionsmyndigheten ta hänsyn till dessa poäng vid beräkningen av änkepensionen. Hänsyn tas till den så kallade jämförelsepoängen (före år 1999) när denna är högre än antagandepoängen (prop. 1978/79:75 s. 72).

Från och med år 1999 gäller att de som har haft förtidspension beräknad med antagandepoäng ska tillgodoräknas pensionspoäng med en tolfedel av antagandepoängen för varje månad hen haft pensionen. Förtidspensionären blev med dessa regler inte längre garanterad en pensionspoäng motsvarande antagandepoängen. Vid beräkningen används för dessa år den pensionspoäng som fastställts, även om den är lägre än antagandepoängen. För de personer som är födda 1937 eller tidigare tillämpas dessa regler bara om förtidspensionen inte betalades ut i december 1998 (84 kap. 5 § SFB).

Exempel

En man född 1944 avlider år 2011. Han hade inte tagit ut sin allmänna pension. Änkepension ska betalas ut till hans maka. Änkepensionen beräknas enligt följande.

Medelpoängen blir 6,01. Han hade tjänat in 30 år med pensionspoäng. Prisbasbeloppet för år 2009, som är det år mannen fyllde 65 år, är 42 800 kronor. Mannens allmänna pension som är underlag för änkepensionen blir:

$$\frac{60 \times 42\,800 \times 6,01 \times 30}{100 \times 30} = 154\,337 \text{ kronor}$$

Detta belopp följsamhetsindexeras till och med ingången av dödsfallsåret. Inkomstindex för år 2009 är 139,26, för år 2010 139,74 och för år 2011 142,34. Inget balansindex finns dessa år.

$$154\,337 \times \frac{139,74}{1,016 \times 139,26} = 152\,430 \text{ kronor}$$

$$152\,430 \times \frac{142,34}{1,016 \times 139,74} = 152\,821 \text{ kronor}$$

Änkepensionen blir: $40 \% \times 152\,821 = 61\,128$ kronor per år.

Om den avlidne var svensk medborgare och född något av åren 1896–1914 ska talet 30 bytas ut mot talet 20. Om den avlidne var född 1915–1923 ska talet 20 ökas med ett för varje helt år som gått från och med 1915 till utgången av den avlidnes födelseår (84 kap. 5 § SFB). Dessa regler gäller också personer som omfattas av EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet.

Även för medborgare som inte omfattas av EU:s lagstiftning och som är födda före år 1924 finns regler där talet 30 ska bytas ut mot talet 20 eller något av talen 21–29 (84 kap. 5 § SFB).

7.3.6 Omdebitering

Hade den avlidne mannen för något år före år 1998 inte tillgodoräknats pensionspoäng på grund av att avgifterna inte betalats i föreskriven ordning (*omdebitering*) ska talet 30 ökas med 1 för varje sådant år. Detsamma gäller om den avlidne var född 1923 eller tidigare och *undantagande* enligt 11 kap. 7 § AFL i dess lydelse före den 1 januari 1982 gällt för något eller några år (84 kap. 5 § SFB).

Den som inte betalat avgift för inkomst av annat förvärvsarbete än anställning kan få en lägre pension än hen annars skulle ha fått eller inte få någon tilläggspension alls. Ökning görs för de år då summan av pensionspoäng av anställning och av annat förvärvsarbete än anställning är 0,00. Ökning ska göras med talet 1 för varje sådant år. Antalet poängår för oreducerad pension får ökas till högst 50 (84 kap. 4 § SFB).

Exempel

Änkepension beräknas efter en avliden person som hade blivit omdebiterad för åren 1990–1993, sammanlagt 4 år. Medelpoängen beräknas till 6,10. Det finns 30 år med pensionspoäng. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor.

$$\frac{40}{100} \times \frac{60}{100} \times 50\,000 \times 6,10 \times \frac{30}{34} = 64\,588 \text{ kronor.}$$

7.3.7 Om maken var född 1954 eller senare

Om den avlidne mannen var född 1954 eller senare ska hans förtidspension beräknas som om han hade hel förtidspension vid ingången av år 2003. Då ska 13 kap. 2 § första stycket första och andra meningarna och andra stycket samt 3 § AFL i dess lydelse före år 2003 tillämpas (84 kap. 4 § SFB).

Pensionsfallet ska anses ha inträffat år 2003. Om pensionspoäng finns för två av de fyra åren närmast före pensionsfallet ska antagandepoäng beräknas.

Antagandepoäng beräknas på så sätt som beskrivits ovan för åren från och med år 2003 till och med det år den avlidne skulle ha fyllt 64 år (84 kap. 4 § SFB). I övrigt görs beräkningen av den avlidnes förtidspension på samma sätt som beskrivits ovan.

Detta kan endast inträffa om änkan är född 1944 eller tidigare. Är änkan född 1945 eller senare beräknas änkepensionen på mannens år med pensionspoäng till och med år 1989.

Skälet till denna bestämmelse är att personer födda 1954 eller senare inte får pensionspoäng registrerade för sig efter år 2002 eftersom de inte får någon tilläggspension. Deras allmänna pension är helt beräknad enligt reformerade ålderspensionsbestämmelser.

7.4 Änkepension vid dödsfall före 2003

En änka som vid utgången av år 2002 har rätt till folkpension eller tilläggspension i form av änkepension enligt övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i AFL i dess lydelse före år 2003 har rätt till änkepension och garantipension enligt vad som sägs i 7 kap. 21–24 §§ och 26–46 §§ SFBP. Detta gäller också om rätt till sådan pension uppkommer först efter december 2002 men dödsfallet har inträffat före år 2003 (7 kap. 20 § SFBP).

Beviljas änkepension retroaktivt för tid före januari 2011 ska bedömningen av rätten till och beräkningen för tiden till och med december 2002 göras enligt AFL i dess lydelse före år 2003 (1 kap. 3 § SFBP).

För tid från och med januari 2003 till och med december 2010 gäller vad som sägs i infEPL och EPL (1 kap. 3 § SFBP). En omräkning får göras från den 1 januari 2003.

För tid från och med januari 2011 görs bedömningen av rätten till och beräkningen enligt SFB och SFBP.

7.4.1 Rätten till änkepension vid dödsfall före 2003

För rätt till änkepension krävs det att den avlidne kan tillgodoräknas minst tre år med pensionspoäng (inklusive antagandepoäng) (7 kap. 20 § SFBP).

Om den avlidne omfattades av EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet men endast har ett eller två år med pensionspoäng i Sverige ska man lägga samman år med pensionspoäng i Sverige med försäkringstid i annat EES-land eller Schweiz. På så sätt kan man få ihop tre år och den efterlevande få rätt till änkepension.

Detsamma kan gälla i förhållande till ett annat land som Sverige har konvention med. Läs mer i vägledning 2010:7 *Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EU-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt enligt konventioner om social trygghet*.

7.4.2 Änkor födda 1944 eller tidigare – dödsfall 1990–2002

För en änka som är född 1944 eller tidigare gäller, om dödsfallet har inträffat 1990–2002, för rätt till änkepension enligt 7 kap. 20 § SFBP att hon måste ha varit gift med den avlidne vid utgången av år 1989 och vid dödsfallet

och

- att makarna ska ha varit gifta i minst fem år vid dödsfallet och gift sig senast den dag mannen fyllde 60 år
- eller
- att mannen efterlämnar barn som också är barn till kvinnan, barnets ålder saknar betydelse.

Finns inte gemensamma barn men väntade änkan barn vid mannens död anses villkoret för rätt till änkepension uppfyllt från och med barnets födelsemånad (prop. 1960:75 s. 101).

För kvinnor födda 1944 eller tidigare räcker det att de var gifta vid utgången av år 1989 och vid dödsfallet. Det finns inget krav på att äktenskapet ska ha varat hela tiden från utgången av år 1989 till dödsfallet. Om en kvinna var gift i december 1989 och därefter har skilts från mannen men senare på nytt gift sig med honom och detta äktenskap har varat fram till dödsfallet kan förutsättningarna för rätt till änkepension vara uppfyllda (prop. 1999/2000:91 s. 299 och 300).

Bestämmelserna för rätt till änkepension enligt SFBP överensstämmer med bestämmelserna om änkepension i form av tilläggspension (ATP) i AFL i dess lydelse före år 2003.

7.4.3 Änkor födda 1945 eller senare – dödsfall 1990–2002

För en änka som är född 1945 eller senare gäller, om dödsfallet har inträffat 1990–2002, för rätt till änkepension enligt 7 kap. 20 § SFBP:

- att den avlidne kan tillgodoräknas minst tre år med pensionspoäng till och med år 1989 och
- att hon ska ha varit gift med den avlidne vid utgången av år 1989 och fortlöpande fram till dödsfallet samt dessutom
- att vid utgången av år 1989 äktenskapet hade varat minst fem år och ingåtts senast den dag då mannen fyllde 60 år eller mannen hade barn som också är barn till kvinnan, barnets ålder saknar betydelse, och
- att något av villkoren i ovanstående punkt också gäller vid dödsfallet.

Om kvinnan väntade barn vid dödsfallet anses barnvillkoret vara uppfyllt då och änkepensionen kan betalas ut från barnets födelsemånad (prop. 1960:75 s. 101). Detsamma gäller för om barnvillkoret är uppfyllt vid utgången av år 1989 och barnet senare har fötts.

Om makarna har skilt sig efter år 1989 men senare på nytt gift sig och äktenskapet varat fram till dödsfallet har änkan inte rätt till änkepension.

Dessa bestämmelser överensstämmer med motsvarande bestämmelser i AFL i dess lydelse före år 2003 och med motsvarande bestämmelser i EPL och infEPL för tiden 2003–2010.

Om den avlidne omfattades av EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet men endast har ett eller två år med pensionspoäng i Sverige till och med år 1989 ska man lägga samman år med pensionspoäng i Sverige med försäkringsperioder till och med år 1989 i annat EES-land eller i Schweiz. På så sätt kan man få ihop tre år och den efterlevande få rätt till änkepension.

7.4.4 Beräkning av änkepension vid dödsfall före 2003

Änkepension som grundar sig på dödsfall före år 2003 ska beräknas utifrån den avlidnes förtidspension eller ålderspension (10–13 §§ infEPL). Dessa bestämmelser om hur änkepension ska beräknas överensstämmer med bestämmelserna om beräkning av barnpension enligt 7 kap. 2 § 1 SFBP. Änkepensionen utgår från 40 eller 35 procent men i övrigt är det samma underlag som används om den avlidne

- hade förtidspension vid dödsfallet
- inte hade förtidspension och inte hade fyllt 65 år
- hade fyllt 65 år och hade allmän pension vid dödsfallet
- hade fyllt 65 år men hade inte allmän pension.

Bestämmelserna om beräkning av änkepension för tid från och med den 1 januari 2011 enligt SFBP överensstämmer med bestämmelserna om beräkning av tilläggspension i form av änkepension enligt AFL i dess lydelse före år 2003 och med bestämmelserna i infEPL och EPL för tiden 2003–2010.

7.4.5 Rätten till 90-procentstillägg vid dödsfall före 2003

Syftet med 90-procentstillägget är att änkan ska få kompensation för det första prisbasbeloppets inkomster. Tillägget ersätter den del av änkepensionen som före den 1 januari 2003 betalades ut som folkpension och kan betalas ut längst till och med månaden före den månad änkan uppnår riktåldern.

En kvinna som är född 1945 eller senare och som inte har uppnått riktåldern har rätt till 90-procentstillägget om hon, förutom villkoren för rätt till änkepension uppfyllde något av de nedan angivna villkoren såväl vid utgången av år 1989 som vid dödsfallet dvs. hon

- hade vårdnaden om och bodde stadigvarande tillsammans med barn under 16 år som stadigvarande vistades i makarnas hem eller hos änkan (barnvillkoret) eller
- hade fyllt 36 år och varit gift med den avlidne i minst fem år (7 kap. 27 § SFBP).

Om kvinnan väntade barn vid dödsfallet anses barnvillkoret var uppfyllt då och änkepensionen kan betalas ut från barnets födelsemånad (prop. 1960:75 s. 101). Detsamma gäller för om barnvillkoret är uppfyllt vid utgången av år 1989 och barnet senare har fötts.

Om änkan inte längre sammanbor med och har vårdnaden om barn under 16 år får rätten till 90-procentstillägget prövas enligt villkoret som innebär att änkan måste ha fyllt 36 år och varit gift med den avlidne minst fem år vid dödsfallet. Det ska då anses som om mannen avlidit då rätten till änkepension enligt barnvillkoret upphörde. Om änkan senare åter får vårdnaden om och bor stadigvarande tillsammans med barnet under 16 år kan änkepensionen beräknas utifrån det om villkoren för rätt till änkepension fortfarande är uppfyllda (7 kap. 27 § SFBP).

För rätt till änkepension krävs att den avlidne kan tillgodoräknas minst tre år med pensionspoäng till och med år 1989 (7 kap. 42 § SFBP).

Vid bedömningen av om tre år med pensionspoäng finns, när det gäller 90-procentstillägget, ska år före 1974 om den avlidne var utländsk medborgare då och sjömansskatt hade betalats för dessa år, likställas med år med pensionspoäng (år från 1960) (7 kap. 42 § SFBP).

Dessa regler överensstämmer med reglerna för tilläggspension och folkpension i form av änkepension enligt AFL i dess lydelse före år 2003.

Kvinnor födda 1944 eller tidigare har fyllt 65 år. 90-procentstillägget betalades ut längst till och med månaden innan änkan fyllde 65 år. Om en änka född 1944 eller tidigare beviljas änkepension retroaktivt för tid före den månad hon fyller 65 år gäller vad som säg infEPL.

7.4.6 Beräkning av 90-procentstillägg vid dödsfall före 2003

För änkor födda 1945 eller senare gäller att 90-procentstillägget beräknas i förhållande till hur många år med pensionspoäng den avlidne mannen hade tillgodoräknats till och med år 1989 (7 kap. 26 § SFBP).

Endast år med faktiskt intjänade pensionspoäng tillgodoräknade före år 1990 ska användas vid beräkningen (7 kap. 26 § SFBP).

I de fall då maken hade förtidspension vid utgången av år 1989 tas hänsyn till antagandepoäng till och med år 1989 men inte för åren därefter (prop. 1987/88:171 s. 227).

Om maken inte kan tillgodoräknas pensionspoäng för minst 30 år till och med år 1989 ska det vid beräkningen av 90-procentstillägget tas hänsyn endast till så stor del av beloppet som motsvarar förhållandet mellan det antal år som tillgodoräknats honom och talet 30 (7 kap. 26 § SFBP).

Om maken var svensk medborgare och född något av åren 1896–1914 ska talet 30 bytas ut mot talet 20. Om han var född 1915–1923 ska talet 20 ökas med ett för varje helt år som gått från och med 1915 till utgången av makens födelseår (7 kap. 26 § SFBP). Dessa regler gäller också enligt EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet.

Även för medborgare som inte omfattas av EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet och som är födda före år 1924 finns regler där talet 30 ska bytas ut mot talet 20 eller något av talen 21–29, se vägledning 2010:3 *Ålderspension till personer födda 1937 eller tidigare* och 7 kap. 26 § SFBP.

Har änkan fyllt 36 år men inte 50 år vid dödsfallet och sammanbor hon inte med barn under 16 år som hon har vårdnaden om ska 90-procentstillägget reduceras. Det ska reduceras med en 15-del för varje år som antalet år som änkan har fyllt vid dödsfallet understiger 50 (7 kap. 27 § SFBP).

Om änkan först beviljas 90-procentstillägget med 15 15-delar därför att hon stadigvarande bor tillsammans med barn under 16 år som hon har vårdnaden om ska en omräkning göras när barnet fyller 16 år eller tidigare om änkan inte längre

sammanbor med och har vårdnaden om barnet. Beräkningen görs i förhållande till änkans ålder vid denna tidpunkt.

Exempel

En avliden man kan tillgodoräknas 30 år med pensionspoäng till och med år 1989. Änkan är född 1946. Hon sammanbor med barn under 16 år.

Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor. 90-procentstillägget blir:

$$\frac{90 \times 50\,000 \times 30}{100 \times 30} = 45\,000 \text{ kronor}$$

Exempel

En avliden man kan tillgodoräknas 13 år med pensionspoäng till och med 1989. Änkan är född 1965. Hon sammanbor med barn under 16 år.

Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor. 90-procentstillägget blir:

$$\frac{90 \times 50\,000 \times 13}{100 \times 30} = 19\,500 \text{ kronor per år}$$

Exempel

En man avlider den 20 december år 2002. Änkan är född den 15 april 1960. Makarna gifte sig 1984. Hon har rätt till 90-procentstillägg. Änkan har fyllt 42 år vid dödsfallet. Den avlidne mannen hade tjänat in 20 år med pensionspoäng till och med år 1989. Det finns inga barn. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor. 90-procentstillägget blir:

$$\frac{90 \times 50\,000 \times 7 \times 20}{100 \times 15 \times 30} = 14\,000 \text{ kronor per år}$$

Beräkningen av 90-procentstillägget till kvinnor födda 1945 eller senare överensstämmer i princip med beräkningen av änkepension i form av folkpension enligt AFL i dess lydelse före år 2003.

7.4.7 Omräkning av änkepension – dödsfall 1 juli 1960–1989

Änkor som har änkepension på grund av att dödsfallet har inträffat under tiden 1 juli 1960–1989 har till och med december 2002 beviljats änkepension med stöd av AFL i dess lydelse före år 1990. Sedan januari 1990 har denna änkepension betalats ut med stöd av punkten 2 övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i AFL.

Vid bedömningen och beräkningen av änkepension på grund av dödsfall före år 1990 finns dock inte någon koppling till år 1989 (t.ex. gift/likställd med gift 1989).

Det finns heller inga särskilda bestämmelser för kvinnor födda 1945 eller senare (7 kap. SFBP).

Om en änka har beviljats tilläggspension i form av änkepension före den 1 januari 1990 och har denna dragits in före den 1 januari 1990 för att hon har gift sig gäller att änkepensionen ska börja betalas ut på nytt. Detta gäller även om det nya äktenskapet har varat fem år eller mer. En förutsättning är dock att det nya äktenskapet ingicks efter den dag då mannen fyllde 60 år (7 kap. 22 § SFBP).

För utförligare beskrivning av hur omräkningen från och med januari 2003 görs, se tidigare versioner av denna vägledning.

7.5 Garantipension till änkepension

En änka född 1945 eller senare kan endast få garantipension till sin änkepension om dödsfallet har inträffat före 2003.

En änka född 1944 eller tidigare kunde ha rätt till garantipension till änkepension fram till det att änkan fyllde 65 år.

Från och med januari 2023 kan garantipension till änkepension betalas ut som längst till och med månaden före den månad då änkan fyller 66 år. Denna 66-årsgräns gäller för änkor födda 1958 eller 1959.

Från och med 2026 ersätts de fasta åldersgränserna av riktåldern. För personer födda 1960–1964 har riktåldern fastställts till 67 år, vilket innebär att garantipension till änkepension för dessa personer kan betalas ut till och med månaden före 67-årsdagen.

Beräkningen av garantipension till kvinnor födda 1945 eller senare ska grunda sig på den änkepension som den änkan har rätt till. Har en änka som har rätt till garantipension till änkepension rätt till omställningspension men inte till änkepension till exempel på grund av att hon inte var gift med den avlidne, ska omställningspensionen ligga till grund för beräkningen av garantipension till änkepension (7 kap. 38 § SFBP).

Med änkepension likställs efterlevandepension enligt utländsk lagstiftning som inte är densamma som garantipension, dvs. som inte betalas ut som en utfyllnad till en inkomstgrundad pension som är att likställa med änkepension (7 kap. 38 § SFBP). Läs mer om principerna för i vilka fall efterlevandepension från EES eller Schweiz kan påverka garantipensionen, dvs. när förmån av samma slag minskar garantipensionen, i vägledning 2010:7 *Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EU-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt enligt konventioner om social trygghet*.

Garantipension till kvinnor födda 1945 eller senare är beroende av den avlidnes antal år med pensionspoäng till och med 1989. Endast år med faktiskt intjänade pensionspoäng tillgodoräknade före år 1990 ska användas vid beräkningen (7 kap. 41 § SFBP).

I de fall maken hade förtidspension vid utgången av år 1989 tas hänsyn till antagandepoäng till och med år 1989 men inte för åren därefter (prop. 1987/88:171 s. 227).

Om den avlidne kan tillgodoräknas 30 år med pensionspoäng till och med år 1989 ska garantipensionen beräknas med utgångspunkt från en basnivå om 2,15 prisbasbelopp. Basnivån minskas med ett belopp som motsvarar 100 procent av änkepensionen eller omställningspensionen (inklusive 90-procentstillägg) till den del den inte överstiger 1,49 prisbasbelopp. Är änkepensionen eller omställningspensionen högre än 1,49 prisbasbelopp ska garantipensionen dessutom minskas med 40 procent av den del av änkepensionen eller omställningspensionen som överstiger 1,49 prisbasbelopp (0,66 prisbasbelopp) (7 kap. 31 § SFBP).

Om den avlidne var svensk medborgare och född något av åren 1896–1914 ska talet 30 bytas ut mot talet 20. Om den avlidne var född 1915–1923 ska talet 20 ökas med ett för varje helt år som gått från och med 1915 till utgången av den avlidnes födelseår (7 kap. 42 § SFBP).

Även för medborgare som inte omfattas av EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet och som är födda före år 1924 finns regler där talet 30 ska bytas ut mot talet 20 eller något av talen 21–29, se vägledning 2010:3 *Ålderspension till personer födda 1937 eller tidigare*.

7.5.1 30 år med pensionspoäng finns inte eller änkan får inte 15/15-delar

Om det för den avlidne inte kan tillgodoräknas 30 år med pensionspoäng ska garantipensionens basnivå och garantipensionen beräknas enligt vad som sägs i 7 kap. 43–46 §§ SFBP. Detsamma gäller om änkan inte får femton femtondelars garantipension därför att hon inte fyllt 50 år vid dödsfallet eller när yngsta barnet fyller 16 år (7 kap. 41 § SFBP). Syftet med denna beräkning är att pensionen efter skatteavdrag ska vara i princip lika stor som före den 1 januari 2003 (prop. 2001/02:84 s. 88).

Garantipensionens basnivå är 2,15 prisbasbelopp multiplicerat med folkpensionskvoten och med femtondelskvoten (7 kap. 43 § SFBP).

För änka som är född 1945 eller senare och som har fått rätt till folkpension på grund av att maken avlidit under något av åren 1990–2002 ska folkpensionskvoten

beräknas i 30-delar (prop. 2001/02:84 sid. 125). Folkpensionskvoten är således kvoten av antalet tillgodoräknade år med pensionspoäng till och med år 1989 i förhållande till talet 30 (7 kap. 41 § SFBP).

Hade änkan inte fyllt 50 år vid mannens död eller när yngsta barnet fyller 16 år ska änkans garantipension avkortas med en femtondel för varje år hon är under 50 år. Femtondelskvoten är förhållandet mellan det antal femtondelar med vilket garantipensionen ska beräknas och talet 15 (7 kap. 44 § SFBP).

Vid beräkningen av underlagen till de belopp som ska trappa upp eller trappa ner garantipensionen i respektive intervall bör fem decimaler användas (prop. 2001/02:84 s. 89).

Exempel

En avliden man har bott i Sverige i 10 år och kan tillgodoräknas 10 år med pensionspoäng.

Folkpensionskvoten blir $\frac{10}{30}$

Änkan var 44 år när mannen dog. Hon hade inte barn under 16 år.

Femtondelskvoten blir $\frac{9}{15}$

Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor.

Garantipensionens basnivå blir

$$2,15 \times 50\,000 \times \frac{10}{30} \times \frac{9}{15} = 21\,500 \text{ kronor}$$

Den änkepension eller omställningspension samt utländska efterlevandepension som änkan får ska påverka garantipensionens basnivå. Beräkningsunderlaget vid beräkning av garantipension är folkpensionskvoten multiplicerad med femtondelskvoten multiplicerad med 0,9 prisbasbelopp, dvs. det 90-procentstillägg som betalas ut, och ökad med änkepension eller omställningspension enligt punkten 1 och utländsk pension (7 kap. 43 § SFBP).

Med änkepension och omställningspension eller förlängd omställningspension likställs efterlevandepension enligt utländsk lagstiftning som inte motsvarar garantipension, dvs. som inte betalas ut som en utfyllnad till en inkomstgrundad pension som är att likställa med änkepension eller omställningspension och förlängd omställningspension (7 kap. 38 § SFBP).

Läs mer om i vilka fall efterlevandepension från EES eller Schweiz enligt EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet kan påverka garantipensionen i vägledning 2010:7 *Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EU-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt enligt konventioner om social trygghet*.

7.5.2 Garantipension och utländsk efterlevandepension

Garantipension till änkepension beräknas utifrån ett beräkningsunderlag, i vilket även utländsk efterlevandepension räknas in.

Beräkningsunderlaget används sedan i en avtrappningsformel enligt 7 kap. 45–46 §§ SFBP, där garantipensionen först minskas, sedan ökas och slutligen åter minskas beroende på i vilket intervall beräkningsunderlaget hamnar (prop. 2001/02:84 s. 125–126).

Detta innebär att en högre utländsk efterlevandepension kan göra att garantipensionen hamnar i ett högre intervall. Resultatet kan då bli att den totala garantipensionen blir högre än om den utländska ersättningen inte hade funnits. Det kan framstå som ologiskt eftersom det i andra sammanhang är vanligt att ett högre beräkningsunderlag minskar ersättningen. I detta fall handlar det snarare om en gradvis avtrappning, där ett högre beräkningsunderlag gynnar utfallet upp till en viss nivå.

Det är därför viktigt att notera att termen ”samordning” i detta sammanhang inte är liktydlig med att en förmån alltid minskar en annan, även om så ofta är fallet i andra delar av socialförsäkringssystemet.

Ett liknande beräkningssätt finns för garantipension till ålderspension för personer födda 1937 eller tidigare. Även där används ett avtrappningssystem med gränsvärden, och då kan det uppstå situationer där beräkningsunderlag ökar på grund av utländska pensioner, vilket kan leda till en högre garantipension. Detta framgår t.ex. av vägledning 2010:3 *Ålderspension för födda 1937 eller tidigare*, där det förklaras att garantipensionen avtrappas i steg, vilket kan skapa tillfälliga margineffekter där den utländska förmånen faktiskt höjer garantipensionens belopp.

Det är alltså inte fråga om en traditionell samordning där en utländsk pension dras av från garantipensionen, utan om en gemensam beräkningsmodell där summan av ersättningarna påverkar hur garantipensionen trappas av.

Exempel

Garantipension ska beräknas för en änka. Hon hade fyllt 47 år när maken avled. Hon får änkepension inklusive 90-procentstillägg med 74 000 (52 880 + 21 120) kronor per år. 90-procentstillägget är beräknat med 22/30-delar (år med pensionspoäng till och med 1989) och 12/15-delar. Dessutom har hon en utländsk pension på 12 000 kronor. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor.

90-procentstillägget (21 120 kr) ska inte räknas med i beräkningsunderlaget. Det är endast den del av änkepensionen som motsvarar den tidigare tilläggspensionen som ska tas med.

Folkpensionskvoten är $\frac{22}{30}$

Femtondelskvoten är $\frac{12}{15}$

Beräkningsunderlaget är

$$\frac{22}{30} \times \frac{12}{15} \times (0,9 \times 50\,000) + 52\,880 + 12\,000 = 91\,280$$

Garantipensionens basnivå är

$$2,15 \times 50\,000 \times \frac{22}{30} \times \frac{12}{15} = 63\,067 \text{ kronor}$$

7.5.3 Gränsvärden och intervall

I beräkningen av garantipension till änkepension används både gränsvärden och intervall för att avgöra vilken formel som ska användas i olika delar av beräkningen.

Ett gränsvärde (GRV) är ett bestämt belopp som fungerar som en tröskel mellan olika beräkningsregler, det markerar alltså början eller slutet på ett intervall.

Ett intervall är området mellan två sådana gränsvärden och anger inom vilket spann av beräkningsunderlag en viss regel eller formel gäller.

När beräkningsunderlaget överskrider ett gränsvärde går man in i nästa intervall, och då tillämpas en ny beräkningsmetod. På så sätt delas hela skalan av möjliga beräkningsunderlag upp i olika intervall, där varje intervall har sina egna regler beroende på vilka gränsvärden som omger det.

Beräkningsunderlaget avgör vilket av intervallen som är tillämpligt i beräkningen. Beroende på vilket intervall beräkningsunderlag hamnar inom används olika formler för att räkna ut garantipensionens storlek. Den något komplicerade beräkningsmodellen finns förklarad i prop. 2001/02:84 (särskilt s. 125) och regleras i 7 kap. 45–46 §§ i lagen SFBP.

Vid beräkning av garantipension till änkepension används följande gränsvärden:

- $GRV1 = 0,90 \times PBB \times (ATP\text{-år}/30) \times (15\text{-delar}/15)$.
- $GRV2 = 0,72 \times PBB \times (15\text{-delar}/15) \times ((ATP\text{-år}/30) + 1,06944)$.
- $GRV3 = 1,49 \times PBB$.

Konstanten k_2 beräknas med följande formel:

$$k_2 = 0,3481 - 0,987 \times (ATP\text{-år}/30) - 0,36 \times (ATP\text{-år}/30)^2$$

Första intervallet (7 kap. 45 § andra stycket SFBP):

Om beräkningsunderlaget är 0 motsvarar beräkningen garantipensionens basnivå:

$$\text{Garantipension för intervall 1} = 2,15 \times PBB \times (ATP\text{-år}/30) \times (15\text{-delar}/15)$$

Om beräkningsunderlaget (BU) är större än 0 men mindre än GRV1 ska hela beräkningsunderlaget dras av från basnivån.

Andra intervallet (7 kap. 45 § tredje stycket SFBP):

Om $GRV1 < \leq GRV2$:

Garantipension för intervall 2 = basnivån – GRV1 + $k_2 \times (BU - GRV1)$

Tredje intervallet (7 kap. 45 § fjärde stycket SFBP):

Om $GRV2 < BU \leq GRV3$:

Garantipension för intervall 3 = basnivån – GRV1 + $k_2 \times (GRV2 - GRV1) + 0,54 \times (BU - GRV2)$

Fjärde intervallet (7 kap. 45 § femte stycket SFBP):

Om $BU > GRV3$:

Garantipension för intervall 4 = basnivån – GRV1 + $k_2 \times (GRV2 - GRV1) + 0,54 \times (GRV3 - GRV2) - 0,40 \times (BU - GRV3)$

Exempel

En kvinna får änkepension med en medelpoäng på 5,40. Änkepensionen är beräknad på 20/30-delar och 7/15-delar. Maken avled 2002 och eftersom änkan är född efter 1944 ska folkpensionskvoten beräknas med 30-delar. Hon har även en utländsk efterlevandepension med 19 000 kronor per år. Prisbasbeloppet är 52 500 kronor.

Änkepensionen har beräknats till 45 360 kronor.

Basnivån: $2,15 \times 52\,500 \times 20/30 \times 7/15 = 35\,175$

BU: $0,90 \times 52\,500 \times (20/30) \times (7/15) + 45\,360 + 19\,000 = 79\,060$

Gränsvärdena är:

$GRV1 = 0,90 \times 52\,500 \times 20/30 \times 7/15 = 14\,700$

$GRV2 = 0,72 \times 52\,500 \times (20/30 + 1,06944) \times 7/15 \times 1,7361 = 30\,625$

$GRV3 = 1,49 \times 52\,500 = 78\,225$

Konstanten k_2 beräknas till $-0,4699$.

Eftersom beräkningsunderlaget (79 060) överstiger GRV3 tillämpas formeln för det fjärde intervallet.

Därefter görs följande beräkning:

$$\begin{aligned} & 2,15 \times 52\,500 \times \frac{20}{30} \times \frac{7}{15} - 14\,700 + -0,4699 \times (30\,625 - 14\,700) \\ & + 0,54 \times (78\,225 - 30\,625) - 0,4 \times 79\,060 - 78\,225 \\ & = \mathbf{38\,304\,kr} \end{aligned}$$

Detta ger ett årsbelopp om 38 304 kronor, vilket motsvarar ett månadsbelopp på 3 192 kronor.

Denna beräkningsmodell är komplex och bygger på att beräkningsunderlaget påverkar garantipensionen på olika sätt beroende på i vilket intervall beräkningsunderlag befinner sig. Det är därför viktigt att säkerställa att endast den formel som motsvarar det aktuella intervallet används vid beräkningen.

Exempel

Garantipension ska beräknas för en änka. Hon hade fyllt 49 år när maken dog. Hon får änkepension inklusive 90-procentstillägg, Änkepensionens medelpoäng är 1,21 och blir 11 689 kronor per år. 90-procentstillägget är beräknat med 23/30-delar och 14/15-delar. Dessutom har hon en utländsk pension på 10 000 kronor. Prisbasbeloppet är 52 500 kronor.

Beräkningsunderlaget är:

$$0,9 \times 52\,500 \times \frac{23}{30} \times \frac{14}{15} + 11\,169 + 10\,000 = \mathbf{55\,499}$$

Konstanten (k2) är: $0,3481 - 0,987 \times 23/30 - 0,36 \times (23/30)^2 = \mathbf{-0,6202}$

Respektive gränsvärde (GRV) beräknas.

$$\text{GRV1} = 0,9 \times 52\,500 \times \frac{23}{30} \times \frac{14}{15} = \mathbf{33\,810}$$

$$\text{GRV2} = 0,72 \times 52\,500 \times \frac{14}{15} \times \left(\frac{23}{30} + 1,06944\right) = \mathbf{64\,778}$$

$$\text{GRV3} = 1,49 \times 52\,500 = \mathbf{78\,225}$$

Eftersom BU (55 570 kr) är högre än GRV1 men lägre än GRV2 ska formeln för det andra intervallet tillämpas:

$$\begin{aligned} 2,15 \times 52\,500 \times \frac{23}{30} \times \frac{14}{15} - 33\,810 + -0,6202 - (55\,499 - 33\,810) \\ = \mathbf{33\,507\text{ kr}} \end{aligned}$$

Garantipensionen blir **33 507** kronor per år.

8. Premiepension till efterlevande

I det här kapitlet beskrivs

- allmänt om efterlevandeskydd,
- teckna efterlevandeskydd,
- vem som får premiepension till efterlevande och
- utbetalning av premiepension till efterlevande.

Den person som tecknar efterlevandeskydd benämns förutom som make eller sambo som *pensionsspararen*. Den make eller sambo som skyddet tecknas för benämns i vissa fall som *medförsäkrad*.

8.1 Efterlevandeskydd

Premiepensionen är den del av den allmänna pensionen där individen själv kan påverka sin framtida pension genom fondsparande. För att stärka den ekonomiska tryggheten för efterlevande finns också möjlighet att teckna ett efterlevandeskydd till förmån för en medförsäkrad make eller sambo. Detta innebär att premiepensionen kan fortsätta att betalas ut till en make eller sambo efter pensionsspararens död. Förmånen fungerar som en försäkring där pensionsspararen, i utbyte mot ett lägre månadsbelopp, säkerställer att premiepensionen överförs till en efterlevande vid dödsfall. Skyddet innebär att när pensionsspararen avlider, fortsätter premiepensionen att betalas ut livsvarigt till den efterlevande.

Kostnaden för efterlevandeskyddet finansieras genom att premiepensionsbeloppet som betalas ut till pensionsspararen blir lägre än vad det skulle varit utan skyddet. I händelse av att den medförsäkrade maken eller sambon avlider före pensionsspararen så fortsätter utbetalningen till pensionsspararen med det lägre beloppet. En mer utförlig beskrivning av reglerna för premiepension och hur premiepensionssystemet är uppbyggt finns i vägledning 2010:2 *Allmän pension för personer födda 1938 eller senare – att ta ut pension*.

8.2 Teckna efterlevandeskydd

Rätten att teckna efterlevandeskydd

91 kap. 4 §

Efterlevandeskydd för pensionsspararen ska meddelas om pensionsspararen

är gift, eller

är ogift men sambo med någon som är ogift och som spararen tidigare har varit gift med eller har eller har haft barn med.

För att premiepension ska kunna utbetalas till en medförsäkrad efter ett dödsfall krävs att pensionsspararen har ansökt om och beviljats efterlevandeskydd i samband med att hen första gången begär uttag av premiepensionen (91 kap 3 § första stycket SFB). Om premiepension har beviljats utan ansökan får ansökan om efterlevandeskydd göras inom två månader från Pensionsmyndighetens beslut om pension (91 kap. 3 § andra stycket SFB).

En person som gifter sig eller inleder ett samboförhållande efter att premiepension har beslutats får lämna ansökan om efterlevandeskydd senast tre månader efter giftermålet eller att samboförhållandet inleddes.

8.2.1 När börjar efterlevandeskyddet gälla?

Skyddet börjar gälla vid ingången av 2752 den första månad för vilken premiepension ska betalas ut till pensionsspararen. Om efterlevandeskyddet ska gälla i förhållande till ett äktenskap som ingåtts eller ett samboförhållande som inletts under pensionstiden, börjar skyddet gälla först vid det första månadsskiftet som infaller ett år efter det att ansökan kom in till Pensionsmyndigheten (91 kap. 7 § SFB).

Det är ett krav att efterlevandeskyddet har börjat gälla vid tidpunkten för pensionsspararens död för att den efterlevande ska ha rätt till premiepension till efterlevande. Om pensionsspararen avlider innan skyddet börjat gälla kan premiepension till efterlevande inte beviljas, även om en ansökan om efterlevandeskydd har lämnats in.

En pensionssparare kan som huvudregel inte ångra sitt val av efterlevandeskydd. Om äktenskapet eller samboförhållandet däremot upphör genom skilsmässa eller separation får pensionsspararen begära att Pensionsmyndigheten tar bort skyddet. I så fall ska försäkringen räknas om till att gälla endast pensionsspararens liv. Efterlevandeskyddet upphör att gälla från och med den dag äktenskapet eller

samboförhållandet upplöses, även om pensionsspararen inte har anmält förändringen (91 kap. 5 § SFB).

För att premiepensionen ska räknas om till att gälla endast pensionsspararens liv, och därmed ge en högre utbetalning, måste pensionsspararen själv begära att skyddet tas bort.

Innan pensionstiden börjar är det fortfarande möjligt för pensionsspararen att återkalla efterlevandeskyddet eller lägga till ett efterlevandeskydd.

8.2.2 Valet av efterlevandeskydd omfattas av sekretess

Uppgift om val av efterlevandeskydd är sekretesskyddat mot alla andra än pensionsspararen själv. Det innebär att uppgiften om val av efterlevandeskydd inte får röjas till någon och inte heller för den medförsäkrade sambon eller maken.

Sekretessen gäller så länge pensionsspararen lever (28 kap. 5 § offentlighets- och sekretesslagen). Eftersom sekretessen inte gäller efter pensionsspararens död får beslut om premiepension till efterlevande meddelas.

8.3 Rätten till premiepension vid dödsfall

91 kap. 5 §

Efterlevandeskyddet gäller bara om pensionsspararen vid sin död var gift eller sambo med den person med vilken han eller hon var gift eller sambo vid ansökan om skyddet.

Vem får premiepensionen?

91 kap. 9 §

Premiepension till efterlevande vid förordnande om efterlevandeskydd under pensionstiden lämnas endast till efterlevande make eller sådan sambo som avses i 4 §.

För att rätten till premiepension vid dödsfall ska övergå från pensionsspararen till efterlevande fordras, utöver att pensionsspararen har tecknat efterlevandeskydd med den efterlevande som medförsäkrad, att vissa villkor som avser civilstånd och samboförhållande fortfarande består. Följande villkor ska vara uppfyllda vid pensionsspararens död:

- Den efterlevande är samma person som angavs vid ansökan om efterlevandeskydd.
- Förhållandet har inte upplösts genom skilsmässa eller separation.

Det finns särskilda krav för sambor. Utöver ovanstående gäller även att:

- Båda parterna ska ha varit ogifta.
 - Parterna ska ha varit sambor både vid ansökan och dödsfallet.
- de ska

- ha eller ha haft gemensamma barn, eller
- tidigare ha varit gifta med varandra (91 kap. 4 § SFB).
- Ingen av parterna får vara gift med någon annan.

Om makarna var gifta vid dödsfallet finns alltid rätten till premiepension till efterlevande oavsett om de bodde ihop eller inte.

Om pensionsspararen och den medförsäkrade var sambos vid tecknandet av skyddet men har ändrat civilstånd till gifta vid dödsfallet, eller ändrat från gifta till sambor, gäller skyddet eftersom det är samma person som när skyddet meddelades (91 kap. 5 § SFB).

8.4 Sambo vid dödsfallet

Om pensionsspararen har avlidit och efterlevandeskydd har meddelats, ska det inför utbetalning till efterlevande medförsäkrad prövas om denne fortfarande uppfyller kraven.

För sambor innebär detta att Pensionsmyndigheten ska bedöma om samboskap enligt 91 kap. 4 § SFB förelåg vid dödsfallet. Om samboförhållandet har upphört, ska utbetalning inte ske.

För gifta makar gäller däremot att rätten till premiepension till efterlevande består oberoende av om makarna bodde tillsammans vid dödsfallet. Utredning av bosättnings- eller samlevnadsförhållanden görs därför endast för sambor eller personer som är likställda med makar.

Exempel

Johan och Elin var sambor när Johan började ta ut sin premiepension i februari. I samband med ansökan valde Johan att teckna efterlevandeskydd till förmån för Elin. De var ogifta och hade ett gemensamt barn, vilket innebar att villkoren i 91 kap. 4 § SFB var uppfyllda.

Två år senare separerar paret. Elin flyttar till egen bostad och Johan inleder en ny relation med en annan person. Kort därefter avlider Johan. Elin kontaktar Pensionsmyndigheten för att få premiepension till efterlevande med

hänvisning till att Johan berättat att efterlevandeskydd hade tecknats till hennes förmån.

Efter kontakt med Elin och genom folkbokföringsuppgifter har Pensionsmyndigheten bedömt att samboförhållandet upphört före dödsfallet. Efterlevandeskyddet anses därför ha förfallit.

8.5 Förverkad rätt

Under vissa omständigheter ska premiepension till den efterlevande inte betalas ut trots att villkoren i övrigt är uppfyllda. Av 107 kap. 8 § SFB framgår att efterlevandeskydd inte ska utbetalas till en efterlevande som enligt 14 kap. 15 § försäkringsavtalslagen (2005:104) har förverkat sin rätt till försäkringsbeloppet. Denna bestämmelse hänvisar i sin tur till 15 kap. ÄB och innebär att efterlevandeskydd inte ska utbetalas om den efterlevande har dödat eller medverkat till att döda pensionsspararen.

8.6 Prövning vid särskilt boende

När en av parterna under pensionstiden flyttat till vård- eller äldreboende ska Pensionsmyndigheten göra en prövning av om samboförhållandet bestod vid dödsfallet.

Eftersom efterlevandeskyddet i sitt syfte och sin konstruktion liknar en frivilligt tecknad livförsäkring talar det, enligt HFD, för att inte enbart boendeförhållandena kan vägas in vid bedömningen om ett samboförhållande ska anses ha upphört eller inte (HFD 2021 ref. 42). Även anledningen till att parterna inte längre bor tillsammans och parets avsikt att samboförhållandet skulle bestå ska vägas in vid bedömningen.

Omständigheter som att en av parterna på grund av sjukdom tvingats flytta till ett vård- eller äldreboende, att flytten därmed varit ofrivillig och att parterna efter flytten fortsatt har haft en personlig och ekonomisk gemenskap ska vägas in vid bedömningen om ett samboförhållande ska anses ha upphört. Pensionsmyndigheten bedömer att detta gäller oavsett den tid som förflutit från det att flytten skedde till att pensionsspararen avlider.

Efterlevandeskyddet kan gälla trots skilda folkbokföringsadresser och när anledningen till det är att någon av parterna flyttat till ett vårdboende eller motsvarande. Enligt HFD 2021 ref. 42 ska bedömningen av om förhållandet består inte enbart grundas på folkbokföringsadresser eller faktiska boendeförhållanden.

Pensionsmyndigheten ska vid utredningen beakta omständigheter som

- anledningen till flytten exempelvis vid ofrivillig flytt på grund av sjukdom,

- parternas intentioner, om de fortsatt ansett sig vara sambor,
- om de fortsatt haft personlig och ekonomisk gemenskap efter flytten samt
- om parterna fortsatt att hålla kontakt och agerat som ett par.

Om utredningen visar att paret fortsatt betraktade sig som ett par och att flytten berodde på vårdbehov, kan samboförhållandet anses ha bestått trots skilda folkbokföringsadresser. Efterlevandeskyddet gäller då och premiepension kan betalas ut till den efterlevande.

Vid utredningen kan omständigheter som visar på att samboförhållandet hade upphört framkomma.

Sådana omständigheter kan vara att parterna

- flyttat isär av andra skäl än sjukdom,
- inte längre har gemensam hushållning eller ekonomi,
- inte längre har kontakt eller deltar i varandras liv,
- har inlett nya relationer eller
- så har någon av parterna uppgett att samboförhållandet har avslutats.

Är omständigheterna sådana ska samboförhållandet anses ha upphört vid dödsfallet och rätten till efterlevandeskydd gäller inte längre. Premiepension till efterlevande kan då inte beviljas trots att efterlevandeskyddet en gång tecknats.

Efterlevandeskyddets giltighet vid dödsfall efter flytt till vårdboende kräver således en helhetsbedömning. Enbart olika folkbokföringsadresser är inte avgörande. Pensionsmyndigheten ska beakta orsaken till flytten, parternas gemensamma intentioner och om samborelationen de facto fortsatt. Skyddet gäller bara om samboförhållandet fortfarande bestod vid dödsfallet.

Även om lång tid i vårdboende i sig inte är avgörande, kan det vara en indikation på att samboförhållandet har upphört, särskilt när det kombineras med att kontakten mellan parterna varit svag och det saknas uttryck för fortsatt samlevnad. Ju längre tid som gått sedan flytten till vårdboende, desto högre krav ställs på att det finns omständigheter som visar att förhållandet verkligen har bestått. En lång tidsperiod utan kontakt, delad ekonomi eller andra omständigheter som tyder på fortsatt samhörighet, indikerar att makarna inte ska anses ha varit sambor vid dödsfallet.

Det ska alltid göras en samlad bedömning av alla relevanta omständigheter i ärendet.

Exempel

Kerstin och Olle har levt som sambor i över 30 år och har ett gemensamt barn. När Kerstin går i pension väljer hon att teckna efterlevandeskydd för sin premiepension till förmån för Olle.

Ett par år senare försämras Kerstins hälsa kraftigt. Hon flyttar i september 2023 till ett särskilt boende med heldygnsvård och folkbokförs på vårdboendets adress. Olle bor kvar i parets gemensamma bostad och besöker Kerstin regelbundet. Olle sköter fortsatt parets gemensamma ekonomi och är Kerstins kontaktperson för vårdpersonalen. Paret har inte vidtagit några åtgärder för att upplösa samboförhållandet och anser själva att relationen består.

När Kerstin avlider i juni 2026 gör Pensionsmyndigheten en bedömning av om efterlevandeskyddet gäller och premiepension till efterlevandepension kan beviljas. Trots att Kerstin och Olle varit folkbokförda på olika adresser det senaste åren bedömer Pensionsmyndigheten att samboförhållandet kan anses ha bestått. Flytten till vårdboendet var medicinskt motiverad och parterna har fortsatt haft en personlig och ekonomisk gemenskap. Eftersom Olle är den person som uppgavs i ansökan om efterlevandeskydd, och eftersom han uppfyller kraven i 91 kap. 5 § SFB, har han rätt till premiepension till efterlevande.

Exempel

Stig och Anna var sambor sedan många år och hade gemensamma barn. När Stig började ta ut sin premiepension valde han att teckna efterlevandeskydd till förmån för Anna.

Några år senare flyttar Stig till ett särskilt boende på grund av en demenssjukdom. I samband med flytten säljs parets gemensamma bostad, det gemensamma hushållet upphör och Anna och Stig har inte längre delad ekonomi. Anna besöker Stig endast sporadiskt på boendet och kontakten mellan dem är begränsad. En god man utses för att företräda Stig i personliga och ekonomiska frågor. Anna är inte involverad i godmanskapet.

Stig bor kvar på vårdboendet i två år innan han avlider. Vid dödsfallet är Stig och Anna folkbokförda på olika adresser.

Pensionsmyndigheten gör en helhetsbedömning och konstaterar att:

- flytten till vårdboendet skedde av hälsoskäl,
- den personliga och ekonomiska samlevnaden hade upphört,
- kontakten mellan parterna var mycket begränsad och

- det saknas omständigheter som visar att parterna fortsatt betraktade sig som ett par.

Den tid Stig vistades på vårdboendet (två år) bedöms i sig inte vara avgörande, men i kombination med att den personliga och ekonomiska gemenskapen upphört och att kontakten mellan parterna varit mycket begränsad, talar det sammantaget för att samboförhållandet faktiskt har upphört. Eftersom det saknas omständigheter som tyder på fortsatt samhörighet bedöms kravet i 91 kap. 5 § SFB inte vara uppfyllt.

8.7 Utbetalning till efterlevande

Premiepension till efterlevande lämnas utan ansökan från och med månanden efter pensionsspararens död (92 kap. 2 § SFB).

Premiepensionen som betalas ut till den efterlevande är lika stor som den premiepension som betalats ut till pensionsspararen själv förutsatt att samma andel tas ut (91 kap. 6 § SFB).

Bestämmelserna om premiepension tillämpas i huvudsak på samma sätt för den efterlevande som för den avlidne pensionsspararen men med vissa undantag (91 kap. 10 § SFB). I samband med att premiepension beviljas görs undantag från bestämmelserna om lägsta ålder för uttag av premiepension och från reglerna om efterlevandeskydd. Det innebär att den medförsäkrade kan beviljas premiepension trots att denne inte uppnått den ålder som annars krävs för uttag av premiepension. Det innebär även att den efterlevande inte kan teckna efterlevandeskydd för den premiepension som betalas ut som premiepension till efterlevande.

I övrigt gäller att efterlevande som övertar premiepensionen har motsvarande rätt som pensionsspararen att exempelvis genomföra fondbyten, byta till traditionell försäkring, återkalla pågående uttag eller ändra uttagsnivån (92 kap. 2 § andra stycket SFB). Sådana ändringar ska göras genom skriftlig ansökan.

9. Samordning

Efterlevandeförmåner ska i vissa situationer och under vissa förutsättningar samordnas med andra förmåner.

Förmån	Samordnas med	Bestämmelse
Barnpension	Yrkesskadelivränta	85 kap. 3, 4, 6 och 7 §§ SFB
Barnpension	Barnlivränta	79 kap. 5 § SFB
Efterlevandestöd	Yrkesskadelivränta	85 kap. 3, 4, 6 och 7 §§ SFB
Efterlevandestöd	Barnpension	79 kap. 4 § SFB
Efterlevandestöd	Barnlivränta	79 kap. 5 § SFB
Efterlevandestöd	Utländsk barnpension	79 kap. 6 § SFB
Efterlevandestöd	Garantiersättning	79 kap. 7 § SFB
Omställningspension och förlängd omställningspension	Yrkesskadelivränta	85 kap. 3, 4 och 8 §§ SFB
Garantipension till omställningspension och förlängd omställningspension	Yrkesskadelivränta	85 kap. 3, 4 och 8 §§ SFB
Garantipension till omställningspension och förlängd omställningspension	Omställningspension	81 kap. 11 § SFB
Garantipension till omställningspension och förlängd omställningspension	Utländsk efterlevandepension	81 kap. 9 och 11 §§ SFB
Garantipension till omställningspension och förlängd omställningspension	Utländsk efterlevandepension vid bosättning utomlands	81 kap. 9 a § SFB
Änkepension	Omställningspension och förlängd omställningspension	77 kap. 11 och 12 §§ SFB
Änkepension	Allmän pension	84 kap. 12–17 §§ SFB
Änkepension	Yrkesskadelivränta	85 kap. 3, 4, 9 och 10 §§ SFB
Garantipension till änkepension	Yrkesskadelivränta	7 kap. 55–57 §§ SFBP
Garantipension till änkepension	Aktivitetsersättning eller sjukersättning i form av garantiersättning	7 kap. 33 § SFBP

9.1 Samordning av barnpension och efterlevandestöd

Om barnet får barnpension efter den avlidne föräldern, lämnas efterlevandestöd endast i den utsträckning pensionen inte uppgår till 40 procent av prisbasbeloppet. Har båda föräldrarna avlidit lämnas efterlevandestöd i den utsträckning pensionen efter föräldrarna sammanlagt inte uppgår till 80 procent av prisbasbeloppet (79 kap. 4 § SFB).

Exempel

Ett barn får efterlevandestöd efter sin far som saknar intjänade pensionsrätter. Därefter avlider barnets mor. Modern har ett intjänande och barnet beviljas därför barnpension. Den avlidna moderns intjänande ger en barnpension som överstiger 80 procent av prisbasbeloppet.

När båda föräldrarna har avlidit lämnas efterlevandestöd endast om den sammanlagda barnpensionen inte uppgår till 80 procent av prisbasbeloppet. Stödet är inte per förälder. Eftersom barnpensionen efter modern överstiger 80 procent av prisbasbeloppet får barnet inget efterlevandestöd.

9.1.1 Samordning med barnlivränta

Barnpension samordnas med barnlivränta (79 kap. 5 § SFB med hänvisning till 79 kap. 4 § SFB).

9.1.2 Samordning med utländsk barnpension

Med barnpension avses också sådan efterlevandepension som barnet har rätt till enligt utländsk lagstiftning. Det gäller dock inte utländsk efterlevandepension som motsvarar efterlevandestöd enligt detta kapitel.

Efterlevandestöd ska samordnas med barnpension, även sådan som avses i första stycket 79 kap. 6 § SFB.

9.1.3 Samordning med garantiersättning

Ett barn kan för samma månad ha rätt till både efterlevandestöd och aktivitetsersättning i form av garantiersättning enligt SFB. Då betalas endast den till beloppet största förmånen ut (79 kap. 7 § SFB). Det är efterlevandestödet minskat med barnpension, barnlivränta, yrkesskadelivränta och utländsk barnpension som ska jämföras med garantiersättningen (prop. 1999/2000:91 s. 112).

9.1.4 Efterlevandestöd samordnas inte med utländsk livränta

Utländsk efterlevandelivränta påverkar endast beräkning av efterlevandestöd i de fall barnet har svensk barnlivränta (79 kap. 5 och 6 §§ SFB, 3 kap. 3 § tredje stycket EPL och prop. 2001/02:84 s. 93).

Orsaken till att efterlevandestöd inte ska minskas med utländsk livränta framgår av förarbeten i vilka anges följande. Att i varje enskilt fall pröva om en utländsk livränta ska anses vara likställd med svensk arbetsskadelivränta eller yrkesskadelivränta förefaller administrativt komplicerat. Det för individen mest fördelaktiga resultatet nås om utländsk livränta alltid likställs med yrkesskadelivränta. Mot denna bakgrund ska livränta som betalas ut till barn enligt

utländsk lagstiftning alltid likställas med yrkesskadelivränta till efterlevande vid beräkning av barnpension och efterlevandestöd till barn (prop. 2001/02:84 s. 93).

9.2 Samordning av garantipension till omställningspension

Garantipension till omställningspension beräknas utifrån en basnivå som motsvarar 2,13 prisbasbelopp (81 kap. 10 § SFB). Basnivån ska minskas med omställningspension om den försäkrade har rätt till sådan pension (81 kap. 11 § SFB).

Beräkning av garantipension till omställningspension – basnivån

81 kap. 11 § SFB

Basnivån ska minskas med omställningspension om den försäkrade har rätt till sådan pension.

Minskning enligt första stycket ska göras efter det att basnivån avkortats enligt 12 §.

9.2.1 Samordning med utländsk efterlevandepension

Garantipensionen ska samordnas med efterlevandepension enligt utländsk lagstiftning som inte kan likställas med garantipension till omställningspension. Samordningen ska ske på samma sätt som med omställningspension (81 kap. 9 och 11 §§ SFB).

En förutsättning för samordning är att den utländska förmånen är att betrakta som en efterlevandepension.

Beräkning av garantipension till omställningspension

81 kap. 9 § SFB

Beräkningen av garantipension ska grunda sig på den omställningspension som den efterlevande har rätt till.

Med omställningspension avses även sådan efterlevandepension enligt utländsk lagstiftning som inte kan likställas med garantipension enligt detta kapitel.

9.3 Utländsk pension vid bosättning i annat EES-land eller Schweiz

Till och med den 31 december 2022 gällde tillfälliga bestämmelser som innebar att om den efterlevande är bosatt i annat land inom EES eller i Schweiz så ska garantipensionen inte samordnas med efterlevandepension enligt lagstiftning i annat EES-land eller i Schweiz (81 kap. 9 a § SFB). Från och med den 1 januari 2023 kan endast efterlevande som är bosatta i Sverige få garantipension till omställningspension och till förlängd omställningspension.

Garantipension till änkepension berörs inte av att den tillfälliga lagen upphör eftersom denna förmån anses vara en pensionsförmån.

Efter HFD 2018 ref. 38 gäller att garantipensionen ska betraktas som en minimiförmån. Den samordnas därför inte med efterlevandepension från ett land inom EES eller Schweiz, eftersom en sådan samordning skulle utgöra en otillåten minskning av en pro rata-beräknad pension.

Garantipensionen är fortfarande en pensionsförmån, men dess karaktär som minimiförmån påverkar hur den samordnas i förhållande till andra EU-förmåner.

9.4 Samordning med änkepension

9.4.1 Yrkesskadelivränta vid dödsfall 2003 eller senare

Summan av änkepension och garantipension ska minskas med tre fjärdedelar av yrkesskadelivräntan som överstiger en sjättedel av prisbasbeloppet. Livräntan ska i första hand minska garantipensionen. Därefter ska den minska 90-procentstillägget och sist änkepensionen. Avdrag på änkepension får endast göras om den avlidne hade kunnat tillgodoräkna sig pensionspoäng för minst ett år när skadan inträffade (85 kap. 9 och 10 §§ SFB samt 7 kap. 55–57 §§ SFBP).

Änkepension får tillsammans med garantipension aldrig, på grund av samordning med livränta, understiga nio procent av prisbasbeloppet per månad, *garantibelopp* (85 kap. 10 § SFB). Detta gäller oavsett vilken eller vilka delar av änkepensionen som betalas ut. Det innebär till exempel att en änka som endast har änkepension därför att hon har uppnått riktåldern är garanterad en änkepension på minst nio procent av prisbasbeloppet per månad sedan denna minskats med yrkesskadelivränta.

Exempel

En kvinna har änkepension och garantipension till änkepension. Änkepension betalas ut med 27 000 kronor per år, 90-procentstillägget med 36 000 kronor

per år och garantipension med 22 200 kronor per år. Hon har dessutom en yrkesskadelivränta efter sin avlidne make. Eftersom maken hade tillgodoräknats pensionspoäng för minst ett år när skadan inträffade ska Pensionsmyndigheten göra avdrag på änkepensionen. Livräntan betalas ut med 53 000 kronor per år. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor. Livräntan minskar pensionen enligt följande:

$$\frac{1}{6} \times 50\,000 = 8\,333$$

$$53\,000 - 8\,333 = 44\,667$$

$$44\,667 \times \frac{3}{4} = 33\,500$$

$$\text{Garantipensionen blir } 22\,200 - 33\,500 = 0$$

$$90\text{-procentstillägget blir } 36\,000 - (33\,500 - 22\,200) = \mathbf{24\,700}$$

$$\text{Änkepensionen blir } 27\,000 - 0 = \mathbf{27\,000}$$

Efter avdrag för livränta får änkepension tillsammans med garantipension till änkepension lägst betalas ut med:

$$9\% \times 50\,000 = 4\,500 \text{ kronor per månad eller } 54\,000 \text{ kronor per år.}$$

Summan av garantipension och änkepension efter avdrag för livränta blir 51 700 kronor per år. Beloppet ska jämföras med garantibeloppet enligt 85 kap. 10 § SFB. Garantibeloppet är 54 000 kronor per år och utbetalningen ska därför höjas till denna nivå.

Exempel

En kvinna som har uppnått riktåldern har allmän pension samt änkepension. Änkepensionen är 49 000 kronor per år efter samordning med allmän pension. Hon har dessutom en yrkesskadelivränta efter sin make. Eftersom maken hade tillgodoräknats pensionspoäng för minst ett år när skadan inträffade ska Pensionsmyndigheten göra avdrag på änkepensionen. Livräntan betalas ut med 65 000 kronor per år. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor.

Livräntan minskar pensionen enligt följande:

$$\frac{1}{6} \times 50\,000 = 8\,333$$

$$65\,000 - 8\,333 = 56\,667$$

$$56\,667 \times \frac{3}{4} = 42\,500$$

$$49\,000 - 42\,500 = 6\,500 \text{ kr}$$

Efter avdrag för livränta får änkepension tillsammans med garantipension till änkepension lägst betalas ut med garantibeloppet enligt 85 kap. 10 § SFB:

$$9\% \times 50\,000 \times 12 = 54\,000 \text{ kronor per år}$$

Eftersom 6 500 kronor är lägre än garantibeloppet ska utbetalningen höjas till 54 000 kronor per år. Yrkesskadelivränta till efterlevande kan minska garantipension i form av allmän pension.

9.4.2 Yrkesskadelivränta vid dödsfall före år 2003

Livräntan ska i första hand minska garantipensionen. Därefter ska den minska 90-procentstillägget och sist änkepensionen. Avdrag på änkepension får endast göras om den avlidne hade kunnat tillgodoräkna sig pensionspoäng för minst ett år när skadan inträffade (7 kap. 57 § SFBP).

Precis som vid dödsfall 2003 eller senare får änkepension tillsammans med garantipension aldrig, på grund av samordning med livränta, understiga nio procent av prisbasbeloppet per månad, garantibelopp (85 kap. 10 § SFB). Detta gäller oavsett vilken eller vilka delar av änkepensionen som betalas ut. Det innebär till exempel att en änka som endast har änkepension därför att hon har uppnått åldern för grundskydd är garanterad en änkepension på minst nio procent av prisbasbeloppet per månad sedan denna minskats med yrkesskadelivränta.

9.4.3 Samordning av änkepension och omställningspension vid dödsfall 2003 eller senare

En änka som är född 1945 eller senare kan under vissa förutsättningar samtidigt ha rätt till omställningspension och garantipension till omställningspension och änkepension. I sådana fall betalas omställningspension och garantipension till denna ut (77 kap. 12 § SFB).

Änkepension betalas ut till den del den överstiger beloppet för omställningspension och garantipension till sådan pension. Samordningen mellan änkepension och omställningspension görs före samordning mellan änkepension och allmän pension (84 kap. 12 § SFB).

Minskningen ska i första hand göras på 90-procenttillägget (77 kap. 12 § SFB).

Detta innebär i många fall, med hänsyn till att dessa änkor inte har rätt till garantipension till änkepension, att någon änkepension inte kommer att betalas ut förrän omställningspension och garantipension till denna pension har upphört.

Exempel

En efterlevande kvinna har rätt till omställningspension med 45 000 kronor per år och garantipension till omställningspension med 40 200 kronor per år. För samma tid har hon också rätt till änkepension beräknad på den avlidnes intjänade pensionspoäng med 30 000 kronor per år och 90-procentstillägg med 36 000 kronor per år. Omställningspension och garantipension till omställningspension blir 85 200 kronor per år. Änkepensionen blir 0 kronor efter samordning

$$36\,000\text{ kr} - 85\,200\text{ kr} = 0$$

$$30\,000\text{ kr} - (85\,200\text{ kr} - 36\,000\text{ kr}) = 0$$

När omställningspensionen har upphört betalas änkepensionen ut med 66 000 kronor per år (30 000 kronor + 36 000 kronor) om villkoren för rätt till änkepension fortfarande är uppfyllda.

9.5 Beräkning av den allmänna pension som ska minska änkepensionen

Samordning med inkomstgrundad ålderspension för änkor födda 1930–1953

84 kap. 12 § SFB

Om en änka, som är född något av åren 1930–1953, har rätt till änkepension och för samma månad får inkomstgrundad ålderspension i form av tilläggspension, ska änkepension lämnas endast i den utsträckning den efter eventuell samordning med omställningspension enligt 77 kap. 12 § överstiger ålderspensionen.

Vid tillämpningen av första stycket ska ankans ålderspension i form av tilläggspension beräknas enligt bestämmelserna i 63 kap. 6 § första stycket 1 och andra stycket, 8, 11 och 12 §§ samt i förekommande fall 17 och 25 §§.

Änkepensionen beräknas på mannens intjänade och antagna pensionspoäng (tilläggspension). Det är nödvändigt att beträffande kvinnans egen allmänna pension ha ett underlag som är jämförbart med underlaget för beräkningen av änkepensionen, dvs. ett tilläggspensionsunderlag. Detta för att utfallet av

samordningen ska bli i princip lika som när AFL:s bestämmelser gällde (änketilläggspension mot ålderstilläggspension) (prop. 1999/2000:91 s. 184).

9.5.1 Änkor födda 1929 eller tidigare

För änkor födda 1929 eller tidigare samordnas inte änkepensionen med allmän pension. Detta gäller oavsett när dödsfallet inträffade (84 kap. 12 § SFB).

9.5.2 Förutsättningar för änkor födda 1930–1937

Om änkan är född något av åren 1930–1937, ska den allmänna pension som ska samordnas med änkepensionen beräknas enligt 63 kap. 6 § första stycket 1 och andra stycket, 8, 11 och 12 §§ och i förekommande fall 17 och 25 §§ (84 kap. 12 § andra stycket SFB).

Änkepension i form av 90-procentstillägg (folkpensionstillägget) och garantitillägg enligt 63 kap. 18–22 §§ SFB beaktas inte.

Den del av den allmänna pensionen som ska samordnas med änkepensionen är 60 procent av produkten av det för året gällande prisbasbeloppet och medeltalet av de pensionspoäng som tjänats in, eller – om pensionspoäng tjänats in för mer än 15 år – medeltalet av de 15 åren med högst poäng (medelpoängen) (84 kap. 12 § andra stycket SFB).

När en änka född 1930–1937 har fyllt 65 år används vid beräkningen av hennes allmänna pension prisbasbeloppet för 65-årsåret. Från och med året efter 65-årsåret fram till ingången av aktuellt år ska den beräknade allmänna pensionen följsamhetsindexeras med inkomstindex eller balansindex. Om änkan är född 1935 eller tidigare, ska i stället för prisbasbeloppet för 65-årsåret användas prisbasbeloppet för år 2001 (84 kap. 12 § andra stycket SFB).

Har färre än 30 år med pensionspoäng tjänats in, ska hänsyn endast tas till så många 30-delar som motsvarar antalet år med poäng (84 kap. 12 § SFB).

Om änkan har tagit ut allmän pension i förtid ska den beräknade allmänna pensionen minskas med 0,5 procent per månad som pensionen tagits ut i förtid (84 kap. 12 § andra stycket SFB).

Om änkan skjutit upp uttaget av allmän pension, ska beräkning göras av den allmänna pension hon skulle ha fått om hon tagit ut den från och med 65-årsmånaden (84 kap. 12 § SFB). Dock ska den minskas om hon tidigare haft tidigt uttag enligt vad som anges ovan.

Om pensionspoäng inte tillgodoräknats eller minskats på grund av bristande eller underlåten avgiftsbetalning, ska vid samordningen hänsyn tas till den allmänna

pension som skulle ha betalats ut om full avgift hade betalats (84 kap. 12 § andra stycket SFB).

Eftersom änkor födda 1937 eller tidigare redan har allmän pension, är deras pension (medelpoäng och antal intjänade år) redan beräknad enligt ovanstående regler.

Om änkan har skjutit upp uttaget av sin allmänna pension måste dock en ny beräkning göras. Då beräknas den allmänna pensionen som hon skulle ha haft rätt till om hon tagit ut den från och med 65-års månaden. Det är den pensionen som ska minska änkepensionen (84 kap. 14 § SFB).

Om pensionspoäng inte tillgodoräknats eller minskats på grund av bristande eller underlåten avgiftsbetalning måste en ny beräkning göras, eftersom det vid samordningen ska tas hänsyn till den allmänna pension som skulle ha betalats ut om full avgift hade betalats (84 kap. 15 § SFB).

9.5.3 Förutsättningar för änkor födda 1938–1953

Om änkan är född något av åren 1938–1953 och har allmän pension, används ankans beräknade tilläggspension (medelpoäng och antal intjänade år), men beräknad till 20/20-delar (84 kap. 12 § SFB).

Om änkan skjutit upp uttaget av sin allmänna pension måste en ny beräkning göras. Beräkningen utgår då från den tilläggspension hon enligt ovan skulle ha fått om hon tagit ut pensionen från och med 65-års månaden (84 kap. 14 § SFB).

Om pensionspoäng inte tillgodoräknats eller minskats på grund av bristande eller underlåten avgiftsbetalning, måste också en ny beräkning göras, eftersom det vid samordningen ska tas hänsyn till den allmänna pension som skulle ha betalats ut om full avgift hade betalats (84 kap. 15 § SFB).

Om änkan, oavsett födelseår, har fyllt 65 år men inte har tagit ut allmän pension, måste beräkning göras av den tilläggspension hon enligt ovan skulle ha fått om hon tagit ut pensionen vid 65 års ålder (84 kap. 14 § SFB).

Om ett balansindex har fastställts för det år änkan fyller 65 år ska det beräknade beloppet för ankans allmänna pension från och med 65-års månaden multipliceras med kvoten av det balansindex och det inkomstindex som fastställts för det året (84 kap. 12 § SFB).

Se vidare i avsnitt 4.2.7 *Pensionsbeloppet då balansindex har fastställts i vägledning 2010:2 Allmän pension till personer födda 1938 eller senare – Att ta ut pension.*

Hur allmän pension beräknas för personer födda 1937 eller tidigare respektive 1938 eller senare beskrivs i följande vägledningar:

- 2010:3 *Ålderspension till personer födda 1937 eller tidigare*
- 2010:2 *Allmän pension till personer födda 1938 eller senare – Att ta ut pension*

9.5.4 Gemensamma regler för änkor födda 1930–1953

Den änkepension som den allmänna pensionen ska minska är änkepensionen beräknad på den avlidne mannens intjänade pensionspoäng. Det så kallade 90-procenttillägget berörs alltså inte av samordningen med allmän pension. Änkan får således behålla 90-procentstillägget till och med månaden innan hon uppnår riktåldern oavsett om hon tar ut sin ålderspension eller inte. Det framgår av prop. 1999/2000:91 sid. 191).

Samordningen görs på samma sätt som gällde enligt AFL i dess lydelse före år 2003. Då minskade ATP i form av ålderspension ATP i form av änkepension. Samordningen innebär att änkepensionen minskas med ankans allmänna pension beräknad enligt nedan. Änkepensionen betalas ut till den del den överstiger den allmänna pensionen. Samordning mellan änkepension och allmän pension görs före eventuell samordning med yrkesskadelivränta (84 kap. 12–17 §§ SFB).

9.5.5 Samordning för änkor födda 1930–1944

En änka född 1930–1944 har efter minskningen alltid rätt att få så stor änkepension att den tillsammans med hennes egen allmänna pension motsvarar en viss andel av summan av hennes egen allmänna pension beräknad enligt vad som sagts ovan och den tilläggs pension för den avlidne mannen som avses i 84 kap. 2 § och 6 § 1 SFB, det vill säga den pension som änkepensionen är beräknad på. Denna andel av makarnas sammanlagda pension är enligt 84 kap. 13 § SFB

- 60 procent om änkan är född 1930,
- 58 procent om kvinnan är född 1931,
- 56 procent om kvinnan är född 1932,
- 54 procent om kvinnan är född 1933,
- 52 procent om kvinnan är född 1934 och
- 50 procent om kvinnan är född något av åren 1935–1944.

Änkepensionen får dock efter samordning med allmän pension aldrig överstiga den änkepension enligt 84 kap. 6 § 1 SFB som tidigare har betalats ut (84 kap. 13 § SFB).

Exempel

En kvinna född i mars 1940 får änkepension från och med mars 2005. Hon får samtidigt egen allmän pension. Änkepensionen behöver därför samordnas från och med 65-års månaden enligt 85 kap. 2 § SFB.

Förutsättningar:

Prisbasbelopp 2005: 39 400 kr

Änkepension före samordning: 61 464 kr/år

Maken (född 1940) hade en medelpoäng på 6,50 och 30 intjänade år.

Änkans egen TP hade en medelpoäng 3,75 och 15/30.

Inkomstpension: 15 000 kr/år (utbetalad med 6/20)

Garantipension: 12 600 kr/år

Endast tilläggspensionen (beräknad på pensionspoäng) används vid samordning.

Steg 1: Beräkna änkans tilläggspension med 20/20-delar

$$\frac{60}{100} \times 39\,400 \times 3,75 \times \frac{15}{30} = 44\,325 \text{ kr}$$

Steg 2: Beräkna makens tilläggspension

$$\frac{60}{100} \times 39\,400 \times 6,50 \times \frac{30}{30} = 153\,660 \text{ kr}$$

Steg 3: Beräkna garantibeloppet

$$50 \% \times (153\,660 + 44\,325) = 98\,993 \text{ kr}$$

Steg 4: Samordna änkepensionen

$$\text{Änkepension att betala ut: } 98\,993 - 44\,325 = 54\,668 \text{ kr}$$

Efter samordning från 65-års månaden reduceras änkepensionen från 61 464 kr/år till 54 668 kr/år. Den samordnas endast med änkans tilläggspension (inte inkomst- eller garantipension).

Exempel

Änkan är född 1944. Hon tar ut sin allmänna pension från och med sin 65-års månaden. Makens tilläggspension beräknas till 64 000 kronor. Kvinnans tilläggspension i form av allmän pension beräknas till 10 000 kronor. Änkepensionen är 25 600 kronor före minskning.

Makarnas sammanlagda tilläggspension är 74 000 kronor.

$$50 \% \times 74\,000 = 37\,000 \text{ kronor}$$

$$37\,000 - 10\,000 = 27\,000 \text{ kronor}$$

Änkepengionen betalas ut med 25 600 kronor per år. Änkepengionen får efter samordning med den allmänna pension aldrig överstiga den änkepension som betalades ute före samordningen.

9.5.6 Samordning för änkor födda 1945–1953

För änkor födda 1945 eller senare görs minskningen med allmän pension rakt av. Änkepengionen betalas endast ut till den del den överstiger den allmänna pension beräknad på sätt som beskrivits ovan (84 kap. 12 § SFB).

Exempel

En änka född 1952 har änkepension. Hon tar ut sin allmänna pension från och med sin 65-års månad. Änkepengionen är 32 400 kronor per år.

Änkans allmänna pension i form av tilläggspension beräknad på intjänade pensionspoäng och 20/20-delar) blir 45 000 kronor per år.

Änkepension att betala ut: $32\,400 - 45\,000 = 0$ kronor per år

Om en änka samtidigt har omställningspension, änkepension och tidigt uttag av allmän pension samordnas först änkepengionen med omställningspengionen. Därefter samordnas den änkepension som återstår att betala ut med allmän pension (84 kap. 12 § första stycket SFB).

Exempel

En änka, född 1946, har rätt till omställningspension och garantipension till denna. Hon har också rätt till änkepension. Mannen avled år 2003. Hon gör ett tidigt uttag av sin allmänna pension. Prisbasbeloppet antas vara 40 000 kronor. Före samordning är pensionsbeloppen

- omställningspension 79 000 kronor per år
- garantipension till omställningspension 6 200 kronor per år
- änkepension beräknad på intjänade pensionspoäng och 90-procentstillägget, 90 400 (56 000 + 34 400) kronor per år
- allmän pension som ska minska änkepengionen, 70 000 kronor per år.

Först samordnas änkepengionen med omställningspengionen:

$90\,400 - 85\,200 = 5\,200$ kronor (= änkepension beräknad på intjänade pensionspoäng)

Därefter minskar den allmänna pensionen änkepengionen.

5 200 – 70 000 = 0 kronor

Det återstår ingen änkepension att betala ut efter samordning med den allmänna pensionen.

9.5.7 Samordning för änkor födda 1954 eller senare

Om änkan är född 1954 eller senare betalas änkepension ut till den del änkepensionen efter samordning överstiger den egna allmänna pensionen. Samordning görs från och med den månad änkan uppnår riktåldern eller från och med den tidigare månad hon tar ut sin inkomstgrundade allmänna pension. (84 kap. 16 § SFB).

Om en änka samtidigt har omställningspension, änkepension och tidigt uttag av allmän pension samordnas först änkepensionen med omställningspensionen. Därefter samordnas den änkepension som återstår att betala ut med den allmänna pensionen (84 kap. 16 § första stycket SFB).

Samordning med inkomstgrundad ålderspension för änkor födda 1954 eller senare

84 kap. 16 § SFB

Om en änka som är född 1954 eller senare har rätt till änkepension och för samma månad får inkomstgrundad ålderspension, lämnas änkepensionen endast i den utsträckning den, efter eventuell samordning med omställningspension enligt 77 kap. 12 §, överstiger ålderspensionen.

Inkomstpension och premiepension ska i detta sammanhang beräknas som om änkan endast hade tillgodoräknats pensionsrätt för inkomstpension och som om denna pensionsrätt hade utgjort 18,5 procent av pensionsunderlaget. I övrigt ska 14 och 15 §§ tillämpas.

Personer födda 1954 eller senare tillhör i ålderspensionssystemet den yngre generationen eftersom deras allmänna pension är beräknad fullt ut enligt det reformerade ålderspensionssystemet. Det innebär att de inte har rätt till tilläggspension.

I det reformerade pensionssystemet räknas ankans inkomstgrundade allmänna pension från första kronan. Makens tilläggspension är beräknad enbart på den avlidne mannens inkomster som överstiger ett prisbasbelopp (tilläggspensionsunderlag) oavsett när maken är född.

För att dessa skillnader i beräkningarna inte ska vara till nackdel för änkan vid samordningen ska till det till makens underlag läggas till en pensionspoäng som motsvarar det första prisbasbeloppets inkomster, innan samordning görs med kvinnans inkomstgrundade allmänna pension (84 kap. 17 § SFB).

Vid samordningen ska allmän pension i form av inkomstpension beräknas som om änkan endast hade tillgodoräknats pensionsrätt för inkomstpension och som om denna pensionsrätt var 18,5 procent av pensionsunderlaget. Faktiskt utbetald premiepension beaktas inte (84 kap. 16 § andra stycket SFB).

Om änkan har skjutit upp uttaget ska inkomstpensionen beräknas som om änkan tagit ut pensionen från och med den månad hon uppnår riktåldern (84 kap. 16 § andra stycket SFB).

Precis som vid samordning för änkor födda 1930–1953 gäller att om pensionspoäng inte tillgodoräknats eller minskats på grund av bristande eller underlåten avgiftsbetalning måste en ny beräkning göras eftersom det vid samordningen ska tas hänsyn till den allmän pension som skulle ha betalats ut om full avgift hade betalats (84 kap. 15 § SFB). Det innebär att inkomstpensionen ska beräknas som om avgifterna hade betalats till fullo (84 kap. 16 § andra stycket SFB).

Exempel

En änka född 1954 har änkepension beräknad på den avlidnes intjänade pensionspoäng. Änkepensionen är beräknad på medelpoängen 5,75 och 20 intjänade år till och med år 1989. Hon har inkomstpension med 120 000 kronor och premiepension med 12 000 kronor per år. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor. Änkepensionen räknas om före samordning med allmän pension enligt följande

$$\frac{40}{100} \times \frac{60}{100} \times 50\,000 \times (5,75 + 1) \times \frac{20}{30} = 54\,000 \text{ kronor}$$

Inkomstpensionen, beräknad på 18,5 % av pensionsunderlagen = 138 750 (120 000 x 18,5/100) kronor.

Änkepension att betala ut: 54 000 – 138 750 = 0 kr

9.5.8 Samordning med garantipension till änkepension

Har änkan rätt till både garantipension till änkepension och till aktivitetsersättning eller sjukersättning i form av garantiersättning enligt SFB betalas endast den till beloppet största förmånen ut. Vilken förmån som blir störst går att avgöra först efter avdrag för yrkesskadelivränta (7 kap. 33 § SFBP).

Jämförelsen mellan beloppen ska göras efter det att garantiersättningen har minskats på grund av reduceringsinkomst vid steglös avräkning på grund av arbete (tillämpas från och med den 1 januari 2009 enligt prop. 2007/08:124 s. 75).

9.5.9 Samordning av änkepension och allmän pension vid dödsfall före 2003

När ska samordning inte ska göras

Har dödsfallet inträffat före år 1990 ska änkepensionen inte samordnas med kvinnans egen allmänna pension. Detta gäller oavsett kvinnans ålder (7 kap. 21 § SFBP).

Har dödsfallet inträffat något av åren 1990–2002 och är kvinnan född 1929 eller tidigare ska änkepensionen inte heller samordnas med kvinnans egen allmänna pension (7 kap. 21 § SFBP).

När samordning ska göras

Änkepension och allmän pension ska samordnas för kvinnor födda 1930 eller senare om dödsfallet har inträffat 1990 eller senare (7 kap. 24 och 26 §§ SFBP).

Samordning mellan änkepension och allmän pension regleras i 7 kap. 24 och 26 §§ SFBP. I dessa paragrafer hänvisas till 84 kap. 12–17 §§ SFB. Det innebär att bestämmelserna om samordning är desamma från och med januari 2011 såväl vid dödsfall före år 2003 som vid dödsfall 2003 eller senare.

9.6 Samordning med yrkesskadelivränta

En efterlevandeförmån ska minskas för en efterlevande som har rätt till yrkesskadelivränta *som efterlevande*. Egen yrkesskadelivränta påverkar inte efterlevandeförmånerna (85 kap. 3 och 4 §§ SFB).

Yrkesskadelivränta är livränta som betalas ut på grund av obligatorisk försäkring enligt lagen (1954: 243) om yrkesskadeförsäkring (YFL) eller enligt motsvarande äldre lagstiftning eller livränta som i annat fall bestäms av eller betalas ut av Försäkringskassan.

Motsvarande gäller då sådan livränta betalas ut enligt utländsk lagstiftning. Se vidare vägledning 2010:7 *Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EU-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt enligt konventioner om social trygghet*.

Arbetskadelivränta som betalas ut enligt SFB minskar inte pensionen. Det är i stället pensionen som minskar arbetsskadelivräntan. Dock med undantag för efterlevandestöd.

9.6.1 Livräntefaktorer och deras historia

Livränta anges i form av livräntefaktor som multiplicerad med gällande prisbasbelopp ger livräntans årsbelopp. En livräntefaktor anges som ett decimaltal med två decimaler (3 och 5 §§ lagen [1967:919] om värdesäkring av vissa livräntor m.m. och 3 och 4 §§ lagen [1977:268] om uppräknings av yrkesskadelivräntor m.m.). Värdesäkringen innebär att livräntan räknas om med förändringar av prisbasbeloppet.

Exempel

Om vi antar att livräntefaktorn är 1,38 och prisbasbeloppet 50 000 blir livräntans årsbelopp $1,38 \times 50\,000 = 69\,000$ kronor.

Har yrkesskadan inträffat den 1 januari 1968 eller senare beräknas livräntefaktorn genom att livräntans årsbelopp vid skadetillfället divideras med prisbasbeloppet för januari månad skadeåret.

Är livräntan reducerad till exempel på grund av samordning med statlig pension, ger den reducerade faktorn multiplicerad med prisbasbeloppet livräntans årsbelopp.

För skador som har inträffat före år 1968 motsvarar faktorn livräntans årsbelopp i december 1967, dividerat med prisbasbeloppet i januari 1968.

I samband med att värdesäkring infördes, höjdes yrkesskadelivräntorna med olika procenttal beroende på skadedatumet för den enskilda livräntan (2 § lagen [1967:919] om värdesäkring av vissa livräntor m.m.). En höjning av livräntorna gjordes även från och med den 1 juli 1977 (2 § lagen [1977:268] om uppräknings av yrkesskadelivräntor m.m.).

En livränta med ett skadedatum före 1968 fick vid värdesäkringen en faktor beräknad efter årsbeloppet i december 1967. Faktorn skulle gälla för tiden före år 1968. Vid den höjning av livräntan som gjordes samtidigt som värdesäkringen, höjdes faktorn med verkan från den 1 januari 1968. Denna höjning gällde till och med den 30 juni 1977 då nästa uppräknings gjordes och faktorn höjdes från och med den 1 juli 1977. En sådan livränta har alltså tre faktorer.

Om skadan har inträffat under år 1968 eller senare har livräntan två faktorer. En som gäller till och med den 30 juni 1977 och en som gäller från och med den 1 juli 1977.

De båda lagar som reglerar höjningarna av livräntorna innehåller bestämmelser som begränsar höjningarnas inverkan på pension.

Exempel

En pension som vid utgången av år 1967 redan hade samordnats med livräntan påverkas inte av att livräntan höjdes från och med den 1 januari 1968 (6 § lagen [1967:919] om värdesäkring av vissa livräntor m.m.).

Exempel

Motsvarande begränsning gäller för höjningen från och med den 1 juli 1977 för pensioner som vid utgången av juni 1977 redan hade samordnats med yrkesskadelivräntan (5 § lagen [1977:268] om uppräknings av yrkesskadelivräntor m.m.).

Värdesäkringen avser pensioner som utbetalades vid värdesäkringstillfället. Om pensioneringen eller dödsfallet inträffade senare och yrkesskadelivränta och efterlevandepension därmed beviljas senare gäller inte ovanstående.

Exempel

En kvinna har änkepension och yrkesskadelivränta efter sin avlidne make. Skadan och dödsfallet inträffade den 2 februari 1975. Änkepension och livränta har betalats ut sedan februari 1975. För livräntan är följande faktorer fastställda:

1,25 till och med den 30 juni 1977 (skrivs F. 77 på livräntebild i IT-systemet)

1,38 från och med den 1 juli 1977 (skrivs FAKTOR på livräntebild i IT-systemet)

Livräntan betalas ut enligt faktor 1,38. Uppräkningen av livräntan från och med den 1 juli 1977 påverkar inte pensionen eftersom den var minskad med livräntan i juni 1977. Faktorn 1,25 ska ligga till grund för samordningen med pensionen.

9.6.2 Dödsfall före 2003

Om dödsfallet har inträffat före år 2003 ska 45 procent av varje livränta som överstiger en sjättedel av prisbasbeloppet, som den efterlevande för samma tid har rätt till, minska efterlevandeförmånen (7 kap. 55 § SFBP). Nivån 45 procent har valts för att den efterlevande inte ska få ett sämre nettoutfall än den skulle ha fått enligt AFL:s regler i dess lydelse före den 1 januari 2003 (prop. 1999/2000:91 s. 238).

För barn gäller att yrkesskadelivränta i första hand ska minska efterlevandestödet. Därefter minskas 25-procentstillägget och sist barnpensionen. Livränta får minska barnpension endast om den avlidne kunnat tillgodoräkna sig pensionspoäng för minst ett år när skadan inträffade.

För vuxna efterlevande ska 45 procent av den del av yrkesskadelivräntan som överstiger en sjättedel av prisbasbeloppet samordnas med efterlevandepensionen. Minskningen ska i första hand göras på garantipensionen, och om garantipensionen inte räcker görs resterande avdrag på den inkomstgrundade delen av pensionen. Det finns inget garantibelopp för vuxna efterlevande, vilket innebär att efterlevandepensionen kan reduceras till noll genom samordningen. Om både omställningspension och änkepension betalas ut till samma person gäller samordningen båda förmånerna, enligt tillämpliga bestämmelser i SFB och övergångsbestämmelserna. I de fall samordningen leder till att efterlevandepensionen helt reduceras kan livräntan även påverka andra förmåner som den efterlevande har rätt till.

Precis som vid dödsfall 2003 eller senare får barnpensionen tillsammans med efterlevandestödet aldrig, på grund av samordning med livränta, understiga en fjärdedel av 40 procent av prisbasbeloppet per år. Det finns alltså ett garantibelopp (7 kap. 55 och 56 §§ SFBP och 85 kap. 7 § SFB).

Har en livränta helt eller delvis bytts ut mot engångsbelopp ska samordning ändå göras som om livräntan betalas ut (85 kap. 5 § SFB).

I 1 § lagen (1967:919) om värdesäkring av vissa livräntor m.m. och i 1 § lagen (1977:268) om uppräknings av yrkesskadelivräntor m.m. anges däremot att värdesäkring och uppräknings av livränta inte gäller för livränta som har bytts ut mot engångsbelopp. Det innebär att de som har bytt ut hela eller del av livräntan mot ett engångsbelopp inte får den utbytta livräntan anpassad till förändringar i prisbasbeloppet. Vid samordningen med yrkesskadelivräntan innebär det således att pensionen minskas med tre fjärdedelar av det livräntebelopp som gällde vid tidpunkten för utbytet som överstiger en sjättedel av prisbasbeloppet. Minskningen är således bestående.

9.6.3 Dödsfall 2003 eller senare

Inträffar dödsfallet år 2003 eller senare ska tre fjärdedelar av varje livränta som överstiger en sjättedel av prisbasbeloppet och som den efterlevande för samma tid har rätt till som efterlevande minska efterlevandeförmånen (85 kap. 6–9 §§ SFB).

Vid samordningen ska summan av barnpensionen och efterlevandestödet minskas med tre fjärdedelar av den del av yrkesskadelivräntan som överstiger en sjättedel av prisbasbeloppet. Livräntan ska i första hand minska efterlevandestödet. Därefter ska den minska barnpensionen. Avdrag på barnpension får endast göras om den avlidne hade kunnat tillgodoräkna sig pensionspoäng för minst ett år när skadan inträffade (85 kap. 6 § SFB).

För vuxna efterlevande gäller att tre fjärdedelar av den del av yrkesskadelivräntan som överstiger en sjättedel av prisbasbeloppet ska samordnas med efterlevandepensionen. Minskningen ska i första hand göras på garantipensionen. Om garantipensionen inte räcker för hela avdraget, ska resterande avdrag göras på den inkomstgrundade delen av pensionen.

Om det finns rätt till både omställningspension och änkepension gäller samordningen båda förmånerna. I de fall samordningen leder till att efterlevandepensionen helt reduceras kan livräntan också minska annan förmån som änkan har rätt till.

Det finns också ett garantibelopp som innebär att barnpensionen tillsammans med efterlevandestödet aldrig får understiga en fjärdedel av 40 procent av prisbasbeloppet per år, även efter samordning med livränta (85 kap. 7 § SFB).

Exempel

Ett barn har barnpension med 10 000 kronor per år, och efterlevandestöd med 6 000 kronor per år. Dessutom har barnet en yrkesskadelivränta efter den avlidne föräldern. Den betalas ut med 35 000 kronor per år.

Pensionsmyndigheten ska göra avdrag på barnpensionen eftersom den avlidne hade kunnat tillgodoräkna sig pensionspoäng för minst ett år när skadan inträffade. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor. Livräntan minskar pensionen enligt följande:

$$1/6 \times 50\,000 = 8\,333$$

$$35\,000 - 8\,333 = 26\,667$$

$$26\,667 \times 3/4 = 20\,000$$

$$\text{Efterlevandestöd } 6\,000 - 20\,000 = 0$$

$$\text{Barnpension } 10\,000 - (20\,000 - 6\,000) = 14\,000 = 0$$

$$\text{Garantibelopp: } (1 \times 40 \times 50\,000) / (4 \times 100) = 5\,000 \text{ kronor per år}$$

Efterlevandestöd betalas ut med 0 kronor och barnpension med 5 000 kronor per år.

Exempel

En kvinna har omställningspension, 20 000 kronor per år, och garantipension till omställningspension, 55 200 kronor per år. Dessutom har hon en yrkesskadelivränta efter sin avlidne make. Den betalas ut med 15 000 kronor per år. Pensionsmyndigheten ska göra avdrag på omställningspensionen

eftersom den avlidne hade kunnat tillgodoräkna sig pensionspoäng för minst ett år då skadan inträffade. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor.

Livräntan minskar pensionen enligt följande:

$$1/6 \times 50\,000 = 8\,333$$

$$15\,000 - 8\,333 = 6\,667$$

$$6\,667 \times 3/4 = 5\,000$$

$$\text{Garantipension } 55\,200 - 5\,000 = 50\,200 \text{ kronor}$$

$$\text{Omställningspension } 20\,000 - 0 = 20\,000 \text{ kronor}$$

Garantipension betalas ut med 50 200 kronor per år och omställningspension med 20 000 kronor per år.

Livräntan kan minska summan av garantipension till omställningspension eller garantipension till förlängd omställningspension och omställningspension eller förlängd omställningspension till 0 kronor. Det finns inget garantibelopp (85 kap. 8 § SFB).

Exempel

En man har rätt till omställningspension med 18 000 kronor per år, och garantipension till omställningspension, 3 300 kronor per år. Dessutom har han en yrkesskadelivränta efter sin avlidna maka. Den betalas ut med 40 000 kronor per år. Pensionsmyndigheten ska göra avdrag på omställningspensionen eftersom den avlidna hade kunnat tillgodoräkna sig pensionspoäng för minst ett år då skadan inträffade. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor.

Livräntan minskar pensionen enligt följande:

$$1/6 \times 50\,000 = 8\,333$$

$$40\,000 - 8\,333 = 31\,667$$

$$31\,667 \times 3/4 = 23\,750$$

$$\text{Garantipension } 3\,300 - 23\,750 = 0$$

$$\text{Omställningspension } 18\,000 - (23\,750 - 3\,300) = 20\,450 = 0$$

Garantipension och omställningspension blir 0 kronor.

10. Årliga förändringar

Barnpension, omställningspension och änkepension följsamhetsindexeras varje årsskifte med inkomstindex. Garantipension och efterlevandestöd räknas om med prisbasbeloppet.

10.1 Följsamhetsindexering av inkomstgrundad efterlevandepension och änkepension

Följsamhetsindexering

85 kap. 2 § SFB

Vid ingången av varje kalenderår ska barnpension, omställningspension och änkepension räknas om genom följsamhetsindexering enligt 62 kap. 42 § och 43 § första stycket.

Om barnpension, omställningspension eller änkepension ska lämnas först från ett senare år än året för dödsfallet, ska pensionen beräknas som om den hade lämnats redan dödsfallsåret.

Följsamhetsindexeringen innebär att pensionen vid årsskiftet multipliceras med kvoten mellan inkomstindex efter årsskiftet och inkomstindex före årsskiftet sedan denna kvot dividerats med talet 1,016.

Med denna teknik, som huvudsakligen bygger på förändringarna av inkomstindex, kommer den inkomstgrundade pensionen i princip att följa utvecklingen av de förvärvsarbetandes inkomster. Man gör dock indexeringen kring en viss bestämd norm på 1,6 procent. Det innebär i princip att om den genomsnittliga nominella förvärvsinkomsten (dvs. inkomstindex) ökar mer än 1,6 procent så skrivs pensionen upp med den delen av ökningen som ligger över 1,6 procent. Om ökningen är mindre än 1,6 procent kommer pensionen att minska. Normen visar sig i talet 1,016 (85 kap. 2 § SFB).

I vägledning 2010:2 *Allmän pension till personer födda 1938 eller senare – Att ta ut pension* beskrivs följsamhetsindexeringen och normens funktion.

10.2 Följsamhetsindexering ska göras varje år

Hur inkomstgrundad efterlevandepension och änkepension beräknas första gången pension beviljas har beskrivits i avsnitten för respektive förmån. Från och med ingången av året efter dödsfallsåret ska den pension som en efterlevande har vid ett årsskifte räknas om för nästkommande år genom en så kallad

följsamhetsindexering (85 kap. 2 § SFB). Hänvisningen i 85 kap. 2 § SFB till 62 kap. 42 § och 43 § första stycket SFB innebär att ett fastställt balansindex inte påverkar årsskiftesomräkningarna av löpande inkomstgrundad efterlevandepension. Vid den årliga följsamhetsindexeringen av efterlevandepension ska fastställt inkomstindex alltid användas.

Hur efterlevandepension beräknas från och med januari 2003 när dödsfallet har inträffat före år 2003 har beskrivits i tidigare versioner av den här vägledningen. Från och med årsskiftet 2003/2004 ska den pension som den efterlevande har vid ett årsskifte räknas om för nästkommande år genom en så kallad följsamhetsindexering (85 kap. 2 § SFB). Se ovanstående stycke vad som sägs om hänvisningen i 85 kap. 2 § SFB till 62 kap. 42 § och 43 § första stycket SFB. Det gäller även i dessa fall.

10.3 Exempel på följsamhetsindexering

Följsamhetsindexeringen från år 1 till år 2 kan beskrivas i följande formel där EP är efterlevandepensionens årsbelopp och I är inkomstindex.

$$\text{Följsamhetsindexerad EP år 2} = EP \text{ år 1} * \frac{\text{Inkomstindex år 2}}{\text{Inkomstindex år 1} \times 1,016}$$

Exempel

Antag att en efterlevandes änkepension inför årsskiftet 2019/2020 är 70 000 kronor. Inkomstindex för år 2020 är 182,58 och för år 2019 175,96. Följsamhetsindexeringen vid detta årsskifte ger följande änkepension för år 2020.

$$70\,000 \times \frac{182,58}{1,016 \times 175,96} = 71\,490 \text{ kronor}$$

10.4 Automatisk balansering – balansindex för allmän pension

För att försäkra att ålderspensionssystemet är finansiellt stabilt, vilket innebär att pensionsskulden inte ska överstiga systemets tillgångar, ska regeringen varje år fastställa ett balanstal (58 kap. 14 § SFB).

Understiger balanstalet 1,00 har systemet ett underskott, vilket innebär att pensionsskulden överstiger de tillgångar som ska finansiera skulden. Om balanstalet är mindre än 1,00 ska balansen mellan tillgångar och skulder återställas genom att inkomstindex multipliceras med balanstalet. På detta sätt skapas en ny

indexserie, kallat balansindex (58 kap. 22 § SFB). Se vidare i vägledning 2010:2 *Allmän pension till personer födda 1938 eller senare – Att ta ut pension.*

Den årliga uppräkningsindexeringen av inkomstgrundad efterlevandepension påverkas inte av om balanstalet är under 1,00. Vid den årliga följsamhetsindexeringen av inkomstgrundad efterlevandepension ska alltid de fastställda inkomstindexen användas även för år då ett balansindex har fastställts (85 kap. 2 § SFB). Förklaringen till detta är att ålderspensionssystemet är ett avgiftsfinansierat system som är autonomt och ligger utanför statsbudgeten. Efterlevandepensionerna finansieras däremot via anslag i statsbudgeten och det finns därför inte något behov av en automatisk balansering av dessa (prop. 2006/07:29 s. 14).

För efterlevandepensionens del påverkar balanseringen av allmän pension beräkningen av änkepension i de fall änkan uppbär allmän pension som ska samordnas. Detta sker såväl vid nybeviljande som vid årlig omräkning. Beräkningen behöver göras varje år eftersom mannens och kvinnans tilläggspension enligt de garanterade nivåerna ska indexeras med hänsyn till balansindex. Vid balanseringsår får dessa kvinnor ett annat utfall än andra mottagare av efterlevandepension.

10.5 Årlig uppdatering av övriga efterlevandepensioner samt efterlevandestöd

Garantipension till omställningspension, förlängd omställningspension och änkepension räknas varje år om inför kommande år med det för kommande år fastställda prisbasbeloppet. Efterlevandestöd räknas på samma sätt om med prisbasbeloppet varje år (79 kap. 3 § SFB, 81 kap. 10 § SFB samt motsvarande bestämmelser i SFBP).

11. Övriga bestämmelser

I detta kapitel beskrivs kortfattat bestämmelser om

- avdrag på retroaktiv utbetalning efter beslut om återbetalning
- ändring, omprövning och överklagande av beslut
- nedsättning av förmån p.g.a. kriminalvård m.m.

11.1 Avdrag på retroaktiv utbetalning

Avdrag på ersättning

108 kap. 24 § SFB

Om Pensionsmyndigheten har beslutat om återbetalning av inkomstgrundad efterlevandepension och det till följd av beslutet om sänkt sådan pension beviljas efterlevandestöd eller garantipension till omställningspension retroaktivt för samma tid, ska avdrag för den återkrävda pensionen i första hand göras på den retroaktivt beviljade förmånen, i den utsträckning betalning inte redan har skett.

108 kap. 25 § SFB

Om Pensionsmyndigheten har beslutat om återbetalning av efterlevandestöd eller garantipension till omställningspension, ska avdrag för den återkrävda förmånen i första hand göras på retroaktivt beviljad inkomstgrundad efterlevandepension som avser samma tid som återkravet, i den utsträckning betalning inte redan har skett.

Om Pensionsmyndigheten med stöd av 108 kap. 2 och 3 §§ SFB har funnit en efterlevande skyldig att återbetala för mycket utbetald inkomstgrundad efterlevandepension eller änkepension och det ändringsbeslut som ligger till grund för återbetalningsskyldigheten också innebär en höjning av garantipension eller efterlevandestöd får det belopp som den efterlevande är återbetalningsskyldig för i första hand dras av från den retroaktiva utbetalningen av garantipension eller efterlevandestöd. Motsvarande gäller om Pensionsmyndigheten fattat beslut om återbetalning av garantipension eller efterlevandestöd. Avdrag ska då göras på inkomstgrundad efterlevandepension eller änkepension som betalas ut för samma tid som den för högt utbetalda förmånen avser. Detta gäller under förutsättning att beloppet inte redan är återbetalt (108 kap. 24 och 25 §§ SFB och 9 kap. 6 § SFBP).

11.2 Ändring, omprövning och överklagande av beslut

Bestämmelserna om omprövning, överklagande och ändring av ett beslut finns i 113 kap. SFB. Pensionsmyndighetens beslut i ett ärende rörande en efterlevandeförmån kan omprövas, ändras eller överklagas med stöd av detta kapitel.

11.2.1 Ny prövning

Pensionsmyndigheten kan i vissa fall på eget initiativ (*ex officio*) ompröva ett felaktigt beslut med stöd av bestämmelserna i SFB.

Ett beslut om en efterlevandeförmån kan bli föremål för ändring och omprövning med stöd av 113 kap. 22–31 §§ SFB (113 kap. 37 § SFB). Om förutsättningarna i aktuell bestämmelse är uppfyllda kan Pensionsmyndigheten ändra ett beslut som har blivit felaktigt.

11.2.2 Omprövning på begäran av enskild

Omprövning av beslut betyder att Pensionsmyndigheten tar upp ett beslut som myndigheten har fattat tidigare för ett nytt ställningstagande. En omprövning innebär att Pensionsmyndigheten gör en ny fullständig prövning av sakfrågan.

Ett beslut ska omprövas av Pensionsmyndigheten om den som beslutet angår begär det. En begäran om omprövning ska vara skriftlig och ska ha kommit in inom två månader från den dag då den enskilde fick del av beslutet (113 kap. 23 och 26 §§ SFB).

11.2.3 Överklagande av beslut

Pensionsmyndighetens beslut får överklagas till domstol. Ett beslut får inte överklagas av en enskild innan beslutet har omprövats (113 kap. 10 § SFB). Ett överklagande ska ha kommit in inom två månader från den dag då den enskilde fick del av beslutet (113 kap. 20 § SFB).

För beslut enligt FL gäller andra bestämmelser i fråga om överklagande.

Vid överklagande prövas Pensionsmyndighetens beslut av förvaltningsrätt. Förvaltningsrättsavgöranden kan överklagas till kammarrätt vars domar och beslut i sin tur kan överklagas till Högsta förvaltningsdomstolen (HFD, f.d. Regeringsrätten, RegR) som är den högsta instansen i socialförsäkringsärenden.

11.2.4 Avdrag vid kontraktsvård

106 kap. 31 § SFB

Om den som får omställningspension, garantipension till omställningspension eller änkepension vistas i ett familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende inom socialtjänsten på grund av skyddstillsyn med särskild behandlingsplan ska han eller hon för varje dag betala för sitt uppehälle när staten bekostar vistelsen. Detsamma gäller för tid när en pensionsberättigad vistas utanför anstalt enligt 11 kap. 3 § fängelselagen (2010:610).

Den som har omställningspension, förlängd omställningspension, särskild efterlevandepension, änkepension eller garantipension till dessa förmåner men inte allmän pension eller äldreförsörjningsstöd enligt SFB och på statens bekostnad genomgår så kallad kontraktsvård i ett sådant hem för vård och boende eller familjehem som avses i socialtjänstlagen, ska från första dagen av institutionsvistelsen betala för uppehållet genom avdrag på förmånen (106 kap. 30 och 31 §§ SFB).

Om den efterlevande samtidigt har aktivitetsersättning, sjukersättning eller arbetsskadelivränta enligt SFB ska endast ett avdrag göras från de sammantagna förmånerna (106 kap. 40 § SFB).

Avdrag ska göras med 80 kronor per dag. Avdraget ska göras efter skatteavdrag. Det får dock vara högst en tredjedel av förmånernas månadsbelopp delat med 30. Det belopp varmed minskning görs ska avrundas till närmaste lägre krontal (106 kap. 39 § SFB).

Det kan vara svårt att göra avdrag för kontraktsvård vid utbetalning av just den ersättningen som avser samma dagar som kontraktsvården. Eftersom avdrag för kontraktsvård inte kan dras för samma månad som utbetalningen avser kan avdraget därför göras tidigast närmast följande månad (prop. 1988/89:33 s. 17 och 18). Det innebär således en förskjutning av avdragen för kontraktsvård, det vill säga om avdrag börjar göras månaden efter tidpunkten för påbörjad kontraktsvård beräknas avdraget på föregående månadsbelopp. Det finns heller inget som hindrar att avdraget förskjuts ytterligare en månad om uppgiften om startdatum för kontraktsvård kommer in senare. Om efterlevandepension emellertid ska upphöra att betalas ut den månaden som avdraget ska verkställas medför det att något avdrag inte kan göras.

11.2.5 Underrättelseskyldighet för Kriminalvårdsstyrelsen och Statens institutionsstyrelse

Kriminalvårdsstyrelsen är skyldig att underrätta om de tidpunkter som Pensionsmyndigheten behöver få information om för att kunna tillämpa de

särskilda bestämmelserna om tillfällig nedsättning eller indragning av ersättningar till efterlevande på grund av vistelse på institution (1 § 5 förordning [2018:1747] om viss underrättelseskyldighet för Kriminalvården).

Kriminalvårdsstyrelsen aviserar dagligen om intagnings- och avgångsdatum för olika åtgärder såsom häktning, intagning i kriminalvårdsanstalt eller behandlingshem etc.

Från och med den 1 juli 2025 gäller även att Kriminalvården ska underrätta Pensionsmyndigheten om tidpunkten för utebliven inställelse vid kriminalvårdsanstalt för verkställighet av fängelsestraff. På motsvarande sätt ska SiS underrätta om utebliven inställelse vid särskilt ungdomshem för verkställighet av sluten ungdomsvård enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård (LSU).

I fråga om barn som vistas i ett särskilt ungdomshem (så kallat § 12-hem) för att där verkställa sluten ungdomsvård, gäller att SiS en gång i månaden lämnar uppgifter om dagen för verkställighetens början och slut (10 a § förordningen [2001:637] om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten).

12. Äldre regler

12.1 Barnpension vid dödsfall före 2003

Enligt nuvarande bestämmelser i SFB görs beräkning av barnpension på den avlidnes efterlevandepensionsunderlag (EPU) (78 kap. 7–11 §§ och 82 kap. SFB). Bestämmelserna om efterlevandestöd i EPL tillämpades från och med den 1 januari 2003 och bestämmelserna i SFB för tid från och med den 1 januari 2011 även för barn som fått eller kommer att få barnpension på grund av dödsfall före år 2003 (1 kap. 3 § SFBP). Bestämmelser om rätten till och beräkningen av barnpension för dödsfall före 2003 finns i SFBP.

Barnpension har tidigare utgetts i form av folkpension och tilläggspension. Folkpension i form av barnpension avskaffades i och med utgången av år 2002. Tilläggspension (ATP) i form av barnpension blev från och med januari 2003 en del av barnpensionen. Barnpensionen från och med januari 2003 är den gamla tilläggspensionen (7 kap. 2 § 1 SFBP) och det s.k. 25-procentstillägget, folkpension före 2003 (7 kap. 2 § 2 SFBP).

Barnpension enligt 7 kap. 2 § 1 SFBP beräknas på samma sätt som tilläggspension (ATP) i form av barnpension enligt AFL i dess lydelse före år 2003. Beräkningen av barnpensionen skiljer sig beroende på de aktuella förutsättningarna.

12.2 Efterlevandestöd

Efterlevandestödet är en form av grundskydd på samma sätt som underhållsstödet och är helt oberoende av den avlidnes försäkringstid i Sverige. Före 2003 hade ett barn vars avlidne förälder aldrig hade bott i Sverige inte rätt till folkpension utan fick istället underhållsstöd.

Efterlevandestödet ersatte garantinivån på tre fjärdedelar av prisbasbeloppet för barnpension enligt AFL i dess lydelse före år 2003.

12.3 Omställningspension vid dödsfall före 2003

Före 2003 bestod omställningspension av folkpension och en andel av den tilläggspension som den avlidne tjänat in (ATP). Folkpensions- och ATP-systemen reformerades från 1 januari 2003.

Enligt nuvarande bestämmelser i SFB görs beräkning av omställningspension och förlängd omställningspension på den avlidnes efterlevandepensionsunderlag (80 kap. 10 § SFB). Bestämmelser om rätten till och beräkningen av omställningspension och förlängd omställningspension för dödsfall före 2003 finns i SFBP.

12.3.1 Rätten till omställningspension

I fråga om rätt till omställningspension som grundar sig på dödsfall före år 2003 gäller vad som sägs i 14 kap. 4 § första stycket AFL i dess lydelse före år 2003 (7 kap. 9 § SFBP).

Om omställningspension beviljas retroaktivt för tid före januari 2011 ska bedömningen av rätten till och beräkningen för tiden till och med december 2002 göras enligt AFL:s regler.

För tid från och med januari 2003 till och med december 2010 gäller InfEPL och EPL (1 kap. 3 § SFBP). En omräkning ska göras från januari 2003.

För tid från och med januari 2011 ska bedömningen av rätten till och beräkningen göras enligt SFB och SFBP.

För mer information och exempel se tidigare versioner av denna vägledning.

12.3.2 Beräkning av omställningspension

Omställningspension som grundar sig på dödsfall före år 2003 ska beräknas på den avlidnes förtidspension eller allmän pension på samma sätt som gäller för beräkning av barnpension enligt 7 kap. 2 § 1 SFBP (7 kap. 10 § 1 SFBP). Beräkningen av omställningspension eller förlängd omställningspension enligt 7 kap. 10 § 1 SFBP motsvarar beräkningen av omställningspension i form av tilläggspension enligt AFL i dess lydelse före år 2003.

Omställningspension i form av 90-procentstillägg är 90 procent av det för år 2003 gällande prisbasbeloppet. Detta tillägg ersätter det första basbeloppets inkomster som före år 2003 ersattes med folkpension (7 kap. 10 § SFBP).

Omställningspension eller förlängd omställningspension och barnpension kan betalas ut med högst den pension som den avlidne hade eller skulle ha kunnat få, begränsningsregel, 100 procent. Om det finns en vuxen efterlevande som ska ha omställningspension eller förlängd omställningspension och den tillsammans med barnpensionerna överstiger 100 procent ska en proportionering göras (7 kap. 10 § SFBP).

12.3.3 Förmånstiden för omställningspension

Perioden under vilken omställningspension kan utbetalas har varierat mellan sex, tio och tolv månader.

Enligt nu gällande bestämmelser kan omställningspension lämnas under tolv månader från tidpunkten för dödsfallet (80 kap. 5 § SFB). Omställningspension lämnades i tolv månader även före SFB:s införande.

Om dödsfallet inträffat den 1 januari 2005 eller senare kan allmän omställningspension betalas ut i tolv månader. Men om dödsfallet inträffade år 2003 eller 2004 betalas omställningspension ut i tio månader (EPL i dess lydelse före år 2004 och före år 2005).

Vid dödsfall före 2003 kan omställningspension betalas ut under en tid av sex månader från dödsfallet (14 kap. 4 § första stycket AFL i dess lydelse före den 1 januari 2003).

12.4 Garantipension till omställningspension vid dödsfall före 2003

Garantipensionen till omställningspensionen är grundskyddet för vuxna efterlevande som inte uppnått aktuell riktålder.

Garantipension är en utfyllnadspension som betalas ut som tillägg till omställningspensionen. Tidigare utgjordes grundskyddet av bosättningsbaserad folkpension och pensionstillskott.

Folkpensions- och ATP-systemen avskaffades från och med den 1 januari 2003. Vid övergång till nya bestämmelser beräknades garantipensionen på sådant sätt att den sammanlagda pensionen efter skatt inte skulle bli mindre i januari 2003 än den var i december 2002. Detta gäller också de pensioner som beviljades först 2003 eller senare men dödsfallet inträffade före 2003.

En efterlevande maka eller make som inte uppnått riktåldern och som är bosatt i Sverige har rätt till garantipension om hen uppfyller villkoren för rätt till omställningspension eller förlängd omställningspension. Dessutom krävs att den avlidne kan tillgodoräknas minst tre års bosättningstid i Sverige eller minst tre år med pensionspoäng (7 kap. 12 och 13 §§ SFBP med hänvisning 8 kap. 4 och 5 §§ i AFL i dess lydelse före den 1 januari 2003).

Det finns inget krav på att omställningspension eller förlängd omställningspension ska betalas ut. Uppfyller en efterlevande villkoren för rätt till omställningspension men den avlidne inte kan tillgodoräknas tre år med pensionspoäng blir omställningspensionen 0 kronor. Den efterlevande kan ändå få garantipension.

Garantipension, då dödsfallet har inträffat före år 2003 ersätter 40-delsberäknad folkpension samt pensionstillskott och ska i möjligaste mån ge samma effekter för den samlade pensionen som det särskilda grundavdraget (SGA) vid beskattningen gav före år 2003 (prop. 1999/2000:91 s. 154). Därför är basnivån för garantipension vid dödsfall före år 2003 högre än basnivån vid dödsfall 2003 eller senare. Dessutom avtrappas garantipension vid dödsfall före år 2003 på ett mildare

sätt än senare. Det finns särskilda bestämmelser för beräkning av garantipension som är avkortad.

Beräkningen av garantipension ska grunda sig på den omställningspension eller förlängda omställningspension som den efterlevande har rätt till (7 kap. 14 § SFBP).

Mer information om beräkning av garantipension till omställningspension och förlängd omställningspension finns i tidigare versioner av denna vägledning.

12.5 Änkepension

Folkpensions- och ATP-systemen avskaffades den 1 januari 2003. Änkepension i form av folkpension och ATP blev änkepension. Ett nytt grundskydd, garantipension till änkepension infördes och det särskilda grundavdraget för pensioner (SGA) avskaffades.

12.5.1 Motiv till avskaffad änkepension

I SOU 1987:55 *Efterlevandepension, Reformering av den allmänna försäkringens efterlevandeförmåner* föreslogs en reformering av familjepensioneringen.

Utredningens uppfattning var att änkepensionering bör avvecklas på sikt och ersättas med nya former av stöd. En grundläggande princip i reformeringen var att de nya efterlevandestöden skulle utformas på sådant sätt att det råder full könsjämlighet, dvs. att identiska regler gäller för män och kvinnor.

En annan utgångspunkt i utredningen var att stödet till vuxna efterlevande skulle ges en mer tidsbegränsad och behovsinriktad utformning än änkepensionen. Stödet inriktades primärt på aktiverande åtgärder, inte passiverande. Regelsystemet utformades så att det inte motverkar utan medverkar till att den efterlevande kan kvarstå i eller återgå till förvärvsarbete. Utredningen menar också att änkepensioneringen i mycket hade en prägel som gjorde att den kunde få passiverande verkningar, och ett nytt system borde ha som utgångspunkt att bereda vuxna efterlevande i aktiv ålder möjlighet att ha en plats i förvärvslivet. Enligt utredningens uppfattning är den bästa lösningen när det gäller att tillgodose stödbehovet för dessa efterlevande att de får tillfälle att delta i arbetslivet och härigenom erhålla en på egna insatser grundad försörjning. Förmånerna från efterlevandepension bör även ha som syfte att ge ekonomisk kompensation för de direkta följderna av dödsfallet och syfta till att utgöra komplement till de generellt verkande insatser som görs på andra områden (SOU 1987:55 s. 157).

12.5.2 Änkepension för änkor födda 1944 eller tidigare

Änkepension som grundar sig på dödsfall före år 2003 ska beräknas på den avlidnes förtidspension eller ålderspension (10–13 §§ infEPL). Dessa bestämmelser överensstämmer med bestämmelserna om beräkning av barnpension enligt 7 kap. 2 § 1 SFBP.

Bestämmelserna om beräkning av änkepension för tid från och med den 1 januari 2011 enligt SFBP överensstämmer med bestämmelserna om beräkning av tilläggs pension i form av änkepension enligt AFL i dess lydelse före år 2003 och med bestämmelserna i infEPL och EPL för tiden 2003–2010.

12.5.3 90-procentstillägg för änkor födda 1944 eller tidigare

90-procentstillägget har inte kunnat nybeviljas för tid från och med 1 januari 2010. En änka född 1944 eller tidigare har då fyllt 65 år och har därför inte rätt till 90-procentstillägget.

Om det blir aktuellt att bevilja 90-procentstillägg till en änka som är född 1944 eller tidigare för tid före 1 januari 2010 finns de bestämmelserna i den upphävda lagen om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn (EPL).

12.5.4 Änkepension för änkor födda 1945 eller senare

Änkepension enligt SFBP beräknas för tid från och med den 1 januari 2011 på samma sätt som tilläggs pension i form av änkepension enligt AFL i dess lydelse före år 2003 och som änkepension enligt infEPL och EPL för tiden 2003–2010.

Änkepension till en kvinna född 1945 eller senare beräknas under antagande att mannen hade avlidit vid utgången av år 1989. Pensionen beräknas på grundval av de pensionspoäng som mannen fram till dess hade tillgodoräknats. Endast år med faktiskt intjänade pensionspoäng tillgodoräknade före år 1990 ska användas vid beräkningen (7 kap. 26 § SFBP).

I de fall då mannen hade förtidspension vid utgången av år 1989 tas hänsyn till antagandepoäng till och med år 1989 men inte för åren därefter (prop. 1987/88:171, avsnitt 12.1 s. 227).

12.5.5 90-procentstillägg för änkor födda 1945 eller senare

Beräkningen av 90-procentstillägget till änkor födda 1945 eller senare överensstämmer i princip med beräkningen av änkepension i form av folkpension enligt AFL i dess lydelse före år 2003.

För änkor födda 1945 eller senare gäller att 90-procentstillägget beräknas i förhållande till hur många år med pensionspoäng den avlidne mannen hade tillgodoräknats till och med år 1989 (7 kap. 26 § SFBP). Endast år med faktiskt

intjänade pensionspoäng tillgodoräknade före år 1990 ska användas vid beräkningen (7 kap. 26 § SFBP).

12.6 Särskild efterlevandepension

Den särskilda efterlevandepensionen infördes den 1 januari 1990. Syftet var att den skulle utgöra ett skyddsnät för efterlevande män och kvinnor som inte kunde klara sin försörjning genom förvärvsarbete eller på annan väg. Särskild efterlevandepension betalades ut efter det att rätten till omställningspension upphört (8 kap. 6 § AFL i dess lydelse före den 1 januari 2003).

Särskild efterlevandepension avvecklades efter utgången av år 2002 (prop. 1999/2000:91 s. 159). Motiveringen till att förmånen avskaffas är att de försörjningsproblem som kan uppstå efter en makes frånfälle istället bör lösas genom arbetsmarknadsmässiga åtgärder eller om arbetsförmågan har sin grund i medicinska skäl inom ramen för sjukförsäkringen eller förtidspensioneringen (bet.1999/2000: SfU13 Efterlevandepensioner och efterlevandestöd till barn, s. 30).

Pensionsmyndighetens uppgift från 2003 har varit att besluta om ändrade förutsättningar föranleder minskning eller indragning av förmån samt bedöma fortsatt rätt till ersättning fram till förmånstagarnas 65-årsålder. De sista utbetalningarna av särskild efterlevandepension och garantipension till särskild efterlevandepension gjordes i april 2019.

12.7 Utredda försäkringstid i Sverige – kort historik

Lagstiftningen har förändrats över tiden. Utöver svensk lagstiftning finns EU-lagstiftning och konventioner slutna med andra länder som kan påverka hur vi fastställer försäkringstid i Sverige.

Före 1960 – ingen rätt till allmän tilläggspension

Det finns ingen rätt till försäkringsperiod av arbete innan ATP infördes 1960. Endast bosättningsperiod kan godkännas för perioder före 1960.

1960–1998

Arbetsperiod (pensionsgrundande inkomst) fastställs från och med 1960 till och med 1998 utifrån 11 kap. AFL i dess lydelse före 1999. Det gäller för samtliga förmåner och samtliga personer.

1994 och senare

Från och med 1994 påverkas den svenska lagstiftningen av EEG-förordningen 1408/71. EEG-lagstiftningen reglerar bl.a. försäkringstillhörigheten och bestämmer vilket lands försäkring en person ska tillhöra vid varje tidpunkt.

1999–2010

År med pensionsgrundande inkomst regleras för åren 1999–2010 i LIP.

Före 2000

Till och med år 2000 ska bosättningstid enligt övergångsbestämmelser fastställas utifrån 5 kap. AFL i dess lydelse före 2001.

2001–2010

För åren 2001–2010 regleras försäkringstillhörigheten, dvs. var den enskilde anses bosatt, i SofL.

2010 och senare

Från och med 1 maj 2010 har vi en ny förordning inom EU, förordning 883/2004. I sak är det inte mycket som är ändrat jämfört med den tidigare förordningen 1408/71.

2011 eller senare

Från och 1 januari 2011 fastställs försäkringstid och försäkringsperioder utifrån 5 och 6 kap. SFB och 2 kap. SFBP. Som tidigare tas hänsyn till vad som framgår av EG-förordningarna och konventioner.

Perioder genom arbete

Med inkomst av arbete menas att den enskilde har haft en inkomst som har gett pensionsrätt.

För perioden 1960–1998 reglerades rätten att vara försäkrad för tilläggspension, dvs. inkomstgrundad pension, i 11 kap. AFL. Från och med 1999 reglerades rätten att vara försäkrad för inkomstgrundad ålderspension och kunna få PGI i 2 kap. LIP. Från och med januari 2011 finns motsvarande bestämmelser i 59 kap. SFB.

Försäkrad för tilläggspension enligt äldre lagstiftning för utländska medborgare

För att tillgodoräknas pensionspoäng mellan 1960–1967 för utländska medborgare (icke nordiska) krävdes mantalsskrivning i Sverige. Om den avlidne inte var folkbokförd eller kyrkobokförd i Sverige före den 1 november året innan intjänandeåret fanns det inte rätt till pensionspoäng för detta intjänandeår.

För tid från och med 1968 krävs för utländska medborgare bosättning i Sverige för att vara försäkrade för tilläggspension enligt 11 kap. AFL. Svenska medborgare var alltid försäkrade för inkomstgrundad pension.

Försäkrad för tilläggspension enligt äldre lagstiftning för nordiska medborgare

Nordiska konventionen från 1956 artikel 5 innebar att en nordisk medborgare endast behövde vara bosatt i Sverige för att tillgodoräknas pensionspoäng. Vid registrering av pensionspoäng behandlades nordiska medborgare på samma sätt som övriga utländska medborgare under åren 1960–1965. Det innebar att de endast tillgodoräknades pensionspoäng om de var mantalsskrivna i Sverige. Vid prövning av rätt till pension får dessa därför i efterhand tillgodoräknas pensionspoäng om de uppfyller övriga villkor för rätt till pensionspoäng.

Gränsgångare

Personer som bor i ett land men arbetar i ett annat land betecknas gränsgångare. Dessa kunde till en början inte få ATP-poäng. Tidpunkten från och med vilken rätt till ATP-poäng finns varierar

- finska gränsgångare från och med 1969
- norska gränsgångare från och med 1972
- danska gränsgångare från och med 1974.

Tid innan dessa angivna år ger endast rätt till bosättningsperiod för gränsgångare.

Sjöskatteår 1960–1973

Utländska medborgare som under perioden 1960–1973 har betalat sjömansskatt kan få en försäkringsperiod av arbete trots att ingen utländsk sjöman var försäkrad för tilläggspension dessa år. Det här gäller personer födda mellan 1938–1953, dvs. de som kan ha rätt till tilläggspension i form av ålderspension.

Jämställda år – efterlevandepension före 2003

Följande förmåner kan beviljas med jämställda år dvs. 30-delar som inte beräknas på PGI utan på andra uppgifter. Dessa 30-delar används vid beräkning av folkpension enligt äldre lagstiftning för efterlevandepension när dödsfallet har inträffat före 2003.

Exempelvis kan jämställt år ges för år med inbetald sjömansskatt för utländska medborgare under åren 1960–1973 och för svenska medborgare före 1960. Ett annat exempel är att anställda hos ambassad och konsulat inte fick PGI under åren 1960–1962 och kan få jämställda år för denna tid.

Perioder genom bosättning – tid före 2001

En period av bosättning grundar sig på att personen har sin egentliga hemvist i Sverige.

Försäkringstid för tid före 2001 regleras, enligt övergångsregler, i den upphävda AFL. Huvudregeln är folkbokföring och tidigare regler om kyrkobokföring för att få rätt till bosättningstid i Sverige.

Om avsikten med vistelsen i Sverige inte varit att stanna minst ett år eller stadigvarande, t.ex. om vistelsen endast är för sommararbete, ska inte bosättningstiden godkännas enligt den upphävda AFL om det inte finns folkbokföringsuppgift eller tid med inkomst.

Specialregler gäller för utsända, statligt anställda personer med rätt till pension från Statens tjänstepensionsverk (SPV) etc.

Hemlandstid – flyktingar före 2001

Om den avlidne har fått uppehållstillstånd med anledning av flyktingstatus kan åren i hemlandet också få räknas som bosättningstid i Sverige. Ett ytterligare villkor är att tiden i hemlandet inte ger rätt till pension från hemlandet.

Vistelsetid – uppehållstillstånd före 2001

Den som ansökt om uppehållstillstånd får tillgodoräkna tiden innan tillståndet beviljats som bosättningstid i Sverige om vistelsen varit oavbruten i Sverige mellan ansökningstillfället och datum för beviljandet av uppehållstillstånd, alternativt folkbokföringen.

Studenter före 2001

För tid före 1993 kan studier utomlands endast ge rätt till bosättningstid i Sverige om det finns intyg från CSN om att studierna gett rätt till studiebidrag.

För perioden 1993–2002 ska en ansökan ha lämnats in för att tiden med studier utomlands ska kunna tillgodoräknas som bosättningstid i Sverige.

Artister före 2001

Före 1993 betalade artister bevillningsavgift vilket inte gav rätt till PGI. Detta framgår av eventuellt taxeringsbeslut eller annat underlag från Skatteverket. Bosättningstid kan dock ändå beviljas om folkbokföring finns eller annat underlag om taxerad inkomst av tjänst där ”vanlig” skatt har betalats dvs. betyg, arbetsintyg, uppgift om inbetald skatt etc.

Från 1993 är artister skattskyldiga och har i och med det rätt till PGI. Bosättningstid kan beviljas om underlag finns om anställningen t.ex. betyg eller arbetsintyg.

Sjömän före 2001

En sjöman, oberoende av födelsestid, som arbetat på svenskt fartyg och som betalat sjömansskatt kan få bosättningstid under perioderna som sjömannen varit ombord på fartyget trots att sjömannen inte är folkbokförd i Sverige.

Tid med inkomst före 2001

Det finns rätt till bosättningstid om det finns inkomst som skulle ha varit pensionsgrundande enligt 11 kap. AFL (åren 1960–1998) eller enligt 2 kap. LIP (från 1999 och framåt) även om tiden är kortare än ett år och den enskilde inte har varit folkbokförd eller kyrkobokförd i Sverige. Det behöver inte finnas fastställd PGI utan den enskildes inkomst kan t.ex. vara en så låg inkomst att den inte kan ge PGI, eller så var den enskilde inte mantalsskriven i Sverige aktuellt inkomstår.

Oberoende av om det finns PGI eller inte ska anställningsperioden (från anställningsdatumet till slutdatumet) godkännas som bosättningstid i Sverige.

Medförsäkrad (make, maka eller barn) före 2001

För medförsäkrade, medföljande make eller maka och barn under 18 år, till utsända statligt anställda, diplomater m.fl. och biståndsarbetare, missionärer samt utlandsstuderande kan tiden utomlands få räknas som svensk bosättningstid om tiden i utlandet inte gett rätt till pension från det landet för den medförsäkrade.

Statsanställda och anställda vid FN, Sida etc. före 2001

Statsanställda som arbetar i andra länder kan få räkna tiden med arbete som bosättningstid trots att arbetet bedrivs i ett annat land. Inom kategorin statsanställda räknas personal på ambassader och konsulat, dock inte de som är lokalt anställda. Vidare räknas diplomater och FN-anställda, som avlönas av svenska armén. FN-anställda som inte avlönats av svenska staten kan inte få bosättningstid under sin anställningstid i Sverige.

Sida-anställda som varit anställda i olika bilaterala projekt kan få bosättningstid i Sverige. Det finns dock en äldre förordning (1985:73) som ger en begränsning för Sida-anställda. För perioden 1985-04-01 till 1994-06-30 krävs det att den enskilde har intjänat pensionsgrundande inkomst under perioden som anställd för att bosättningstid ska godkännas. Det räcker att inkomsten skulle kunna varit PGI-grundande om inkomsten överstigit gällande lägre gräns för rätt till PGI.

Tid som sammanfaller med annan nordisk tid

När en nordisk medborgare arbetat i ett nordiskt land men bott i ett annat för tid före 1994, ska bosättningstiden endast fastställas i arbetslandet (artikel 11 i nordiska konventionen).

Från och med 1994 gäller EEG-förordning 1408/71 och enligt denna ska arbetslandet stå för all försäkring, dvs. arbetar den sökande i Land A ska Land A också ge bosättnings tid för arbetsperioden. Samma regler finns i EG-förordning 883/2004 som trädde i kraft 1 maj 2010.

Perioder genom bosättning – 2001 eller senare

Försäkringstid för tid från och med 2001 reglerades i den upphävda SofL, och från och med januari 2011 i SFB.

Förmånerna delas in i två grupper, bosättningsbaserade förmåner och arbetsbaserade förmåner. Om en person har arbetat i Sverige utan att vara bosatt här, finns inte rätt till bosättningsbaserade förmåner och någon bosättnings tid ska inte godkännas.

Personer som endast arbetat här i Sverige utan att vara folkbokförda eller har sin hemvist här, får ingen bosättnings tid från och med 2001-01-01 enbart med stöd av sitt arbete.

Samma gäller övriga personer som endast har arbetat i Sverige utan att vara stadigvarande bosatta här, t.ex. sommarjobbare och sjömän. Det krävs folkbokföring för att bosättnings tid ska godkännas, inte endast arbete.

För personer som tillhör personkretsen i EG-förordning 883/2004 eller EEG-förordning 1408/71 gäller inte bara svensk lagstiftning. Dessa personer ska tillhöra svensk försäkring fullt ut om de har sitt arbete här. De ska således också tillgodoräknas bosättnings tid under sin anställningstid från 2001. Detsamma gäller sjömän som omfattas av förordning 883/2004 eller förordning 1408/71.

Hemlandstid – flyktingar 2001 eller senare

Om den avlidne har fått uppehållstillstånd med anledning av flyktingstatus kan åren i hemlandet också få räknas som bosättnings tid i Sverige under förutsättning att tiden inte ger rätt till pension från hemlandet. Från och med den 1 januari 2023 får personer med flyktingstatus inte tillgodoräkna sig bosättnings tid från hemlandet. Se avsnitt 5.8.10. *Bosättnings tid i tidigare hemland - flyktingar* för mer information.

Vistelsetid – uppehållstillstånd 2001 eller senare

Den som har ansökt om uppehållstillstånd kan få tillgodoräkna tiden innan tillståndet beviljats som bosättnings tid i Sverige. Detta under förutsättning att personen har vistats oavbrutet i Sverige mellan ansökningstillfället och datum för beviljande av uppehållstillståndet, alternativt folkbokföringen.

Från och med 30 april 2006 kan EES-medborgare istället för uppehållstillstånd få uppehållsrätt. För att få uppehållsrätt krävs att den enskilde kan försörja sig. En bedömning måste göras från fall till fall om uppehållsrätt för att bosättnings tid ska

kunna godkännas. Om en person haft uppehållsrätt mer än fem år i en följd får personen en permanent uppehållsrätt som ger rätt till bosättnings tid.

Studenter 2001 eller senare

SofL respektive SFB ger rätt till bosättnings tid utomlands för den som genomför en studiestödsberättigande utbildning och för doktorander som fått särskilt bidrag för doktorander.

Medförsäkrad (make, maka eller barn) 2001 eller senare

Enligt SofL respektive SFB kan medförsäkrad, medföljande make eller maka och barn under 18 år, få bosättnings tid om den enskilde varit försäkrad för arbete i Sverige.

www.pensionsmyndigheten.se